

Tidsskriftet.

Med Udgangen af Aaret 1942 har Professor, juris dr. Nils Stjernberg af Helbredshensyn og for at give Plads for yngre Kræfter ønsket at fratræde som Medlem af Tidsskriftets svenske Redaktion. Professor Stjernberg, som var Medstifter af Tidsskriftet i 1913 og straks indtraadte i Redaktionen, har saaledes i 30 Aar varetaget denne Gerning og ydet Tidsskriftet sit Arbejde og sin varme Interesse. Det er med stor Beklagelse, at Professorens Kolleger i de forskellige Redaktioner nu ser ham træde tilbage, og paa alles Vegne beder jeg ham modtage en oprigtig Tak for den forløbne Tid.

Efter Anmodning har Professor, juris dr. Ragnar Bergendal, Lunds Universitet, givet Tilsagn om at ville indtræde paa Professor Stjernbergs Plads i den svenske Redaktion. Til deres Tak herfor føjer Tidsskriftets Udgivere en hjertelig Velkomsthilsen til Professor Bergendal og Forvisningen om et godt og frugtbart Samarbejde.

O. Haack.

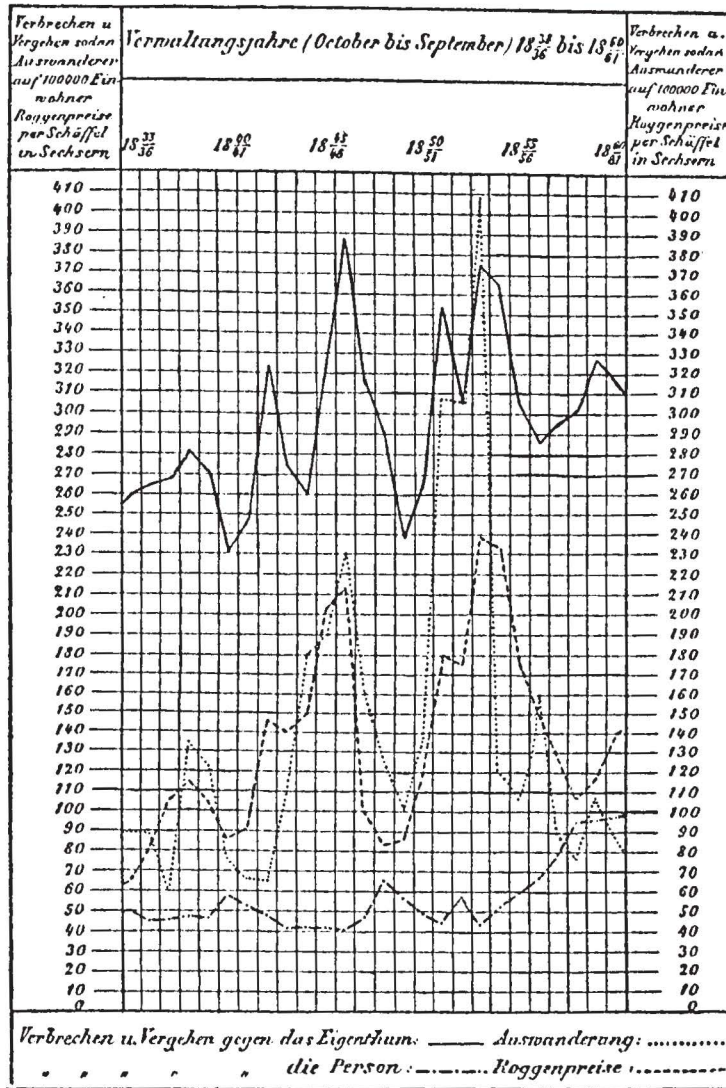
Krigets inverkan på brottsligheten i Finland.

Av BRYNOLF HONKASALO.

Den klassiska kriminalrätten byggde på uppfattningen om människans sedliga frihet — en uppfattning, som fick en träffande formulering i Immanuel Kants bekanta sentens: *debeo, ergo possum*: jag bör, därför kan jag. Om människan inte förhåller sig på ett sätt, som motsvarar de sociala normerna, så beror det på att hennes onda vilja inte önskar underkasta sig dem. Det står henne fritt att bestämma, om hon skall begå ett brott eller inte. Denna dogmatiska uppfattning har emellertid fått vika för det nya vetenskapliga åskådningssätt, som går ut på, att det mänskliga själslivet är underkastat samma biologiska lagar som livet överhuvud. Själslivets företeelser, de må vara av vilket slag som helst, behärskas av samma orubbliga lag om orsak och verkan som andra skeenden. Varje psykisk företeelse betingas av orsaker, som ha motiverat den, och kan sålunda förklaras på ett naturligt sätt. Dessa orsaker stå att söka enbart hos människan själv eller hos hennes omgivning. Den kriminologiska vetenskapen har uppvisat ytterlighetsriktningar av vilka en del har hållit före, att orsakerna till brottsligheten skulle ligga enbart hos omgivningen, medan andra åter ha ansett, att de stode att söka endast hos individen själv. Följdriktigast förfäktas den första ståndpunkten av den ekonomiska materialismen, som i människans andliga och fysiska varelse endast ser en miljöprodukt. Enligt denna åsikt vore allt andligt liv, det må vara av politisk, rättslig, etisk eller vilken annan art som helst, beroende av yttre, i huvudsak sociala omständigheter, av vilka de, som stå i samband med produktionen, äro de

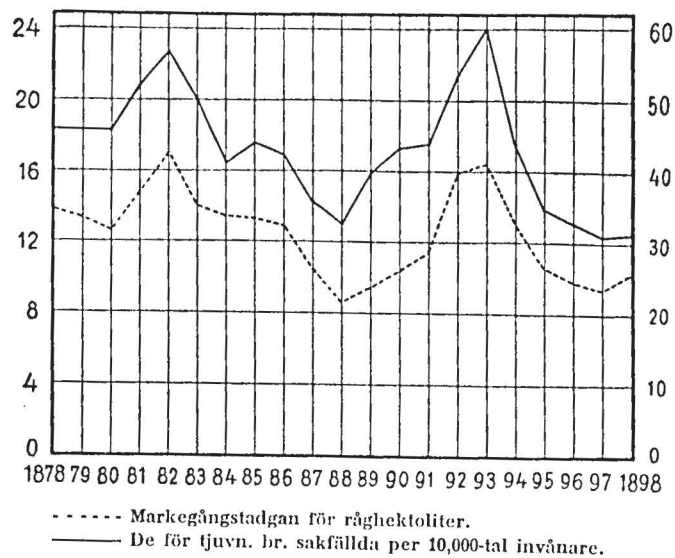
Diagr. I.

Criminalität, Auswanderung und Getreidepreise im Königr.
Bayern diess. d. Rheins während der Jahre 18^{35/36} bis 18^{60/61}.

viktigaste. Den sociala företeelse som kallas brottslighet vore i första hand betingad av dessa omständigheter. Man kan säga, att den andra av ovannämnda ståndpunkter intas av läran om den medfödda brottsligheten, åtminstone i den form, som *Lombroso* tidigare gav den, och enligt vilken den asocialitet, som bör anses för brottslig i egentlig mening,

Diagr. II. Finland. Växlingarna i rågprisen och tjuvn. br. under åren 1878—1898.

betingas av den psykofysiska sammansättning brottslingen har fått vid födelsen, rättare sagt redan vid konceptionen. Det är den, som har predestinerat honom till att beträda brottets väg. Dessa ytterlighetsriktningar torde dock numera inte ha många anhängare inom kriminologien, där *communis opinio* ser brottet uppkomma genom samverkan av individuella och sociala faktorer. Vid uppkomsten av varje brott inverka en eller flera yttre omständigheter, men brottet kommer till stånd endast under den förutsättning, att dessa omständigheter möta en gynnsam jordmån i individens själsliv.

I fråga om sin kriminologiska betydelse kunna de inre och de yttre faktorerna i hög grad variera.

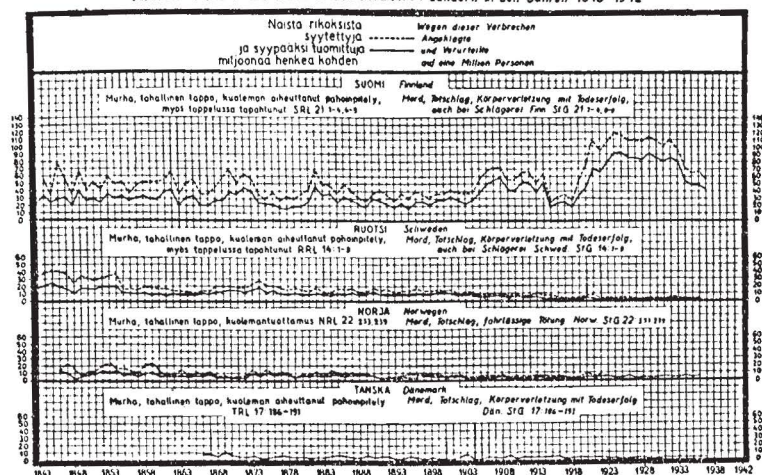
Den empiriska kunskap om det mänskliga själslivet vi numera förfoga över torde bäst motsvaras av den dynamiska uppfattningen om brottet. De celler, som leda till

Diagr.

III.

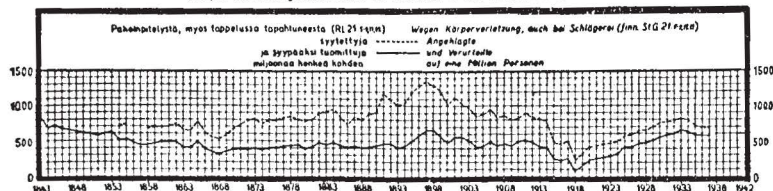
HENKIRIKOKSET Pohjoismaissa vuosina 1843-1942

Verbrechen wider das Leben in den nordischen Ländern in den Jahren 1843-1942

PAHOINPITELYRIKOKSET SUOMESSA vuosina 1843-1942

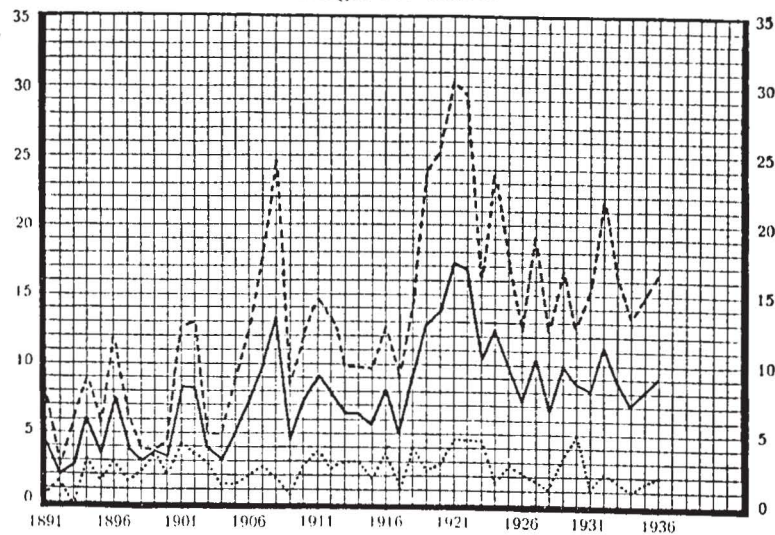
Körperverletzungsverbrechen in Finnland in den Jahren 1843-1942

en människas konception, rymma ett otal olika slags gener, bestämmande för individens kommande egenskaper. Beroende av dessa gener är också de egenskaper, som betinga människans sätt att förhålla sig till de sociala normerna. Trots att de ärftliga anlagen äro riktningsgivande för människans andliga varelse, sker personlighetens utveckling inte enbart under inverkan av dessa anlag, ty redan under

fosterstadiet, men framför allt efter födelsen blir människan utsatt för mångahanda miljöinflytelser, som i sin mån forma hennes personlighet. Då grundstenarna för personligheten äro lagda vid konceptionen, beror det i mycket hög grad på ovannämnda nedärvda egenskaper, om individen kommer att hålla sig kvar på den sociala linjen eller icke. Det kan bland dessa egenskaper finnas sådana, som kunna

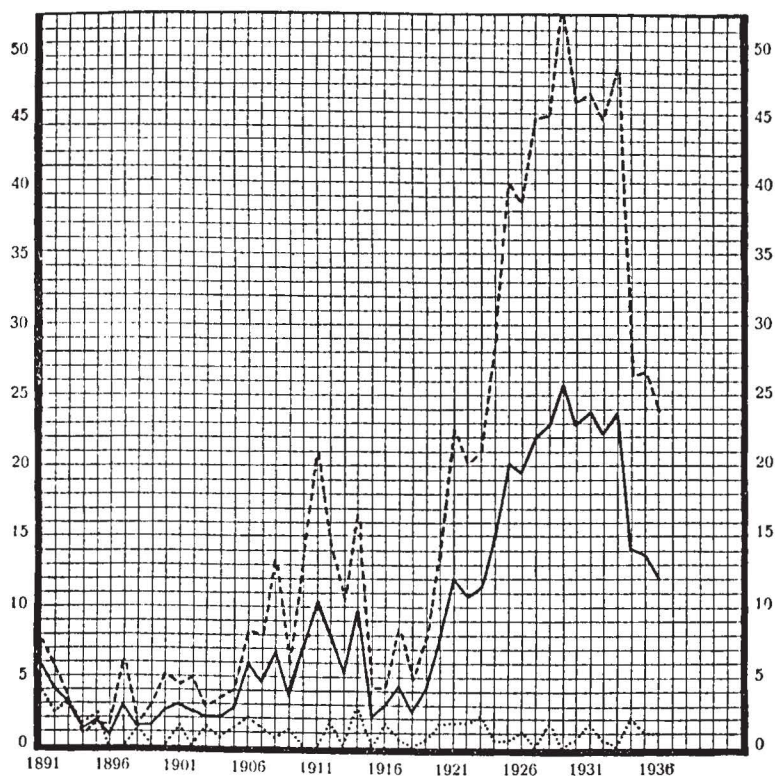
Diagr. IV. Mord.

leda henne till brott, exempelvis grymhet, okänslighet, självviskhet, hållningslöshet och så vidare. Emellertid äro de nedärvda egenskaperna knappast någonsin enbart sådana, att de befordra uppkomsten av brott, ty jämte de kriminogena särdragen har individen också ärvt egenskaper, ägnade att förebygga brott. Om individen kommer att bli en brottsling beror inte så mycket på, om han har en del kriminogena egenskaper, som på det, huruvida de egenskaper, som befordra uppkomsten av brott, väga mer i vågskålen än de förebyggande, d. v. s. på resultanten av de krafter, som verka i olika riktningar inom honom. En kamp mel-

lan de sociala och de asociala krafterna pågår i människo-själen; det finns väl knappast något enda sjäsliv, som går fullt fritt för den. Kraftförhållandena äro alls icke konstant desamma; de kunna förändra sig genom inverkan av yttre

Diagr. V. Viljadråp.

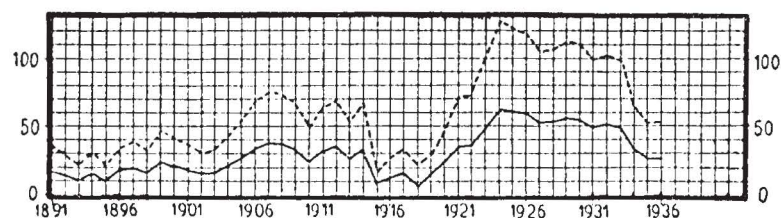

omständigheter, och förändringarna kunna vara mindre eller större, beroende på inverkan av yttre händelser och av den individuella sammansättningen. Det är inte heller omöjligt, att resultanten av de psykiska kraftfaktorerna genom trycket av yttre händelser varaktigt bringas att svänga över antingen i social eller asocial riktning. Ju närmare resultanten befinner sig den nollpunkt, som betecknar

gränsen mellan det sociala och det asociala, desto lättare försiggår denna förändring.

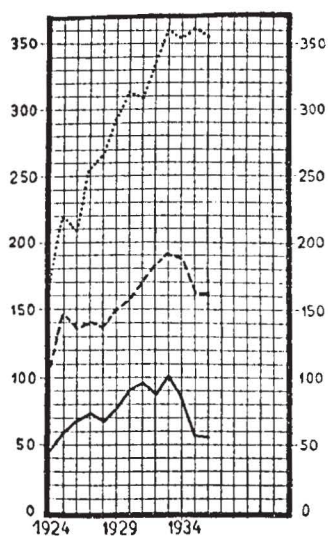
Varje individ har varje stund sin egen inre disposition för brottslighet. Hos de individer, som bilda en nation, variera dessa dispositioner på det mest mångskiftande sätt; börjande med individer, hos vilka så starka kriminogena faktorer göra sig gällande, att de kunna sägas leta efter tillfälle att begå brott, ända fram till individer, som kunna vara mönstergilla i fråga om sociala egenskaper. Dessa olikartade dispositioner komma i kontakt med yttre kri-

Diagr. VI. Misshandel med dödlig påföljd även i slagsmål.

minogena faktorer. Icke heller dessa äro fullt oberoende av individens personlighet, ty det är denna, som åtminstone till en del avgör, om han skal komma i beröring med dem. Allt efter sin personlighet eliminerar och väljer han faktorer, som äro av betydelse i detta avseende; såsom litteratur, förströelser, kamrater, tillfällen, som ha ett positivt eller negativt känslovärde för honom. De yttre kriminogena faktorerna kunna i fråga om styrka vara av lika många olika grader som de inre positionerna; skalan kan växla från ett ödesmättat, tragiskt skeende, under vars tryck också den sedligt starkaste löper fara att gå under, till frestelser, som bara den moraliskt mycket svage kan falla offer för. Ovannämnda individuella inre dispositioner å den ena sidan, de yttre kriminogena faktorerna å den andra bestämma kvalitativt och kvantitativt kriminaliteten hos en nation.

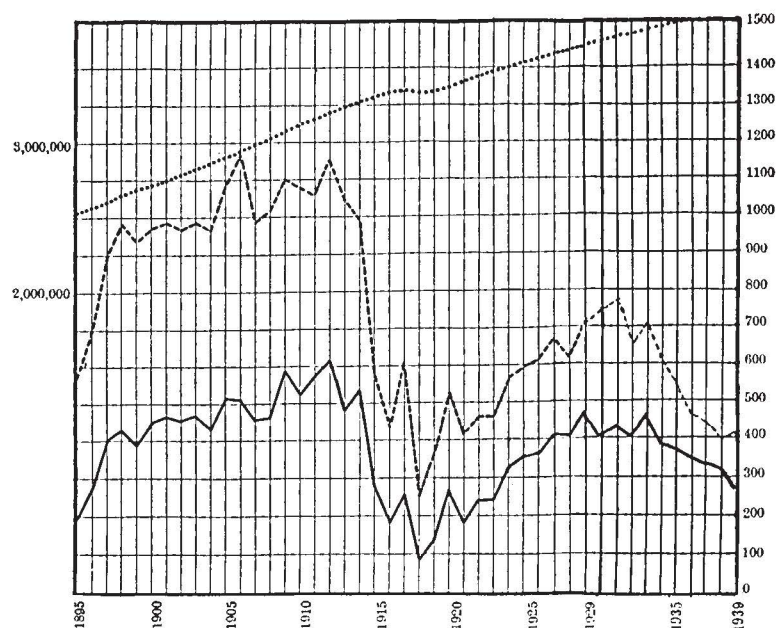
Diagr. VII. Grov miss-handel, misshandel, var-av mindre lyte följt, lindrig misshandel i ordning från nedan till ovan.

Under de senaste årtiondena har man ägnat mycken uppmärksamhet åt uppgiften att utreda orsakerna till brottsligheten, både de inre, hos människan själv dolda krafterna och de yttre faktorerna. De förstnämnda har man sökt komma på spåren bland annat genom så kallade typundersökningar, genom vilka man har velat påvisa de konstitutiva egenskapernas betydelse i dispositionen för brottslighet; vid indelningen i typer har man härvid stundom begagnat sig av fysiska, stundom av psykiska kriterier. Den betydelse, som tillkommer särskilt de ärftliga egenskaperna, har man sökt belysa genom tvilling- och släktforskning. Då man har studerat de yttre orsakerna till brottslighet, har man stött sig på de kriminalstatistiker, som numera utarbetas i alla kulturländer, och som ge många olika slags upplysningar om brottsligheten såsom social företeelse. De innehålla icke endast uppgifter om brotten såsom sådana och om antalet för varje särskilt slag av brott åtalade och sakfällda personer, utan också om många av de omständigheter, som stå i samband med de åtalades eller sakfälldas personlighet, såsom om deras ålder, kön, yrke med mera. Kriminalstatistikens siffror ge vid handen, att avsevärda variationer årligen gör sig gällande både i fråga om den totala brottsligheten och i fråga om antalet olika brott. De ge dock icke något svar på frågan, vilka omständigheter det är som betinga en ökning eller en minskning, även om de ibland, då den statistiska indelningsgrunden är vald på ett lämpligt sätt, kunna ge en tydlig antydning om, var man har att söka dessa omständigheter. Genom

att skaffa sig uppgifter om brottslingens motiv i varje enskilt fall kunde man komma till fullständig klarhet om dem. Även om det endast sällan kommer i fråga, att uppgifter om varje enskilt fall anskaffas — för att inte tala om, att det inte alltid är möjligt att reda ut motiven — brukar man använda de om enskilda fall samlade uppgifterna

Diagr. VIII. Fridsbrott.

som stöd för slutsatser, dragna av allmänt kända fakta. Då man söker utröna orsakerna till brottsligheten, måste man vanligen nöja sig med att studera de sociala företeelser, som med avseende på brottslighetens ökning eller minskning ha en sådant samtidighet, att förekomsten av ett kausalsamband kan anses vara möjligt. Vid detta studium kan man iakttaga förekomsten av en social företeelse eller flera sådana, som empiriskt sett äro av antingen positiv eller negativ kriminogen betydelse. Ju mer den kriminolo-

giska forskningen har utvecklats, desto mer har den kommit till klarhet om de sociala företeelsernas betydelse i det avseende det här är fråga om. På basen av nämnda empiriska kunskap kan en kriminologiskt utbildad forskare komma till ganska pålitliga resultat vid tolkningen av kriminalstatistikens siffror.

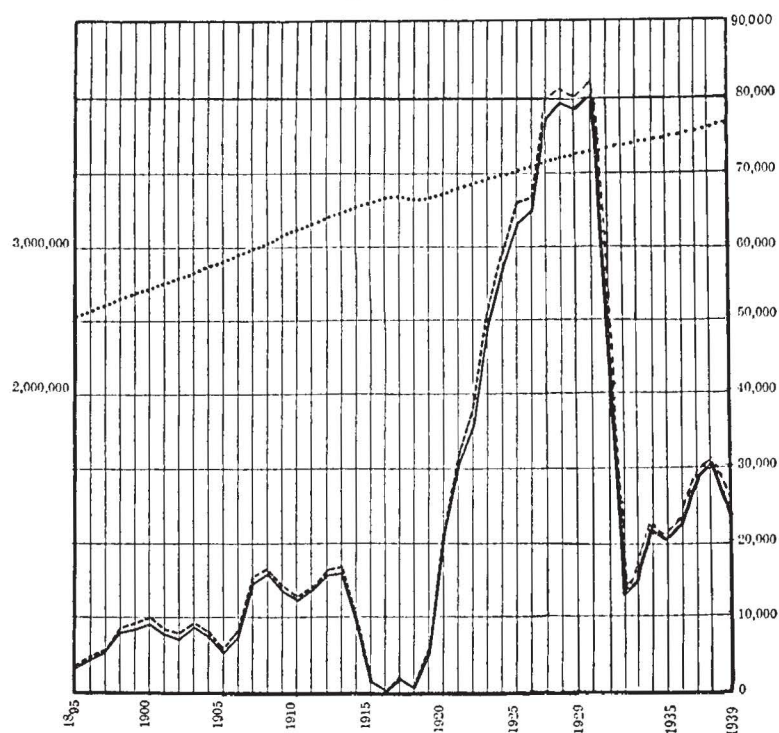
Diagr. IX. Våld mot och hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning.

De yttre omständigheterna framträda icke bara såsom de incitament, som bringa det inre trycket av en asocial disposition hos individen att utlösa sig i brottslighet. Som sagt kunna de också bidra till uppkomsten av brott genom att utforma de inre dispositionerna i brottslig riktning. Ovannämnda indirekta och direkta verkan ger en förklaring till den omständigheten, att starkt kriminogena yttre förhållanden kunna mångdubbla antalet brott. De personer,

som av kriminogena yttre faktorer ledas in på brottets bana, äro i huvudsak individer med en disposition, gynnsam för brott. Individer, hos vilka själslivet behärskas av starka sociala krafter, komma sällan in på den banan.

Diagr. X. Fylleri.

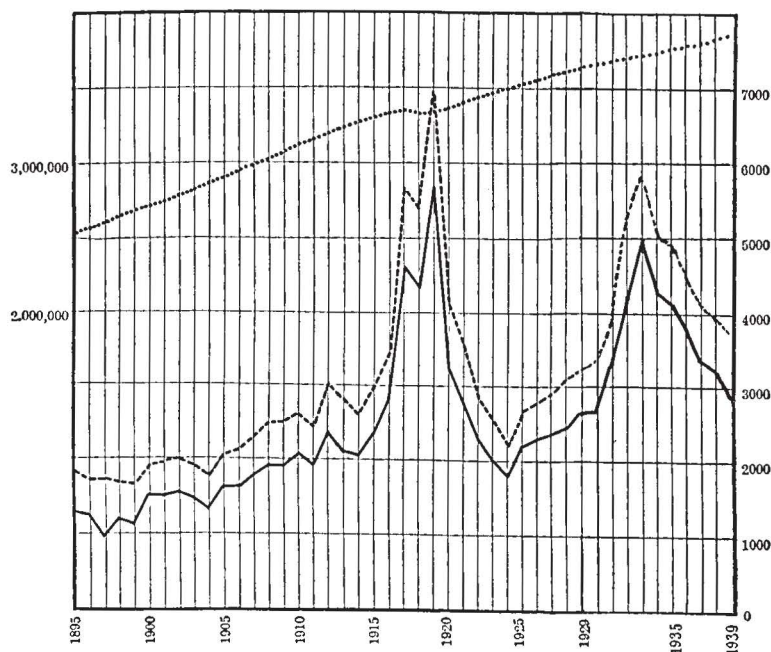

Man kan sålunda säga, att de yttre, framför allt de sociala faktorerna äro av en mycket stor, så vitt det gäller vissa arter av brott rent av övermäktig betydelse för brottsligheten hos ett folk, medan däremot, då det gäller frågan, vilka av individerna inom ett folk det är, som komma att bli brottslingar, den avgörande betydelsen torde böra tillmätas den av deras särart betingade inre dispositionen. Enär denna särart hos individen i väsentlig mån är kon-

stant, bör förklaringen till en ökad eller en minskad brottslighet huvudsakligen sökas i de yttre förhållanden, som antingen direkt eller indirekt ha påverkat den.

Redan länge har man varit på det klara med, att till

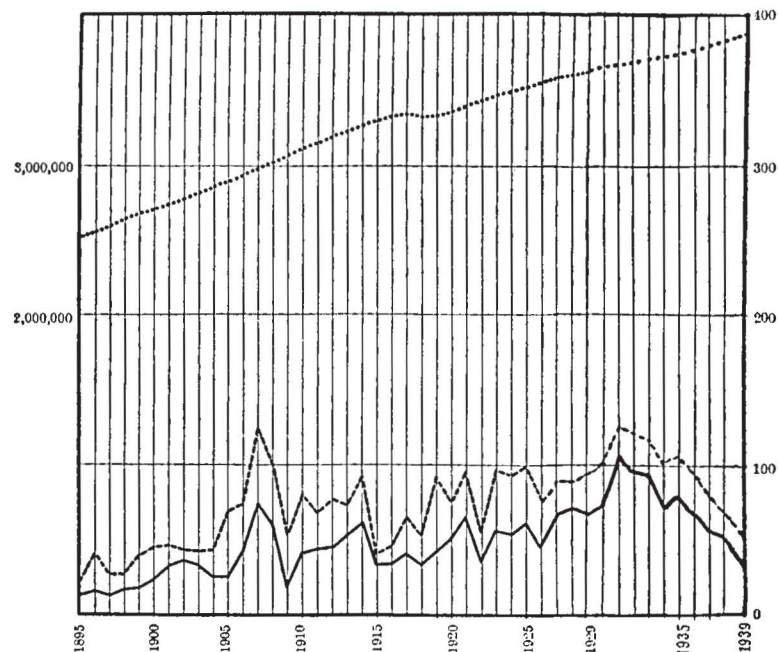
Diagr. XI. Snatteri, stöld, inbrott.

exempel de ekonomiska förhållandena och brottsligheten stå i samband med varandra. Den förste som påvisade detta samband var den berömde tyske statistikern *Georg von Mayr*; han gjorde det i verket »Statistik der gerichtlichen Polizei im Königreich Bayern«. Hans undersökning hänförde sig till brott som under åren 1835—1861 hade kommit till den bayerska polisens kännedom. Den inskränkte sig emellertid till brotten mot egendom samt till brotten mot person, bland vilka fallen av misshandel utgjorde flertalet. Mayr jämförde variationerna i rågpriset med antalet tjuvnadsbrott

och kom till den intressanta slutsatsen, att de nästan slaviskt följde varandra åt. Vid varje sechters stegring i rågpriset ökades antalet tjuvnadsbrott med ett fall på varje 100 000-tal invånare, och varje sechters minskning i detta pris åt-

Diagr. XII. Rån och rånartad stöld.

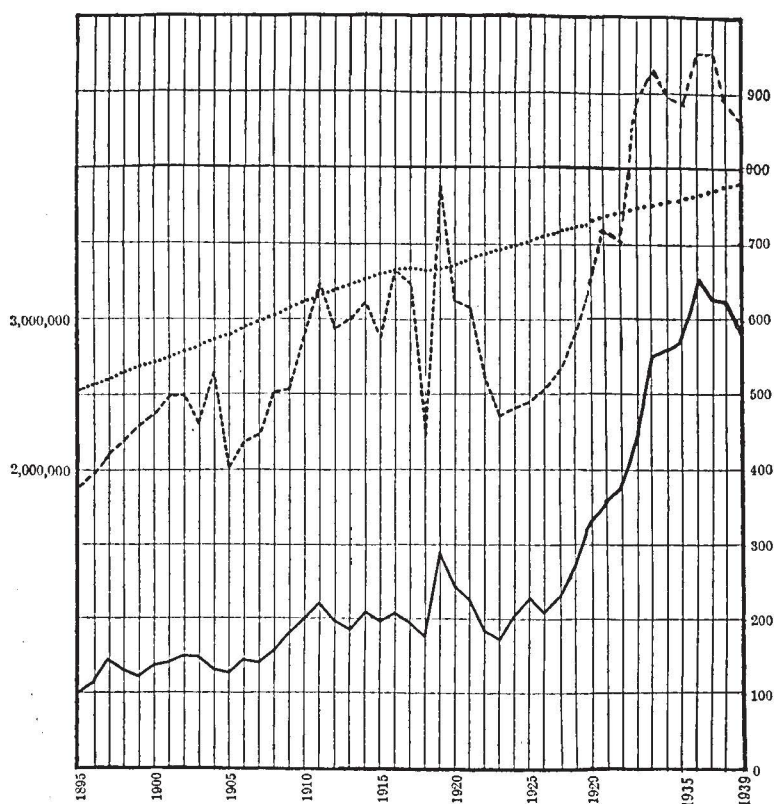

följdes av en lika stor minskning i antalet tjuvnadsbrott. Mayr fastslog också, att antalet brott mot person sjönk, då rågpriset steg, och ökades, då detta pris blev mindre. Hans undersökning gav sålunda vid handen, att det förelåg en parallellism mellan variationerna i rågpriset och antalet brott mot egendom, medan åter ett tydligt motsatsförhållande gjorde sig gällande mellan växlingarna i dessa pris och antalet brott mot person. Mayrs resultat framgår av diagram I.

Också från Finland föreligger det en undersökning, som ger vid handen att en avsevärd parallellism kan spåras

mellan variationerna i priset på råg och antalet tjuvnadsbrott under åren 1878—1898. Resultaten av denna undersökning, utarbetad av professor Tulenheimo, framgå av diagram II.

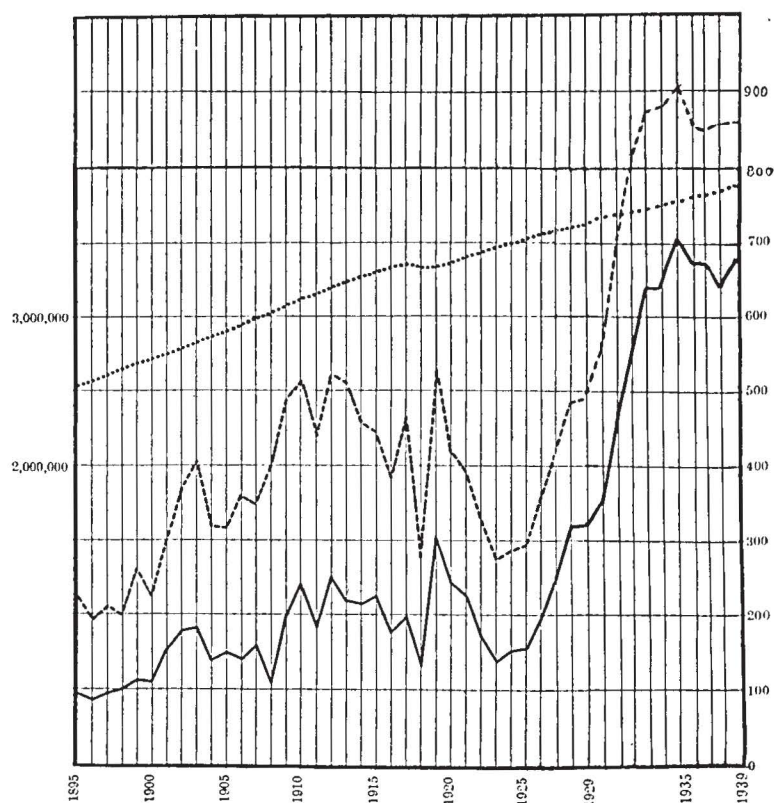
Diagr. XIII. Bedrägeri.

Det har emellertid visat sig, att parallellismen i fråga förelåg endast så länge brödsäden utgjorde befolkningens huvudsakliga födoämne och så länge folkhushållningen, medan industrien ännu var föga utvecklad, till stor del befann sig på naturhushållningens stadium. Då förhållandena i detta avseende ändrades, upphörde parallellismen

mellan antalet fall av egendomsbrott och spannmålsprisen; samtidigt upphörde också det här ovan antydda motsatsförhållandet mellan spannmålsprisen och antalet fall av

Diagr. XIV. Försnillning.

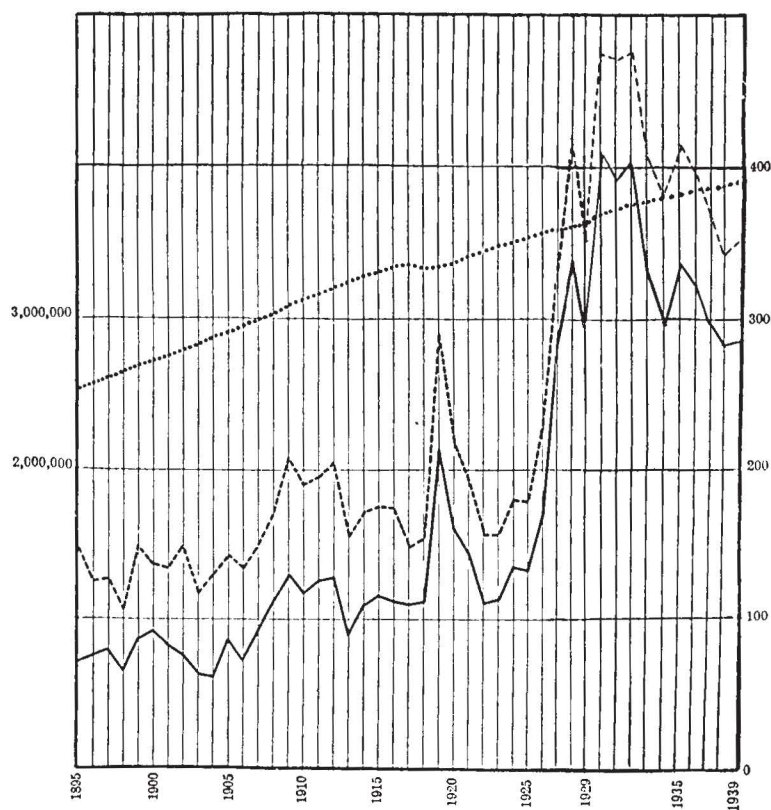
brott mot person. Det har också framgått, att denna förändring i olika länder har inträtt vid olika tider. I Sverige torde det ha skett redan i mitten av 1800-talet.¹⁾

Spannmålsprisens här ovan antydda verkan på brottslig-

¹⁾ *Verkko*. Maamme rikollisuuden kehitys pitään erikoisesti silmällä talvisodan vaikutuksia. Kriminalistföreningens i Finland årsbok 1941 s. 13.

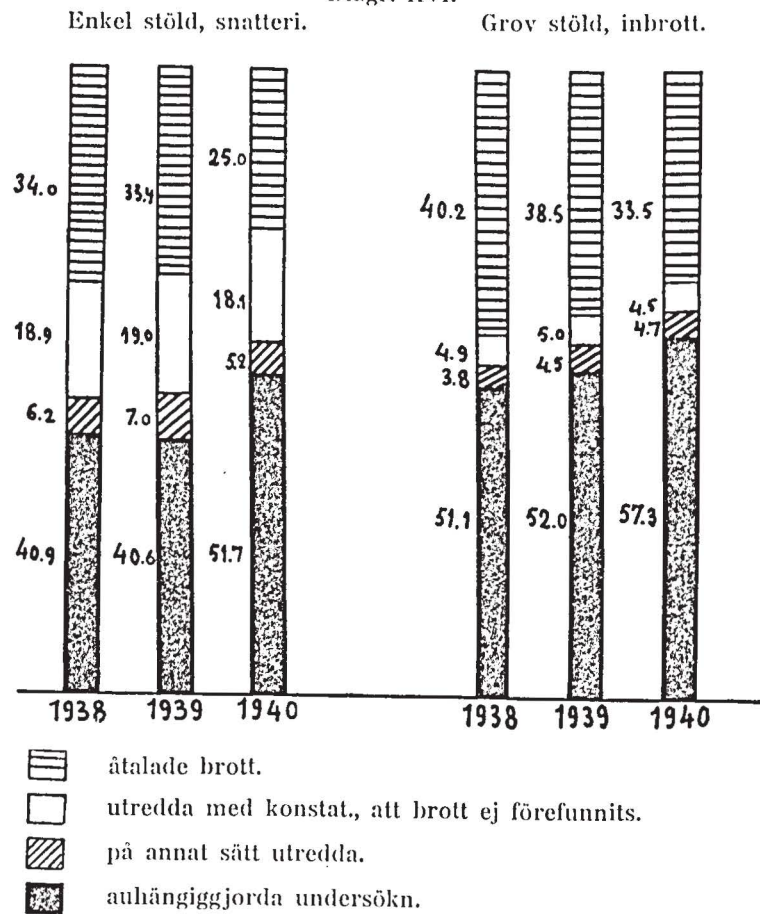
heten har anförts bara som et exempel på de sociala förhållandenas betydelse för brottsligheten. Innan vi gå över till att beröra kriminalitetens utveckling i Finland vore det

Diagr. XV. Förfalskningsbrott.

utan tvivel av intresse att anställa jämförelser mellan brottsligheten i detta land och i de skandinaviska länderna. Vi komma dock att i det avseendet inskränka oss till brottsligheten mot liv, där skilljaktigheterna mellan brottslighetstalen i Finland och de övriga nordiska länderna äro särskilt märkbara. Utvecklingen av denna brottslighet i vart och ett av de nordiska länderna under åren 1843—1942 framgår av diagram III.

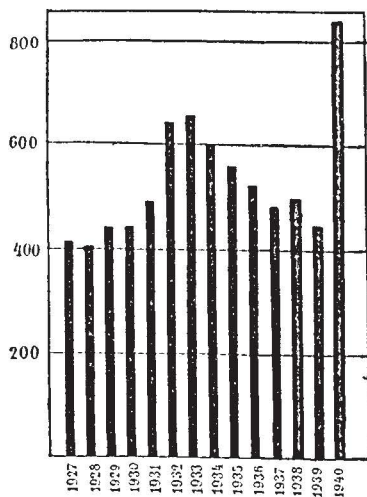
Diagr. XVI.

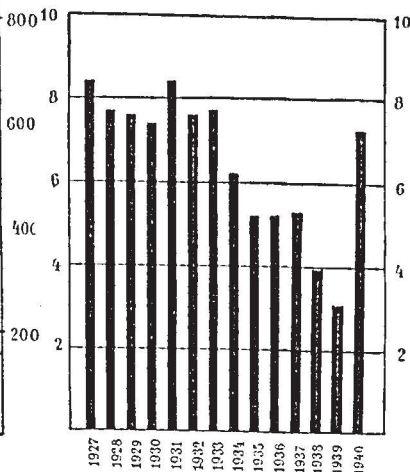
Kurvorna, av vilka den översta hämför sig till antalet för brott mot liv åtalade, den nedersta till antalet för dessa brott sakfälda per en miljon invånare, ge inte det fullt exakta förhållandet mellan brotten mot liv i de ifrågavarande länderna, emedan de brott, talen avse, inte äro fullt identiska. Siffrorna för Finland och Sverige hänföra sig till mord, viljadråp samt misshandel med dödlig påföljd även vid slagsmål, de för Norge åter till mord, viljadråp och

dödsförvållande. I talen för Danmark ingå mord, viljadråp och misshandel med dödlig påföljd. Synnerligen mycket kunna dessa skiljaktigheter dock inte verka på siffrorna. Såsom framgår av diagrammet är brottsligheten mot liv i alla de skandinaviska länderna avsevärt mindre än i Finland. I dessa länder har den kontinuerligt varit i sjunkande, hos

Diagr. XVII.
Stöld, snatteri, inbrott.

Diagr. XVIII.
Rån.

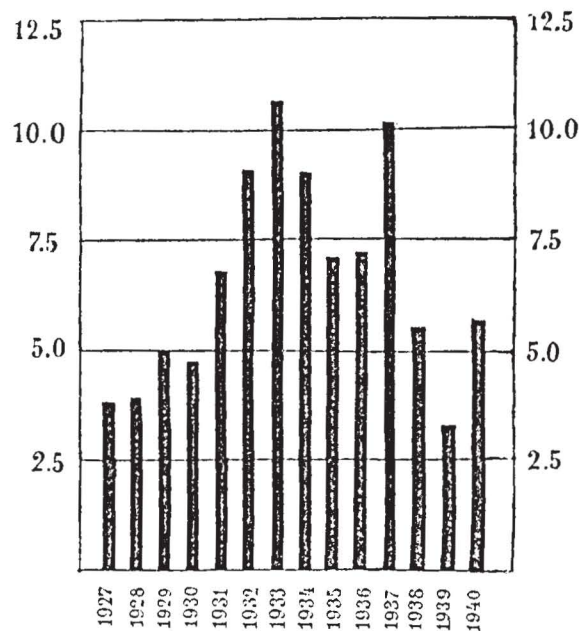

oss har den under de senaste decennierna visat avsevärda stegringar; en mycket påtaglig sådan inträdde efter inbördeskriget 1918.

För att kunna bilda sig en totaluppfattning om brottslighetsfrekvensen i de nordiska länderna borde man utan tvivel ha tillgång till en liknande framställning åtminstone av brotten mot egendom. Tyvärr står en sådan oss inte till buds, varför vi måste nöja oss med att fastslå, att förhållandena i vårt land så vitt det gäller sistnämnda kategori av brottslighet inte i högre grad skilja sig från dem i de övriga nordiska länderna, även om man måste medge, att hithörande siffror hos oss över huvud äro något högre än i dessa.

Under det innevarande århundradet har vårt folk varit tvunget att utkämpa tre krig. Det första av dem var frihetskriget år 1918, som till stor del var ett medborgarkrig. Det andra var vinterkriget, som började den 30 november 1939 och slutade med tvångsfreden i Moskva den 12 mars

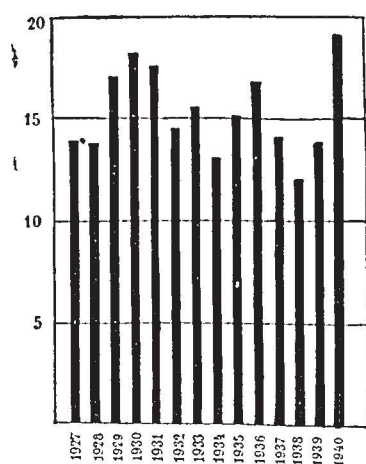
Diagr. XIX. Döljande av tjuvgods.

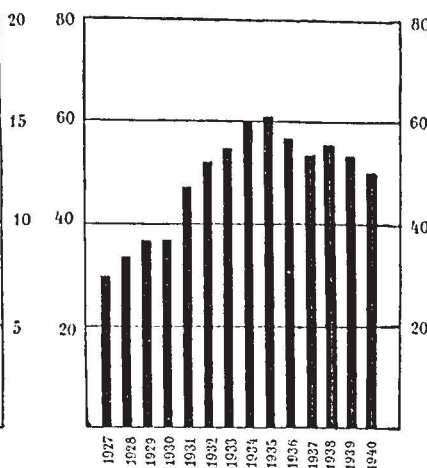
1940. I likhet med det krig som ännu pågår, var vinterkriget en kamp för vår existens och tog nationens yttersta krafter i anspråk. Vi komma inte här att dröja vid de verkningar det nu pågående kriget har utövat på brottsligheten, dels medan dessa verkningar tills vidare äro skönjbara endast till en mindre del, dels också emedan nödiga uppgifter om dem ännu icke stå till buds. Vår avsikt har i huvudsak varit att belysa verkningarna av vinterkriget, i den mån de ha yppat sig under kriget och under de fyra närmaste kvartalen efter det, före det nya krigsutbrottet,

då den av det nu pågående kriget framkallade orsakskedjan började utöva sitt inflytande. Emellertid komma vi att i någon mån beröra verkningarna av frihetskriget vid framställningen av brottslighetens utveckling i landet sedan den tid, då den nya strafflagen trädde i gällande kraft. Detta är nämligen nödvändigt för att man skall förstå de förändringar i brottsligheten, som blevo en följd av vinterkriget.

Diagr. XX.
Förfalskning av handling.

Diagr. XXI.
Försnillning.

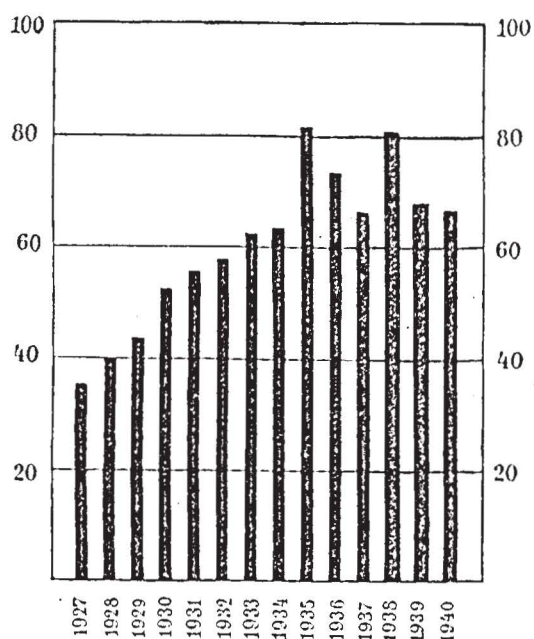

Talrika miljöfaktorer ha bidragit till de variationer, som komma att framgå av de grafiska tabellerna i det följande. Det kan inte komma i fråga att redogöra för dem alla. Bland de yttre kriminogena faktorerna finns det emellertid några, vilkas betydelse framträder klarare än de övrigas i stegringarna och sänkningarna i de kriminalstatistiska talen. Bland dem märkas de svåra ekonomiska och livsmedelskriserna, alkoholläget samt de sociala och politiska motsättningar, som ha söndrat folket och under en del orostider ha varit mycket svåra.

Under 1900-talet har ett flertal ekonomiska kriser inträffat. Seklets allra första år, åren 1908—1909 och åren efter år

1921 ha betecknat ett slags kristider, som dock inte ha lett åtminstone till någon större arbetslöshet, varför deras kriminogena betydelse torde ha varit ringa. Mycket betydelsefull i det avseendet var däremot den svåra kristiden i början av 1930-talet, som torde kunna anses ha kulminerat

Diagr. XXII. Bedrägeri.

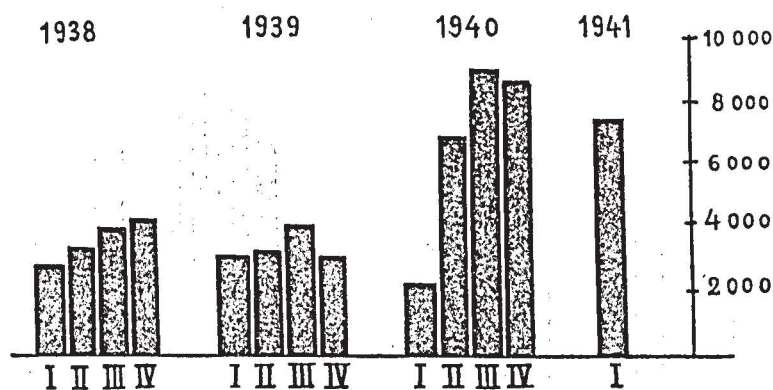

år 1933, och som hade till följd, att arbetslösheten ökades betydligt och att arbetarlönerna sjönko i hög grad, i en del fall till och med under existensminimum, samt den svåra livsmedelskris, som började vintern för frihetskriget 1917—1918 och som övervanns först följande år.

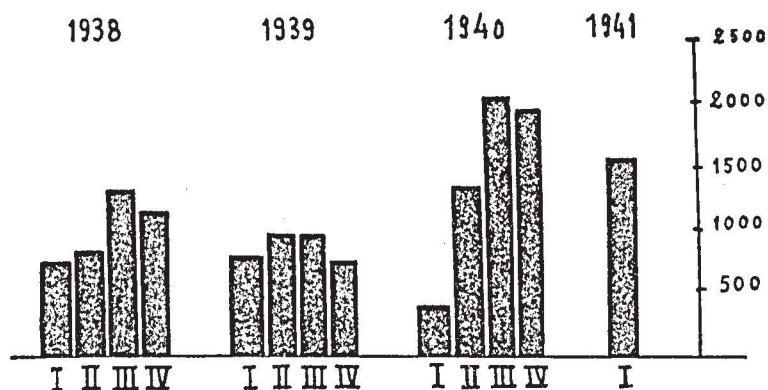
Knappast någon annan detalj i det sociala livet hos oss har varit underkastad så radikala förändringar som åtkomsten och förbrukningen av alkoholdrycker. Ända fram till världskriget var alkoholhandeln anförtrödd statskontrollerade utskänkningsbolag. Frånsett en del restriktioner, som

avsågo ordningens upprätthållande, var handeln med alkohol drycker fri. I början av första världskriget utfärdades i administrativ väg ett fullständigt alkoholförbud, som upp-

Diagr. XXIII. Enkel stöld, snatteri.

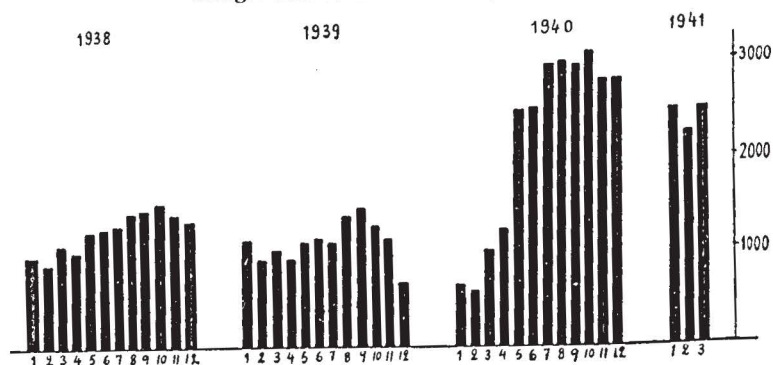
Grov stöld, inbrott.

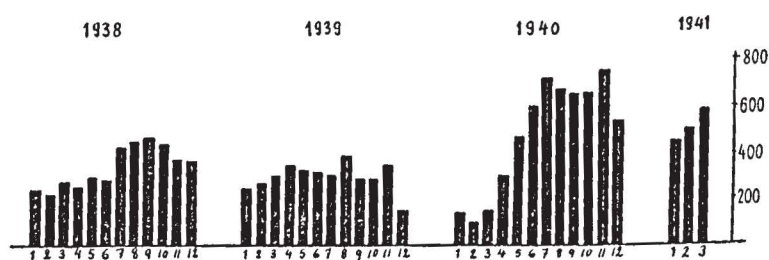
rätthölls ända tills den i laglig ordning stiftade förbudslagen av den 29 maj 1917 trädde i kraft den 1 juni 1919. Under tiden för ovannämnda förbud kunde alkohol i huvudsak erhållas endast på apoteken och genom den hembränning, som småningom tog fart. Under förbudslagstiden började en mycket omfattande smyghandel med alkohol

att frodas. Utländsk, främst estnisk 96-procentig sprit strömmade in i landet, utan att statsmakten förmådde hindra det. I mer avlägsna trakter blomstrade hembränningen, som hade kommit i gång redan under föregående period. Den

Diagr. XXIV. Enkel stöld, snatteri.

Grov stöld, inbrott.

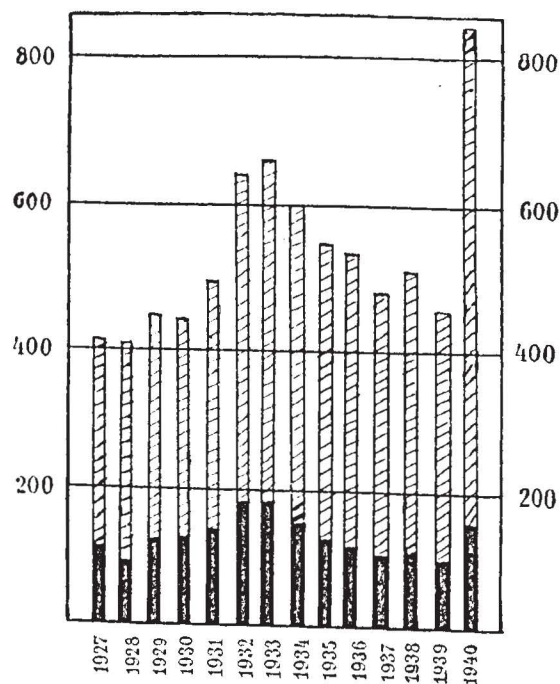

ohållbara situationen fortgick ända tills förbudslagen upphävdes genom en lag, som utfärdades den 9 februari 1932 och trädde i gällande kraft den 5 april samma år, och som gjorde tillverkningen av och handeln med alkohol till statsmonopol. Alkoholen hade åter blivit fri.

Talrika sociala och politiska konflikter började göra sig gällande strax i början av århundradet. Socialdemokratien, som vann allt större teräng i landet, fäste uppmärksamheten vid de sociala missförhållandena; utan tvivel förelåg det avsevärda sådana. Missnöje yppade sig bland de mindre

bemedlade folkskikten, förhållandet mellan de egendomslösa och de ägande klasserna började tillspetsas. Den politiska splittringen betingades åter av de angrepp, som den ryska

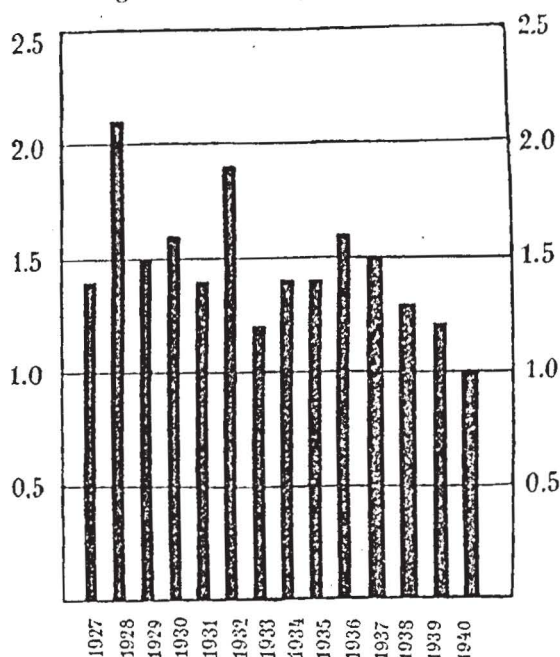
Diagr. XXV. Stöld, snatteri.
Grov stöld, inbrott.

regeringen vid sekelskiftet inledde mot vårt lands autonoma ställning, angrepp, till vilka vårt folk enhälligt intog en avvisande hållning, medan oenighet rådde i fråga om metoderna för motståndet. Varken de sociala eller de politiska stridigheterna upphörde under den korta tid från storstrejken i november 1905 till år 1908, då landet fick vara i fred för de panslavistiska angreppen: de blevo tvärtom allt bittrare, då den på allmän och lika rösträtt baserade enkammarlantdagen hade börjat sin verksamhet. Den nya, sistnämnda är inledda förryskningsperioden var visserligen

ägnad att i någon mån utjämna de inrepolitiska motsättningarna, men bragte inte stridigheterna att upphöra; tvärtom fördjupades de på den sociala linjen så, att vårt folk i sin stora ödesstund år 1918, som gav det självstän-

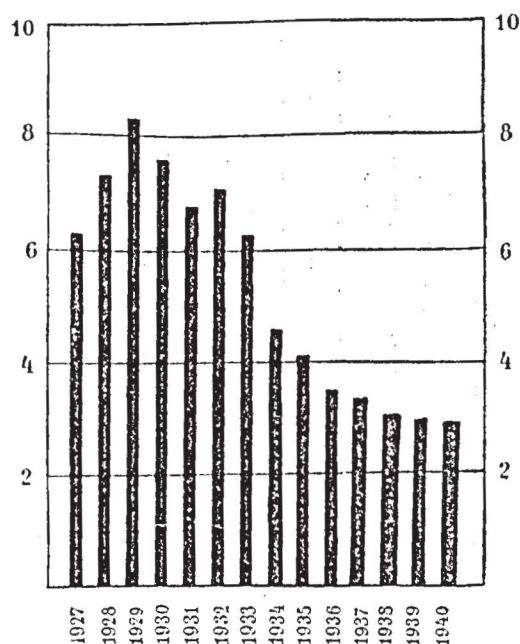
Diagr. XXVI. Mord, fullbordat brott.

digheten, kom att kämpa i två olika läger. Det utgjutna brodersblodet slog i folksjälens djupa sår, som endast långsamt ärrades. De voro dock inte obotliga, och i slutet av det senaste decenniet kunde en konsolidering mellan de olika folkklasserna märkas. Då vårt folks existens hösten 1939 blev hotad genom Sovjetunionens angrepp mot vårt land, väckte detta hos medborgarna en enighet och en offervilja, som man tidigare knappast hade vågat drömma om. Frånser man en del mycket begränsade medborgarkretsar, som ha intagit en ofosterländsk hållning, har denna enighet bibehållit sig obruten.

Brottslighetens utveckling under den tid den nya strafflagen har varit gällande framgår åskådligt av de grafiska diagram vi nu skola komma till. Diagrammen ha förfärdigats av chefen för Finlands rättsstatistiska byrå dr. *Veli*

Diagr. XXVII. Dråp och misshandel med dödlig påföljd, även i slagsmål.

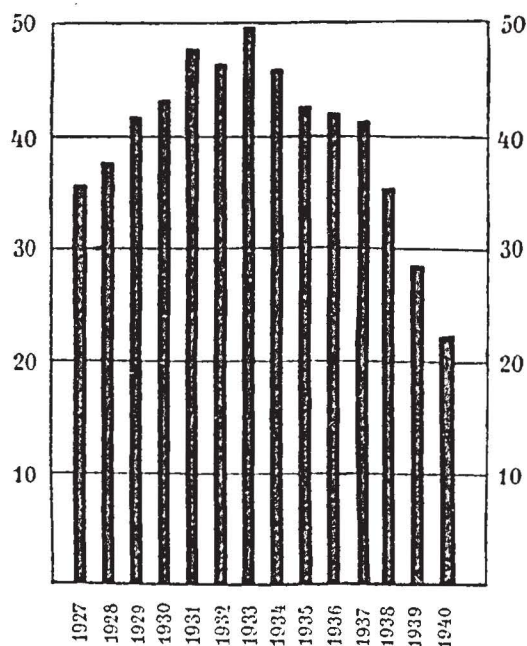

Verko. Utvecklingen av brottsligheten mot liv belyses av diagrammen IV, V och VI, av vilka den första hänför sig till variationerna i fråga om omtalet mord, den andra i antalet viljadråp och den tredje i antalet fall av misshandel med dödlig påföljd.

Den översta streckade linjen hänför sig till antalet män, den nederste till antalet kvinnor och den fortlöpande linjen till totalantalet dömda per en miljon invånare. En granskning ger vid handen, att kurvorna för viljadråp och misshandel med dödlig påföljd löpa nästan jämsides: båda visa

en stark nedgång under åren för världskriget, framför allt under åren 1915 och 1916, en viss, ehuru inte fullt parallell stegring omkring år 1910 och en mycket kraftig stegring från år 1918 —, en stegring, som fortgår ända fram till år

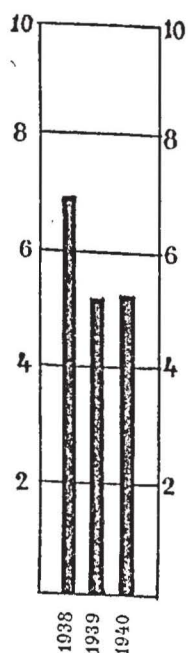
Diagr. XXVIII. Grov och mindre grov misshandel, även i slagsmål.

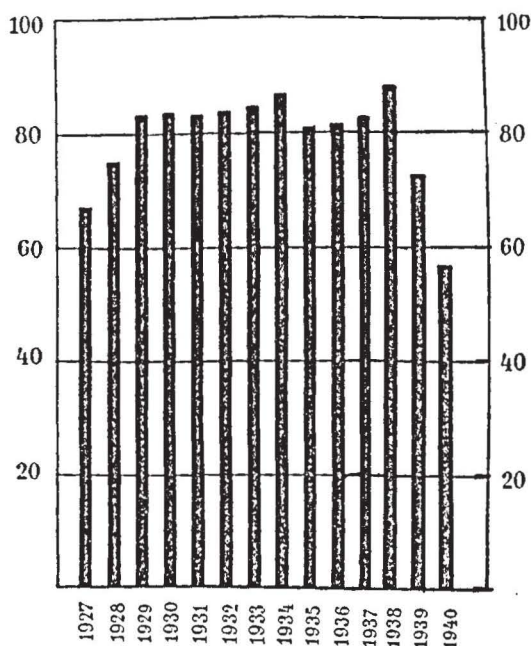
1933, då en starkt sjunkande tendens börjar göra sig gällande. Nedgången under världskrigsåren finner sin förklaring i alkoholförbudet, som under de då rådande förhållandena visade sig vara mycket effektivt. Den högkonjunktur som gör sig märkbar under femtonårsperioden efter världskriget är betingad av många olika omständigheter. En mycket stor, man kan säga en allt överskuggande betydelse i detta avseende har det försämrade alkoholläget. Förbudslagen, som inte uppbars av en tillräckligt stark allmän folkmening, ledde inte till en ökad nykterhet, tvärtom trotsades den

även av sådana kretsar, som förfäklade en på den individuella övertygelsen grundad nykterhet. Alkoholbegäret tillfredsställdes med billig estnisk sprit, som fanns att tillgå överallt i smyghandeln, och som förtärd i oförädlad form

Diagr. XXIX. Grov misshandel även i slagsmål.

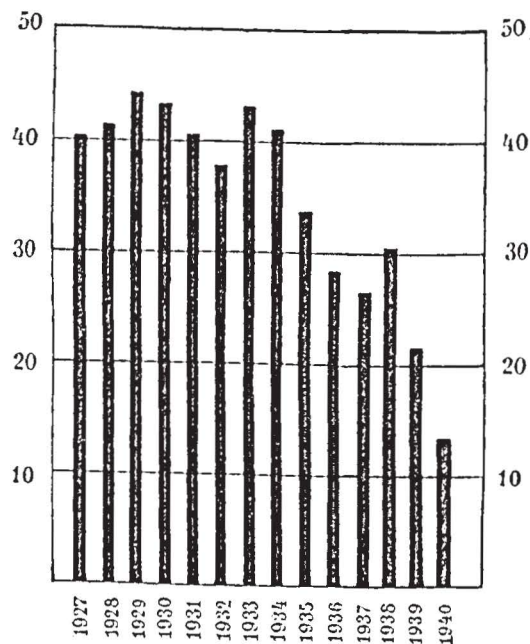
Diagr. XXX. Lindrig misshandel eller lyftande av vapen.

och i riklig mängd var ägnad att framkalla häftiga reaktioner hos konsumenterna. Den här ifrågavarande brottsligheten torde dock inte enbart finna sin förklaring i det försämrade alkoholläget. Åtminstone till en del böra orsakerna till den sökas i de många förbannelser, som inbördeskriget lämnade efter sig hos vårt folk. De sår, som kriget hade slagit både på den ena och på den andra sidan, voro ägnade att bland medborgarna fostra ett hat, som ofta, i synnerhet under rusets inflytande, tog sig utlopp i privata

hämndeakter: i dråp och misshandel. Nedgången under det senaste årtiondet torde finna sin förklaring i det förbättrade alkoholläge, som inträdde efter det förbudslagen hade upphävts, samt i den konsolidering, som gjorde sig gällande i förhållandet mellan olika medborgarkretsar.

Diagr. XXXI. Fridsbrott.

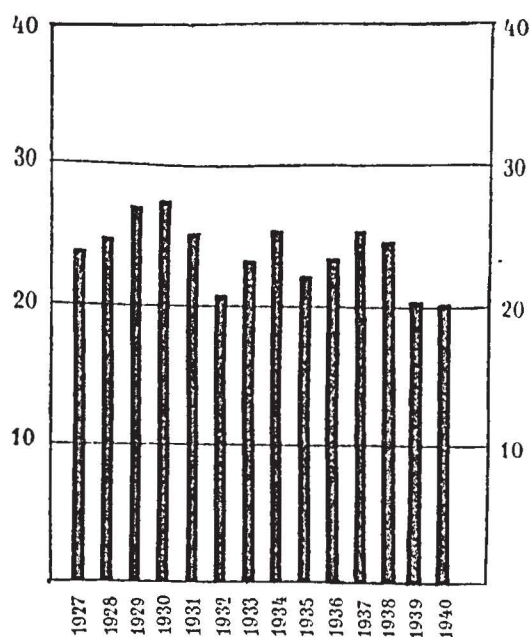
Kurvan för mord skiljer sig i avsevärd grad från kurvorna för de brott, som ha berörts här ovan. Med tanke på att mordet representera brott, som inte stå i något direkt samband med alkoholbruk²⁾, förstår man, att kurvan inte visar den nedgång, som under världskrigsåren gör sig gällande i kurvorna för övriga brott mot liv. Stegringarna i kurvan för mord, av vilken den mindre infaller åren 1907—1908 och den större efter år 1918, torde finna sin

²⁾ *Verkko*, Maamme rikollisuuden kehitys s. 18.

förklaring i sönderslitande sociala och politiska stridigheter, som under sistnämnda period i huvudsak belingades av frihetskriget.

Diagram VII, som hänför sig till misshandelsbrotten är

Diagr. XXXII. Våld mot och hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning.

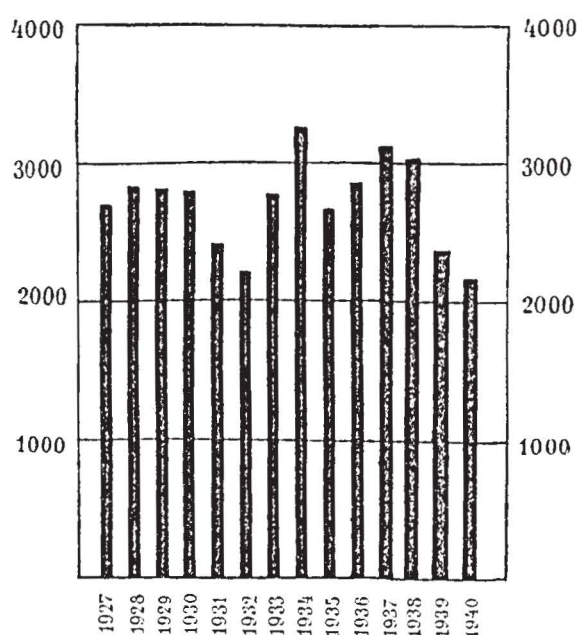
ägnad att visa, att variationerna i antalet fall av grov misshandel och misshandel, varav mindre lyte följt, följa variationerna i antalet fall av viljadråp och misshandel med dödlig påföljd. Orsakerna härtill äro tydligen desamma som i fråga om sistnämnda brott. Kurvan för lindrig misshandel har däremot ett i hög grad från sistnämnda kurvor avvikande förlopp.

Kurvorna för fridsbrott och våld mot eller hindrande av tjänsteman, diagram VIII och IX, där den punkterade linjen hänför sig till folkökningen, den streckade linjen till antalet

åtalade och den fortlöpande linjen till antalet dömda av hela folkmängden, visa en avsevärd överensstämmelse med kurvorna för dråp och misshandelsbrott, något som torde finna sin förklaring i likartade yttre kriminogena omständigheter.

Så komma vi till fylleribrotten, diagram X. Såsom synes

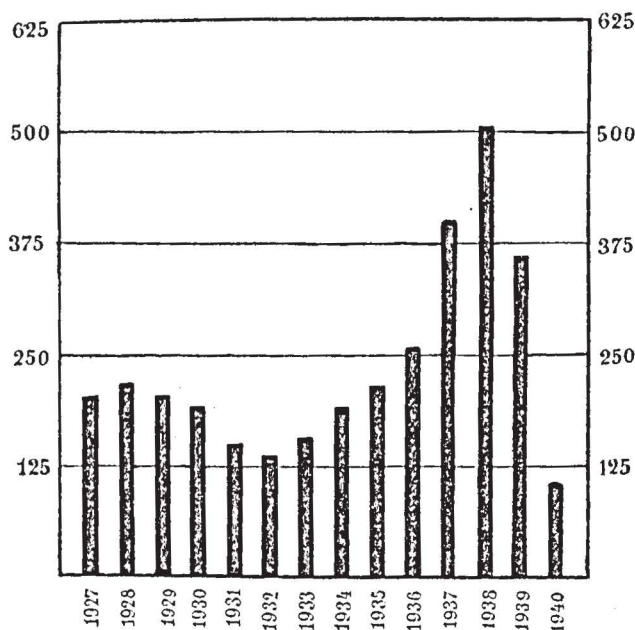
Diagr. XXXIII. Fylleri.

löpa kurvorna för åtalade och dömda nästan jämsides. De variationer, som kurvorna uppvisa under olika tider, få inte sin förklaring enbart av, om det varit lättare eller svårare att komma över alkohol, även om betydelsen av denna omständighet mycket tydligt framgår av den starka nedgång, som betingades av alkoholförbudet under världskrigsåren. Också förändringarna i lagstiftningen rörande fylleribrott ha i mycket hög grad bidragit till dem. Efter det förbudslagen hade trätt i gällande kraft, infördes i den paragraf i straff-

lagen (§ 6, kap. 43), som hänför sig till fylleri, en förändring, enligt vilken nämnda brott inte längre karakteriserades av att vederbörande uppfört sig på ett störande sätt eller väckt förargelse: brottet var begånget, om man hade uppträtt

Diagr. XXXIV. Brott mot de om trafiken med motorfordon utfärdade bestämmelserna.

synbart drucken. Genom en lag, som utfärdades efter det förbudslagen hade upphävts, gjordes åter åstadkommandet av störing eller förargelse till kriterium för brottet, en omständighet, som givetvis i hög grad minskade brottets frekvens. Kurvan visar en mycket kraftig stegring efter det fylleriparagrafen förändrades år 1921 ända fram till år 1931, då ovannämnda kriterium lades till de tidigare kriterierna för brottet.

Kurvorna för egendomsbrotten har ett från de ovannämnda i hög grad avvikande förlopp. Diagram XI, som hänför sig

till gruppen snatteri, stöld och inbrott visar en mycket stark stegring under åren 1917—1919. Utom av livsmedelskrisen torde stegringen finna sin förklaring i den begreppsförvirring, som blev en följd av inbördeskriget och det kaotiska, av statsmaktens kraftlöshet präglade tillstånd, som åtföljde den ryska revolutionen kort före kriget. Efter det statsmakten hade återvunnit sin auktoritet och livsmedelskrisen hade övervunnits, upphörde stegringen och åtföljdes av en kraftig nedgång åren 1920—1921. En annan stark stegring gjorde sig gällande i början av senaste årtionde, under den ekonomiska kris som rådde då och under vilken arbetslösheten fick en avsevärd omfattning. Under samma tid uppvisa också kurvorna för rån och rånartad stöld, diagram XII, en del fluktuationer, som dock äro mycket mindre, vilket torde kunna förklaras så, att de individuella faktorerna ha en större andel i uppkomsten av dessa kvalificerade egendomsbrott än fallet är i fråga om brotten i den tidigare nämnda gruppen, som är mer beroende av miljöfaktorer. Det har redan länge varit bekant, att en stor del av förövarna av kvalificerade egendomsbrott hör till den förbrytarkader, som i avsevärd grad är oberoende av konjunkturerna. Diagrammen för bedrägeri, XIII, för försnillning, XIV, och för förfalskning XV, visa en rätt stor parallellism med kurvan för tjuvnadsbrott. Livsmedelskrisens verkan har dock varit mycket mindre på dessa brott än på de sistnämnda.

Några uppgifter om antalet personer, som efter år 1939 ha sakfällts för brott ha inte stått oss till buds. För att kunna ge en bild av brottslighetens utveckling under och efter vinterkriget och jämföra den med brottsligheten under tiden därförinnan måste man ty till statistiker över brott, som ha kommit till polisens kännedom; en sådan statistik föreligger hos oss sedan år 1927. Den är måhända inte fullt noggrann, men torde dock mycket känsligt följa variationerna i brottslighetens utveckling.³⁾ Den omständigheten,

³⁾ *Verkko*, Maamme rikollisuuden kehitys s. 24.

att antalet anmälda egendomsbrott i hög grad har ökat efter vinterkriget, har man velat förklara så, att bland de anmälda fallen i större utsträckning än tidigare skulle ingå fall, där anmälan vid undersökning har visat sig vara ogrundad.⁴⁾ Det kan emellertid påvisas, att detta icke håller streck. Man har nämligen undersökt, i hur många procent av de till polisen under åren 1938, 1939 och 1940 anmälda fallen av snatteri och enkel stöld, av grov stöld och inbrott anmälningarna ha visat sig vara obefogade. Resultaten av denna undersökning framgå av diagram XVI. I diagrammet har antalet fall, i vilka det senare har framgått, att något brott inte har förelegat, betecknats med vitt. Såsom diagrammet ger vid handen, ha procenttalen för nämnda fall, så vitt det är fråga om snatteri och enkel stöld år 1938 varit 18,9, år 1939 19,0 och år 1940 18,1, för grov stöld och inbrott åter respektive 4,9, 5,0 och 4,5. Talen ha sålunda under dessa år hållit sig nästan oförändrade.

Det föreligger emellertid en annan omständighet, som bidrar till, att siffrorna för tiden för vinterkriget och tiden närmast före och efter det inte äro fullt jämförbara med de tal, som utvisa brottsligheten därförinnan. Då möjligheten av ett krig hösten 1939 steg fram i synkretsen, kallades landets vapenföra manliga ungdom småningom till extra reservövningar, från vilka de först efter kriget, våren och sommaren 1940 i bestämd ordning till största delen hemförlovades. De till de extra reservövningarna inkallade underställdes strafflagen för krigsmakten, varför de brott de begingo, icke ingå bland de brott, som anmäldes till polisen. Denna omständighet bör givetvis tagas med i räkningen, då man jämför brottslighetstalen för ifrågavarande tid med motsvarande tal för tiden därförinnan.

Diagram XVII ger vid handen⁵⁾, att antalet fall av stöld, snatteri och inbrott, som under åren närmast före kriget

⁴⁾ *Verkko*, Maamme rikollisuuden kehitys s. 29.

⁵⁾ Diagr. ang. brott, som kommit till polisens kännedom, ange antalet per 100,000-tal innevånare.

tenderade mot en viss minskning, år 1940 ökades nästan till det dubbla, jämfört med föregående år. Rånen, diagram XVIII, visa en i stort sett liknande utveckling. Också för döljande av tjuvgods, diagram XIX, går utvecklingen i samma riktning; stegringen är dock inte lika stark. Antalet förfalskningsbrott, diagram XX, ökades i någon mån, fallen av försnillning, diagram XXI, och fallen av bedrägeri, diagram XXII, ha däremot snarast tenderat mot att avtaga.

Med tanke på, att antalet tjuvnadsbrott har ökat mest är det skäl att belysa variationerna ifråga om dessa brott kvartalsvis, vilket gör det möjligt att låta granskningen gå ända fram till det första kvartalet år 1941. Av diagram XXIII, framgå särskilt för sig variationerna ifråga om snatteri och enkel stöld samt grov stöld och inbrott. Ännu mer i enskildheter framgå dessa variationer av diagram XXIV, som ge talen för de olika månaderna. De ge vid handen, att tjuvnadsbrottsligheten var proportionellt låg i slutet av år 1939 och under de tre första månaderna av år 1940, och att den därefter steg så hastigt, att den redan i maj överskred nivån för de föregående åren. Den var mycket hög från slutet av juni till slutet av oktober, då den, märkvärdigt nog långsamt började sjunka trots den stundande vintern. Denna sänkning gör sig svagt, ehuru inte kontinuerligt förnimbar också under de tre första månaderna av det följande året.

Intressant ur kriminalpsykologisk synpunkt är diagram XXV, som visar förhållandet mellan enkel och grov tjuvnadsbrottslighet. Pelarna med sneda streck hänför sig till den enkla, de med svart färj till den kvalificerade brottsligheten av detta slag. Det framgår, att variationerna i fråga om den kvalificerade brottsligheten äro mindre än i fråga om den enkla. Orsakerna till denna företeelse ha blivit antydda i det föregående.

Den minskade tjuvnadsbrottsligheten i slutet av år 1939 och i början av år 1940 får till en del sin förklaring i den ovannämnda omständigheten, att den vapenföra man-

liga befolkningen var inkallad till krigstjänst och under den tiden var underställd den militära strafflagen; brotten mot denna framgå inte av nu ifrågavarande statistik. Till en del torde minskningen ha betingats av den rent av monumentala fosterländska lyftning och offervilja, som inte ens lämnade alla för asocialitet böjda kretsar oberörda, en företeelse som *Exner* har lagt märke till i sin undersökning av första världskrigets verkningar på brottsligheten i Österrike. Tjuvnadsbrottslighetens stegring senare under år 1940 kan åtminstone inte i nämnvärd grad få sin förklaring i ekonomiska omständigheter. Någon ekonomisk kris var inte för handen, och arbetslösheten under år 1940 var mycket obetydlig. Knapphet på livsmedel började visserligen yppa sig, men någon egentlig kris kunde man ännu inte tala om. Om stegringen i tjuvnadsbrotten i huvudsak hade betingats av nyssnämnda omständigheter, borde den ha fortsatt i början av år 1941, då siffrorna för arbetslösheten voro något större, ehuru mycket låga också nu, och då livsmedelskrisen skärptes åtminstone i någon mån. Men detta skedde ej, och trots att vintern var inne, kan en lindrig sänkning observeras. Stegringen i fråga om nämnda brottslighet torde delvis finna sin förklaring i den oerhörda miljöförändring, som den karelska befolkningen på en halv miljon människor måste underkasta sig på grund av evakueringsarna under kriget och strax efter det. Den karelska stammen blev spridd över hela landet. Under tidens trångmål kunde människorna, flyttade från sina hemvist, lika litet som deras egendom bli föremål för nödig omsorg. En mängd egendom råkade vind för våg. Det hände, att evakueringsmanskaper eller vår egen militär tog den i användning, något som man försvarade med, att också det var bättre än att den råkade i fiendens våld. Det var inte så märkvärdigt, att aktningen för äganderätten försvagades bland dem, som sågo sin egendom försvinna och förstöras inte bara genom de åtgärder, som fienden vidtog, utan också genom brist på ordning och skötsel, efter det den hade

räddats. Därtill kommer, att vårt samhälle efter tvångsfreden i Moskva sommaren 1940 torde ha stått närmare ett sammanbrott än någonsin tidigare. Det behövdes de bästa möjliga råd, då det gällde att lösa de svåra inre problem, som den olyckliga freden hade fört med sig. Det krävdes otroliga ansträngningar, då det gällde att ordna försvaret mot en fiende, som enligt vad det var bekant, byggde sig nya anfallsställningar på andra sidan om den nya gränsen och som innanför våra gränser genom att nästan öppet strö en massa pengar omkring sig sökte organisera en revolutionär verksamhet i syfte att underlätta erövringen. Under dessa omständigheter är det inte märkvärdigt, om de brottsliga böjelserna hos moraliskt sett svagare individer fingo ny näring, jämsides med att dessa individer sågo samhället försvagas.

Det bör märkas, att brottsligheten ifråga om bedrägeri och försnillning inte ökades, vilket ger vid handen, att de äro relativt mera oberoende av rädande konjunkturner. Den omständigheten, att antalet förfalskningsbrott blev större, torde finna sin förklaring i, att pass och allehanda bevis togs i bruk under krigstiden.

Mycket annorlunda har utvecklingen vänt i fråga om brottet mot liv och den kroppsliga integriteten. Såsom diagram XXVI ger vid handen, har antalet mord år 1940 varit avsevärt mindre än de föregående åren. Antalet fall av dräp och misshandel med dödlig påföljd, diagram XXVII, har hållit sig på samma nivå som år 1939. Antalet misshandelsbrott, diagram XXVIII, XXIX och XXX, visar en sjunkande tendens. Redan under föregående år kunde en nedgång iakttagas för flera av brotten av ovannämnda art.

Den mot liv och mot den kroppsliga integriteten riktade brottsligheten har sålunda år 1940 undergått en utveckling, motsatt den, som brottsligheten mot egendom har uppvisat. Medan den sistnämnda, fransett några få arter av brott, har haft en starkt stigande tendens, visa diagrammen för den förstnämnda antingen ett stillastående eller en till och

med avsevärd nedgång. Denna företeelse kan inte anses vara betingad av en minskad alkoholförbrukning; tvärtom har en större tygellöshet i det avseendet kunnat iakttagas efter kriget. Till någon del finner lägkonjunkturen sin förklaring i, att den manliga ungdomen var i militärtjänst i slutet av år 1939 och i början av år 1940. Men det förefaller nästan, som om företeelsen hade också en annan orsak. Vinterkriget fördes i tecknet av en fullständig enighet. Våpenbröderskapet, prövat i gemensamma faror, var ägnat att eliminera det hat, som, betingat av politiska och sociala meningsskiljaktigheter, länge hade sönderslitit vårt folk. Vinterkrigets verkningar ha varit fullständigt motsatta frihetskrigets; detta var till stor del ett inbördeskrig, som tillfogade vårt folk djupa sår och hade til följd en avsevärd ökning i våldsbrottsligheten. Det vore mycket lättare att dra slutsatser i här ifrågavarande avseende, om vi förfogade över månadsvis eller må vara endast kvartalsvis uppgjorda statistiker för år 1940; i så fall skulle vi kunna kontrollera verkningarna av männens vistelse ute vid fronten. Tyvärr föreligga sådana siffror ej. Mycket långt gående slutsatser i positiv riktning torde siffrorna icke berättiga oss till⁵⁾.

Anmärkningsvärt är, att kurvan för fridsbrott, diagram XXXI, vilken, såsom det har påvisats här ovan, i avsevärd grad har åtföljt variationerna i brottsligheten mot liv och misshandelsbrottsligheten, visar en starkt nedåtgående tendens. Kurvan för våld mot eller hindrande av tjänsteman, diagram XXXII, har hållit sig på samma nivå som år 1939, en nivå, något lägre än under de föregående åren. Kurvan för fylleri, diagram XXXIII, visar en sjunkande tendens. Förändringen torde dock ha betingats av, att myndigheterna, som ha haft viktigare uppgifter att fullfölja, inte ha kunnat ägna detta brott lika stor uppmärksamhet som tidigare. Antalet brott mot de om trafiken med motorfordon utfärdade bestämmelserna, diagram XXXIV, har sjunkit i hög

⁵⁾ Jfr. *Verkko*, Maamme rikollisuuden kehitys s. 28.

grad, något som finner sin förklaring i, att en mängd motorfordon ha tagits i beslag för arméns behov, och av att tillgången på bensin har varit begränsad.

Den tid efter vinterkriget, då vårt rike fick leva i fred innan det nu pågående tunga kriget började, var alltför kort för att kunna ge oss en fullständig uppfattning om vinterkrigets kriminogena verkningar. Genom det nya krigsutbrottet har en ny orsaksräcka börjat verka, och verkningarna av den förena sig med de ännu kännbara verkningarna av vinterkriget. Några fullständiga uppgifter om den senare tiden stå inte till förfogande. Av allt att döma har antalet brott mot egendom åter ökats. Situationen är dock inte katastrofal. Ingenting tyder på, att vårt folks moraliska styrka vore på upphällningen. Vårt hårt prövade folk kommer utan tvivel att med obruten kraft genomgå den nya prøvetiden och att tillkämpa sig en tryggad framtid.

Forbryderen og hans milieu.

Af mag. art. KARL O. CHRISTIANSEN.

Meddelelse om kriminologiske undersøgelser
ved Statsfængslet i Vridsløselille.

I et tidligere arbejde, »Kriminelle levnedsløb«, der er offentliggjort i dette tidsskrift¹⁾, har jeg forsøgt at præcisere begreberne akut og kronisk kriminalitet og give dem en rent kriminologisk betydning.

Kronisk kriminelle var lovovertrædere, der straffedes relativt hyppigt, havde forholdsvis korte kriminalitetsfri perioder og følgelig tilbragt store dele af deres liv i fængsel. Akut kriminelle blev straffet mindre hyppigt og navnlig mindre regelmæssigt, saaledes at der i deres levnedsløb viste sig relativt lange kriminalitetsfri perioder, 4—5 aar og mere. De kom følgelig til at tilbringe en mindre procentdel af deres liv i fængsel. Denne indledende undersøgelse var overvejende descriptiv. Af dens ret beskedne resultater skal jeg iøvrigt kun fremhæve, at blandt de kronisk kriminelle var de tidligere børneværns- og værgeraadsbørn stærkt repræsenteret, at deres recidivsandsynlighed beregnet ad modum *Meywerk* oftest var tvivlsom eller stor, og at straffe for bedrageri var væsentlig hyppigere hos dem end hos de akut kriminelle. De akut kriminelles recidivsandsynlighed viste sig beregnet paa samme maade som ringe eller tvivlsom.

Paa grundlag af det samme materiale, 126 recidivister²⁾

1) Nordisk Tidsskrift for Strafferet, 30. aarg., 1942, pp. ff.

2) Begrebet er taget rent kriminologisk, se nævnte arbejde p. 8.

(35 akut og 91 kronisk kriminelle), der var indsat i Statsfængslet i Vridsløselille i tiden 15. 8. 40—15. 2. 41, skal jeg forsøge i store træk at belyse spørgsmaalene om lovovertrædernes personlighed og deres ydre, sociale forhold. Jeg antydede i det nævnte indledende arbejde, at man maaske kunde vente, at kronisk kriminalitet hovedsagelig var betinget af endogene aarsager og akut kriminalitet af exogene, men at det dog paa forhaand forekom usandsynligt, at det skulde forholde sig saa enkelt. Denne sidste formodning har vist sig rigtig.

Personligheden.

En del af de indsatte fanger var tidligere mentalundersøgt af embedslæger eller overlægen i psykiatri ved Københavns politi. Enkelte havde været indlagt til observation paa psykiatriske afdelinger eller sindssygehospitaler. Ved indsættelsen i statsfængslet blev de atter undersøgt af den daværende overlæge ved Psykopatanstalterne, dr. med. *Paul Reiter* eller af den daværende reservelege. Herefter lader de undersøgte fanger sig klassificere under de i tabel 1 anførte diagnoser.

Tabel 1.

Procentvis fordeling af fangerne efter mentale defekter.

	Sinker	Aands- svage	Fgsl. psykose	Psyko- pater	Mentale defekter under ét
akut	0	0	0	11,4	11,4
kronisk	6,6	2,2	2,2	37,4	46,2
Sum*)	4,8	1,6	1,6	30,1	36,5

*) 2: af hele Materialet.

Som man ser af tabellen, er der i hele materialet kun ca. 6 % *sinker* eller *aandssvage*. Dette resultat siger intet om de intellektuelle minusvarianters kriminogene betydning. Det siger derimod, at vi i Danmark har en aandssvageforsorg, der set med kriminalistens øjne i det store og hele

fungerer tilfredsstillende. Flertallet af de kriminelle aandssvage kommer hurtigt under aandssvageforsorg og placeres saaledes, at de ikke har mulighed for at begaa forbrydelser³⁾.

Med hensyn til *sinkerne* bør det ogsaa paa dette sted fremhæves, at det fra et kriminalpolitisk synspunkt vilde være overordentlig hensigtsmæssigt, om vi kunde faa en sinkeforsorg, der gennem tilsyn, passende uddannelse og paa anden maade kunde tage sig af disse mindre udpræget svagtbegavede.

Forskellen mellem akut og kronisk kriminelle kommer klart frem, selv om den ikke statistisk set tillader os at slutte noget sikkert om fordelingen. Der kan dog næppe være tvivl om, at den er udtryk for den kendsgerning, at ringe begavelse snarere fører til kronisk kriminalitet end til akut, hvis ikke den modvirkes gennem forsorgsforanstaltninger.

Blandt de undersøgte fanger har to haft *fængselspsykose*. De er begge kronisk kriminelle; men af disse to isolerede tilfælde kan man naturligvis intet slutte.

3) Som man kunde vente, har man blandt de lidt ældre fanger fundet et par grænsetilfælde, hvor de paagældende efter deres intelligenskvotient maatte placeres blandt de lettere aandssvage, nær sinkegruppen. Deraf var den ene tidligere undersøgt og betegnet som sinke; den anden kom derimod til psykiatrisk undersøgelse for første gang.

Man har forsøgt at faa dem inddraget under aandssvageforsorg. Dette mislykkedes, idet Retslægeraadet efter forhandling med overlægen til Justitsministeriet udtalte:

I det ene tilfælde: »Han er vel en udtalt sinke, placeret nær aandssvagegrænsen, men hans intelligensstandpunkt har ved tidligere undersøgelser vist sig at være saaledes, at det afgjort maatte placere ham over denne grænse.

Den nu foreliggende undersøgelse synes at vise, at han i visse henseender er gaaet tilbage, og at formodningerne om en snigende udviklet sindssygdom ikke kan afvises. Denne formodning er ogsaa udtalt i lægeerklæringen fra straffeanstalten.

Då han maa synes uegnet til at klare sig paa fri fod og anta-

Derimod viser tabellen, dels at diagnosen *psykopati* er ret almindelig, og dels at der her er en væsentlig forskel paa de to grupper af lovovertrædere. Det samlede antal psykopater (ca. 30 %) er dog ikke overraskende stort. Ved andre undersøgelser har man fundet anderledes store tal; men iøvrigt varierer angivelserne stærkt hos forskellige forfattere, helt fra 14—15 til 99 %.⁴⁾ Disse forskelle behøver ikke at være udtryk for tilsvarende forskelle i de undersøgte forbrydergruppers mentalitet. Snarere maa man antage, at det er vanskelighederne ved psykopatibegrebets afgrænsning, der her gør sig gældende.⁵⁾ Man maa derfor ganske simpelt undlade at sammenligne med andre forskeres resultater. Grundlaget for diagnosticeringen af de her undersøgte fanger har dels været *Helwegs* beskrivelse af de psykopatiske personligheder, som karakterologiske vanskeligheder⁶⁾, dels den tyske psykiater *Schneiders* definition:

gelig snart igen vil gøre sig skyldig i lovovertrædelser, maa Raadet, saafremt han ikke allerede nu kan indlægges i et sindssygehospital, anbefale, at politiets og forsorgsmyndighedernes opmærksomhed henledes paa, at saadan indlæggelse antagelig snart vil vise sig paakrævet.«

Og i det andet: »Det tør dog ikke afgørende bestrides, at han p. gr. a. sine øvrige sjælelige defekter maa henregnes til de let aandssvage, men Raadet maa, bl. a. under hensyn til hans noget fremrykkede alder og hans tidligere kriminelle forhold, der udviser forholdsvis lange, straffri perioder, finde det betænkeligt paa nuværende tidspunkt at inddrage ham under aandssvageforsorgen. Derimod maa Raadet anbefale, at politiets og forsorgsmyndighedernes opmærksomhed ved hans løsladelse henledes paa, at han er en psykisk defekt person, og at inddragelse under forsorg eventuelt ved dertil given anledning bør overvejes.«

Kriminalpolitisk vil det dog være et spørgsmaal, om man — saalænge man ikke har nogen sinkeforsorg — staar sig ved at undslaa sig for at inddrage saadanne grænsetilfælde under aandssvageforsorgen, der jo ogsaa har andre midler at virke med end anstaltsbehandling.

4) Cfr. *Franz Exner*: Kriminalbiologie p. 247.

5) Ibid. p. p. 248—49.

6) *H. Helweg*: Den retslige psykiatri, p. p. 125 ff.

saadanne abnorme personligheder, der lider under deres abnormitet, eller under hvis abnormitet samfundet lider.⁷⁾

Hvad angaar forskellen paa akut og kronisk kriminelle m. h. t. fordelingen af psykopatiske personligheder, lader resultaterne sig derimod uden betænkelighed sammenligne. Diagnosen er jo her stillet af samme psykiater. Forskellen er saa stor, at man statistisk set tør slutte, at der er væsentlig større sandsynlighed for, at kronisk kriminelle vil vise sig at være psykopater, end at de akut kriminelle vil være det.

Mod dette resultat kunde man tænke sig rejst den indvending, at det ligger i selve psykopatibegrebets definition, at de kronisk kriminelle maa blive psykopater: samfundet lider under deres abnormitet. I dette argument overser man imidlertid et væsentlig moment i den Schneiderske definition: psykopaterne er abnorme personligheder. At kronisk kriminelle ikke behøver at være abnorme personligheder, fremgaar af den kendsgerning, at hos 57 (62,6 %) af de her undersøgte kronisk kriminelle var der ikke erkendt nogen psykopati.

Sammenfatter vi de her omtalte defekter under ét, viser forbindelsen med kronisk kriminalitet sig endnu fastere. Lidt under halvdelen af de kronisk kriminelle er mentalt defekte, mens dette kun gælder for ca. $\frac{1}{9}$ af de akut kriminelle. Ogsaa denne forskel er tilstrækkelig til, at det kan anses for statistisk sandsynliggjort, at kronisk kriminelle i væsentlig højere grad end de akut kriminelle vil være mentalt defekte.

Med hensyn til psykopati skal jeg anføre et eksempel, der viser denne defekts indflydelse paa kriminaliteten.

2320. 30aarig bedrager af næsten ren type. Tidligere straffet med fængsels- og forbedringshusstraffe for bedrageri og dokumentfalsk. Første lovovertrædelse 19 aar gammel. Ret langsomt recidiverende.

7) K. Schneider: *Psychopathische Persönlichkeiten*, p. p. 3 ff. Cfr. Reiter: Om Psykopater med særligt Henblik paa Erfaringer vedrørende Anstaltsbehandlingen af kriminelle Psykopater (Nordisk Tidskrift for Strafferet, 30. aarg., 1942) p. 76.

Nu straffet med fængsel i 15 maaneder for bedrageri og underslæb.

Han er opvokset under ret gode sociale forhold, er søn af typograf og hustru (hjemmehørende i provinsby), har gaaet i mellem-skole og gymnasium, men er udgaaet af 1. gymnasieklasse. Han er fra skolen omtalt som jævnt begavet; men han har som regel ikke arbejdet tilfredsstillende; hans ydre facon var glat og sleben; men han var ikke paalidelig (eksamenssnyderier). Han kom ud af skolen, efter at han havde udgivet sig for forfatter og under falsk navn havde indlogeret sig paa hotel, hvorfra han ringede forskellige personer op og traf aftaler med dem ud fra sin nævnte illusoriske position. Efter skoletiden har han forsøgt sig med mange forskellige ting, som bogtrykker, tandtekniker, repræsentant, annonce-agent, grosserer i galanterivarer, bladudgiver, fotograf m. m.. Ind imellem har han i ret lange perioder gaaet arbejdsløs og levet af socialhjælp. Han har været gift 1934—39, da han blev separeret paa grund af sin kriminalitet. I ægteskabet er der en dreng, der er forblevet hos moderen. Hans økonomiske forhold har været ret svingende, som regel daarlige.

Psykiatrisk er han karakteriseret som en fantasifuld, mytoman, opstemt psykopat med tilbøjelighed til selvovervurdering og med manglende hemninger.

Flertallet af hans lovovertrædelser er foretaget paa nogenlunde samme maade, idet han har antaget medhjælpere til en fingeret eller eksisterende virksomhed paa betingelse af, at de stillede et depositum som garanti. Disse deposita er under udviklingen af hans kriminelle løbebane stadig blevet større. Han har yndet at give det udseende af, at han var en virkelig betydelig person, gennem alle de arrangementer med kontor, een eller flere telefoner, brevpapir af flere forskellige former o. s. v., som han har forstaaet at sætte i scene. I nogle tilfælde har han sandsynligvis i begyndelsen haft til hensigt at realisere de projekterede virksomheder. Det har imidlertid hver gang vist sig umuligt, tildels fordi han fik økonomiske vanskeligheder, men ogsaa fordi det voksede ham over hovedet, saaledes at han overhovedet ikke havde rimelige chancer for at virkeliggøre planen.

Hans sidste bedragerier og underslæb adskiller sig ikke i formen fra de tidligere. Der synes dog at have været en mere reel basis for planerne. Af forskellige udtalelser synes det at fremgaa, at han har haft fuldt ud reelle hensigter — i hvert fald i begyndelsen. Han har som sædvanlig manglet tilstrækkelig kapital, men har dog — under indflydelse af sin psykopatisk prægede karakter — slaact hele virksomheden for stort op og er saa efterhaanden kommet ind paa bedragerierne, idet han uden hensyn til sine økonomiske vanskeligheder stadig har sat sig i nye udgifter.

Alkoholmisbrug.

I materialet forekommer kun ganske enkelte tilfælde af alkoholisme, der vilde falde ind under straffelovens begrebsbestemmelse i §§ 72 og 73: forfalden til drukkenskab. Undersøger man imidlertid de 126 fanger med henblik paa, hvor mange af dem der nogenlunde konstant eller periodisk, maaske blot paa tidspunktet for lovovertrædelsen, har været prægede af alkoholmisbrug, stiller sagen sig væsentlig anderledes. Begrebsbestemmelsen er videre, og antallet af fanger, der falder ind under den, bliver — som man kan vente — større. Det drejer sig ialt om 42,1 %, der fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem de akut og kronisk kriminelle (henholdsvis 40,0 og 42,9 %). Alkoholmisbrug i denne forstand hører altsaa ikke til sjældenhederne, men hvor stor rolle det spiller for kriminaliteten, lader sig ikke slutte ud fra disse tal, idet det er en faktor, der ingensinde virker isoleret, men altid forekommer i sammenspil med andre, det være sig mentale defekter eller/og sociale misforhold.

Milieuet.

Ved den sociologiske undersøgelse har metoden som kort omtalt i den tidligere artikel været følgende: Af akterne er udtaget, hvad de indeholdt af interesse. Disse Oplysninger er supplerede og konfronterede med fangens egne angivelser. I en del tilfælde er der yderligere udsendt spørgeskemaer til forældre, skole, arbejdsgivere, »hjem«, Dansk Værne- og Tilsynsselskab m.m. Paa dette grundlag har man forsøgt at klarlægge fangens forhold i barndomshjemmet, forhold til forældre og søskende, skolegang, eventuel børneværns- eller værgeraadsforsorg, de erhvervsmæssige forhold, ægteskabelige forhold og økonomiske forhold samt milieuforandringer. Uden at gaa i enkeltheder med hensyn til undersøgelsens teknik maa det være tilladt at fremhæve, at der for hvert enkelt spørgsmaals vedkommende er gjort forsøg paa at give en saa dybtgaaende besvarelse af det, som en sociologisk problemstilling kræver, og at alle oplysninger

— dokumenterede som udokumenterede — er modtaget med den nødvendige kildekritiske skepsis, idet forfatteren overalt har prøvet at reducere de foreliggende oplysninger til et minimum, som ikke lod sig betvivle. Det maa tilføjes, at det indsamlede materiale ikke er fuldt udnyttet i nærværende arbejde.

Opvæksten.

Hvad fangernes sociale forhold i *barndommen* angaar, skal henvises til tabel 2. Det fremgaar formentlig med al ønskelig tydelighed heraf, at størsteparten af de undersøgte fanger er opvokset under forhold, der i een eller flere henseender maa betegnes som uheldige. Ved defekte familieforhold er forstaaet, at fangen er født uden for ægteskab, at een af eller begge forældrene er døde, eller at forældrene

Tabel 2.

Procentvis fordeling af fangerne efter deres sociale forhold under opvæksten.

	Defekte fam.forh.	uheldig opdragelse	utilfredsst. skolegang	Defekter under opvæksten under ét
akut	48,5	62,9	25,7	71,4
kronisk	44,0	63,7	49,5	83,5
Sum	45,2	63,5	42,9	81,0

er skilt i fangens barndom. Henimod halvdelen af materialet maa klassificeres under denne betegnelse. Forskellen paa de akut og de kronisk kriminelle er uden betydning.

Under »uheldig opdragelse« er klassificeret de tilfælde, hvor barnet ikke er opvokset i sit normale milieu, eller hvor opdragerne har været defekte. En del af fangerne har i hele barndomstiden eller en væsentlig del deraf været anbragt hos mere eller mindre fjerntstaaende slægtninge (bedsteforældre, tanter o.s.v.), paa »hjem«, i pleje hos fremmede eller i tjenestepladser paa landet. I andre tilfælde

har faderen været drikfældig, moderen prostitueret, samlivet uharmonisk paa den ene eller den anden maade. Ind under denne klasse vil naturligvis en del af dem, hvis familieforhold har været defekte, falde. Men hertil kommer, som det fremgaar af tallene, en del andre, hvor hjemmet i og for sig har været normalt m. h. t. medlemmer, men — som anført ovenfor — udvist andre misforhold af betydning for opdragelsen. Der er ingen forskel paa akut og kronisk kriminelle i denne henseende.

Det er der derimod m. h. t. *skoleforholdene*. Utilfredsstillende skolegang vil sige, at fangen som barn har været oversidder én eller flere gange, har udvist en meget daarlig opførsel⁸⁾, har skulket eller endelig: har gaaet i 4 forskellige skoler eller mere. Forskellen mellem akut og kronisk kriminelle er her saa stor (rundt regnet 25—50 %), at det er sandsynliggjort, at de akut kriminelles forhold i skoletiden har været mere tilfredsstillende end de kronisk kriminelles. Heri er der i og for sig intet overraskende, naar man sammenligner med resultaterne af undersøgelsen af fangernes personlige forhold. Der er grund til at antage, at personlighedsdefekter i en del tilfælde har gjort sig gældende allerede i skoletiden hos de senere kronisk kriminelle — og maaske i nogle tilfælde er blevet accentuerede gennem et skævt forhold til opdragerne og til lærere og kammerater. Men der bliver dog en betydelig gruppe tilbage, hvis skolegang har været utilfredsstillende, uden at der senere er paavist mentale defekter hos dem.

Sammenfatter man disse sociale defekter under ét, viser det sig, at lidt over $\frac{4}{5}$ af de undersøgte fanger ikke har levet et barns normale liv i en normal familie. Konsekvensen heraf har i mange tilfælde været alvorlig. Jeg skal referere et par ret tilfældigt valgte eksempler, der taler deres eget sprog.

8) Hvor dette kriterium har været det afgørende, er der lagt vægt paa, at opførselen i skoleattesten virkelig er beskrevet som slet. En almindelig vag udtalelse som f. eks.: »Hans opførsel var ikke saa god«, er ikke tillagt nogen betydning.

2355. 32aarig berigelsesforbryder af uren type. Kronisk kriminalitet af lettere karakter.

Arvelig belastet: Faderen »kvartalsdranker«, moderen nervøs og hysterisk, en søster begaaet selvmord, et par søstre løsagtige, to brødre straffede.

Han er søn af indsidder (senere arbejdsmand) og hustru, nr. 3 af 11 søskende. Hjemmet var præget af forældrenes mentale defekter og af søstrenes løsagtige færd. Moderen var sygeligt skinsyg og forfulgte til tider manden. Der var jævnligt huslige stridigheder. Søstre trak mandfolk til, og drikkelag med slagsmaal var ikke ualmindelige. Han klarede sig daarligt i skolen, omtaltes som doven, blev ofte holdt hjemme af forældrene. Sognepræsten karakteriserer børnene som forkuede og forsømte.

Siden ved landarbejde i nogle aar, derefter »handelsmand« (solgt staastraadsvarer og børster samt »Livets Kamp«). Han er med aarene blevet noget drikfældig, er ugift og uforlovet. Psykiatrisk: aandssvag i lettere grad.

2379. 37aarig tyv af ren type. Akut kriminalitet.

Han er søn af husmand og hustru, nr. 4 af 4 søskende, opdraget hos forældrene (forskellige steder paa Midsjælland). Faderen fortrukket, moderen skal have været ham utro. Forældrene separerede, da han var i 3—4aars alderen, derefter opdraget hos moderen og bedstemoderen, flyttede en del omkring i barndommen. Havde fra 9aars alderen tjenesteplasser paa landet, har gaaet i 4 forskellige landsbyskoler.

Siden: Ved landvæsen, arbejdsmand med relativt fast arbejde paa fabrik i provinsby. Gift; separeret 7 aar senere, hvorefter hans kriminalitet begynder. Psykiatrisk: normal.

De erhvervsmæssige forhold.

Vender vi os herefter mod de erhvervsmæssige forhold, den faglige uddannelse, stabiliteten i arbejdet og arbejdsløshedens omfang, faar vi et billede af de undersøgte fangers tilværelse, der ikke tegner sig i lysere farver.

Hvad først den erhvervsmæssige *uddannelse* angaar, viser der sig det uventede, at de akut kriminelle har været ugunstigere stillet end de kroniske. Kun ca. $\frac{1}{3}$ af de akut kriminelle har en faglig uddannelse⁹⁾. Af de øvrige har en

9) 4—5 aars regelmæssigt arbejde ved landvæsen er ogsaa regnet for en faglig uddannelse.

Tabel 3.

Procentvis fordeling af fangerne efter deres erhvervs-
mæssige forhold.

	Mangl. faglig udd.	Erhvervs- skifte uregelm. arbejde	Arbejds- løshed	Mgl. fgl. udd. el. uregelm. arbejd. el. arb. løshed	Uregelm. arbejde el. arb. løsh.
akut	62,9	82,9	60,0	94,3	85,7
kronisk	47,3	86,8	74,7	94,5	91,2
Sum	51,6	85,1	70,6	94,4	89,7

mindre del været anbragt i lære, men ikke gennemført den. En meget stor del har aldrig faaet nogen chance for at lære et fag. Af de kronisk kriminelle har lidt over halvdelen under større eller mindre vanskeligheder gennemført en lære — i nogle tilfælde under forsorg og maaske anbragt paa »hjem«. Forskellen paa de to grupper er dog ikke stor. Den ligger under, hvad man statistisk set tør bygge paa.¹⁰⁾

Lovovertrædernes vanskeligheder ved at tilpasse sig til de givne sociale forhold kommer ogsaa frem paa anden maade end i deres kriminalitet. De skifter hyppigere erhverv, og de skifter hyppigere arbejdsplads end de ustraffede. *Erhvervsskifte* eller *uregelmæssigt arbejde* — hvorved er forstået, at fangen gennem nogle aar har tre eller flere, ofte mange flere, pladser aarligt — forekommer hos ca. 85 % af de undersøgte fanger. Der er ved bedømmelsen af dette forhold taget hensyn til, at de paa grund af interneringerne nødvendigvis maa komme til at skifte plads hyppigere, saaledes at det, at de er henført under denne betegnelse, ikke kan betragtes som nogen direkte følge af kriminaliteten. Der er ingen forskel paa akut og kronisk kriminelle paa dette punkt.

10) Viser denne forskel sig i et større materiale at holde stik, er den udtryk for det interessante, at de akut kriminelle trods ugunstigere forhold i denne henseende dog m. h. t. kriminalitet faar en væsentlig blidere skæbne.

Ved *arbejdsløshed* er forstaaet enten arbejdsløshed paa tidspunktet for lovovertrædelsen eller relativt langvarig arbejdsløshed, d. v. s. mindst $\frac{1}{3}$ af aaret, saaledes at man kan sige, at den paagældendes tilværelse virkelig er præget af lediggang. Det forekommer i ca. 70 % af samtlige de undersøgte tilfælde. Forskellen mellem de akut og de kronisk kriminelle er ikke saa stor, at den tillader, at man drager nogen slutning deraf.

Undersøger man, hos hvor mange fanger de erhvervsmæssige forhold har været defekte i én eller flere henseender, nærmer vi os de 95 % uden nogen forskel paa de 2 gruppers medlemmer. Erhvervsskifte, uregelmæssigt arbejde eller arbejdsløshed i ovennævnte forstand finder vi hos 90 % af fangerne, ogsaa uden nogen væsentlig forskel paa akut og kronisk kriminelle. Erhvervsmæssige vanskeligheder af den ene eller den anden art er saaledes det normale, hvad enten vi staar over for en lovovertræder, hvis kriminalitet har vist sig at være akut, eller en, hvis kriminelle løbebane har været præget af mange og hurtigt paa hinanden følgende straffe.

Ogsaa her vælger jeg et par karakteristiske eksempler.

2358. 27aarig berigelsesforbryder af uren type og beruser. Kronisk kriminalitet.

Noget defekte forhold i barndommen. Faderen død, da han var 5 aar. Moderen gift igen et par aar efter.

Erhvervsmæssige forhold: 6 maaneder indsæber hos barber. 3 maaneder i lære som finmekaniker. 6 maaneder i lære som guldsmed. 4 maaneder bud hos elektriker, derefter i lære hos samme og udlært efter 5 aars forløb. 3 maaneder samme sted som svend. Senere ved faget forskellige steder: 3 maaneder, 5 maaneder, 2 maaneder, 2 maaneder, 11 maaneder, 6 maaneder, 2 maaneder. Ind imellem arbejdsløs eller haft budpladser: 1 maaned, 14 dage, 2 maaneder, 3 uger, 1 maaned, 14 dage. Siden 3 maaneder som arbejdsmand paa fabrik. Derefter arbejdsløs. Han synes i og for sig arbejdsvillig, men trættes hurtigt paa et bestemt sted, skal stadig skifte.

Psykiatrisk: psykopat af den sensitive og følelseslabile type.

2451. 29aarig tyv. Akut kriminalitet.

Opvokset under meget defekte sociale forhold, søn af ugift tjene-

stepige, der senere blev gift med arbejdsmand, da han var i 3—4aars alderen. 3 yngre halvsøskende. Opdraget i hjemmet og hos bedstemoderen til 9aars alderen. Derefter fjernet af værgeraadet p. gr. a. hjemmets forhold og anbragt paa forskellige »hjem«.

Erhvervsmæssige forhold: Han har ikke nogen faglig uddannelse, paa »hjemmet« nærmest beskæftiget med landbrugsarbejde, var fra et af dem anbragt i plads hos husmand, hvor han viste sig meget forsømmelig og til sidst bortgik. Siden udgangen af værgeraadsforsorgen har han næsten udelukkende opholdt sig i provinsby og ernæret sig ved tilfældigt arbejde. Han har aldrig haft nogen fast plads, undertiden lidt kommunearbejde. Han har vagabonderet en del, i flere aar 2—3 maaneder ad gangen, hvorunder han har levet af at handle med snorebaand. Han virker noget forhutlet. Han er ugift, uforlovet og har ingen børn. Hans økonomiske forhold har været daarlige, han »plejer gerne at opgive 400 Kr.«.

Psykiatrisk: normal, men noget viljesvag.

Økonomiske forhold.

At de økonomiske forhold som en følge af de ustabile erhvervsmæssige forhold bliver slette, kan ikke undre. Inddeler man fangerne efter indtægtsklasser, finder man den i tabel 4 anførte fordeling. Som man ser, har knap $\frac{1}{4}$ en indtægt (*skattepligtig indkomst*) paa under 1000 kr., lidt mindre end halvdelen mellem 1 og 2000 kr. og den sidste store fjerdedel over 2000 kr. Hertil kan man føje, hvad der ikke fremgaar af tabellen, at kun 4 % har haft en aarsindtægt paa over 3000 kr. Indkomsten er beregnet for det nærmest foregaaende hele skatteaar før indsættelsen¹¹⁾.

Ved sammenligning viser det sig, at de akut kriminelle er gunstigere stillet end de kroniske. Undersøgelsen over de erhvervsmæssige forhold afslørede ikke nogen tilsvarende forskel, bortset fra arbejdsløshed, der var noget hyppigere hos de kronisk kriminelle, uden at den dog var saa stor, at man har turdet slutte noget heraf. Det vil altsaa sige, at de kronisk kriminelle i højere grad er henvist til

11) Har en fange i en del af dette aar afsonet en straf, er hans gennemsnitlige maanedesindtægt multipliceret med 12, saaledes at det ikke direkte skyldes strafafsoningen, naar indtægterne hos de undersøgte fanger ligger saa lavt.

Tabel 4.

Procentvis fordeling af fangerne efter økonomiske forhold.

	—999	1000—1999	2000—	Økonomiske vanskeligheder
akut	14,4	42,8	42,8	80,0
kronisk	27,5	47,3	25,2	72,5
Sum	23,8	46,0	30,2	74,6

at tage de daarligst lønnede pladser. Dette maa antages at være en følge af de hyppige afbrydelser i deres borgerlige tilværelse p. gr. a. interneringerne.

En sammenligning med befolkningens skattepligtige indkomst for aarene 1939—40 lader sig ikke uden videre gennemføre. Skønsmæssigt kan man dog paa grundlag af Statistisk Aarbogs opgørelser sige, at de undersøgte fangers indkomster ligger væsentlig under indkomsterne for de i aarbogen som arbejdere og som butikspersonale betegnede grupper¹²⁾, i hvilket økonomisk milieu fangerne ifølge deres erhverv nærmest maa placeres.

En redegørelse for de økonomiske misforhold, hvorunder størstedelen af de undersøgte lovovertrædere lever, er imidlertid ikke tilendebragt med en klassifikation efter indtægtsklasser. Der er ogsaa foretaget en undersøgelse af, i hvor mange tilfælde fangerne har haft »økonomiske vanskeligheder« enten paa tidspunktet for lovovertrædelsen eller til stadighed. Begrebet »økonomiske vanskeligheder« er først og fremmest bestemt ved forholdet mellem indtægter og udgifter, nærmere betegnet: for store udgifter i forhold til indtægterne. Det forekommer, som man vil se, hos ca. $\frac{3}{4}$ af de undersøgte fanger uden nogen væsentlig forskel hos de 2 grupper. Økonomiske vanskeligheder beror — næst efter de smaa indtægter — paa for store faste udgifter, særlig hyppigt paa for mange afbetalingsafdrag.

12) Statistisk Aarbog for Danmark 1942, tabel 206, grupperne 31 og 24.

Det er iøvrigt karakteristisk for disse fanger, at de mangler saakaldt »økonomisk sans«. De har intet overblik over deres pengesager, og det volder ikke saa sjældent besvær at faa deres indtægter og udgifter saa nogenlunde fastlagt. Undertiden har det resultat, vi er kommet til, ogsaa slaaet fangen med undren, og det er pludselig gaaet op for ham, hvorfor han »altid har haft saadan et mas med at faa sine penge til at slaa til«. Undertiden fører økonomiske vanskeligheder lige ud i kriminaliteten.

2440. 32aarig berigelsesforbryder. I 23aars alderen betinget dom for tyveri. 9 aar senere betinget dom for underslæb m. h. t. ca. 2000 kr., han som repræsentant for skotøjshandler havde incasseret. Nu straffet med 7 maaneders fængsel for et par tyverier paa sin arbejdsplads. Akut kriminalitet.

Opvokset under gode forhold. Kom efter konfirmationen i handelslære i provinsby, udlært. Derefter et par aar grønthandler. 1931 til København, hvor han har arbejdet paa forskellige fabrikker, de sidste 5 aar samme sted, har overhovedet ikke været arbejdsløs. Gift, har 2 børn. Han har tjent ca. 4000 kr. aarlig. Havde i sin fritid beskæftigelse som repræsentant, idet han solgte fodtøj til sine arbejdskammerater for skomagemester. Begik som nævnt her underslæb. Blev ved den betingede dom dømt til at betale ca. 1300 kr. i erstatning med et maanedligt afdrag paa 75 kr.. Kort tid efter indskrænkedes arbejdstiden, saa han kun tjente 40 kr. ugentlig. Søgte at faa afdraget paa erstatningen nedsat, hvilket ikke lykkedes. Saa ingen anden udvej end at begaa tyverier for at skaffe pengene, hvorfor han paa sin arbejdsplads stjal metal for et mindre beløb.

Psykiatrisk: normal, men med tilbøjelighed til reaktive depressioner, angergiven, stærkt knyttet til familien.

Ægteskabelige forhold.

At de mennesker, der er opvoksede i defekte hjem og har faaet en uheldig opdragelse, ofte siden hen i livet kommer til kort, naar de selv skal stifte hjem, er ikke mere, end man kunde vente. Undersøgelsen af fangernes ægteskabelige forhold bekræfter dette, men viser samtidig andre ting af interesse.

Hvad først deres ægteskabelige stand ved indsættelsen angaar, viser det sig (se tabel 5), at kun lidt over $\frac{1}{3}$ er gifte;

Tabel 5.

Procentvis ford. af fangerne efter deres ægteskabelige forhold.

	Ugifte	Gifte	Separ. el. skilt	Har været el. er separ. el. skilt	Ægteskabet		Defekt hustru
					ugunstigt	gunstigt	
akut	31,5	45,7	22,8	25,7	17,1	20,0	14,2
kronisk	42,9	31,9	25,2	36,3	11,0	15,4	12,1
Sum	39,7	35,7	24,6	33,3	12,7	16,7	12,7

hertil kommer ca. $\frac{1}{4}$, der har været gifte, men er separerede eller skilte (en enkelt er enkemand); de sidste ca. 40 % har aldrig været gifte. Denne forskel hænger utvivlsomt sammen med, at de akut kriminelle ved undersøgelsen gennemgaaende har tilhørt lidt ældre aldersklasser. At de akut kriminelles ægteskaber holder bedre end de kronisk kriminelles, er ikke mere, end man kan vente. Det fremgaar af, at ca. 37 % af de akut kriminelles ægteskaber er gaaet i stykker, medens det tilsvarende tal for de kronisk kriminelle er ca. 63 %. De akut kriminelles ægteskabelige forhold er altsaa som helhed gunstigere end de kronisk kriminelles.

Hvordan den dybere sammenhæng er mellem ægteskab og kriminalitet, lader sig ikke slutte af de her anførte tal. Der er i materialet en del eksempler paa, at kriminalitet fører til et ægteskabs ophævelse. Men der er heller ikke saa helt faa eksempler paa, at det er ægteskabet, der er det primære, og kriminaliteten det sekundære. Undertiden saaledes, at det ægteskabelige samlivs afbrydelse danner indledningen til kriminalitet eller giver en allerede indledet kriminel løbebane en alvorligere karakter. Undertiden omvendt, saaledes at indgaaelsen af et ægteskab kan føre til, at et tilsyneladende kronisk kriminelt levnedsløb, ophører. I min tidligere artikel har jeg som eksempel paa akut kriminalitet netop anført et tilfælde, hvor den tilsyneladende kronisk kriminelle løbebane afbrydes paa den tid, hvor fangen bliver gift.

For at faa et indtryk af, hvor stor en rolle ægteskabet spiller for lovovertræderne, har jeg undersøgt, hvor ofte en saadan *sammenhæng mellem ægteskab og kriminalitet* kan paavises. Den er, som man ser af tabellen, ikke saa helt sjælden, forekommer hos ca. 30 % af de undersøgte fanger. Ægteskabets indflydelse har været gunstig (kriminaliteten ophørt eller aftaget) i noget over halvdelen af disse tilfælde, ugunstig i de resterende. Den forskel, der er paa akut og kronisk kriminelle er for lille til, at den tillader nogen slutning.

At et ægteskab ogsaa kan have en gunstig indvirkning paa de kronisk kriminelle, uden at kriminaliteten dog bringes til ophør, viser sig dels ved, at der i tilslutning til et indgaaet ægteskab kommer en kortere kriminalitetsfri periode, der dog ikke er lang nok til, at kriminaliteten kan betegnes som akut, og dels ved, at kriminaliteten i nogle tilfælde først rigtig har sat ind efter en skilsmisse.

I ca. $\frac{1}{8}$ af de her undersøgte tilfælde har *hustruen* været *defekt*. Herved er der forstaaet, at hun har været straffet, prostitueret eller det, man kalder »tvivlsom«, naar man mener utvivlsom, det vil sige løsaglig, uden at der foreligger konstateret prostitution. Man kan tænke sig, at et ægteskab med en saadan hustru i kriminalpolitisk henseende maa betragtes som uheldigt. Dog findes der en enkelt undtagelse i materialet, hvor en kronisk kriminel løbebane er blevet gunstigt præget af et ægteskab med en defekt hustru. Alene det at have et hjem med ansvar over for kone og børn synes saaledes at være en faktor, der kan være af en vis kriminalitetsforebyggende betydning.

Det geografiske milieu.

En opgørelse af, i hvilke retskredse de her undersøgte fanger er blevet straffet, og hvor de har boet, vil være uden interesse. Efter de nu gældende afleveringsregler kommer en meget stor del af statsfængslets fanger fra København, og en undersøgelse vilde ikke give noget ind-

Tabel 6.

Procentvis fordeling af fangerne efter milieuforhold.

	Hyppige forandringer	Kriminogene forandringer
akut	25,7	22,8
kronisk	38,5	8,8
Sum	34,9	12,7

tryk af kriminalitetens fordeling i by- og landbefolkning.

Derimod er *milieuforandringernes hyppighed* undersøgt (se tabel 6). En del kriminelle er af naturen rodløse og drives p. gr. a. deres ustadighed fra sted til sted. Andre flytter gang paa gang som følge af deres kriminalitet. Det er ubehageligt efter en straf at vende tilbage til den by eller egn, hvor man før har boet, og i de fleste tilfælde vil de erhvervsmæssige muligheder ogsaa samtidig være blevet forringede. Enkelte skifter stadig skueplads for at finde et nyt virkefelt og nye ofre for deres kriminalitet. Denne — saakaldte interlokale — kriminalitet¹³⁾, der er karakteriseret ved straffe i mange forskellige retskredse, som regel for samme forbrydelse, er ikke hyppig i det undersøgte materiale, men forekommer dog.

Ved opgørelsen af disse forhold er mere end 4 forskellige milieuer i barndommen, milieuforandringer mindst hvert andet aar gennem en aarrække eller straffe i mindst 4 forskellige retskredse (København, Frederiksberg og Københavns amts nordre og søndre birk er i denne sammenhæng anset for én kreds) regnet for hyppige milieuforandringer. Som tabellen viser, forekommer det i ca. 35 % af samtlige tilfælde, noget hyppigere for kronisk end for akut kriminelle, men dog ikke saa meget, at man tør bygge noget paa denne forskel.

Man ser af og til kriminaliteten opstaa i ret nær til-

13) Cfr. *Meywerk*: Beitrag zur Bestimmung der sozialen Prognose an Rückfallsverbrechern (Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform, 29. Jahrgang, 1938) p. 438.

slutning til en milieuforandring, f. eks. efter flytning fra provinsen til hovedstaden, eller i forbindelse med og som en indirekte følge af hyppige milieuforandringer. En saadan tilsyneladende kriminogen milieuforandring er paavist hos ca. $\frac{1}{8}$ af de undersøgte fanger. Hyppigere hos de akut end hos de kronisk kriminelle; men forskellen er ikke saa stor, at den statistisk set tillader nogen konklusion.

Ogsaa her skal jeg ganske kort anføre et par eksempler.

2407. 33aarig berigelsesforbryder. Akut kriminalitet.

Opvokset under jævnt gode sociale forhold, men i økonomisk smaa kaar. Han er søn af bødker og hustru, opdraget i hjemmet, til han 12 aar gammel kom ud at tjene. Senere haft pladser paa landet, været hotelkarl i provinsbyer og sidst handelsmand. Gift, har 3 børn. De sidste 3 aar gaaet arbejdsløs det meste af tiden. Han har ført en meget omflakkende tilværelse.

Milieuforandringerne: 1907 — Flakkebjerg — 14 — Faardrup — 20 — Slastrup — 21 — mange forskellige pladser paa Fyen og i Jylland, som han ikke kan gøre rede for — 37 — Næstved — 37 — Kalundborg — 38 — Vordingborg — 38 — Stensved — 39 — Næstved.

Psykiatrisk: Sinke.

2419. 27aarig berigelsesforbryder af uren type. Kronisk kriminalitet.

Opvokset under meget defekte sociale forhold, søn af arbejdsmand og hustru. Moderen død, da han var i 10aars alderen. Hjemmet omtalt som meget daarligt; samtlige børn fjernedes af værgeraadet efter moderens død. Herefter paa forskellige hjem, siden ved landarbejde, mest som daglejer. Ind imellem vagabonderet. Ugift.

Interlokal kriminalitet: 1922 — Aalborg: Tyveri. 1933 — Faaborg: Tyveri. 1934 — Kbh.: Betleri. 1934 — Kbh.: Indbrudstyverier. 1936 — Rougsø: Tyverier. 1936 — Kbh.: Betleri. 1937 — Rudkøbing: Betleri. 1937 — Nyborg: Tyverier. 1939 — Nr. Sundby: Betleri. 1940 — Kbh.: Indbrudstyveri.

Psykiatrisk: infantil.

Resumé.

Sammenfatter vi resultaterne af den sociologiske undersøgelse, maa vi først og fremmest fremhæve, at der ikke er særlig stor forskel paa de to gruppers stilling. Kronisk

kriminelle har haft flere vanskeligheder under skolegang; men ellers synes deres forhold i barndommen ikke at have været dårligere end de akut kriminelles. M. h. t. de erhvervsmæssige forhold er der ingen sikker forskel paavist; men de kronisk kriminelle synes noget mere prægede af arbejdsløshed, skønt de hvad uddannelsen angaar synes at have været lidt gunstigere stillet end de akut kriminelle. Økonomisk ligger de kronisk kriminelle tydeligt under de akut kriminelles niveau. M. h. t. ægteskab synes de akut kriminelles forhold som helhed lidt gunstigere end de kroniskes; men nogen sikker forskel er ikke paavist. Hvad milieuforandringerne angaar, er der heller ikke paavist nogen sikker forskel; men noget kunde dog tyde paa, at de akut kriminelle skulde være »mere følsomme« over for milieuets paavirkninger.

Det, der stærkest falder i øjnene, er, at det store flertal af de undersøgte fanger har levet og/eller lever under udtalt defekte sociale forhold¹⁴). Hvor stor en rolle disse misforhold spiller for kriminaliteten, vil man først faa et virkeligt indtryk af ved sammenligning med en ikke-kriminel kontrolgruppe. Men selv uden et saadant sammenligningsgrundlag tør man fastslaa, at det store flertal af de lovlydige borgere ikke lever under nær saa miserable ydre forhold som lovovertræderne.

14) Det kan have sin interesse at sammenligne med et par nyere svenske undersøgelser. *Centralförbundet för Socialt Arbete* har i 1941 udgivet en bog om »Ligabrottsligheten«, hvor der er givet en interessant redegørelse for bl. a. disse unges familiære og hjemlige forhold. I 68 % af de undersøgte tilfælde (560 unge lovovertrædere) var hjemmene væsentligt eller alvorligt defekte, alvorligt defekte alene i 47 % af tilfældene. Cfr. det nævnte arbejde p. p. 68 og 70.

En fortsættelse af denne undersøgelse er udgivet af samme institution og offentliggjort i »Social Årsbok« fra 1941. Her har man hos en gruppe unge voldsmænd fundet defekte familieforhold i 42 % af tilfældene, og hos en gruppe unge tyve er det tilsvarende tal 46 %. Cfr. nævnte arbejde p. p. 99 og 102.

Disse tal viser sig altsaa at ligge i samme niveau som de ved dette arbejde fundne.

Gør man under ét op, hvormange af lovovertræderne der har levet under ugunstige forhold i barndommen, haft erhvervsmæssige vanskeligheder, har været uheldige paa den ene eller den anden maade i deres ægteskab, har haft økonomiske vanskeligheder eller endelig har været præget af mange milieuforandringer: — bliver resultatet, som man kunde forudsige, at det gælder dem alle uden undtagelse, saavel akut som kronisk kriminelle. Defekte familieforhold eller uheldig opdragelse finder vi hos $\frac{2}{3}$ (68,3%) uden større forskel paa de to gruppers medlemmer. En defekt barndom og ægteskabelige vanskeligheder af den ene eller den anden art forekommer hos knap $\frac{1}{4}$ (23,8%) ogsaa uden nogen afgørende forskel paa de to grupper. Aktuelle vanskeligheder saavel m. h. t. de erhvervsmæssige som m. h. t. de ægteskabelige forhold har præget 39,7% af de undersøgte fangers tilværelse, ligeledes uden nogen forskel paa de to grupper. Defekter baade i barndommen og i de erhvervsmæssige forhold og i ægteskabet forekommer hos godt $\frac{1}{4}$ af hele materialet (26,2%), stadigvæk uden væsentlig forskel paa akut og kronisk kriminelle.

Det kan ikke paa grundlag af det her fremlagte materiale klart afgøres, om det er defekte sociale forhold, der har betinget kriminaliteten, eller omvendt: de sociale misforhold, der er en følge af kriminaliteten. Der synes her at være et sammenspil af aarsager og virkninger, der snart lader det ene, snart det andet være det primære. At kriminalitet eller rettere: strafafsoning kan gøre det vanskeligt for lovovertræderne sidenhen at tilpasse sig til samfundsforholdene, ser man altfor ofte eksempler paa. Men i de tilfælde, hvor milieuet har været uheldigt allerede i barndommen, eller hvor de paagældende aldrig har faaet en faglig uddannelse, maa sammenhængen i hvert fald være en anden. Og saaledes har forholdene været hos ca. $\frac{4}{5}$ (81,0%) af de undersøgte fanger uden hensyn til, om deres kriminalitet var af akut eller kronisk karakter.

Sammenspillet mellem mentale defekter og sociale misforhold.

De her refererede resultater siger os intet om, hvordan mentale defekter og sociale misforhold virker sammen hos den enkelte forbryder eller ved den enkelte forbrydelses genese. For at klarlægge det maatte man foretage en dyberegaaende analyse af en lang række enkelttilfælde, saaledes som det skal antydes i et af de følgende eksempler.

Et vist overblik over sammenspillet mellem disse to sæt af betingelser for kriminalitetens opstaaen kan man dog faa ved statistisk at undersøge, i hvor mange tilfælde de sociale¹⁵⁾ misforhold præger mentalt defekte og psykisk normale lovovertrædere. Da sociale defekter af den ene eller den anden art findes hos samtlige lovovertrædere uden undtagelse, vil fordelingen af dem, der baade er socialt og mentalt defekte, svare til den i tabel 1 anførte: 11,4—46,2% for henholdsvis akut og kronisk kriminelle. Og gruppen: socialt defekte og psykisk normale, kommer til at omfatte 88,6 og 53,8% af henholdsvis de akut og kronisk kriminelle. Det vil — anderledes udtrykt — sige, at af de akut kriminelle er de 88,6% og af de kronisk kriminelle de 53,8% psykisk normale, men lever i et defekt milieu.

For de akut kriminelle synes saaledes sociale misforhold at være den vigtigste kriminogene faktor. For de kronisk kriminelle er det i ca. halvdelen af tilfældene baade mentale og sociale defekter, i den øvrige halvdel alene de sociale misforhold, der dominerer i det sæt af faktorer, der maa antages at betinge kriminaliteten.

Et par eksempler paa de psykisk normales kriminalitet skal anføres.

15) Ved psykisk normalitet er forstaaet, at der ikke ved undersøgelsen er paavist mentale defekter af den tidligere nævnte art. Gruppens medlemmer er dog ikke af den grund en homogen masse (se i de flg. pp. 24 f.), og grænsen mellem den og de mentalt defekte lader sig ikke drage med absolut sikkerhed, men beror paa et skøn.

2335. 36aarig sædelighedsforbryder. I 30aars alderen betinget dom for tyveri. Akut kriminalitet.

Han synes opvokset under jævnt gode sociale forhold, er søn af handelsmand og hustru, har gaaet i skole 3 forskellige steder, er opdraget hos forældrene til 10aars alderen. Derefter har han haft forskellige pladser paa landet, til han 18 aar gammel kom ud at sejle. I de sidste ca. 15 aar har han ernæret sig ved fiskeri. Han har levet i økonomisk smaa kaar, men har dog klaret sig. Han er ugift og uforlovet.

Psykiatrisk: En lidt tungt begavet, robust almuetype, stræbsom og stabil, ikke særlig energisk; godmodig og skikkelig. I sexuel henseende normal.

Er nu straffet med fængsel i 8 maaneder for at have haft samleje med mindreaarig pige. Hun skal have været ret paaatrængende over for ham ligesom hendes lidt ældre søster. Han hævder, at hun af og til selv uopfordret kom til ham om natten, og mener, at hun tidligere har staaet i forhold til andre mænd. Han synes at have været ret stærkt knyttet til hende.

Hans kriminalitet maa i det væsentlige betragtes som situationsbestemt ved pigens utvivlsomt noget paaatrængende opførsel.

2354. 26aarig forbryder af blandet type. Tidligere straffet for hæleri, tyveri, udbredelse af venerisk smitte, vold og overtrædelse af afholdspaalæg. Voldsforbrydelserne og de senere aars tyverier foretaget under spirituspaavirkning. Nu straffet med fængsel i 1 aar for overtrædelse af afholdspaalæg og tyveri af øl fra bryggeri, hvor han tidligere havde begaaet indbrud. Kronisk kriminalitet.

Han synes at være opvokset under gode forhold, er søn af reparationsskomager og hustru, nr. 5 af 8 søskende, opdraget i hjemmet (provinsen), der ikke synes at have frembudt væsentlige uheldige forhold. Efter konfirmationen arbejdet paa et par fabrikker. I den sidste halve snes aar sejlet, ind imellem haft arbejde i land, men gaaet meget arbejdsløs og iøvrigt haft nødhjælpsarbejde og arbejde paa fabrik. Det sidste aar arbejdsløs, levet af fagforeningsunderstøttelse og socialhjælp. Han er blevet gift for et aars tid siden med 8 aar ældre rengøringsmedhjælper (søster til 2355 — se ovenfor), som han gennem flere aar har haft forbindelse med. Hun er formodentlig tidligere prostitueret. Han har i sin tid smittet hende med gonorrhoea. Han har ved senere Lejlighed slaaet hende i baghovedet med en flaske, og samlivet synes i det hele taget at have været temmelig uharmonisk. Der er ingen børn i ægteskabet.

Psykiatrisk: Gennemsnitstype, grundstemningen stabil, maaske en kende følelsesflad og lidt viljesvag og holdningsløs, men ikke forraet, ikke driftspræget.

Der er god grund til at antage, at det er det stærkt defekte milieu, som han gennem kæresten er kommet ind i, der i forbindelse med hans alkoholmisbrug har ført ham ud i kriminaliteten.

Til denne gruppe: *de psykisk normale lovovertrædere, der har levet og maaske stadig lever under defekte sociale forhold*, knytter der sig en særlig interesse. Nogle af dem bliver akut kriminelle, nogle kronisk kriminelle.

Hvad betinger denne forskel?

Vi maa — trods den lighed, vi har konstateret — antage, at deres temmelig forskelligartede skæbner beror paa forskelle hos dem selv eller i deres omgivelser. En omhyggelig og detailleret sammenligning af deres sociale forhold, som jeg har foretaget, har ikke afsløret nogen saadan forskel. Man kan ikke paa grundlag af det her bearbejdede materiale sige, at de kronisk kriminelle af denne gruppe socialt set er haardere ramt end gruppens akut kriminelle, og man kan heller ikke paavise, at der er ydre forhold af særlig betydning, der karakteriserer de kronisk fremfor de akut kriminelle.

Herefter maa man have opmærksomheden henvendt paa den mulighed, at den hypotetiske forskel paa akut og kronisk kriminelle, der har vist sig normale i psykisk henseende, trods alt maa ligge i deres personlighed. Heri er der intet selvmodsigende. Begrebet »psykisk normal« er udtryk for det gennemsnitlige og dækker slet ikke over en gruppe mennesker, hvis personligheder skulde være blot nogenlunde ensartede. Man maa som professor *Helweg* skriver — »tilkende den normale karakter en meget betydelig variationsbredde«¹⁶⁾, og det kan meget vel tænkes, at de normale akut og kronisk kriminelle dog afviger væsentlig fra hinanden m. h. t. karakter og personlighed. Navnlig maa man regne med, at de normale kronisk kriminelle under indflydelse af de defekte barndomsforhold, som mange af dem er opvokset under, kan have udviklet

16) Den retslige psykiatri, p. 126.

karacterskævheder, der vel er af afgørende betydning for deres videre skæbne, men som alligevel ikke gør betegnelsen »psykopat« berettiget; »thi regnes enhver karakterologisk ejendommelighed for et psykopatisk træk, bliver det jo kun de allermest banale gennemsnitsmennesker, der ikke er psykopater«¹⁷⁾).

Jeg skal anføre et saadant eksempel, hvor noget kunde tyde paa, at en lovovertræder, der ifølge sin psykiske beskaffenhed falder inden for det normales rammer, under indflydelse af ulykkelige forhold i barndommen har udviklet en neurotisk betinget karacterskævhed, der i samspil med defekte sociale forhold og særlig rent aktuelle erhvervsmæssige og økonomiske vanskeligheder fører ham ud i kriminalitet.

2334. 45aarig tyv (ren type). Langsomt recidiverende. Akut kriminalitet.

Han er opvokset under stærkt defekte sociale forhold. Født uden for ægteskab. Moderen ernærede sig som tjenestepige paa herregaarde, skal have haft mange løse forbindelser. Fangen har 3 halv-søskende, der alle har forskellig fader. Faderen var tjenestekarl; fangen har aldrig kendt ham; han skal være straffet med rotting for tyveri.

Han blev opdraget hos bedstemoderen til 7aars alderen, derefter hos moderen, som han fulgte i hendes forskellige pladser paa sjællandske herregaarde, til 11aars alderen. Siden har han selv haft pladser paa landet paa sin hjemegn. Han har gaaet i to forskellige landsbyskoler; fra den sidste omtales han som »en meget flink dreng, der aldeles ikke viste lyst til tyveri«. Hans husbond fra disse aar har ligeledes været tilfreds med ham. Det samme gælder sognepræsten. Moderen siger, at han var en rar dreng.

Efter konfirmationen fortsatte han ved landbruget og holdt stadig i de følgende aar til paa sin hjemegn.

Allerede 15 aar gammel havde han sin første kriminelle sag, idet han havde gjort sig skyldig i tyveri af et halssmykke fra sin husbond, tyveri af kyllinger, som han solgte, og et cykletyveri. Sagen sluttedes mod, at han blev anbragt under værgeraadsforsorg. Han angiver dog, at han aldrig har mærket noget til forsorgen; vil saaledes aldrig have haft nogen tilsynsførende. 2—3 aar efter gjorde

17) *ibid.*

han sig sammen med den ældre halvbroder skyldig i 12 tyverier og indbrudstyverier. Brødrene havde fattet en plan om at sejle til Bornholm, og det synes, som om det er fangen, der — skønt yngre — har taget initiativet til udførelsen af denne plan. For disse lovovertrædelser idømtes han 18 måneders forbedringshus. (Broderen har senere klaret sig).

Allerede et aars tid efter gør han sig skyldig i et indbrud hos en tidligere husbond og idømmes 2 aars forbedringshus. I de følgende 4 aar klarer han sig uden at komme i konflikt med loven. Han har stadig pladser som tjenestekarl, men skifter ret hurtigt, er ikke mere end et halvt aar i nogen af pladserne, og enkelte af dem kommer han fra i utide.

26 aar gammel begaar han en række indbrud i forretninger, værksted, pensionat, lejligheder og drivhus, hvorfor han idømmes 2 aars forbedringshus.

Efter løsladelsen tager han ophold i en sydsjællandsk provinsby og ernærer sig ved løst arbejde af forskellig art: vejarbejde, ved landvæsen, hos en maler o. s. v.. Efter et par aars forløb bliver han gift med en 10 aar yngre tjenestepige. Samlivet er efter begges angivelser godt. Der er 5 børn i ægteskabet.

Han har i sidste omgang en kriminalitetsfri periode paa 8—9 aar. Hans forhold synes — muligvis under indflydelse af ægteskabet — at have bedret sig væsentligt. Fra sine arbejdsgivere omtales han særdeles godt. Ogsaa svigermoderen er tilfreds med ham.

Et par aar før nuværende sag havde han i 11 måneder vej-arbejde ved en sjællandsk kommune; men siden har han praktisk talt ikke haft arbejde. Familien har maattet leve af socialhjælp: 20 kr. ugentlig + hjælp til husleje. Han fik efterhaanden nogen gæld hos forskellige handlende, som han saa har maattet afdrage paa. Han blev deprimeret p. gr. a. de økonomiske vanskeligheder.

Hans tyverier begyndte i efteraaret —39. En aften udtalte han til konen, at han maatte se at skaffe noget sengetøj til dem, da de ikke kunde ligge i det, de havde, uden at fryse. De havde faaet socialhjælp til fagforening, sygekasse, husleje og til hjælp til børnetøj, og saa turde han ikke ogsaa søge hjælp til sengetøj. Han sagde, at de kunde jo ikke faa til alting. Hun fraraadede ham at gaa ud at stjæle; men han sagde, at de var nødt til at have noget at ligge i. Han cyklede saa til en naboby, hvor han mente, at der var mindre chancer for at blive opdaget, og begik et indbrud i en manufakturforretning, hvor han stjal sengetøj og duge.

Besættelsen den 9. 4. 1940 gjorde et alvorligt indtryk paa ham. Han blev fortvivlet over, hvorledes de skulde klare sig i fremtiden. Han troede, at krigen vilde vare længe, og derfor blev han navnlig bekymret for vintertiden. Arbejde kunde han ikke faa, og for deres

socialhjælp kunde han jo ikke købe meget. Han udtalte gentagne gange: »Ja, lille . . . , jeg har ingen anden udvej«, og saa lagde han sig paa divanen og græd — hvad han forøvrigt ogsaa tidligere havde gjort, naar alt saa haaabløst ud.

Navnlig efter besættelsen tog det fart med tyverierne. Han begik i 14 tilfælde indbrud i forretninger og kontorer i sjællandske provinsbyer. I 2 tilfælde opbrød han udhængsskabe. Han opdirkede døre eller steg ind gennem opbrudte vinduer, arbejdede hele tiden med handsker paa. Han stjal beklædningsgenstande, værktøj, materialer af forskellig slags, madvarer m. m. til en samlet værdi af ca. 2100 kr.. Kosterne opmagasinerede han forskellige steder i sit hjem. En del af dem havde han overhovedet ikke taget i brug. Han solgte intet.

For disse tyverier idømtes han 2½ aars fængsel. Ved indsættelsen var han udtalt deprimeret; men allerede en 14 dages tid efter var stemningen normal. Han er stadig noget tung i det og karakteriseres psykiatrisk som et lidt neurotisk præget individ med tilbøjelighed til affektphobning og -udladning; godt begavet; ikke etisk afstumpet.

Allerede hans livshistorie giver holdepunkter for en psykologisk bedømmelse af den. Forholdene i hans barndom har været saa defekte, at der er al mulig grund til at vente, at nogle af de karaktersvagheder, som hans livslob afslører, maa opfattes som milieuskader. Samtale med ham bekræfter i det store og hele denne antagelse.

Differentialdiagnostisk vil man særlig interessere sig for to muligheder: en milieubetinget neurose eller en psykopati af den asteniske og stemningslabile type. Der er visse træk i hans personlighed, der kunde tyde paa, at hans psykiske energi kun er ringe. Han giver let op over for modgang, virker nervøs, spændt, usikker og kan — ifølge sine egne udtalelser — være irritabel og hidsig. Der er imidlertid grund til at tro, at det er milieuet i barndommen og ungdommen, der har præget ham. Han har i de senere aar været udholdende i arbejdet, har været ivrig til at tage fat og mener selv, at han har kunnet udfolde en ret sejt energi uden at trættes, hvilket ogsaa stemmer med hans arbejdsgiveres indtryk af ham. Hvad angaar stemningssvingningerne, staar vi ved det punkt, hvor han mest synes at falde uden for det normales rammer. Han har af og til været deprimeret i perioder, hvor han har haft modgang. Det er dog sandsynligt, at det maa opfattes som en naturlig reaktion paa de vanskeligheder, han har været i. Udpræget stemningssvingende er han ikke. Stemningssvingninger, opstaaet »af sig selv«, endogent, er ingen steder omtalt, og selv mener han ogsaa, at der altid har været god grund til det, naar han har været mismodig.

Herefter vil man skønne, at det drejer sig om et menneske, der i

det store og hele m. h. t. konstitution falder inden for det normales rammer. Skævheden i hans psykiske opbygning, nervositeten, stemningssvingningerne og den periodiske holdningsløshed maa antages at være milieuskader.

Hvordan gaar det nu til, at han bliver lovovertræder?

Heller ikke i dette tilfælde lader spørgsmaalet sig besvare med sikkerhed. Men man kan dog med en vis sandsynlighed gætte paa, at kriminaliteten i den første periode i overvejende grad maa opfattes som et produkt af hans — milieuskadede — karakter. En del af hans forbrydelser er antagelig trodsreaktioner over for et samfund, som han ikke mener at skyldes noget som helst. Hvor meget af denne tankegang, der har været klart bevidst, kan man ikke sige; men der er dog spor af den endnu. Ved hans seneste lovovertrædelser har de defekte sociale forhold, arbejdsløsheden og hans økonomiske vanskeligheder, derimod spillet en større rolle, selv om de afgørende faktorer stadigvæk synes at have ligget i hans personlighed.

Hermed har vi nærmet os til kriminologiens centrale problem: spørgsmaalet om arv og milieu. Analyser af enkelttilfælde kan belyse dette problem, men næppe føre til dets løsning, fordi man som regel ikke har tilstrækkelig sikker viden om den afgørende periode i individets liv: barndomstiden.

En definitiv løsning af det centrale problem kan vi vel først vente at faa gennem en fortsættelse af de tvillingundersøgelser, hvor *Lange*, *Stumpfl* og *Kranz* inden for kriminologien har ydet ypperlige bidrag til klarlæggelse af problemstillingen og samlet et første, men endnu for lidet omfattende materiale, som man kan og bør bygge videre paa.

For den praktiske kriminalpolitik synes den herhenhørende stærkt teoretiske diskussion dog ikke at blive af al for stor betydning. Med støtte i den viden, vi besidder ad anden vej, og ud fra de resultater, det her analyserede, begrænsede materiale giver, tør man fremhæve, at ihvert fald to ting vil være af betydning i en præventiv kriminalpolitik: En tidlig opsporing og behandling af de individer, der p. gr. a. arveligt betingede mentale defekter eller p. gr. a. defekte sociale forhold er særligt truede. Og en almindelig sanering af de sociale misforhold, der synes at danne baggrund for en saa væsentlig del af kriminaliteten.

Litteratur.

Johs. Andenæs: Straffbar Unnlatelse. Et bidrag til Strafferettsdogmatikken. (Grundt Tanums forlag). Oslo 1942.

Det er spørsmålet om passivitetens straffbarhet som forfatteren tar opp til undersøkelse på bred basis. I forordet gjøres det oppmerksom på at tanken opprinnelig var å foreta en sammenlignende undersøkelse av passivitetens betydning som grunnlag for straff- og erstatningsansvar, men stoffet svulmet slik opp at tanken måtte oppgis. Imidlertid berikes fremstillingen ved stoff fra den opprinnelige plan. Det er i det hele tatt et imponerende materiale som forfatteren har samlet og behandlet etter den moderne rettsvitenskaps metoder og synsmåter til et lødig vitenskapelig verk på 509 sider. Avhandlingen er heller ikke av så spesiell natur som en uvilkårlig tenker seg. »I virkeligheten krever undersøkelsen et lengdesnitt gjennom hele strafferetten,« uttaler forfatteren i forordet. Boken oppfyller dette krav og kaster derved lys over hele strafferetten.

Det skal her gis en kort oversikt over bokens innhold:

I innledningen (44 sider) redegjør forfatteren først for den begrepsmessige definisjon og betegner selv unnlatelsen som »ikke-foretagelsen av en bestemt handling«, en form som gir et helt nøytralt vurderingsfritt begrep. Etter en redegjørelse for handlingsdelikter og unnlatelsesdelikter følger »Noen synspunkter de lege ferenda« som siste halvdel av innledningen. Deretter gjennomgås fremmed rett, særlig tysk og fransk rett (75 sider) og norsk teori. I tredje avsnitt behandles »Prinsipielle synspunkter«: unnlatelsens straffbarhet som årsaksproblem, som rettsstridighetsproblem og som fortolkningsproblem. Dette avsnitt som utgjør 117 sider, etterfølges av et avsnitt om »De enkelte ansvarsgrunnlag« (ca. 200 sider) omfattende litra A—F. Under litra A »Tilknytning til den aktivt skadevoldende faktor« behandles i forskjellige paragraffer: Teorien om den forutgående handling som ansvarsgrunnlag, handleplikter knyttet

til utøvelsen av normal og lovlig virksomhet, handleplikt som følger av annen farefremkallelse, ansvar for eget legeme, for underordnede og medarbeidere, for barn og sinnssyke og ansvar for ting. Under litra B »Tilknytning til den skadelidendes interesse« omhandles familierettslige omsorgsplikter, dyreholderens omsorgsplikt og debitors plikt til å verne om kreditors dekningsadgang. Under litra C omhandles kontrakt som ansvarsgrunnlag, under litra D offentlig tjenestestilling og sosialrettslig stilling og under litra F passiviteten som meddelelsesmiddel. Det deretter følgende avsnitt »Nærmere om forutsetningene for straffbarhet« behandler først umulighet og andre unnskyldningsgrunner (samtykke, nødtilstand, nødverge, pliktkollisjon og nødvendigheten av en videregående ansvarsbegrensning) og deretter skyldkravet, fullbyrdelse og forsøk, hovedgjerning og medvirkning, tid og sted for begåelsen og foreldelse.

Som det vil sees, er det en grundig og systematisk behandling forfatteren gir emnet. Skal det gjøres noen innvending mot fremstillingen i så henseende, må det være at de første avsnitt av boken kanskje kunne ha vært bedre sammensveiset, så endel gjentakelser hadde vært unngått — en innvending som forfatteren selv er oppmerksom på og ber tilskrevet den knappe tid som han har hatt til å gjøre boken ferdig på. I sin omhu for å gi leseren en helt klar og utførelse fremstilling overlater kanskje også forfatteren mindre til leserens erindringsevne enn strengt tatt nødvendig. Men fremstillingen og sprogformen er så velgjørende klar at det alene oppveier innvendingene. Den bredt anlagte fremstilling gir også trygghet for at forfatteren har studert emnet tilbunds og hans henvisninger til innen- og utenlandsk litteratur er overveldende. Ved siden herav viser forfatteren en lovkunnskap og et inngående kjennskap til og studium av såvel innen- som utenlandsk rettspraksis som er imponerende. Det som preger boken er i det hele tatt samhörigheten mellom rettsvitenskap og rettsliv og det er forfatterens store fortjeneste at han forener stor kunnskapsrikdom med sådan inngående kjennskap til rettspraksis, samtidig som en har inntrykk av at han holder seg i nøye kontakt med livet selv. Fremstillingen gir også et sterkt inntrykk av moderne rettsvitenskaps metoder og synsmåter og klargjør de forskjellige juridiske grunnbegreper og deres betydning i rettsvitenskapen (teorien) og for rettsanvendelsen (rettspraksis).

Boken avsluttes med »Noen konklusjoner« hvor forfatteren oppsummerer resultatet av undersøkelsen derhen: »Fra et standpunkt de lege lata har gjennomgåelsen av de enkelte ansvarstilfelle først og fremst bekrefter riktigheten av de prinsipielle synspunkter som undersøkelsens alminnelige del førte fram til: En kan ikke gi noe svar på spørsmålet om unnlåtelsens straffbarhet som har gyldighet for alle forskjellige forbrytelsesarter; der må alltid en nøye prøvelse til av det enkelte straffebuds ordlyd og øyemed. Og selv om en holder seg til de rene forårsakelsesdelikter kan en ikke løse problemet med en enkelt formel, slik som f. eks. rettspliktlæren, eller *Krug*, *Glaser* og *Merkels* teori om den forutgående handling, eller *Geyer* og *Skeies* lære om den psykiske forårsakelse prøver å gjøre; innenfor den ramme som vanlig språkbruk trekker opp må en for hvert enkelt tenkelig ansvarsgrunnlag foreta en vurdering som må skje ut fra spesifikt strafferettslige synspunkter. Men hermed har det ikke vært meningen å gi anvisning på en sammenhengsløs kasuistikk som gir avkall på prinsipiell drøftelse av de synspunkter som generelt er egnet til å medføre likestilling mellom passivitet og aktiv handling. Her som så ofte ellers er det en kombinasjon av kasuistikk og abstraksjon som må til.« - - - »Heller ikke de lege ferenda har undersøkelsen ført fram til en elegant »monistisk« løsning. Den rådende rettsstilstand er sikkert ikke på alle punkter så god som den kunne være. Men veien fram mot en mer ideell ordning må etter mitt skjønn gå gjennom en utbygning av systemet med spesialbestemmelser mot typiske tilfelle av straffverdig passivitet og i den monn det er gjørlig gjennom en formulering av de enkelte straffebud som også tar hensyn til praktiske passivitetstilfelle. - - - -«

Som alminnlig praktiserende strafferettsjurist skal jeg ikke innlate meg på noen lærd disput med forfatteren om de resultater som han er kommet til. Bokens verd står og faller heller ikke med om en er enig med ham eller ikke. Som vitenskapelig verk vil boken visselig vinne alminnelig anerkjennelse. Men ved siden herav er den en verdifull kilde for praktiserende jurister på grunn av den rekke av dagliglivets problemer som den behandler.

Kåre Moe.

Mindre Meddelelser.

Rettelse.

I Professor *Krabbes* Anmeldelse af 2. Udgave af *Edmund Mezgers* »Kriminalpolitik auf kriminologischer Grundlage«, trykt i forrige Aargangs 4. Hefte p. 292—93, har der ind-sneget sig følgende Trykfejl: p. 292 Linje 8 f. o.: »politiske Erfaringer«, skal være »praktiske Erfaringer«, p. 293 Linje 7 f. n.: »Side 211—216«, skal være »Side 221—226«.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1942, Hft. 4.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. 61. Bd., Hft. 3—6.
 Svensk Juristtidning. Årg. 27, Hft. 6—7.
 Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 12, Nr. 8—9.
 39te Aarsberetning fra Fængselshjælpen. Kbhvn. 1942.
 Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. VIII, Hft. 3—4.
 Fångvårdsstyrelsens utredning angående ungdomsbrottsligheten.
 Stockholm 1942.
 Sveriges officiella statistik: Fångvården år 1941. Av Kgl. Fång-vårdsstyrelsen. Stockholm 1942.
 Defensor legis. 1942, Nr. 8—9.
 Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 33. Jahrg.,
 Hft. 9—10.
 De nordiska kriminalistföreningarnas årsbok 1940—41. Malmö
 (A.—B. Allhems Förlag) 1942.
 Recueil de documents en matière pénale et pénitentière. Bulletin
 de la commission internationale pénale et pénitentière. Vol. X,
 livr. 2.

En diskussion i Sverige om straff och straffverkställighet.

Av överdirektör HARDY GÖRANSSON.

Uppslaget kom genom två likalydande motioner vid 1942 års riksdag, en i vardera kammaren.

Motionärerna hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av straffverkställigheten vid frihetsstraff, syftande till att bringa straffverkställigheten till verklig överensstämmelse med de grundsatser, som finnas uttryckta i 1916 års verkställighetslag och 1938 års stadga angående vård och behandling i statens fängvårdsanstalter.

Motionerna behandlades av riksdagens första lagutskott, som i sitt utlåtande först lämnar en översikt över de reformer, som under det senaste decenniet genomförts på straffsystemets och straffverkställighetens område. Härfter följer själva yttrandet, innefattande utskottets synpunkter på de frågor, som framförts av motionärerna, samt utskottets förslag beträffande reformarbetets fortsatta bedrivande. Då såsom bilagor intagits de yttranden över motionerna, som avgivits av olika myndigheter och sammanslutningar, har utskottsutlåtandet blivit ett omfångsrikt och värdefullt aktstycke. I det följande skall lämnas en redogörelse för innehållet i motionerna, i fängvårdsstyrelsens utlåtande och i utskottets yttrande.

Straffteorierna.

Inledningsvis behandla *motionärerna* straffets sociala funktioner, som anges vara att dämpa lusten till brottsliga

handlingar, att vedergälla missgärning och att fostra och ånyo dugliggöra brottslingen. Under samhälls- och rättsordningens utvecklingsstadier ha dessa tre funktioner konkurrerat med varandra, säga motionärerna, men under inflytande av andan i den moderna socialpolitiken tenderar strafflagstiftningen att överge vedergällningsteorien. Den ser i straffet ett omhändertagande i syfte att skydda samhället mot notoriskt oförbätterliga individer och att av de förbätterliga göra hedervärda och nyttiga människor. Vedergällnings- och hämnsynpunkter leda enligt motionärerna följdriktigt fram till en straffverkställighet, som i princip innebär kroppslig eller själslig pina eller båda i förening. Men avser man med straffet att i främsta rummet förbättra, då måste straffverkställigheten väsentligen utformas som ett system av fostran, moralisk undsättning, hjälp och återupprättelse, visserligen icke utan uppgivande av de kompletterande generalpreventiva synpunkterna. Då blir det icke längre fråga om »öga för öga och tand för tand«.

Motionärerna finna det i högsta grad osannolikt, att vår straffrätt skulle retirera till vedergällningssynpunkten. Det kan tvärtom antagas, att strafflagstiftningens utveckling kommer att fullföljas på uppfostrings- och förbättringslinjen. Men vid sådant förhållande »torde det också i längden bli vanskligt att bevara en straffverkställighet, alltså färgad av vedergällningsprincipen«. Verkställigheten måste få de former, som främja strafflagstiftningens sociala intentioner. I annat fall är det fara värt att klyftan mellan de två vidgas. Enligt motionärernas mening har den redan blivit ganska bred.

Medan ett utomordentligt intresse, heter det vidare, ägnas åt arbetet på lagarnas förbättrande, domstolsväsendets organisation och det processuella förfarandet, har reformbehoven på straffverkställighetens område icke anmält sig med samma påpasslighet, beroende bl. a. på att straffverkställighetens värld är förhållandevis okänd för den stora allmänheten. Detta måste så mycket mer beklagas som

frågorna om straffverkställighetens utgestaltning ha en betydande social räckvidd. Motionernas syfte anges vara att rikta statsmakternas uppmärksamhet på detta faktum.

I sitt utlåtande framhöll *fångvårdsstyrelsen*, att reformsträvandena på straffrättens och straffsystemets områden alltmör inriktats på att vinna större utrymme åt preventionsstyftet. Straffet uppfattas som ett medel att på olika vägar förebygga den genom brottet yppade samhällsfaran. Huru ett samhällsskydd skall kunna effektivt avvägbringas genom preventiva åtgärder, därom gå meningarna emellertid i sär.

Fångvårdsstyrelsen pekar på de två huvudlinjerna.

Samhället kan i sin straffande verksamhet taga sikte på den fara, som ligger i brottslingens person, och inrikta åtgärder mot honom därefter (*individualprevention*). Ett av medlen att avlägsna denna fara är att *oskadliggöra* lagöverträdaren. Tidigare skedde detta i stor utsträckning genom stympning eller genom att beröva honom livet, numera genom att beröva honom friheten under mycket lång tid, ibland på livstid. En annan väg är att utforma straffet på ett sådant sätt, att erfarenheten om det lidande straffet innebär *avskräcker* lagöverträdaren från att återfalla i brott.

Till dessa två medel för att förebygga ny brottslighet från den dömdes sida kommer så ett tredje, åtgärden att genom uppfostran och personlig påverkan *förbättra* honom. Tanken är gammal och finnes invävd även i gångna tiders överbäganden om straffets mål, men ibland har förbättringsstyftet gått i dagen med särskild tydlighet, så i Olaus Petris domareregler — »allt straff bör vara till förbättring» — och så tidvis under det föregående århundradet och fram till nu. Straffet skall enligt denna åskådning ge styrsel åt den hållningslöse, lära den late att arbeta, vänja alkoholmissbrukaren till nykterhet och förmå hetsporren att tämja sina böjelser och drifter.

Vid sidan av den individualpreventiva uppfattningen står den *allmänpreventiva*, som tar sikte på samhällsmedlemmarna i allmänhet. Att vissa angrepp på viktiga samhällsintressen regelbundet drabbas av en reaktion, som är avsedd att medföra och faktiskt medför lidande, låter dessa hand-

lingar för den allmänna föreställningen framstå såsom farliga. Varje straffdom, som fälles, tjänar att ånyo understryka det regelmässiga i förloppet. Och vid de tider, då brott av viss typ öka i frekvens eller samhället utsättes för farligare attacker, värjer sig samhället icke främst med individualpreventiva åtgärder utan med allmänpreventiva, d. v. s. genom att skärpa straffen. Så var fallet hos oss för icke länge sedan beträffande förskingringsbrott och rattfylleri, och så är det nu, då det befunnits nödvändigt att belägga statsfientliga handlingar och mot folkförsörjningen riktade brott med synnerligen kännbara påföljder. Ordet kännbar, som i motionen tycks hänföras allenast till vedergällningsstraff, torde nämligen vara ett tämligen adekvat uttryck för den psykologiska effekt, som åsyftas genom straffhöjning. Föreställningen om ett lidande, som följer brottet i spåren, är nämligen enligt all erfarenhet erforderlig för att reglera deras handlande, vilka icke, såsom fallet är med flertalet medborgare, ha respekten för sammanlevnadens regler så att säga i blodet.

Det finnes emellertid, fortsätter fängvårdsstyrelsen, också en tredje åskådning, som i detta sammanhang måste beröras, nämligen *vedergällningsteorien*.

Medan de båda preventionsteorierna huvudsakligen syfta framåt, i det de avse att förekomma brott, ser vedergällningen tillbaka, till det som har förbrutits. Den hävdar regeln, att straff skall följa på brott, att förbrytarens skuld skall sonas med straffet. Då åtskilliga brott kännetecknas av råhet och grymhet, kan en strikt tillämpad vedergällningspraxis, såsom all erfarenhet visar, leda till ohyggliga excesser.

Men även vedergällningstanken har varit underkastad utveckling. Redan den klassiska formuleringen i första Mosebok lärar ha inneburit ett framsteg. Den satte en gräns för hämnden, i det den begränsade straffet till något med brottet likvärdigt: öga för öga, men icke mer, tand för tand, men heller icke mer. Även i denna modifierade form är vedergällningen emellertid primitiv och skoningslös, och en strafflag, fotad på enbart dylika föreställningar är, för att använda den engelska straffrättsreformatorn Romillys ord, skriven med blod. En barmhärtigare syn på den

felande människan, vunnen dels genom kristendomen och de allmänna humaniseringssträvandena, dels genom en närmare kännedom om de omständigheter, som förleda människor till brott, har efter hand fördjupat och förfinat denna straffrättsteori. Härtill har också bidragit erfarenheten, att »inspärningen«, frihetsstraffet, vilket är en relativt sen reaktionsform, kan erbjuda lika verksamt skydd mot brottsligheten som dödsstraff och kroppsstraff.

Upplysta och humana anhängare av vedergällningsteorien i vår tid — den tyske moralpedagogen *Friedrich Wilhelm Foerster* är ett namn bland många — hävda, att det ligger en oersättlig, uppfostrande kraft i en fast straffprincip. Straffet är enligt denna åskådning samhällsordningens förbindelse med det förvirrade samvetet. Straffet bygger på skuld och skulden kräver försoning. Hos den som tillfogat den sociala organismen skada måste man söka underhålla behovet att göra allt gott igen.

Utifrån denna princip om stränghet mot brottet men barmhärtighet mot brottslingen hava denna straffrättsskolas representanter kunnat medverka till genomförande av de moderna reaktionsformerna mot brott. Över huvud har reformarbetet på straffrättens och straffsystemets områden även i Norden försiggått inom eller med utgångspunkt från strafflagar, som alltjämt i väsentliga punkter äro präglade av även vedergällningens principer.

Att påstå motsatsen är enligt fängvårdsstyrelsens uppfattning att förneka faktum. Hur vill man eljest förklara förekomsten av t. ex. de i 5 kap. i strafflagen angivna grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet? En motivering med enbart preventionssynpunkter kommer här till korta. Förklaringen är väl i stället, att fullt straff anses skola tillämpas endast gentemot den, som av fri vilja och med »full skuld« begått brottet, medan de sinnessjuka (5:5) och barnen under 15 år (5:1) undantagas från straff till följd av sin »ofrihet« och de förminskat tillräkneliga (5:6) kunna få vedergälla sitt brott med halvt straff, eftersom de menas hava endast »halv skuld«. Även om veder-

gällningen i strafflagstiftningen fått maka åt sig för allmänpreventiva och ännu mer individualpreventiva föreställningar, kan styrelsen icke biträda den uppfattningen, att teorien hos oss skulle vara övergiven, eller att den borde vara det. Den innehåller nämligen vissa inslag, som icke kunna förbises av folkpsykologiska skäl och dessutom äro nödvändiga för uppbyggandet av en fast rättsordning.

Det är först att märka, att vedergällningsidén har stark psykisk slagkraft. Ett brott medför merendels psykisk spänning hos den som drabbas därav, och när det gäller svårare brott även hos vida kretsar av utanförstående. Denna spänning, som delvis bottnar i fruktan, kan leda till känslomässiga reaktioner, om den icke erhåller utlösning genom att brottslingen får sitt straff, vid svårare brott ett kännbart straff. Man behöver i vår upprörda tid icke gå långt för att finna att även moraliskt högtstående människor inför svåra ogärningar kunna gripas av en dylik instinktiv lust att hämnas. Forskare, som i övrigt stå kritiska mot vedergällningsteorien, medgiva också, att man här rör sig med djupt i människonaturen liggande realiteter, som kräva beaktande vid utformande av samhällsreaktionerna. Rent praktiskt måste detta taga sig uttryck bl. a. i anordningar som tillgodose behovet av trygghet mot brottslingen. I längden ge sig medborgarna icke till tåls, om t. ex. fängelserna icke äro utrustade med tillräckligt effektiva säkerhetsanordningar.

Det skulle föra för långt att här närmare gå in på frågan om den straffades behov att sona, att göra gott igen vad han förbrutit. Endast så mycket må sägas, att ånger och känslan av skuld äro eller genom uppfostran och själavård böra göras till levande realiteter för den felande, och att utkrävandet av ansvar för ett begånget brott innebär ett erkännande av den brottslige såsom människa. »Blott den som ser sin skuld, kan bli större än sin skuld«. Det är därför kortsynt och verklighetsfrämmande att, såsom ibland sker, avfärda talet om försonande såsom en kvarleva från en metafysisk föreställningsvärld, som numera skulle vara uttjänt.

Särskilt hårdhänt har kritiken riktat sig mot vedergällningsteoriens krav på proportion mellan brottets svårhet och straffets skärpa. Med en sådan avvägning blir strafflagen, har det sagts, en prislista, enligt vilken ett visst brott kostar gärningsmannen ett visst straff, vars art och omfattning till

och med kan beräknas på förhand. Mot ett dylikt vedergällnings- eller viktskälssystem uppställa anhängerna av individualpreventionen ett annat, där de straffrättsliga konsekvenserna av ett brott icke lätt låta sig överblickas på förhand, eftersom brottsdefinitionerna äro vaga, straffdomarna obestämda och reaktionerna många och olikartade.

Det tycks förhålla sig så, att varje straffrättsteori blir ohållbar och grym, om den utdrages i sina yttersta konsekvenser. Att vedergällningsteorien blir det, ha dess veder-sakare många gånger och med fullt fog påvisat, men samma öde drabbar även individualpreventionen. Den blir ohållbar, eftersom den skulle nödgas avstå från straff i sådana fall, där man med till visshet gränsande sannolikhet kan antaga, att brottslingen ej skall återfalla; följden skulle bli, att många och grova brott bleve ostraffade. Den kan bli grym, antingen man åsyftar förbättring eller oskadliggörande. Ty håller man exempelvis hårt på principen, att endast den skall släppas fri igen, som icke längre kan förväntas bli va lagbrytare, då skulle ett mycket stort antal kroniska brottslingar, som nu med vissa intervaller komma på fri fot, hållas internerade för livstid. Denna tanke saknar heller icke förespråkare. Icke minst med naturvetenskaplig motivering har man rekommenderat en »skoningslös avsondring« ur samhället av de dåliga elementen.

Vad som i alla tider bromsat upp långtgående individualpreventiva strävanden har varit det krav på rättvisa, på ett rimligt förhållande mellan brott och straff, som hålles levande inom strafflagstiftningen, så länge även vedergällningsteorien övar inflytande på densamma. Det må räcka med ett enda exempel. Ungdomsfängelselagen och tvångsuppfostringslagen äro båda med all rätt byggda företrädesvis på förbättringssyftet. Men det är uttryckligen utsagt, att dessa påföljder icke få inträda vid brott, på vilka enbart kunna följa böter. Denna inskränkning motiverades med, att *den allmänna rättskänslan* icke skulle förlika sig med att bagatellbrott drabbades av en åtgärd, som innebar frihetsberövande under längre tid.

Man bör i strafflagstiftningen sträva efter att ställa de individualpreventiva synpunkterna i förgrunden, men lagstiftaren får därför ej förlora känningen med de båda andra teorierna, eftersom det är deras stora uppgift att verka modifierande och återhållande. Utan hänsynstagande till allmänprevention och vedergällning skulle de individualpreventiva strävandena, de må bäras upp av de bästa avsikter och synas än så »praktiska«, mynna ut i rättslöshet och godtycke. Strafflagen lever sitt liv inom en etisk ram och på det folkliga rättsmedvetandets grund. Vad som är effektivt och statsnyttigt får komma i andra rummet, poängen ligger främst i vad som är rättvist och moraliskt försvarligt.

Det kan kännas otillfredsställande, att straffets mål och syften ej kunna sammanfattas i en enda formel, men det förhåller sig med strafflagen som med all rätt överhuvudtaget, att den för att använda Thyréns ord är en resultant av många skilda inflytelser, en kompromiss mellan till stor del motsatta intressen. Den får sin färg icke blott av individualpreventionen och allmänpreventionen utan även av vedergällningstankar. Endast när dessa ofta sinsemellan stridande synpunkter få balansera varandra, kan samhället, om än alltid ofullkomligt, förverkliga det syfte som eftersträvas, nämligen samhällsskydd utan uppgivande av rätts-säkerheten.

Med denna syn på lagstiftningen bestrider fängvårdsstyrelsen riktigheten av motionärernas påstående, att det mellan strafflagstiftningen och straffverkställigheten skulle bestå en »ganska bred klyfta«, orsakad av *principiella* motsättningar. Eftersom lagstiftningen får sin färg av både individualprevention, allmänprevention och vedergällning, måste också verkställigheten präglas av dessa tre motiv, och det är icke sant, att den domineras av vedergällningen av en önskan att utkräva hämnd.

Men är icke det med straffet förenade lidandet ett tydligt utslag av vedergällningstankar?

Visst skyntar vedergällningen bakom verkställigheten, liksom den präglar den lag, enligt vilken den felande dömdes, och det utslag, som rätten avkunnade. Men den finns där närmast som en *fordran på rättvisa*: det straff den dömda undergår, t. ex. straffarbete, måste för att av både honom själv och andra uppfattas såsom rättvist utformas så i enskildheterna, att det står i riktig proportion till andra straffarter — t. ex. fängelse, som enkelt uttryckt är endast hälften så svårt som straffarbete — och till skyddsåtgärderna (förvaring, internering och ungdomsfängelse). Straffarbetsstraffet, som i regel är kortvarigare än en för brott av samma beskaffenhet ådömd skyddsåtgärd, måste till följd härav verkställas under strängare former än skyddsåtgärden. *Vad straffången förlorar i förmåner, vinner han i tid.*

Långt mer än på vedergällningen beror strafflidandet på andra orsaker. Det är en ofrånkomlig följd av det tvång, som måste utövas med hänsyn till samhällets säkerhet (t. ex. för att förebygga rymningar eller brottsliga attacker från den dömda under anstaltsvistelsen) och med hänsyn till ordningen inom anstalten (t. ex. för att hindra moralisk röta att sprida sig). Men strafflidandet beror måhända mest på straffets uppgift att också vara avskräckande. Ett straff utan lidande, om nu någonting sådant kan tänkas, vore ur allmänpreventiv synpunkt värdelöst.

All tvångsvis ordnad anstaltsvård, åtminstone när det gäller andra än barn och vissa sinnessjuka, torde för övrigt medföra lidande. Fångvårdsstyrelsen anför till bestyrkande härav ett yttrande från alkoholistvårdshåll, att en internering på alkoholistanstalt naturligtvis innebär ett lidande, det är ett ingripande i friheten som i vissa fall väl kan jämföras med intagning å straffanstalt och som generalpreventivt har en liknande effekt.

Ett konstaterande av lidandets ofrånkomlighet vid frihetsberövande får emellertid icke leda till att man slår sig

till ro med vad som är. Om i straffverkställigheten ingå irrationella och onödiga lidandesmoment, skola dessa utrensas, och en dylik utrensning är ju i gång. Straffverkställigheten nu och för ett par decennier sedan är två skilda ting. Utan tvivel förhåller det sig så att straffverkställigheten *praktiskt* icke kunnat hålla jämna steg med lagstiftningen. Men detta beror ej på fängvårdsmyndigheternas bristande vilja utan på svårigheten, ibland omöjligheten att få medel till anläggningar, byggnader och organisatoriska anordningar.

Första lagutskottet upptog icke i sitt yttrande de nu berörda frågorna till behandling.

Straff i cell och i gemensamhet.

Först må lämnas en redogörelse för verkställighetslagens bestämmelser i detta avseende.

Cellstraffet infördes i Sverige genom en förordning år 1857. Dess tillämpning vidgades och nådde sin kulmen år 1906, då celltiden, innebärande isolering dygnet om, bestämdes till tre år. Redan år 1911 påyrkade fängvårdsstyrelsen en revision, som genomfördes med 1916 års verkställighetslag och innebar väsentliga lättnader. Uppmjukningen fortsatte genom lagändringar år 1921 och 1934. Med den sistnämnda år vidtagna ändringen i verkställighetslagen inskränktes det stränga cellstraffet till tre månader för fångar under 21 år och till sex månader för äldre.

De nuvarande huvudformerna för straffverkställighet kunna beskrivas på följande sätt.

1. *Cellstraff* i sträng mening innebär, att fången hålles »innesluten i cell, där ej hans vistelse utom densamma betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas». Tiden för undergående av detta strängare cellstraff har, som nämnts, bestämts för fångar under 21 år till tre månader och för äldre till sex månader.

2. Efter denna tid kan fången komma i åtnjutande av antingen modifierat cellstraff eller arbetsgemensamhet.

a) *Modifierat cellstraff* innebär, att fången även under arbetet är ensam i cellen men får ha celldörren öppen och kan få uträtta ärenden inom anstalten, som sammanhånga med hans arbete.

Det modifierade cellstraffet har en begränsad användning och förekommer i huvudsak endast på mindre fängelser utan gemensamma arbetslokaler. Det användes vidare gentemot vissa opålitliga fångar.

b) *Arbetsgemensamhet* innebär arbete i gemensamhet och i regel enrumsvistelse under fritid.

Denna verkställighetsform har vidsträckt tillämpning och har möjliggjort både förbättrad yrkesutbildning och den nuvarande vitt utgrensade arbetsdriften vid fängelserna. För fångar av denna kategori, som överflyttas till med odlingsföretag förenad anstalt, äro verkställighetsformerna nära nog desamma som för fångar i helgemensamhet.

3. *Helgemensamhet* innebär gemensamhet icke blott under arbete utan jämväl under fritid; under sovtid hållas fångarna skilda, vanligen i s. k. sovboxar, utom vid fångkolonier, där två eller flera kunna bo i samma rum. Den inträder som nämnts i regel sedan tre år av straffet avtjänats.

Den avsevärda nedgången under senaste decennier i antalet fångar med längre strafftider har medfört, att helgemensamheten är stadd i stark tillbakagång.

Systemets praktiska verkningar kunna belysas med två konkreta fall, två fångar, den ene under och den andre över 21 år, vilka dömts till fyra års straffarbete. Hur gestaltar sig verkställigheten för dem?

Den yngre undergår tre månaders cellstraff i sträng mening. Härefter blir han uttagen till arbetsgemensamhet — modifierat cellstraff kommer sällan ifråga vid så lång strafftid — och efter ytterligare nio månader till helgemensamhet.

Den äldre undergår strängt cellstraff under sex månader och uttages därefter till arbetsgemensamhet. När tre år av strafftiden gått till ända, kommer han i åtnjutande av helgemensamhet.

De anförda exemplen avse normalfall. Lagen tillstodjer emellertid jämkningar i olika riktningar. Fånges överflyttning från cellstraff till arbetsgemensamhet kan sålunda fördröjas, om han visar opålitlighet eller dåligt uppförande. Har cellstraffet en ogynnsam inverkan på fångens andliga

eller kroppsliga hälsa, äger styresmannen vidtaga uppmjukningar. Fången får »sällskap« i cellen eller uttages till arbetsgemensamhet; sistnämnda åtgärd praktiseras rätt ofta. Styresmannen stöder sig därvid på den elastiska 12 § verkställighetslagen, måhända med en något friare tolkning än lagstiftaren egentligen tänkt sig. På liknande sätt förhåller det sig med de flesta andra regler i verkställighetslagen. Det är icke så att verkställigheten ännu icke nått fram till ett förverkligande av lagens grundsatser, den har tvärtom i de flesta stycken redan hunnit förbi dem. Härmed tillgodoses emellertid en modern fängvårds krav på en mera individuell fängbehandling.

Motionärerna anför, att cellstraffet motverkar den för fången själv liksom för samhället nödvändiga återupprättelsen. Det betyder ett undergrävande av den personliga integriteten och själsstyrkan. Denna nedbrytningsprocess är självfallet icke önskvärd, om man vill skaffa fram en förut icke befintlig moralisk kraft och en förmåga till nya värdesättningar. Däremot är den själva förutsättningen för cellstraffets farligaste men också ofrånkomliga resultat: förlusten av proportionssinnet. Den bild fången gör sig av livet är, mena motionärerna, oftast rakt motsatt mot den han själv orkar förverkliga efter frigivningen. Endast de intellektuellt och moraliskt allra bästa stå ut med att åter stötas ut i verkligheten, sedan denna en gång grundligt tagits ifrån dem.

Cellstraffet betecknas som en hörnsten i det gällande straffverkställighetssystemet liksom det är själva grunden för dettas olämplighet och för att det motverkar sitt eget syfte, och motionärerna anse det böra utredas, huruvida förvaringen under dagen av fången i cell verkligen har någon förnuftig mening, där det icke är fråga om rannsaktionsfängelser.

Fängvårdsstyrelsen yttrade om cellstraffet i huvudsak följande.

Argumenten mot cellstraffet liksom motionens skildring

av dess »nedbrytande verkningar« kännas igen från tidigare inlägg i de otaliga diskussioner, som förts kring den mer än hundra år gamla stridsfrågan »cell kontra gemenskap«. Skildringen innehåller vissa riktiga påpekanden. Men cellstraffets motståndare kunna väl icke bestrida, att det mesta ändå kommer an på *hur länge isoleringen varar och hur långt den drives*. Den som har erfarenheter från äldre tider, finner motionens beskrivning tillämplig på förhållandena före 1916 års verkställighetslag, då den obligatoriska celltiden nästan undantagslöst varade i tre år och förlöpte i sträng ensamhet. Men han vägrar att godtaga den såsom en riktig bild av straffverkställigheten i dag, då celltiden inskränkts till normalt sex månader och beträffande några hundra fångar — unga, psykiskt svagare och andra — är ännu mycket kortare. Isoleringen är numera heller icke driven så långt som i motionen anges. Cellvistelsens enformighet mildras av arbetet i bostadscellen eller i särskild verkstadscell och brytes genom besök av arbetsledare och andra fängelsets tjänstemän, genom måltider, utevistelse två halvtimmar varje dag, skolundervisning och gudstjänster. Vid en rättvisande redogörelse för svenska förhållanden bör icke heller den sedan ett år prövade anordningen med särskilda, frivilliga fängelsebesökare alldeles förbigås, ej heller det förhållandet, att fångarna i alla statliga fängvårdsanstalter tillåtas i viss utsträckning — särskilt lördagar och söndagar — åhöra musik, föredrag och gudstjänster i radio och, sannolikt tidigare än i något annat europeiskt land, erhållit förmånen att *dagligen* lyssna till dagsnyheterna.

Vad som med fullt fog kan kritiserats, är de små cellfönstren, ett misstag, som håller på att rättas till, i den mån medel bli tillgängliga. Men om denna egendomliga anordning liksom om det långa cellstraffet måste rättvisligen sägas, att upphovsmännen på 1840-talet därigenom åsyftade icke att göra livet tyngre för den fängne utan i stället att främja hans moraliska förbättring. Det låg bittra erfarenheter om gemenskapslivets vådor bakom. De som alltjämt

hålla på cellstraffets outhärlighet inom en viss gräns, bygga likaledes på iakttagelser från livet på anstalter och livet utanför.

De flesta människor, fortsätter fängvårdsstyrelsen, ha väl någon gång haft tillfälle att konstatera, vad ett rötägg kan förstöra i en kamratrekts, i en skola, på en arbetsplats eller i en kasern. Och dock har en moraliskt förkommen människa mindre möjligheter att påverka andra i dylika sammanhang, eftersom omgivningen i regel har genomsnittsmänniskans förmåga att stå emot brottsliga impulser. Fängelsernas interner befinna sig i allmänhet under medelnivån. En del av dem äro utpräglat antisociala och parasiterande, en ännu större del hållningslösa, hänsynslösa och markerat egocentriska; de flesta torde, om de icke äro hänförliga till nyssnämnda grupper, åtminstone kunna betecknas som lättleda och viljelösa. I en dylik omgivning kunna dåliga element lätt riva ned, vad fängelsets tjänstemän och behandlingen i övrigt har byggt upp. Det säger förresten en hel del, att de sämre ivrigt trå till gemensamhet, medan de bättre lättare fördrå enrumsstraffet. Ofta begära de senare att få fortsätta straffet i enrum, även sedan de blivit berättigade till lättnader i isoleringen.

De under fängelsetiden stiftade bekantskaperna bli många gånger en black om foten. Den frivillne uppsåras och omhändertages av forna fängelsekamrater, drages in i farliga gäng och lockas till brott. Vägrar han slå följe med dem eller blir han eljest misshaglig, utsätter han sig för risken att få sitt föregående avslöjat för arbetsgivare, arbetskamrater, fästmo, hustru eller bekantskapskrets med därav följande obehag, förluster eller rent av katastrof.

Det går icke att avfärda dessa påpekanden med invändningen, att riskerna kunna förebyggas genom övervakning och klienteletts differentiering. Frånsett kostnaderna, vilka vid dylika åtgärder avsevärt stegras, har både övervakningen och differentieringen sina gränser. Att fängvårdsmännens motstånd mot cellstraffets försvinnande skulle, såsom ibland göres gällande, bero på vanetänkande eller på den om-

ständigheten, att fångar i gemensamhet många gånger äro svårare att sköta, motsäges av det faktum, att den avkortning av celltiden, som hittills ägt rum, skett efter initiativ från fängsvården.

Under diskussionen har även framförts den meningen, att det hållbaraste argumentet att bibehålla cellstraffet bortfaller av det skälet, att straffångarna tagas ut i arbetsgemensamhet efter ett halvår och alltså ändå lära sig känna igen varandra.

Denna invändning mot cellstraffets behövlighet är enligt fängsvårdsstyrelsen mening icke hållbar. Styrelsen hänvisar härvid till fångarnas strafftider. Under år 1940 intogos i statens fängsvårdsanstalter 3.963 straff- och fängelsefångar, villkas strafftid med hänsyn till längden fördelade sig på följande sätt:

under 3 månader	2.455	
3 månader intill 6 månader.....	836	3.291
6 månader och däröver	672	
	tillhopa	3.963

Av dessa sifferuppgifter framgår, att klientelet på våra fängelser har korta straff; i genomsnitt nå endast 15—20 % upp till en strafftid av 6 månader och däröver. Detta betyder, t. ex. för år 1940, att med nuvarande verkställighetsregler 672 fångar bli till följd av straffets längd berättigade till arbetsgemensamhet; till detta antal böra så läggas omkring 600, som på grund av sin ungdom eller psykisk sprödhet icke hållas i cell under hela den normala minimitiden. Men beträffande de övriga omkring 2.700 fångarna gäller, att de aldrig få tillfälle att stifta närmare bekantskaper med andra fångar, därför att deras strafftid är för kort. Om man vidare betänker, att bland dessa 2.700 korttidsfångar — både straffångar och fängelsefångar, ty för båda gälla samma regler — befinner sig största delen av dem, som äro i fängelse första gången, har den nuvarande ordningen den innebörden, att nybörjare eller relativa nybörjare i brott under fängelsetiden skyddas mot gemenskapens faror. Är det icke ett minimikrav inom

kriminalpolitiken att sörja för, att den omhändertagne genom anstaltsvistelsen åtminstone icke blir sämre än han var förut? Och icke bara inom kriminalpolitiken utan över huvud inom allt arbete, som tar sikte på människors förbättring?

Då det ej sällan påstås, att cellstraffet icke skulle ha förespråkare bland andra än anhängarna till den klassiska straffrättsskolan, finner sig fängvårdsstyrelsen böra påpeka, att skiljelinjen i detta hänseende går tvärs genom skolor och doktriner. *Enrico Ferri* opponerade i början fränt mot cellstraffet men ändrade efter hand uppfattning. *Gustav Aschaffenburg* framhåller i sin bok »Brottet och dess bekämpande«, att cellen möjliggör en individualiserande behandling, och att tjänstemannens personliga inflytande kan bättre göra sig gällande under samtal i enrum. För de oräkneliga förbrytarna med otaliga föregående bestraffningar behövs enligt *Aschaffenburg* ej isolering; de kunna ej bli mer fördärvade än de äro, de kunna ej heller förbättras.

I sin egenskap av justitieminister i Belgien mildrade *Emil Vandervelde* cellstraffet men borttog det ej. Han förklarade sig icke ämna återvända till gemensamhetsstraffet, vars olägenheter han väl kände till. Samma mening hade hans närmaste medhjälpare, doktor *L. Vervaeck*: »Cellen är basis för vår fängelsereform och bör förbli grundstenen för vårt fängelsesystem«.

I Norge har *Hartvig Nissen* hävdad cellens betydelse för det individuella fostringsarbetet inom fängelserna, liksom *Eivind Berggrav*. Ehuru ingalunda blind för cellvistelsens faror förordar den senare, att fången under den första tiden av straffet hålles i fullständig isolering och sedan efter hand tillåtes deltaga i arbete gemensamt med andra.

Fängvårdsstyrelsen påpekar slutligen, att inga statistiska fakta ge belägg för påståendet, att återfallsrisken efter gemensamhetsstraff skulle vara mindre än efter cellstraff. De jämförelser som gjorts, t. ex. i Belgien, skulle snarast tyda på motsatsen.

Sin uppfattning i frågan om cellstraffet sammanfattar fängvårdsstyrelsen på följande sätt.

Det råder ingen tvekan om att 1800-talets fängvårdsreformatorer i sin iver att förbättra drevos av en ensidig och överdriven tro på det *långa* cellstraffets välgörande verkningar. Vår tid bör icke förfalla till överdrifter åt andra hållet. Erfarenheten visar, att diskussionen i denna fråga icke bör föras efter linjen *antingen — eller*, utan att man med begagnande av de erfarenheter, som efter hand avlagras, måste söka sig fram längs de fortsatta modifikationernas väg.

I detta syfte föreslår styrelsen, att verkställighetslagen kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att jämkning av de i lagen angivna verkställighetsreglerna må, där synnerliga skäl därtill föreligga, göras av fängvårdsstyrelsen eller efter fängvårdsstyrelsens bemyndigande av anstaltens styresman även i andra fall än där men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras.

Med ett dylikt tillägg skulle möjlighet skapas att i större utsträckning individualisera straffverkställigheten. Minimitiden för cellstraffet skulle efter prövning av varje särskilt fall kunna nedsättas för sådana fångar, som lämpligen finnas böra överföras till för visst slag av fångar avsedd anstalt, t. ex. fängkoloni, liksom i sådana fall där arbete, yrkesutbildning eller andra för fångens fortsatta resocialisering betydelsefulla åtgärder göra det påkallat.

Första lagutskottet framhåller, att man vid övervägande av frågan, om jämkningar nu böra vidtagas beträffande gränserna mellan enrummsstraff och gemensamhetsstraff, bör noga skilja mellan arbetsgemensamhet och helgemensamhet.

Man måste ha för ögonen, att det viktigaste vid fängbehandling är att den intagne beredes arbete, som är ett verkligt arbete och i möjligaste mån ger honom utbildning för framtiden. Uppenbart är att möjligheterna för en rationell sysselsättning av de intagna äro avsevärt större, om

de kunna placeras å verkstäder eller i jordbruk. Mot de farhågor, som anförts för att en tidigare uttagning till arbetsgemensamhet skulle kunna medföra skadliga verkningar ur allmänpreventiv synpunkt, kan invändas, att det alltid måste förbli själva frihetsberövandet som framstår som det centrala vid ett frihetsstraff. De befarade skadliga verkningsarna av att fångar med kortare strafftider icke hållas avskilda från medintagna under hela strafftiden få ej överdrivas. En så fullständig isolering att en fånge ej senare kan bli igenkänd av medintagna eller under anstaltsvistelsen röna påverkan av dem torde ej heller kunna genomföras vid fängelserna. Det lär exempelvis ej kunna undvikas att korttidsfångar efter någon tid få åtnjuta gemensamma promenader och i viss utsträckning få uttagas till handräknings- och andra arbeten, där de komma i beröring med medfångar. Så långt det med gällande bestämmelser varit möjligt torde också lätnader i isoleringen ha ägt rum.

Om sålunda enligt vad ovan anförts vissa skäl tala för att fånge vid tidigare tidpunkt än för närvarande bör kunna uttagas till arbetsgemensamhet, när så finnes lämpligt, måste man emellertid göra den reservationen, att placeringen i arbetsgemensamhet ej får ske i den formen, att han i realiteten kommer att vistas i gemensamhet även under fritid. Åtminstone vid landets största fängelse torde utrymmesskäl ha medfört att de flesta fångar, som för närvarande erhålla arbetsgemensamhet, även få vara tillsammans under fritiden: efter förflyttning till »korridor« med s. k. nattceller äro de i regel hänvisade till samvaro utom cellen under största delen av fritiden.

I jämförelse med arbetsgemensamheten torde den s. k. helgemensamheten sådan den enligt gällande lag nu praktiseras vara förbunden med vissa olägenheter. Att gemensamt förrätta ett hårt och nyttigt arbete är en helt annan sak än att under fritid umgås med medfångar utan att någon sund fritidssysselsättning organiseras. Det kan därför övervägas att låta helgemensamheten förlora sin obligatoriska karaktär och i sin obesurna form i regel endast tillerkännas

de pålitligare elementen. De övriga torde då böra beredas tillfälle till samvaro under fritidssysselsättningar på annan väg än genom att tillerkännas helgemensamhet. Som fångvårdsstyrelsen framhållit torde också verkställighetsföreskrifterna böra uppmjukas i sådan riktning att de verkställande myndigheterna erhålla större frihet att lämpa behandlingen efter de individuella fallens art.

Klientelets uppdelning. Öppna anstalter.

Motionärerna anför, att det knappast kan vara sakligt riktigt eller ekonomiskt välbetänkt att placera praktiskt taget alla till straffarbete dömda i hel slutna anstalter. Redan det faktum, att ungefär hälften av dessa straffångar tillhöra den grupp av felande, vilkas förseelser falla inom ramen för ekonomiska och sociala försyndelser, är ägnat att väcka betänkligheter. Erfarenheten har visat, att vi här ha att göra med det typiska återfallsklientelet, som förskingrar, småförfalskar, begår tjuvnadsbrott utan att använda våld eller sprängämnen, begår bedrägerier av olika slag, de hållningslösa, lättjefulla och arbetsodugliga. De äro lagöverträdare och deras omhändertagande är både nödvändigt och samhällsnyttigt. Bakom deras brott ligger en blandad och brokig motivkrets. De kunna visserligen i många fall förete sjukliga symptom utan att det därför vore rimligt att omhändertaga dem såsom sinnessjuka. Deras samhällsfarlighet är emellertid icke jämförlig med grova våldsverkares, dynamitarders och dylika brottslingars. Vid sådant förhållande måste deras hänvisning till straffarbete i hel slutna anstalter betraktas som en icke minst ekonomiskt opraktisk och schablonmässig åtgärd. Det föreligger här en alldeles påtaglig brist på differentiering och nyansering i verkställigheten.

En ändamålsenligare uppdelning av fängelseklientelet borde enligt *motionärerna* kunna finna sin lösning i den riktningen, att den stora gruppen av för sin omgivning i vedertagen mening knappast farliga småförbrytare, hänförliga till de ekonomiskt och socialt hållningslösa kategorier,

brytes ut och hänvisas till öppen och halvöppen anstaltsvård.

Mot detta förslag gör *fångvårdsstyrelsen* först en erinran av teknisk art. Även fängelsefångarna böra enligt styrelsens mening komma i åtnjutande av vård på hel- och halvöppna anstalter. I annat fall ställes all logik på huvudet, eftersom fängelse i lagen uttryckligen angives som en mildare straffart, enkelt uttryckt endast hälften så svårt som straffarbete.

Vad differentieringen beträffar tillämpas den redan inom fångvården, fortsätter fångvårdsstyrelsen, i vissa fall är den driven rätt långt. Till ungdomsfängelse dömda fördelas sålunda efter karaktär och utvecklingsgrad på olika anstalter, männen på fem och kvinnorna på tre (öppna eller slutna). Till förvaring och internering dömda män vårdas å fyra olika typer av anstalter eller avdelningar, från stränga säkerhetsavdelningar till helöppna paviljonger. Inom den egentliga straffverkställigheten, alltså beträffande straffångar och fängelsefångar, utskiljas unga förbrytare för sig — till straffängelset i Gävle — och särskilt samhällsfarliga för sig, medan pålitliga och tydligt förbättringsbara, även unga fångar, uttagas till jordbruksfängelset i Mariestad och de helöppna fångkolonierna å Rödjan och Singeshult. Erfarenheterna av dylika grupperingar äro synnerligen goda, men man må vakta sig för att tro, att denna differentiering kan drivas hur långt som helst.

För genomförandet av differentiering kräves tillräckligt lång strafftid. Innan avgörande kan träffas, till vilken grupp den dömda skall hänföras, måste ledningen på intagningsanstalten ha lärt känna honom, och detta sker genom observation och genom att taga del av protokoll och andra handlingar, vilka merendels bli tillgängliga först en tid efter intagandet. Att försända fången till annan anstalt tar sin tid, och på den nya anstalten bör vistelsetiden ej vara alltför kort, om ledningen där skall hinna lära känna fången, sätta honom i arbete och ordna för hans utkomst efter frigivningen. Det torde inte behöva närmare utvecklas, att ett

utskiftande av de 2.455 fångar, som ha en straffid på en eller två månader, till olika anstalter över hela landet skulle medföra mycket stora utgifter och ur behandlingssynpunkt vara meningslöst. För de 836, vilkas straffid uppgår till tre, fyra eller fem månader, ställer sig saken praktiskt lättare, men även i dessa fall medföra transporterna stora obehag. Styrelsen vill erinra om att man hittills sökt så vitt möjligt låta korttidsfångar avtjäna straffet i hemorten. Med en differentiering av nu antydd art skulle detta endast i undantagsfall bli möjligt, och den dömda skulle i regel bli va urständsa att mottaga besök av sina anhöriga, ett lidande, som icke må underskattas.

Inrättandet av flera hel- och halvöppna anstalter för straff- och fängelsefångar är ett önskemål, som fängvårdsstyrelsen vid olika tillfällen under senare år haft under överbägande. För närvarande finnas sådana anstalter i Mariestad, på Rödjan och Singeshult, i alla fallen i förening med jordbruk och avsedda för män. Vad som närmast behövs är en koloni i anslutning till kvinnoängelset i Växjö, men därjämte ytterligare kolonier för män, även kolonier avsedda för hantverk eller verkstadsdrift. Kolonierna böra icke göras större än för ett tjugotal intagna.

Att till dessa öppnare anstalter uttaga det typiska återfalls-klientelet — förfalskare och bedragare samt ljuvar, som icke bruka våld — finner styrelsen icke riktigt. Icke brottets art utan brottslingens personliga egenskaper böra i huvudsak vara avgörande, så att i första hand de förbättringsbara och de som anstränga sig att begagna anstallstiden på rätt sätt få tillfälle att avtjäna straff under friare former. Att just de godartade fallen främst komma ifråga, skall, såsom erfarenheten visar, begripas av fångarna i gemen och erkännas såsom rättvist och rimligt, medan de aldrig skulle förstå, varför den som icke bemödar sig om förbättring erhåller dylik förmån.

Första lagutskottet anför, att frågan om klientelet's uppdelning utgör en av kriminalpolitikens viktigaste punkter.

Icke minst är det av betydelse huruvida differentieringen efter ålder, psykisk och fysisk utrustning m. m. bör göras av domstol på grundval av förundersökningar och läkarutlåtanden och med fördelning av personerna å olika noggrant specificerade behandlingsformer eller om man kan nöja sig med ett mindre nyanserat straffsystem och låta fördelningen å olika anstalter och behandlingstyper göras efter domen av de verkställande myndigheterna med ledning av den observation som de dömda underkastas efter intagningen å anstalt. Svensk lagstiftning har hittills valt att alltmera nyansera de behandlingsformer som stå till domstolens förfogande, varvid dock är att märka att den nya straffformen ungdomsfängelse i praktiken kommit att omfatta vitt skilda kategorier brottslingar, som först på verkställighetsstadiet fördelas på olika öppna och slutna anstalter.

Motionärerna ha främst tagit sikte på den grupp ekonomiskt och socialt hållningslösa förmögenhetsbrottslingar som äro mera samhällsbesvärliga än direkt samhällsfarliga; denna kategori bör enligt deras mening brytas ut från det övriga klientelet och hänvisas till öppen och halvöppen anstaltsvård. Det synes utskottet uppenbart att en stor del av dessa brottslingar tillhöra den grupp av arbetsskygga vilkas kriminalitet sammanhänger med deras lättjefulla och oordnade levnadssätt. Skäl kunna anföras för att dessa brottslingar, liksom psykopater och alkoholistbrottslingar, icke böra behandlas med tidsbestämda frihetsstraff inom det nuvarande straffsystemets ram utan böra dömas till omhändertagande på mera obestämd tid, varvid de om möjligt böra bibringas yrkesutbildning och i varje fall hållas till produktivt arbete.

Motionärernas yrkande om utredning angående fängsvårsklientelet fördelning torde emellertid avse även de brottslingskategorier som jämväl efter en sådan komplettering av straffsystemet som ovan ifrågasatts komma att ådömas tidsbestämda frihetsstraff. Vid överbägande av frågan om dessa brottslingars behandling bör man skilja mellan fångar med långa och fångar med korta strafftider. Beträffande de förra tillämpas redan nu i viss utsträckning ett kolonisystem,

Mariestad—Rödjan—Singeshult, som torde kunna ytterligare utbyggas och eventuellt kompletteras med ett system av förläggningar för t. ex. skogsarbete av de pålitligaste fångarna. Vidare torde det kunna övervägas att för straffångar med längre straffliden öppna möjlighet att mot slutet av intagningstiden få försöksvis arbeta hos privata arbetsgivare med bostad å anstalten. Ett sådant frigångssystem, som med framgång praktiserats i fråga om straffrifyklarade och till ungdomsfängelstid dömda, är väl ägnat att underlätta den dömdes återbördande till samhället under betryggande former. Vad angår korttidsfångarna ställer sig problemet om deras sysselsättning i andra former än å den slutna anstalt där de intagas betydligt svårare. Som fångvårdsstyrelsen framhållit är det så gott som ogörligt att under den korta tid och med de sparsamma upplysningar som stå till buds när straffverkställigheten skall påbörjas åstadkomma en ändamålsenlig differentiering av dem, varvid jämväl böra beaktas de olägenheter som äro förenade med fångtransporterna. Möjligen kan det upptagas till övervägande att införa ett system, som innebär att nödiga upplysningar om den dömda inhämtas före verkställighetens början och att med ledning av dessa uppgifter bestämmes art och plats för den behandling han skall undergå under strafftiden. I samband med en sådan procedur skulle möjligen utrymme kunna vinnas även för en öppen eller halvöppen vård för vissa av dessa brottslingar.

I motionen berördes även andra frågor, nämligen om *fångarbetets organisation och ersättningen därför* samt om *fångvårdspersonalens rekrytering*.

Av utrymmesskäl måste dessa frågor här lämnas å sido.

Yrkanden och riksdagens beslut.

Motionärernas yrkande gick som nämnts ut på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av straffverkställigheten vid frihetsstraff.

Fångvårdsstyrelsen framhåller till en början vikten av att fångvården erhåller tillräckliga penningmedel. Anslagen ha under långa tider beviljats i njugghetens tecken; först på senare år har fångvården erhållit större rörelsefrihet och vidgade utvecklingsmöjligheter. Styrelsen angiver några av de behov, vartill anslag erfordras under den närmaste tiden, och nämner bl. a.

medel till konsulentorganisationens utbyggande i full utsträckning,

medel till uppförande av ytterligare en paviljong vid vårdanstalten å Hall,

ökat anslag till byggnads- och underhållsarbeten (bl. a. för att möjliggöra upphuggande av cellfönster i raskare takt än hittills),

anslag till uppförande av verkstadsbyggnader vid vissa anstalter,

anslag till utbildningskurser för bevakningstjänstemän,

ökade anslag till hjälpverksamheten för frigivna fångar m. fl. samt

anslag till anordnande av helöppen paviljong vid centralfängelset i Växjö och efter hand vid andra centralfängelser.

Styrelsen hänvisar vidare till sitt förut omnämnda förslag om ändring av verkställighetslagen i syfte att öka möjligheterna till en individualisering av straffverkställigheten.

I vad mån ytterligare ändringar av straffverkställigheten kunna befinnas erforderliga, får enligt styrelsens mening bedömas i samband med överväganden rörande redan vidtagna eller planerade åtgärder på straffrättens och straffsystemets områden. Man kan icke förbise, att ikraftsättandet av lagarna om villkorlig dom och om förvaring och internering i säkerhetsanstalt torde komma att väsentligt förändra det vanliga fängelseklientelet's sammansättning. Liknande verkningar äro att förvänta vid genomförande av vissa förslag, som äro att motse från strafflagberedningen. Under sådana förhållanden måste enligt styrelsens mening en

översyn av verkställighetsreglerna ske i ett vidare sammanhang. Såsom justitieministern förutsatte i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 6 oktober 1938, bör den förläggas till det särskilda organ för utredning av hithörande frågor som tillskapats genom strafflagberedningen.

Såsom framgår av det anförda fann *första lagutskottet* att vissa av de av motionärerna framlagda synpunkterna beträffande straffverkställigheten vid frihetsstraff voro för tjänta av närmare utredning.

De frågor, som böra lösas, äro emellertid, framhåller utskottet, nära förbundna med de straffrättsliga reaktionsformernas reformering. Utredningen härom har redan anförtrotts åt strafflagberedningen, vars uppdrag även avser fängsvärdens organisation. Utskottet meddelar vidare, att det är departementschefens avsikt att uppdraga åt beredningen att såsom närmaste utredningsuppgift till behandling upptaga den översyn av straff- och skyddsåtgärdssystemet, som angives i de för utredningen gällande direktiven. Det är att förvänta att beredningen i samband därmed kommer att få ägna uppmärksamhet även åt de frågor som röra verkställigheten av frihetsstraff.

Då den av utskottet förordade utredningen alltså kommer att verkställas oberoende av om riksdagen gör någon framställning i ämnet eller ej, hemställde utskottet att motionerna ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Detta blev också *riksdagens* beslut.

Genom beslut den 31 december 1942 har *Kungl. Maj:t* bestämt att åt strafflagberedningen skall överlämnas att, jämte den på beredningen ankommande fortsatta utredningen rörande straffsystemets och anstaltsväsendets reformering, till behandling upptaga frågan om verkställighet av frihetsstraff.

Kriminalstatistiken och frågan om viljans frihet.

Ett aktuellt spörsmål från decennierna kring
förra seklets mitt.

Av docenten VELI VERKKO.

I. Quetelet och hans kriminalsociologiska »system«.

Den moderna kriminalstatistiken uppkom i Frankrike. Planläggare var *Jacques Guerry-Champneuf* (1788—1852), sedan 1821 chef för avdelningen för brottmål och be-nådningsärenden vid franska justitieministeriet. Redan några år tidigare, då han verkade som prokurator i departementet Vienne, lade han märke till, att den statistik över rätts-väsendet, som man på initiativ av *Napoleon I* hade begynt samla, icke belyste brottslighetsföreteelsen som sådan. För detta ändamål var en ny statistikgren, kriminalstatistiken av nöden. Med tillhjälp av den borde man sträva till att vetenskapligt belysa en viktig social företeelse. Guerry-Champneuf utarbetade också ett utkast till kriminalstatistik, som upptog icke blott uppgifter om brottmålen, utan även om de för de olika brotten åtalade och sakfälda personerna samt specialuppgifter om den brottsliga handlingen och de brottsligas egenskaper. Efter att ha blivit utnämnd till tjänsteman vid justitieministeriet skred han genast till verket att på grundval av detta utkast uppgöra ett detal-jerat förslag till en kriminalstatistik. Efter stora betänk-ligheter — det ansågs nämligen farligt att rättsväsendet ställdes under noggrann statistisk observation — godkändes

förslaget och publikationen kom till stånd. Den 11 februari 1827 föredrog justitieministern greve *de Peyronnet* för konung *Karl X* världens första moderna kriminalstatistik. Den hänförde sig till året 1825 och bar rubriken »Compte général de l'administration de la justice criminelle«. ¹⁾

Den sålunda tillkomna franska kriminalstatistiken har fortsatt, och publikationerna komma alljämt ut med i huvudsak samma innehåll.

Utgivandet av den franska kriminalstatistiken år 1827 betraktades i olika länder som en märklig händelse, men dess betydelse inskränkte sig icke till detta. *Guerry-Champneufs* tanke om vikten av denna statistik för den vetenskapliga forskningen visade sig vara riktig. Den man, som gjorde resultaten av den franska kriminalstatistiken vida kända, var den belgiske matematikern och naturforskaren *Adolphe Quetelet* (1796—1874). ²⁾

Vid en undersökning av de franska kriminalstatistiska publikationerna för åren 1825 och 1826 samt med ledning av vissa bristfälliga uppgifter om brottsligheten i England under samma år ävensom uppgifter, som Hollands justitieministerium hade lämnat honom om brottsligheten i detta land under år 1826, kom *Quetelet* till den slutsatsen, att antalet brott icke undergick nämnvärda växlingar från ett

¹⁾ *Verkko, Veli*, Finska rätts- och kriminalstatistikens hundraårsminne. De nordiska kriminalistföreningarnas årsbok 1940—41. Malmö 1942. S. 259 och följ.

²⁾ *Jacques Guerry-Champneufs* namn har i våra dagar helt och hållet fallit i glömska. Så är han alls icke nämnd i den mest omfattande biografien över *Quetelet*, utgiven av *Lottin* (*Lottin, Joseph, Quetelet, Statistique et sociologue*. Louvain 1912). Och dock säger denne uttryckligen: »Frankrike är det land, som genom att sedan år 1827 ha utgivit publikationen »Compte général de l'administration de la justice« har lämnat *Quetelet* det första materialet till ett kriminalsociologiskt system« (anf. arb. s. 138). Man hade kunnat vänta, att den man, som samlade detta material och sökte att göra det användbart för den sociala forskningen, hade nämnts på hedersplatsen vid sidan av *Quetelet*. Så skedde dock icke. *Verkko*, anf. art. s. 262 och följ.

år till ett annat.³⁾ Han fortfor att publicera sina iakttagelser rörande brottsligheten och människornas fysiska och psykiska egenskaper över huvud i ett flertal avhandlingar, som han år 1835 utgav samlade under rubriken »Sur l'homme et le développement de ses facultés ou essai de physique sociale, I—II». Detta arbete utkom år 1869 i en ny utvidgad upplaga under titeln »Physique sociale ou essai sur le développement des facultés de l'homme.«⁴⁾

Med dessa arbeten vann Quetelet världsrykte, han blev en storman inom den statistiska forskningen och grundläggare av den s. k. kriminalsociologien. Hans läror om brottsligheten ansågos bilda ett särskilt kriminalsociologiskt system. Detta är dock en överdrift. Ty de läror han med en glänsande stilkonst förfäktade i sina verk, bilda icke något enhetligt system, utan äro egentligen blott statistiska iakttagelser av olika fakta.⁵⁾ Vi skola här nedan redogöra för dem, i den mån de beröra kriminalstatistiken.

Den regelbundna växlingen i brottstalen. Quetelet påpekar, att den regelbundenhet, som förekommer i nativitets- och mortalitetsföreteelserna, redan för länge sedan har blivit utforskad,⁶⁾ men att man inte har fäst någon uppmärksamhet vid människornas fysiska och psykiska egenskaper, lika litet som vid de handlingar de utföra av fri vilja. Kan något slags regelbundenhet påvisas också i dessa

³⁾ En annan forskare som kom till samma resultat som Quetelet, var fransmannen *André-Michel Guerry*.

Guerry var den förste som tog i bruk termen moralstatistik.

⁴⁾ Detta har gett anledning till att Quetelets läror benämnts »social fysik».

⁵⁾ *Halbwachs, Maurice*, *La théorie de l'homme moyen*. Essai sur Quetelet et la statistique morale. Paris 1913, s. 3 och 4.

⁶⁾ På dessa företeelser fäste tysken *Johann Peter Süssmilch* uppmärksamheten i detalj i sitt år 1741 utkomna arbete »Die göttliche Ordnung in den Veränderungen des menschlichen Geschlechts aus der Geburt, dem Tode und der Fortpflanzung desselben erwiesen. Nebst einer Vorrede Herrn Christian Wolffens. I—II».

företeelser?⁷⁾ Vid sina försök att finna ett svar på denna fråga, fäster Quetelet i första hand uppmärksamheten vid de växlingar talen för de olika brottsarterna undergå från år till år.

»I allt som rör brott återkomma samma tal med sådan oföränderlighet, att det är omöjligt att förbise det. Detta gäller t. o. m. sådana brott, som förefalla att ligga alldeles utanför det mänskliga förutseendet, t. ex. dråpen, som ofta begås under slagsmål, vilka i sin tur uppstå utan några motiv, och såsom det förefaller under alldeles tillfälliga omständigheter. Erfarenheten ger dock vid handen icke blott att antalet dråp är något så när konstant från år till år, utan även att de vapen med vilka dråpen utföras, under olika år begagnas i samma utsträckning. Vad skall man icke då kunna säga om de överlagda brotten?

Den oföränderlighet, med vilken samma brott i samma ordning och i samma proportion upprepas och leda till likadana straff år efter år, är en av de sällsammaste sanningar, som domstolsstatistiken lär oss; jag har speciellt velat framhålla detta i mina arbeten och har icke upphört att varje år upprepa detsamma: *»det är en budget, som genomföres med skrämmande regelbundenhet, det är fängelsernas, galärernas och schavottens budget; och vi böra framför allt annat arbeta på att inskränka den.»*⁸⁾ Varje år ha talen bekräftat mina förutsägelser ända därhän, att jag egentligen kunde uttrycka mig så: det är en skatt som människan erlägger mer regelbundet än den, som hon är skyldig naturen eller statskassan, det är en skatt som hon erlägger till brottet! Människosläktets sorgliga öde! Vi kunna på förhand beräkna hur många individer som komma att fläcka händerna med en medmänniskas blod, hur många som komma att bli förfalskare eller giftmör-

⁷⁾ Quetelet, *Adolphe*, *Physique sociale* I, s. 91 o. f. Bruxelles 1869.

⁸⁾ Kursiverad av Quetelet ingår meningen i *Physique sociale* på upprepade ställen.

dare, nästan på samma sätt som vi kunna beräkna nativitet och mortaliteten.«⁹⁾

På ett annat ställe framhåller Quetelet dock särskilt den omständigheten, att man icke kan få kännedom om det faktiska antalet brott. »Våra iakttagelser beröra blott ett visst antal kända och avdömda brott, och detta antal utgör blott en del av det okända totalantalet samtliga begångna brott.¹⁰⁾ Då denna totalsumma av alla de brott, som begås, väl för alltid kommer att förbli okänd, komma alla de slutsatser som grunda sig på den att bliva mer eller mindre bristfälliga: ja — jag vågar till och med påstå, att de uppgifter om brott och förseelser, som stå oss till buds, inte vore till någon nytta, om vi icke i tysthet medgäve, att det existerar ett nästan konstant förhållande mellan avdömda och kända brott å den ena sidan och det okända verkliga antalet begångna brott å den andra.¹¹⁾ Jag vet icke och kommer aldrig att få veta, om de brott, som domstolarna ha avdömt, utgöra sjätte eller sjunde delen eller någon annan del av det verkliga antalet brott. Det enda jag behöver veta, är, att detta förhållande icke växlar från ett år till ett annat.¹²⁾ Denna proportion är behövlig, och jag upprepar det, ifall den icke i verkligheten existerade, vore allt, som intill denna dag har sagts med stöd av hänvisningar till statistiken, oriktigt och absurt. Man inser utan vidare, hur viktigt det är, att förekomsten av ett sådant förhållande bestämt påvisas, och man kan icke annat än förvåna sig över, att denna fråga icke har beaktats tidigare. Detta förhållande varierar med naturnödvändighet i enlighet med brottets art och grovhetsgrad. I ett välorganiserat samhälle med energisk polismakt och ordnad rättsvård närmar det sig så vitt det är fråga om mord och dråp talet 1, vilket

⁹⁾ O. a. a. I, s. 95 o. f.

¹⁰⁾ Physique sociale II, s. 251, kursiverad av Quetelet.

¹¹⁾ I Quetelets kursivering. Physique sociale II, s. 251.

¹²⁾ Quetelet, Lettres sur la théorie des probabilités s. 323, citerat av Halbwachs, o. a. a. s. 109, not 1.

betyder, att en individ icke kan försvinna ur samhället genom mord eller dräp, utan att det blir känt. Det förhåller sig inte på samma sätt med förgiftning. Blir det åter fråga om stöld eller brott av mindre betydelse, så kan förhållandet mellan det faktiska antalet och antalet uppdagade brott bli ofördelaktigt, i det att talrika brott förbli okända, antingen emedan de, som ha lidit skada genom brottet, äro omedvetna därom eller icke vilja ställa brottslingen under åtal, eller också emedan domstolen i brist på tillräckliga indicier icke har kunnat ingripa. Sålunda blir storleken av detta förhållande, som i allmänhet är olika i fråga om olika brott, i huvudsak beroende av de rättsliga myndigheternas ingripande mot förbrytarna, av den möda de sistnämnda göra sig för att undgå upptäckt och av den motvilja de lederade hysa för att väcka åtal eller av deras okunnighet om det orätta de ha varit utsatta för. Om nu alla de orsaker, som verka på storleken av detta förhållande, förbli konstanta, kan man även våga påståendet, att icke heller de av dem åstadkomna verkningarna kunna undergå några förändringar.«¹³⁾

Quetelet anser det sålunda vara fullt bevisat, att antalet olika brott är konstant från år till år. Vad är det då, som bestämmer denna permanens? Det är samhällets inflytande som avspeglar sig här. Av Quetelets uttryckssätt får man den föreställningen att samhället icke blott är en gemenskap av olika människor, utan också en egenartad, levande organism.

»Samhället innesluter i sig fröet till alla de brott, som sedan ta sig uttryck i handling. Det är samhället, som på något sätt förbereder dem, medan brottslingen blott är det medel, genom vilket de utföras. Varje socialt tillstånd förutsätter således ett bestämt antal brott, som begås i bestämd ordning och utgöra en nödvändig följd av detta tillstånds struktur. Denna iakttagelse, som vid första anblicken kan verka synnerligen nedslående, blir vid närmare påseende

¹³⁾ *Physique sociale* II, s. 251 o. 252.

helt trösterik, emedan den tyder hän på möjligheten, att människorna kunna förbättras, om man blott förmår ändra deras institutioner, deras sedvänjor, deras bildningsgrad och överhuvudtaget allt som utövar inflytande på deras levnadssätt.«¹⁴⁾

Den av Quetelet konstaterade regelbundenheten hos brotts-talen från år till år störes måhända i någon mån av, att det allmänna sociala läget förändras. En sådan uppfattning gör sig också gällande i hans uttalande om brottets budget, i det han uttryckligen framhåller, att man borde arbeta för att inskränka denna budget.

Quetelets sats, att samhället förbereder brotten och att brottslingen endast är medlet som utför dem, tyder på determinism. Så vitt man kan sluta sig till av hans uttalanden, står han dock närmast på den relativt fria viljans ståndpunkt. Detta framgår i synnerhet av en av honom använd jämförelse.

»Den som på mycket nära håll betraktar en liten del av en stor cirkelbåge, uppritad på en plan yta, ser, även om bågen är ritad med största omsorg, blott ett antal fysiska punkter, som sammanbundits mer eller mindre godtyckligt och liksom av en tillfällighet. Ställer han sig på ett något större avstånd, uppfattar hans öga redan ett större antal punkter, och han ser, att de med en viss regelbundenhet fördela sig på en till sin storlek bestämd del av bågen. Ökar han avståndet ytterligare, så observerar han icke längre de enskilda punkterna och deras egendomliga, till synes planlösa placering; nu lägger han märke till lagbundenheten i denna placering, samtidigt med, att han ser strukturen av den uppdragna cirkelbågen. Om man föreställde sig, att kurvans olika punkter icke vore döda punkter, utan levande varelser, som inverka fritt i enlighet med sin vilja inom ett begränsat område, så skulle deras frivilliga rörelser

¹⁴⁾ *Physique sociale* I, s. 97.

knappt vara märkbara, ifall man iakttog dem från ett lämpligt avstånd.«¹⁵⁾

Quetelet betraktar de sociala företeelserna med en naturvetenskapsmans ögon. Redan titeln på hans förnämsta arbete, »Social fysik« är betecknande. Ännu tydligare framgår detta av, att arbetets första upplaga (1835) hade som motto *Laplace's* kända uttryck: »Må vi inom de politiska och moraliska vetenskaperna tillämpa den på iakttagelse och beräkning grundade metod, som inom naturvetenskaperna gjort oss så stora tjänster. (Appliquons aux sciences politiques et morales la méthode fondée sur l'observation et sur le calcul, méthode qui nous a si bien servi dans les sciences naturelles).«¹⁶⁾

I likhet med övriga sociala företeelser uppträda de kriminella med samma regelbundenhet som naturlagarna, men äro också de underkastade inverkan av störande faktorer (*forces perturbatrices*).¹⁷⁾ Dessa hava sin upprinnelse huvudsakligen hos individen. Men individens inflytande

¹⁵⁾ *Physique sociale* I s. 94. Halbwachs anser, att man inte längre behöver fråga sig, om Quetelet var determinist eller icke, inte heller, om resultaten av moralstatistiken såsom Quetelet uppfattar dem, lämna rum för den fria viljan. Stundom avser han med den fria viljan förnuftet, som enligt hans förmenande är regelbundenhetens princip och dess kanske mest permanenta och belysande orsak. Ibland åter uppställer han följande villkor: av den omständigheten, att antalet äktenskap, självmord och brott synes vara förutbestämt för varje samhälle, följer icke, att individerna skulle ingå äktenskap eller begå självmord eller brott mot sin vilja, att allt vore bestämt på förhand; på förhand kan man blott se det som gäller massan, men icke det, som rör individerna i den. Halbwachs, o. a. a. s. 127.

¹⁶⁾ *Rehnsch, Eduard*: Zur Orientierung über die Untersuchungen und Ergebnisse der Moralstatistik. Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik. Neue Folge. Achtundsechzigster Band. Halle 1876, s. 215.

¹⁷⁾ *Wasserman, Rudolf*, Die Entwicklungsphasen der kriminalstatistischen Forschung. Leipzig 1927, s. 25 och speciellt not 28. Detta är anledningen till att t. ex. förhållandet mellan antalet uppbyggade och ouppbyggade brott icke är alldeles, ehuru dock nästan konstant, för att använda Quetelets uttryckssätt.

förmår dock icke i högre grad verka på regelbundenheten, utan plånas ut, om ett större antal individer göres till föremål för observationerna. Quetelet framhåller särskilt denna omständighet: »*Ju större det antal individer är, som blir föremål för observation, desto mer avtaga de individuella olikheterna, de må sedan vara av fysisk eller psykisk art, och kvar blir blott en serie allmänna sanningar, som samhällets existens och fortbestånd vila på.*»¹⁸⁾

På ett annat ställe säger han om brottslighetstalen: »*Ju större talen för de enskilda åren äro, dess mer konstanta och regelbundna äro de från år till år.*»¹⁹⁾

Quetelet har om formbildningarna i naturen uppställt den kända sats, som går ut på följande. Allt levande varierar mellan ett maximum och ett minimum, mellan vilka samtliga mellanformer befinna sig. Dessa mellanformer bli talrikare, ju mer man närmar sig mitten, medan antalet sådana avtager med avståndet från denna (den s. k. lagen om de individuella variationerna).²⁰⁾ Ställer man upp en

¹⁸⁾ *Physique sociale* I, s. 98. Kursiverat av Quetelet. Tysken Rudolf Wasserman är liksom även hans landsman *Adolph Wagner* av den åsikten, att den viktigaste grundvalen för Quetelets teori utgöres av den s. k. *loi des causes accidentelles*. Wasserman anser att Quetelet härmed avsåg det faktum, att även i uppträdandet av de störande faktorerna en viss regelbundenhet kan iakttagas och hänvisar till följande uttalande av Quetelet: »*Il est une loi générale qui domine notre univers et qui semble destinée à y répandre la vie; elle donne à tout ce qui respire une variété infinie, sans en altérer les principes de conservation. Cette loi....c'est la loi des causes accidentelles.*» Quetelet, »*Sur la théorie des probabilités*« s. 17 o. f. Såvitt jag förstår, vill Quetelet med detta yttrande endast påpeka att de individuella faktorer, som medföra växlingar i dessa företeelser äro så svaga att de icke kunna förändra regelbundenheten. Wasserman, Rudolf, o. a. a. s. 27. Wagner, Adolph, *Die Gesetzmässigkeit in den scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen vom Standpunkte der Statistik*. Hamburg 1864, s. 8.

¹⁹⁾ Rehnisch, Eduard, o. a., *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*. Neue Folge. Neunundsechziger Band. Halle 1876 s. 76.

²⁰⁾ Se *Harry Söderman* och *Ernst Fontell*, *Handbok i kriminalteknik*, Stockholm 1930, s. 203.

skara människor efter deras längd, så finner man, att de medellånga alltid utgöra den överväldigande majoriteten (ca. 70 %), medan de övriga, nämligen de ovanligt långa och de ovanligt korta, utgöra ett mindretal (ca. 15 % vardera).

Quetelet upptäckte denna lag genom en bland skotska rekryter företagen bröstmätning; senare fann man, att den kunde tillämpas också på kroppskrafterna, synen o. s. v., kort sagt på alla de kroppsliga egenskaperna. Slutligen ansåg man sig här stå inför en naturlag, som gick ut på, att samtliga individer av samma art varierade med avseende på sina grundegenskaper enligt Quetelets lag.²¹⁾

Lagen äger sin tillämpning också på de psykiska egenskaperna. *Fr. Galton* har bevisat detta i fråga om intellektet. Numera torde det inte råda något tvivel om, att den är allmängiltig på det psykiska området; ytterligheterna äro alltid sällsynta, medan åter medelmåttorna äro i övervägande majoritet. Och detsamma är fallet också på moralens gebit — särskilt ädla och särskilt lägsinnade naturer förekomma mycket sparsamt. Huvudkontingenten av människorna består tyvärr icke av de hederliga, utan av de så att säga halvhederliga. Tillämpad på det moraliska området förklarar de individuella variationernas lag, hur det kommer sig, att brottsligheten växlar i så ringa grad från ett år till ett annat — om de yttre förhållandena förbli oförändrade — å andra sidan förklarar den också, varför brottsligheten i så hög grad tilltar, om miljön t. ex. under krigstid undergår förändringar till det sämre, och varför den avtar, då miljön förändras till det bättre. Under försämrade ekonomiska förhållanden kan den halvhederliga majoriteten bland människorna inte motstå frestelsen att på olagligt sätt

²¹⁾ Denna lag har senare utsatts för kritik, främst av astronomerna *Theile*, *Bruns* och *Charlier*. Se *Linders, F. J.*, Aktuella problemställningar inom statistiken. Nordisk Statistisk Tidskrift, Band 11. Stockholm 1932—1933, s. 89.

skaffa sig sina förnödenheter. Detta är orsaken till stegringen i egendomsbrotten under krigstid.²²⁾

Disposition för brottslighet (penchant au crime). De naturliga krafterna (forces naturelles) äro så mycket starkare än de störande (forces perturbatrices), att man med tillhjälp av statistiken kan mäta genomsnittsmänniskan i olika länder och vid varje olika tidpunkt. Denna genomsnittsmänniska besitter bestämda kroppsliga, själsliga och moraliska egenskaper. Till dem hör också en viss disposition för brottslighet, som vi här skola ta upp till behandling. Quetelet preciserar detta anlag på följande sätt: »Under antagandet, att människorna leva under samma förhållanden, avser jag med *disposition för brottslighet* en större eller mindre möjlighet att begå brott«.

»Jag har påpekat, att människornas förhållanden böra vara enahanda, d. v. s. lika förmånliga, såväl med avseende på de omständigheter, som leda till *frestelser*, som med avseende på lättheten att begå brott. Det är i själva verket icke nog med, att människan har för avsikt att göra ont; hon måste även ha tillfälle och möjlighet att fullfölja sin avsikt«.

»Också en annan olikhet förefinnas: Tvenne individer kunna vara lika disponerade för brottslighet, utan att dock vara lika stora *brottslingar*, ty den ena av dem kan t. ex. ha böjelse för tjuvnad, den andra åter för mord«.²³⁾

Hur skall då dispositionen för brottslighet mätas? Quetelet ger följande förklaring. »I Frankrike ha från och med år 1826 till och med år 1829 28 686 personer åtalats inför assisdomstolarna, vilket utgör c:a 7 171 personer per år; då befolkningssiffran var 32 miljoner kom det en åtalad

²²⁾ *Bonger, W. A. An Introduction to Criminology. Translated from the Dutch by Emil van Loo. London 1936, s. 121 o. f.*

²³⁾ *Physique sociale II, s. 249 och 250. Kursiveringarna äro Quetelets.*

på 4 463 invånare. Dessutom blevo av 100 åtalade 61 dömda till mer eller mindre stränga straff«. Quetelet erkänner dock, att dessa tal i och för sig icke utvisa någon bestämd disposition för brottslighet. »Då vi äro av den åsikten, att de båda förhållanden, som vi ha beräknat (d. v. s. förhållandet mellan de kända och de avdömda brotten samt mellan de uppdagade brotten och den obekanta totalsumman av begångna brott), icke nämnvärt växla från ett år till ett annat, äro vi även övertygade om, att de icke heller under de därpå följande åren komma att nämnvärt förändras. Sannolikheten av, att dessa förhållanden alls icke undergå några växlingar, är så mycket större som, teoretiskt sett, medeltalet för varje år skiljer sig mindre från det allmänna medeltalet, i den mån detta har beräknats på ett större antal år, ifall alla medverkande omständigheter annars förbli desamma. Under dessa förutsättningar är det mycket sannolikt, att fransmannen har en möjlighet på 4 463 att bli åtalad under loppet av ett år; dessutom har han med största visshet 61 möjligheter mot 39 att bli dömd, sedan han engång har blivit åtalad«. ²⁴⁾

»Ehuru vi alls icke känna till det statistiska materialet för år 1830, är det mycket troligt, att detta år kommer att ge oss en åtalad per 4 444 invånare och att av 100 åtalade 61 finnas skyldiga. Sannolikheten för, att detta kommer att bli fallet också år 1831, är icke längre lika stor och den blir ännu mindre på tal om de därpå följande åren.« Quetelet påpekar, att dessa förhandskalkyler icke kunna utföras noggrant, om man icke räknar med, att domstolarna tillämpa lagen med samma stränghet, samt att antalet skyldiga, som icke bli ställda inför domstol, förblir något så när konstant under varje år. ²⁵⁾

Man har mycket diskuterat frågan, om Quetelet ansåg, att ett dylikt anlag fanns hos varje individ, eller om han

²⁴⁾ *Physique sociale* II, s. 253 o. 254.

²⁵⁾ *Physique sociale* II, s. 255 o. 256.

endast avsåg en teoretisk sannolikhetsberäkning. I hans uttalanden kan man finna stöd för båda åsikterna.²⁶⁾

Specialuppgifter om brottsligheten. Utom dispositionen för brottslighet i allmänhet har Quetelet också undersökt de faktorer, som inverka på denna disposition, såsom ålder, kön, årstid, yrke, bildningsgrad, klimat och ras samt armodets och alkoholens inflytande. Samtidigt har han undersökt dispositionen för brottslighet inom olika brottsgrupper.²⁷⁾ Bland hans specialuppgifter om brotten och brottslingarna finnas många iakttagelser, som ha blivit berömda. Så är hans levande framställning av »brottets karriär»²⁸⁾ vida känd, och detsamma gäller hans satser, att brottsligheten bland kvinnorna förhåller sig till den bland männen som 1 till 4, och att det i fråga om brott mot individen kommer 16 kvinnor och i fråga om egendomsbrott 26 kvinnor på 100 män. Allmänt bekanta äro också de förklaringar han ger över orsakerna till denna differens. Han har även påvisat att ljuvnadsbrotten öka i antal under vintern och misshandelsbrotten under sommaren.²⁹⁾

II. Quetelets efterföljare.

Henry Thomas Buckle. Quetelets åsikter om brottsligheten blevo kända i vidsträcktare kretsar först efter det den engelske historikern *Henry Thomas Buckle* hade tillägnat sig dem och utlagt dem i inledningen till sitt berömda arbete »History of Civilization in England.»

Trots att vi här ovan ha redogjort för Quetelets läror, torde det vara skäl att ytterligare dröja vid dem, sådana de ha framförts och utvecklats av Buckle, emedan de just i denna form kommo till den bildade världens kännedom.

²⁶⁾ Halbwachs, o. a. a. s. 132.

²⁷⁾ Quetelets mest bemärkta undersökning om brotten utkom redan år 1832: *Recherches sur le penchant au crime aux différents âges*. *Nouveaux Mémoires*, tome VII. Jfr Halbwachs o. a. a. s. 107, not 2.

²⁸⁾ Halbwachs, o. a. a. s. 117.

²⁹⁾ Quetelet, *Physique sociale* II, s. 286 o. f.

Buckle hänvisar till de här ovan citerade uttalandena av Quetelet, som gå ut på, att antalet brott i allmänhet upprepar sig från ett år till ett annat, och att detta är fallet även i fråga om sådana brottsarter som dråp, där överläggningsmomentet saknas.³⁰⁾ Också självmordstalen upprepa sig från ett år till ett annat.

Denna regelbundenhet betingas av samhället, som är det egentliga upphovet till brott och självmord; individen endast utför dem. Sålunda kommer under ett visst samhällstillstånd ett givet antal personer att göra slut på sitt liv. Detta är en allmän lag.³¹⁾

Buckle, som säger sig förkasta »den metafysiska dogmen om viljans frihet och den teologiska dogmen om förutbestämda händelser«, anser dock, att det människornas handlande, som helt bestämmas av deras förflutna, »being determined solely by their antecedents«, präglas av konformitet, d. v. s. det bör under precis samma förhållanden leda till precis samma resultat.³²⁾

»Kan man påvisa, att människornas onda handlingar äro beroende av förändringar i det omgivande samhället, så måste man samtidigt också medge, att människornas goda handlingar, såsom komplement (residue) till de onda, växla i överensstämmelse med förändringarna inom samhället. Vidare måste man dra den slutsatsen, att dessa variationer äro betingade av djupt ingripande och allmänna orsaker, som verka på samhället i dess helhet, och på grund härav med nödvändighet medföra vissa följder, fullkomligt oberoende av viljeyttringarna hos de enskilda personer, som samhället består av.«³³⁾

De resultat man hade ernått med tillhjälp av kriminalstatistiken gävo sålunda vid handen, att människans vilja icke var fri. De allmänna lagar som behärskade hennes vilja

³⁰⁾ Buckle, Henry Thomas, *History of Civilization in England*, New impression. Vol. I, London 1903, s. 24.

³¹⁾ O. a. a. s. 28.

³²⁾ O. a. a. s. 19 och 20.

³³⁾ O. a. a. s. 22 och 23.

voro av samma art som naturlagarna. Så giltiga naturlagarna överhuvud voro, voro också de underkastade rubbningar. »På detta kunna vi anföra ett exempel från mekanikens område, den vackra teorin om krafternas parallelogram, enligt vilken krafterna förhålla sig till varandra såsom diagonalerna i motsvarande parallelogram. Denna lag har stor betydelse. Den anknyter sig till de stora mekaniska kraftkällorna, krafternas sammansättning och uppdelning, och ingen, som närmare känner grunderna för den, faller det in att betvivla den. Men i det ögonblick vi försöka tillämpa denna lag för praktiska ändamål, finna vi, att dess giltighet rubbas av andra lagar, t. ex. lagen om luftens motstånd och lagen om de av oss använda kropparnas specifika vikt, vilken åter är betingad av deras kemiska eller, såsom några anse, av deras atomiska sammansättning. Då dessa störande moment komma till, upphävas de rena och enkla verkningarna av den mekaniska lagen. Även om dessa verkningar ständigt skulle undergå rubbningar, förblir dock lagen som sådan i kraft. På samma sätt förhåller det sig med den stora sociala lag, enligt vilken människornas moraliska handlingar icke betingas av deras beslut, utan av deras förflutna. Även denna lag är utsatt för inverkan av störande faktorer, som dock icke kunna omintetgöra dess giltighet. Detta är alldeles tillräcklig förklaring till de obetydliga variationer, som det totala brotts-talet i ett land undergår från ett år till ett annat. I själva verket måste vi, i betraktande av, att den moraliska världen till sin sammansättning är betydligt mångsidigare än den fysiska, förvåna oss över, att dessa variationer icke äro större«. ³⁴⁾

Genom Buckles arbete spriddes Quetelets läror även till Tyskland, där de funno genklang hos flere forskare.

Adolph Wagner. Den mest kände av Quetelets tyska anhängare var den senare så berömde nationalekonomen *Adolph Wagner*. Han framlade Quetelets läror i ett arbete

³⁴⁾ O. a. a. s. 30 och 31.

under den betecknande titeln »Die Gesetzmässigkeit in den scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen vom Standpunkte der Statistik. Erster oder allgemeiner Theil. Statistisch-anthropologische Untersuchung der Gesetzmässigkeit in den scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen«. ³⁵⁾

Hans framställning av brottslighetsföreteelsernas oföränderlighet är synnerligen levande och originell.

»Må vi föreställa oss, att det under den gamla goda tiden, då man mer än i våra dagar uppskattade fantastiska resebeskrivningar, sådana som t. ex. Swifts berättelser om Gulliver, hade framträtt en författare, som för att ge sina läsare något nytt hade uttänkt ungefär följande skildring av något främmande folk och land. I detta land fastställles på förhand genom lag — utom antalet äktenskap och självmord — även hur många och hurudana brott skola begås under årets lopp, vilka samhällsklasser som skola begå dem, hur många domar och frikännanden som skola åtfölja dem, hur många och hurudana straffdomar som komma att utmätas; härvidlag bestämmer lotten, vilken enskild person ur den eller den samhällsklassen, som bör begå brottet och lida straffet för det. På samma sätt regleras också genom lag antalet och arten av andra onda och goda gärningar samt deras fördelning mellan de olika befolkningsskikten på förhand. Kort sagt: alla de handlingar, som vi äro vana vid att göra fritt, på eget initiativ och efter eget sinne, äro enligt vår upptäcktsresande i detta land reglerade och organiserade av statsmakten, som också har fastställt proportionen i deras antal. Befolkningen i detta rike underkastar sig fullständigt och följer lojalt lagen år efter år. I slutet av varje år kontrolleras resultatet i enlighet med särskilt upprättade förteckningar. Härvid framgår det, att lagarna hava följts på ovannämnt sätt. Möjligen har man kunnat lägga märke till en del obetydliga avvikelser,

³⁵⁾ Hamburg 1864.

de eller de handlingarna ha förekommit i något större eller mindre antal än vad lagen har föreskrivit. Men detta blir åter korrigerat genom att man beaktar denna ökning eller minskning vid beräkningarna för följande år, överför dem till »budgeten över handlingar som böra utföras», samt beviljar ett större eller mindre »anslag» för detta ändamål alldeles såsom fallet är vid våra finansberäkningar. Befolkningen i detta rike är så van vid detta märkliga system, att den icke finner något besynnerligt i det.

Vi däremot skulle betrakta en dylik skildring av ett främmande folk som en den vildaste och äventyrligaste münchhauseniad. Oss skulle det skildrade tillståndet förefalla så olidligt, så oerhört onaturligt och omänskligt, att vi helt enkelt skulle stämpla det som omöjligt. Och detta i själva verket med fullt skäl, om vi tänka oss själva på ovanskildrat sätt bundna och tvingade av statens lagar. Ingen statsmakt i världen, även om den i sig förenade en österländsk despotism med den mest konsekventa cæsarpapism, skulle kunna förverkliga ett så beskaffat system, och icke ens den mest slavsinnade nation i världen skulle kunna tvingas att mot sin natur följa det; ännu mindre skulle den vänja sig vid ett sådant sakernas tillstånd.

Det, som ingen mänsklig vilja eller mänsklig makt skulle förmå genomföra, det sker emellertid på ett underbart sätt av sig självt på grund av det mänskliga samhällets naturliga organisation. Är icke denna för oss främmande bild av den märkvärdiga staten och dess folk just densamma som vi få av våra egna folk och stater, blott med den skillnaden, att det här är en naturlag som gör sig gällande, utan att individerna äro medvetna om det. Det som skulle förefalla oss som en skrämmande begränsning av vår frihet och självbestämningsrätt, om det påtvingades oss av en yttre makt, det sker och går i uppfyllelse av sig självt med en regelbundenhet, som vi aldrig lägga märke till, då vi följa den mänskliga lagen. Genom att undersöka frekvensen av äktenskap, självmord och brott, samt genom försök att

utreda de lagar som reglera den, kunna vi även mycket noggrant på förhand bestämma antalet äktenskap, självmord och brott under det följande året och deras fördelning. Då vi senare kontrollera de tal vi ha kommit till, visar det sig, att resultaten för nämnda år lika fullständigt motsvara våra beräkningar, som om vi levat i det ovanskiltrade märkvärdiga statssamhället. Det mest förundransvärda är dock, att vi på detta sätt fungera som kuggar i ett stort maskineri, och att vi samtidigt ha ett visserligen begränsat område, där vi kunna röra oss fritt, utan att orsaka några rubbningar i den regelbundna gången av detta maskineri. Vi tro till och med, att vi äro fullständigt fria och självbestämmande i vårt handlande, ehuru vi, betraktade såsom helhet, i själva verket äro bundna, ehuru våra handlingar, sedda såsom massföreteelser, bestämmas av konstanta allmänna faktorer på samma sätt som den fysiska världsordningens processer.³⁶⁾

Buckle och Wagner hade sålunda dragit de yttersta konsekvenserna av Quetelets läror.

III. Kritik av Quetelets läror.

Den omständigheten, att Quetelets och hans efterföljares läror om brottsligheten i så hög grad beröra de problem, som stå i nära samband med frågan om viljans frihet, var anledningen till, att man ställde sig allt annat än likgiltig till dem. Hos en del samtida väckte de beundran, hos andra åter kritik, ja t. o. m. häftig indignation. Kritiken utgick dock icke så mycket från logiska iakttagelser som från etiska motiv; stundom betingades den kanske till och med av omedelbar avsky för de förfäktade lärorna. Man kände intuitivt, att en i etisk avseende betydelsefull sanning, som hittills hade ansetts vara ovedersäglig, hade blivit hotad. Det är därför inte svårt att förstå, att man också tillskrev Quetelet

³⁶⁾ Wagner o. a. a. s. 44—46.

och hans efterföljare mycket sådant, som de i sina läror alls icke hade avsett.³⁷⁾

Eduard Rehnisch. Tysken *Eduard Rehnisch's* omfångsrika uppsats »Zur Orientierung über die Untersuchungen und Ergebnisse der Moralstatistik«, som formligen sjuder av helig iver för den rätta saken, ger ett förträffligt exempel på detta slags kritik.³⁸⁾ Emedan uppsatsen är mycket intressant ur kriminalstatistisk synpunkt — den behandlar nämligen det siffermaterial Quetelet stödde sig på — skola vi i det följande redogöra för den. Det framgår av den, att Rehnisch var mycket väl förtrogen med innehållet i den franska kriminalstatistiken.

Rehnisch fäster uppmärksamheten vid Quetelets påstående, att antalet dråp är nästan detsamma år efter år. Genom talrika exempel visar han, att det bevismaterial Quetelet begagnade sig av, nämligen den franska kriminalstatistiken från och med 1825, dock talar ett helt annat språk.³⁹⁾ Lika ohållbart anser han också påståendet att de

³⁷⁾ Kaufmann, Al., Theorie und Methoden der Statistik, Tübingen 1913, s. 168.

³⁸⁾ Uppsatsen publicerades år 1876 i tidskriften »Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik«, Neue Folge, Achtundsechzigster Band. Halle 1876, s. 213—264 och Neunundsechzigster Band, s. 43—115. Halle 1876. Den blev aldrig avslutad.

³⁹⁾ Härpå anför Rehnisch flere exempel. Så påvisar han, att antalet i Frankrike för dråp (crime consommé de meurtre) åtalade personer under de tre på varandra följande åren 1842, 1843 och 1844 var 152, 123 och 80 och under de två på varandra följande åren 1853 och 1854 116 och 58. Från år 1861 till 1862 steg antalet från 50 till 75 och från år 1863 till 1864 från 60 till 95.

Antalet av de för försök till dråp (tentative de meurtre) åtalade var åren 1836, 1837 och 1838 respektive 100, 87 och 56 samt åren 1853 och 1854 80 och 41.

För misshandel med dödlig påföljd (blessures et coups suivis de mort sans intention de la donner) åtalades åren 1833, 1834 och 1835 117, 156 och 275 samt åren 1857, 1858 och 1859 69, 103 och 110 personer. Ifall de för dråp, försök till dråp och misshandel med dödlig påföljd åtalade förenas till en enda grupp, observeras

vapen, som ha kommit användning vid dödandet, från år till år förekomma i samma proportion. Icke ens de av Quetelet själv anförda uppgifterna för åren 1826-1831 stödja detta påstående.⁴⁰⁾

Så kommer Rehnisch till Quetelets tes, att »fängelsernas, galärernas och schavottens budget» betalas med en skrämmande regelbundenhet. Han har undersökt talen för de avrättade personerna (Quetelet hade anført blott talen för de dödsdömda) och funnit, att de under 10-årsperioden 1825-1834 varierade mellan 111 och 15. Senare under åren 1860-1865 varierade antalet avrättade personer mellan 27 och 5. Rehnisch frågar med anledning härav: »kan man efter detta tala om skrämmande regelbundenhet i schavottens budget?»⁴¹⁾

exempelvis följande växlingar: åren 1834, 1835 och 1836 374, 391 och 510 samt åren 1861 och 1862 172 och 244.

Rehnisch o. a. tidskr. Bd. 69 s. 81 och 82.

De tal, som Quetelet stöder sig på, äro för åren 1826-1831. Antalet för ifrågavarande brott åtalade personer utgjorde enligt honom år 1826 241, år 1827 234, år 1828 227, år 1829 230, år 1830 205 och år 1831 266.

Rehnisch påvisar dock att dessa brott ända till år 1832 omfattade utom dråp även försök till dråp och misshandel med dödlig påföljd. Först från och med år 1832 avskildes misshandelsbrotten med dödlig påföljd till en särskild grupp (lag av 28 febr. 1832. Code pénale art. 309 jämte tillägg). Dalloz, »Code d'instruction criminelle et code pénale», Paris 1927. Om denna lagändring har Quetelet icke varit medveten. Så stödjer han sig i sitt år 1846 utkomna arbete, »Sur la statistique morale et principes qui doivent en former la base». Memoires de l'Acad de Belgique. Tome 21 på ovannämnda uppgifter ända till år 1844, och märker alls icke, att sedan år 1832 en grupp, som omfattar c:a 50 % av de tidigare nämnda talen, nämligen misshandel med dödlig påföljd, bortfallit. O. a. Zeitschrift Bd. 69, s. 57 o. f.

⁴⁰⁾ Quetelet, Physique sociale I, s. 96. O. a. Zeitschrift Bd. 69, s. 98 o. följ.

⁴¹⁾ Också Adolph Wagner framhöll, hur våra medmänniskor i »kultursamhällena» år efter år till ungefär lika antal och i samma proportion i fråga om kön o. d. dömas till döden, bestiga schavotten, eller fylla fängelserna, för livstid eller för längre eller kortare perioder. Wagner, o. a. a. s. 27.

Emellertid kan man, fortsätter Rehnisch, göra gällande, att Quetelet icke talar om tre olika budgeter, utan om en enda, nämligen den för fängelserna, galärerna och schavotten gemensamma budgeten. Om detta är fallet, har han i sin framställning gjort bruk av alltför stor poetisk frihet. Men låt oss betrakta företeelsen i dess helhet! Rehnisch anför här statistiska uppgifter om de personer, som varje särskilt år under tidsperioden 1825—1869 i Frankrike ha åtalats för crime-brott:⁴²⁾

1825	6652	1840	8226	1855	6480
1826	6988	1841	7462	1856	6124
1827	6929	1842	6953	1857	5773
1828	7396	1843	7226	1858	5375
1829	7373	1844	7195	1859	4992
1830	6962	1845	6685	1860	4651
1831	7606	1846	6908	1861	4813
1832	8237	1847	8704	1862	4990
1833	7315	1848	7352	1863	4543
1834	6952	1849	6983	1864	4252
1835	7223	1850	7202	1865	4154
1836	7232	1851	7071	1866	4551
1837	8094	1852	7096	1867	4607
1838	8014	1853	7317	1868	4528
1839	7858	1854	7556	1869	4189

Visserligen utvisa icke heller dessa tal det verkliga antalet personer, som under de olika åren ha blivit avrättade, sända till galärerna eller intagna i fängelserna, men det inverkar icke i nämnvärd grad på själva saken. Vad avser då, utropar Rehnisch, uttrycket »med skrämmande regelbundenhet»? Vi finna, att antalet åtalade år 1832 var 8200,

⁴²⁾ Jag har genom att jämföra dessa tal med de för åren 1826—1880 i »Compte général de l'administration de la justice criminelle en France pendant l'année 1880 et rapport relatif aux années 1826 à 1880», Paris 1882, publicerade 5-årsöversikterna, konstaterat att de stämma överens med uppgifterna i kriminalstatistiken.

medan det tvenne år tidigare och återligen två år senare var c:a 6900, 1847 steg antalet åtalade till 8700, medan det 1845 blott utgjorde i det närmaste 6700. I den franska kriminalstatistiken för år 1854 konstateras även att »under de 25 år denna berättelse omfattar, har totalantalet vid assisdomstolarna närvarande åtalade i betydande grad växlat från år till år«⁴³⁾

Rehnisch påpekar vidare, att även om talen företedde någon regelbundenhet, så vore detta dock inte mot all förväntan, icke heller skulle upptäckten av denna regelbundenhet kunna räknas Quetelet till förtjänst. Och han fortsätter: »Redan långt innan någon moral- och kriminalstatistik existerade, visste man, att människorna icke under det ena året umgås med varandra som himlens änglar, så att hela rättsvärdens kunde taga sig en 12 månaders semester, medan under det följande året allesamman bestjäla varandra och den ena hälften av människosläktet slår ihjäl den andra. Tyvärr förhåller det sig tvärtom så, att de uppdagade fallen av mord, stöld och mordbrand bilda en aldrig sinande ström, och gendarmeriet och domstolarna ha, sorgligt nog, ständigt arbete — något som man förstår också i den avlägsnaste by, där man inte ens indirekt har fått den ringaste kännedom om Quetelets forskningar. Också den uppfattningen, att förhållandena i landet, så framt ingenting särskilt inträffar, även under det följande året komma att gestalta sig i stort sett på samma sätt som under det föregående, kan man inte så sällan påträffa redan före år 1828«⁴⁴⁾

På detta sätt ansåg sig Rehnisch ha vederlagt Quetelets och hans efterföljares läror.

Andra tyska kritiker. Bland dem, som, efter det Quetelets läror blivit kända, kritiserade dem, må främst nämnas de

⁴³⁾ Rehnisch o. a. Zeitschrift, Neue Folge, 69. Bd., s. 114, se även s. 100 o. f.

⁴⁴⁾ O. a. Zeitschrift, Neue Folge, 69. Bd. s. 53 och 54.

tyska filosoferna *Franz Vorländer*, *Gustav von Rümelin* och *Moritz Wilhelm Drobisch*.

Franz Vorländer framhåller, att de av Quetelet påvisade »lagarna« icke beröra individen, utan blott genomsnittsmänniskan, en abstraktion, som icke förekommer i verkligheten. Dessutom påpekar han, att viljans frihet betraktad såsom begrepp, icke står i kontrast mot den inre nödvändigheten och mot de naturliga hinder, som stå i vägen för viljan, och att de två sistnämnda omständigheterna jämte den relativa bundenheten vid begäendet av en dålig handling icke utesluta den etiska friheten och ansvaret.⁴⁵⁾

Gustav von Rümelin visar på en ur metodisk synpunkt viktig olikhet mellan natur- och människovärlden; i den förra representerar individen en typ; medan den mänskliga individen har individuella drag.⁴⁶⁾

Rümelin har blivit känd genom följande uttalande: »Då statistiken säger mig, att det ges en sannolikhet (Rümelin använder ordet »Wahrscheinlichkeit«) mot 49, att jag kommer att dö under loppet av följande år, och att det är ännu sannolikare, att tomrum komma att uppstå i kretsen av mina kära, måste jag i ödmjukhet böja mig inför denna sanning; men om statistiken däremot sade mig, att det finns en möjlighet mot så och så många, att någon av mina handlingar kommer att bli föremål för en straffrättslig dom, skulle jag utan tvekan svara »ne sutor ultra crepidam«.⁴⁷⁾

Enligt Moritz Wilhelm Drobisch betecknar det en överdrift att göra hela samhället och varje enskild samhällsmedlem ansvarlig för brottsligheten, eftersom antalet brotts-

⁴⁵⁾ Wassermann, Rudolf, Die Entwicklungsphasen der kriminalstatistischen Forschung, s. 54 och 55.

⁴⁶⁾ Wassermann, o. a. a. s. 56 och 57.

⁴⁷⁾ Kaufmann, Al. o. a. a. s. 168. Denna åsikt hyllar även den berömde tyske nationalekonomen *Gustav Schmoller*: »Det är en psykologisk oformlighet att slunga varje medborgare, även den ädlaste i ansiktet, att hans böjelse för brottslighet är matematiskt noggrant bestämd genom förhållandet 21/100 000«. Kaufmann o. a. a. s. 168 och 169.

liga är så pass litet. Disposition för brott är dock hos varje enskild samhällsmedlem så ytterst obetydlig, att den praktiskt taget alls inte existerar. Statistiken visar också, att den brottsliga dispositionen förekommer endast hos en obetydlig del av invånarna i samhället.

Genomsnittsmänniskan är endast ett abstrakt begrepp. Begreppet i fråga hänför sig blott till antalet personer, som ha utfört vissa bestämda handlingar, och det ger vid handen, hur detta antal förhåller sig till totalantalet invånare eller till totalantalet individer inom den befolkningsgrupp dessa personer tillhöra; det säger alls icke, att befolkningen som sådan eller respektive befolkningsgrupper skulle ha *verklig del* i dessa handlingar.⁴⁸⁾

Uttalanden från Finland. Quetelets läror väckte uppmärksamhet också i det avlägsna Finland. I n:r 7 av Litteraturbladet för år 1861 anmäler ingen mindre än *J. W. Snellman* den då nyutkomna andra upplagan av *G. F. Kolbs* arbete »Handbuch der Vergleichender Statistik«, och framlägger sina egna, från Quetelets ståndpunkt avvikande åsikter. Efter att ha redogjort för innehållet i Kolbs bok påpekar han, att dennes liksom även Quetelets synpunkt är nog materialistiskt betonad. Han medger, att brotten mot äganderätten under tider av ekonomiskt betryck tilltaga i högre grad i mer utvecklade länder, där egendomen är ojämnast fördelad. Men påståendet, att antalet sådana brott vore större i fattiga länder än i rika, håller icke streck. Orsaken härtill står att söka i flere psykiska faktorer.

Då det är fråga om handlingar, utlösta av någon naturdrift, säger Snellman, är människan även mer beroende av naturförhållandena, men det vore förvänt att därav draga den slutsatsen, att viljans frihet i sociala förhållanden blott vore en »tillfällig« eller sekundär orsak.

Den 17 november 1869 höll statsmannen och filosofen

⁴⁸⁾ *Drobisch, Moritz Wilhelm, Die moralische Statistik und die menschliche Willensfreiheit. Leipzig 1867, s. 53 o. f.*

Thiodolf Rein, då han tillträdde professuren i filosofi, ett installationsföredrag »Om moralstatistikens förhållande till viljans frihet«.

Härvid redogjorde han för Quetelets läror och kom till resultatet, att man av den moralstatistiska vetenskapen icke kunde draga någon slutsats, som skulle omintetgöra betydelsen av den fria viljan eller av valfriheten, d. v. s. »jagets« förmåga att välja en möjlighet av många. *Kirjalinen Kuukauslehti* 1869 n:o 12. s. 291 o. f.

IV. Betydelsen av Quetelets läror.

På grund av de motsägelser, som förekomma i Quetelets läror, är det svårt att bilda sig en enhetlig uppfattning om dem. Begreppen äro ofta osäkert definierade, ibland är det t. o. m. svårt, att få grepp om Quetelets innersta avsikt.⁴⁹⁾ Det är därför intet under, att hans motståndare funno många svaga punkter i hans läror och att den egentliga kärnan i dem undgick deras uppmärksamhet.

Redogörelsen för Quetelets läror här ovan koncentrerar sig till trenne punkter, nämligen *antalet brott, genomsnittsmänniskans brottsliga disposition och specialuppgifterna rörande brottsligheten*.

Den första punkten, som är den viktigaste ur synvinkeln för denna undersökning, kräver en något utförligare behandling.

Den teoretiska grunden för Quetelets läror om antalet brott utgöres av »loi des rapports constants«⁵⁰⁾, d. v. s. den uppfattningen, att ett så gott som konstant förhållande råder mellan det faktiska antalet brott och antalet kända brott, detta såväl i fråga om totalantalet brott, som i fråga om de enskilda brottsgrupperna. Med kända brott avser Quetelet den del av totalantalet brott eller av de enskilda brotten, där dom har fallit eller där någon person har åtalats.

⁴⁹⁾ Jfr. ovan s. 105, not 15.

⁵⁰⁾ Jfr. Wassermann, o. a. a. s. 36.

Talen i kriminalstatistiken och — enligt vad man kan sluta sig till av dem — även de faktiska brottslighetstalen äro enligt Quetelet så oföränderliga från år till år, att man kan tala om en brottslighetens budget. Störande individuella faktorer förekomma visserligen, men deras inverkan avtar, om antalet individer, som bli föremål för undersökning, ökas (»lagen om de stora talen« i Quetelets formulering).

Brottstalens oföränderlighet är betingad av samhällets inflytande. »Varje socialt tillstånd förutsätter ett bestämt antal brott«. Om detta tillstånd förändras, förändras även brottstalen.

Man frågar sig emellertid, om denna teoretiska grund för Quetelets läror är hållbar, d. v. s. om det verkligen föreligger ett sådant, nästan konstant förhållande mellan de kriminalstatistiska siffrorna och talen för den faktiska brottsligheten. Det kan påvisas, att detta icke är fallet, varken i fråga om totalantalet eller i fråga om större brottsgrupper. Vad åter de enskilda brotten beträffar, existerar det ett någorlunda konstant förhållande endast i fråga om några till antalet begränsade brottsarter.⁵¹⁾ Då »de konstanta proportionernas lag« icke är allmängiltig, är därmed även givet, att Quetelets bevismetod icke håller streck. Detsamma gäller också de detaljer i bevismaterialet, mot vilka Rehnisch så kraftigt har riktat sina angrepp, ehuru han därvid icke har fäst uppmärksamheten vid själva utgångspunkten.⁵²⁾

⁵¹⁾ Se mitt arbete »Verbrechen wider das Leben und Körperverletzungsverbrechen, Über die Bestimmung ihrer Entwicklungsrichtung und Stufe, Eine statistisch-methodologische Untersuchung I«, Finnland und die benachbarten Länder, Helsinki 1937, s. 30 följ.

⁵²⁾ Enligt tysken *Wilhelm Lexis* har Quetelet alltför mycket betonat brottslighetsföreteelsernas oföränderlighet. Han säger härom: »Das Interessante in den moralstatistischen Zahlen und Zahlenverhältnissen ist überhaupt nicht ihre *Stabilität*, sondern ihre *Veränderlichkeit*. Die erstere bleibt meistens hinter den von Quetelet

Men äro Quetelets läror i och för sig absurda? Långt därifrån. Det är blott bevismaterialet, det verkliga antalet fall, som saknas. Då vi från brottslighetsföreteelserna gå över till andra samhällsföreteelser, där detta antal är oss bekant, påträffa vi just denna regelbundenhet och växling, som Quetelet talar om i så poetiska ordalag. Låt oss till exempel ta antalet ingångna äktenskap. Trots att en mängd tillfälligheter spelar in vid ingåendet av varje enskilt äktenskap, växlar dock antalet sådana under normala förhållanden icke nämnvärt från ett år till ett annat. Härpå kunna många exempel anföras.⁵³⁾

Låt oss betrakta en annan företeelse, där antalet fall i stort sett är bekant, nämligen självmorden. Också talen för dem äro ofta mycket jämna år efter år.⁵⁴⁾ Ja t. o. m. de sättn, på vilka självmorden begås, uppträda från år till år i nästan samma proportion, vilket framgår av t. ex. de statistiska uppgifterna för Preussen från 1874 till 1908.⁵⁵⁾

erregten Erwartungen weit zurück und beschränkt sich oft, wie schon gesagt, auf das Einhalten derselben Grössenordnung, der Hunderter, der Tausende, der Zehntausende. Bedeutende Änderungen solcher Grössen aber sind unmittelbar symptomatisch für Änderungen des Ursachensystems der betreffenden Erscheinungen». Lexis, W., Abhandlungen zur Theorie der Bevölkerungs- und Moralstatistik, Jena 1903, s. 98 och 99.

⁵³⁾ Så var antalet ingångna äktenskap i Tyskland under åren 1882-1913 till den grad konstant, att det under hela denna tid varierade mellan 7,5 och 8,5 per 1000 personer. Müller, Johannes, Theorie und Technik der Statistik, Jena 1927, s. 15. I Finland utgjorde antalet ingångna äktenskap per 10000 inv. under åren 1866-70 76, 1871-1880 83, 1881-90 73 och 1891-1900 70. Statistisk årsbok för Finland 1929, Helsingfors 1929, s. 60.

⁵⁴⁾ De respektive talen för Tyskland under åren 1909-1913 utgöra exempel på detta. Müller o. a. a. s. 21.

⁵⁵⁾ von Mayr, Statistik und Gesellschaftslehre III, s. 371. Den regelbundenhet, som kan iakttagas i fråga om självmordstalen anses bero på »de små talens lag». De små talens lag förmår göra sig gällande blott om den undersökta företeelsen förekommer bland en tillräckligt stor mängd, t. ex. hos ett helt lands befolkning. I detta fall kan de stora talens lag utöva sin utjämnande verkan. Jfr. Müller o. a. a. s. 22.

Sett mot denna bakgrund förefaller Quetelets påstående, att »icke blott antalet dråp förhåller sig konstant år efter år, utan även, att de vapen varmed dråpen begåtts under de olika åren, begagnats i nästan samma proportion«,⁵⁶⁾ ej så absurt. Det är blott bevismaterialet som saknas.

Men Quetelets läror förutsätta icke heller, att talen alltid vore oföränderliga från en tidpunkt till en annan. Om »det allmänna tillståndet i samhället undergår förändringar« verkar detta störande på regelbundenheten.

Detta påstående kan stödjas med åtskilliga exempel från olika områden av samhällsföreteelserna.⁵⁷⁾ Dessutom kan man belysa frågan också med kriminalstatistiskt material, ehuru de tillgängliga talen icke utvisa det faktiska antalet fall. Jag avser den likformighet, som under det senaste århundradet var rådande i olika länder mellan spannmålsprisens stegring och fall och växlingarna i antalet tjuvnadsbrott och antalet för dessa brott sakfälda personer.

I mitt arbete: »Verbrechen wider das Leben und Körperverletzungsverbrechen« s. 33 har jag påvisat, att de fullbordade brotten mot liv, med undantag av dödsförvållande och barnamord, bilda en brottsgrupp, i fråga om vilken man statistiskt kan påvisa det faktiska antalet brott. Också i detta fall hänföra sig talen, såsom i fråga om självmord, till den totala befolkningssiffran, varför de små talens lag här borde kunna inverka. De absoluta talen för denna brottsgrupp äro visserligen i allmänhet ganska obetydliga i de olika länderna. Men oberoende härav äro talen, i de länder, där några på brottslighetsföreteelsernas regelbundenhet inverkande störingar icke kunna märkas, synnerligen jämna från en tidpunkt till en annan.

⁵⁶⁾ Jfr. s. 101 o. följ.

⁵⁷⁾ Så har norrmannen *Gunnar Jahn* i sitt arbete »Statistikkens teknik og metode« (Kristiania 1920, s. 195—198), anført ett diagram, som utvisar antalet ingångna äktenskap per 1000 inv. under åren 1870—1914, antalet emigranter per 1000 inv. under samma tidrymd samt i rörelsen varande sedelmynt per varje inv. Den sistnämnda kurvan har medtagits för att åtskådliggöra konjunkturväxlingarna. Det är intressant att konstatera, hur äktenskapskurvans och den sistnämnda kurvans växlingar följas åt, medan åter emigrationskurvan bilda en kontrast till de nämnda. Av likformigheten och kontrasten hos kurvorna kan man draga slutsatser om kausalsambandet i de företeelser de avspegla.

Under sådana omständigheter är Quetelets påstående, att regelbundenheten i brottstalen i någon mån påverkas av det allmänna tillståndet i samhället, ingalunda oberättigat.

Den andra huvudpunkten i Quetelets läror är läran om genomsnittsmänniskan och hennes disposition för brottslighet. Denna lära har man numera allmänt frångått, åtminstone såtillvida, som med begreppet genomsnittsmänniska avses något annat än en rent matematisk storhet.⁵⁸⁾ Speciellt på denna punkt äro de som bevis anförda statistiska kalkylerna mycket svagare motiverade än beräkningarna i övriga fall. Om en gång de faktiska siffrorna för brottsligheten, ja t. o. m. för nästan varje enskild brottsart, äro obekanta, hur kan man då statistiskt mäta dispositionen för brottslighet på samma sätt som t. ex. genomsnittsåldern, som verkligen framgår av de statistiska talen.⁵⁹⁾

Den tredje punkten i Quetelets läror, som berör specialuppgifterna om brottsligheten, behöva vi icke länge dröja vid. Även här kunna vi skönja en viss inexakthet, utmärkande också för senare forskare. Emedan »de konstanta proportionernas lag« icke är allmängiltig, kan man icke bevisa ett påstående, som går ut på att brottsligheten bland kvinnorna skulle förhålla sig till den bland männen som 1:4, liksom man i fråga om brott mot individen icke heller

⁵⁸⁾ Kaufmann Al., o. a. a. s. 110.

⁵⁹⁾ Dessutom: varje individ har bestämda egenskaper, som påträffas hos alla andra, såsom bestämd längd, bestämt bröstmått, bestämd vikt, livslängd o. s. v. och en genomsnittsmänniska med dessa egenskaper borde kunna utgöra föremål för beräkningar. Men därjämte finns det en serie egenskaper, som icke äro gemensamma för alla människor, utan blott för en del av dem. En av dessa egenskaper är brottsligheten. Såsom vi redan ha nämnt har Drobisch fäst uppmärksamhet vid detta faktum genom sitt yttrande »att böjelse till brottslighet blott förekommer hos en del av samhället«. Det är sålunda orätt att tillskriva genomsnittsmänniskan egenskaper, som icke finnas hos alla samhällets medlemmar, under förutsättning, att man med genomsnittsmänniska menar något annat än ett statistiskt medeltal.

kan bevisa, att det på 100 av män begångna brott komme 16 av kvinnor föröfvade eller i fråga om egendomsbrotten 26 kvinnor mot 100 män. Det gäller ju här det totalantal, som anger det verkliga brottsligheten, och de faktiska talen för de större brottsgrupperna, och dessa tal äro obekanta. Lika obekant är också de olika könens andel i dem.

I Quetelets och hans efterföljares läror trodde sig samtiden finna ett starkt fatalistiskt drag. Var denna uppfattning berättigad?

Framställningen här ovan har gett vid handen, att man icke kan beskylla Quetelet för fatalism, åtminstone så vitt det gäller samhället. Han har ju speciellt betonat, »att en förbättring av människorna är möjlig, om deras institutioner, seder, bildningsförhållanden och överhuvudtaget allt, som verkar på deras livsföring, förändras». (Rehnisch har t. ex. i detta avseende missuppfattat honom.)

Mera invecklad blir saken, då vi från samhället gå över till individen och försöka besvara frågan, om Quetelets läror stå i strid med principen om viljans frihet. Det hör själfallet icke till uppgifterna för denna undersökning att besvara denna fråga. Nämnas må dock att tysken *Wilhelm Lexis* och ryssen *Al. A. Tschuprov* i sina undersökningar över statistikens teori ha kommit till den slutsatsen, att den i samhällsföreteelserna konstaterade regelbundenheten icke nödvändigtvis behöver stå i strid med individens fria vilja.⁶⁰⁾

Ännu några ord om Quetelets betydelse som kriminalstatistisk forskare. Han har lagt grunden till denna forskningsgren. Det var en lycklig tillfällighet, att de första officiella kriminalstatistiska publikationerna i världen, de franska, begynte komma ut just då han stod på höjden av sin vetenskapliga produktion. Redan efter det några få årgångar av dem hade publicerats, drog han på ett snill-

⁶⁰⁾ Kauffmann, Al. o. a. a. s. 174—179. Observeras bör att frågans behandling är helt beroende av vad man avser med viljans frihet. Vi ha dock ingen anledning att i detta sammanhang behandla denna fråga. Jfr. Müller, o. a. a. s. 236.

rikt, men måhända väl sangviniskt sätt sina slutsatser, som han inte heller senare skulle frångå. Med tillhjälp av detta nya kunskapsmaterial skapade han av nästan intet vetenskapen om brottslighetens massföreteelser. På detta sätt kommo alla de väsentligaste frågorna inom kriminalstatistikens gebit att upptas till behandling. Quetelet och hans efterföljare överskattade dock betydelsen av de kriminalstatistiska talen, i det de av undersökningsresultaten drogo alltför djärva slutsatser rörande problemet om viljans frihet. Men även om hans påståenden och särskilt hans sätt att bevisa dem ofta äro ohållbara, riktade dock hans läror i den form han och hans efterföljare hade gett dem på sin tid hela den bildade världens uppmärksamhet mot utforskandet av dessa företeelser. Sålunda lände även Quetelets och hans efterföljares misstag på sätt och vis den kriminalstatistiska forskningen till fromma.

Men Quetelets läror innehålla mycket sådant som har sitt värde ännu i dag. Så är han den förste som med kraft har framhållit betydelsen av miljöns inslytande på brottsligheten. Hans egna iakttagelser över de olika brottsarterna och de faktorer som verka på brottens uppdagande äro av den största betydelse ur kriminalstatistisk synpunkt, liksom även iakttagelsen, att de tillfälligheter, som åstadkomma växlingar i brottstalen, avtaga, då talen bliva större. Man kan också påvisa, att Quetelets läror ha utövat inslytande på *Cesare Lombroso*, den kriminal-antropologiska skolans grundläggare, ävensom på andra forskare, som representera nyare straffrättsliga skolor.⁶¹⁾

⁶¹⁾ *Wolff, H.*, Theoretische Statistik, Jena 1926, s. 97 o. f. Även *Franz von Liszt* och andra anhängare av läran om straffet som skyddsmedel ha tydligen rönt inslytande av Quetelets läror.

Ungdomskriminaliteten i Sverige.

Av förste aktuarien SVERKER GROTH.

Till komplettering av de statistiska uppgifterna i den av fängvårdsstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställda utredningen angående ungdomsbrottsligheten (se denna tidskrift 1941: 231 ff) har styrelsen låtit i viss utsträckning bearbeta förefintligt material för åren 1938—1940. För resultaten av bearbetningen, vilken liksom tidigare liknande arbete för utredningens räkning omhänderhåfts av författaren till föreliggande uppsats, lämnas här nedan en redogörelse.

Den förut gjorda iakttagelsen, att den totala, genom slutligt utslag i första instans konstaterade brottsligheten i stort sett ökats under 1930-talet har bekräftats. Kulmen nåddes år 1938. Antalet sakfälda personer på 100.000 av medelfolkmängden i den straffmyndiga åldern var nämnda år (bortsett från de enligt strafflagen för krigsmakten dömda) 2976.0 mot 2154.5 år 1930. Den efter år 1938 följande nedgången, som var ganska obetydlig år 1939 (till 2906.7) men synnerligen kraftig år 1940 (till 2402.1), berodde framför allt på den minskning i motortrafiken, som blivit en följd av restriktionerna i avseende å flytande bränsle och som medfört, att antalet överträdelser av trafikförfattningarna sjunkit starkt. Minskningen i övrigt, som åtminstone i viss mån torde kunna tillskrivas de militära inkallelserna såsom orsak, hänför sig övervägande till andra specialförfattningar än de nyssnämnda, men även strafflagsbrottsligheten nedgick år 1940.

Nu antydda utvecklingsgång, som avser män och kvinnor,

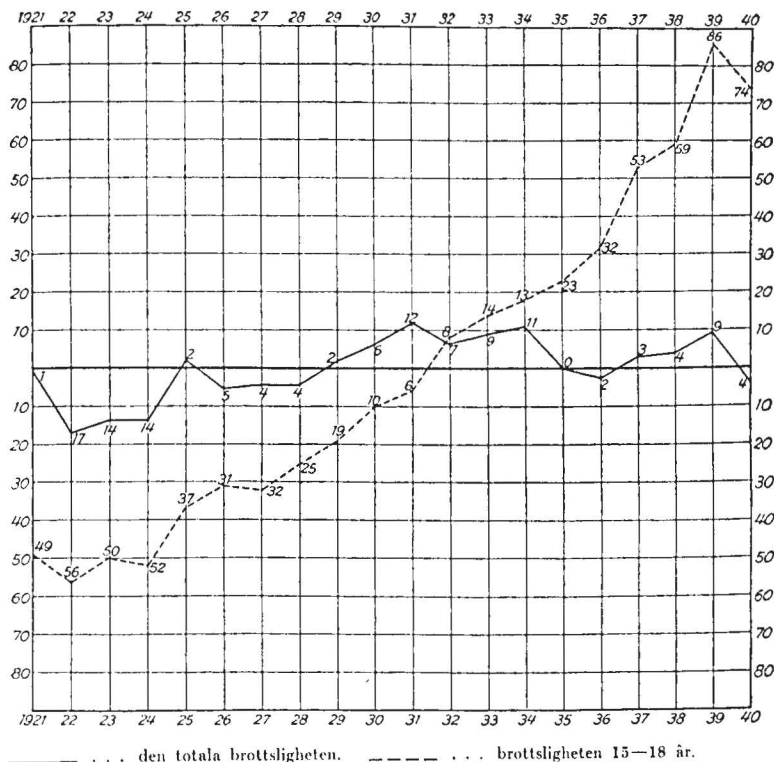
tagna över ett, är väsentligen betingad av och följaktligen i det närmaste parallell med utvecklingen av männens synliga brottslighet, vilken mångfaldigt överstiger kvinnornas. För kvinnornas vidkommande ter sig förloppet annorlunda. Framför allt märkes, att ökningen förbyttes i minskning redan år 1938 och att denna år 1940 åtföljdes av en ny, mycket stark ökning. Den sistnämnda medförde, att relativa antalet sakfälda kvinnor både i och för sig (534.2 på 100.000 av medelfolkmängden) och i procent av relativa antalet sakfälda män (12.3 %) blivit rekordmässigt högt; till jämförelse må nämnas, att under åren 1915—1939 relationerna varierat från minimum 187.0 till maximum 483.1 på 100.000 av medelfolkmängden resp. från minimum 4.5 till maximum 9.2 %.

Den tendens till stegring av de yngsta brottslingarnas andel i »strafflagsbrottsligheten» (bortsett från förargelseväckande beteende och fylleri), vilken alltsedan år 1921 varit skönjbar, bestod jämväl under perioden 1938—1940. Med »de yngsta brottslingarna» avses här de som vid brottets begående ej fyllt 18 år. Andelen för år 1940 (11.2 %) understiger dock talen för åren 1917 och 1918 (12.2 resp. 14.6 %). Vid utredningen har konstaterats, att de yngstas procentuella andel i brottsligheten alltsedan år 1915 regelmässigt varit större bland kvinnorna än bland männen. Skillnaden har sedan år 1934 varit särskilt starkt markerad i fråga om de utav häradsrätt dömda; år 1940 voro procenttalen för män och kvinnor, dömda av häradsrätt, 10.5 resp. 20.8 och för män och kvinnor, dömda av rådhusrätt, 11.2 resp. 12.2.

Efterföljande grafiska framställning åskådliggör förhållandet mellan hela den straffmyndiga befolkningen, å ena sidan, samt de tre första årsklasserna (15—18 år) av denna befolkning, å andra sidan, i avseende å den synliga brottsligheten efter allmänna strafflagen (utom förargelseväckande beteende och fylleri).

Diagrammet avser tjuguårsperioden 1921—1940. För vart och ett av dessa år hava uträknats hela antalet jämlikt

Diagram I.

strafflagen (utom 11:15 och 18:15) dömda personer och antalet sålunda dömda personer, som vid brottets begående varit under 18 år, i förhållande till hela den straffmyndiga folkmängden resp. den straffmyndiga folkmängden under 18 år. Därefter hava för var och en av de sålunda erhållna båda talserierna uträknats dels det aritmetiska mediet, dels de särskilda årens procentuella avvikelser från detta medium. Diagrammets grundlinje representerar båda seriernas aritmetiska medier; den heldragna, brutna linjen markerar variationerna under perioden i den totala brottslighetens procentuella avvikelser från dess aritmetiska medium, och den streckade linjen utvisar motsvarande variationer i den här ifrågakommande ungdomsbrottsligheten. Nämnas må, att

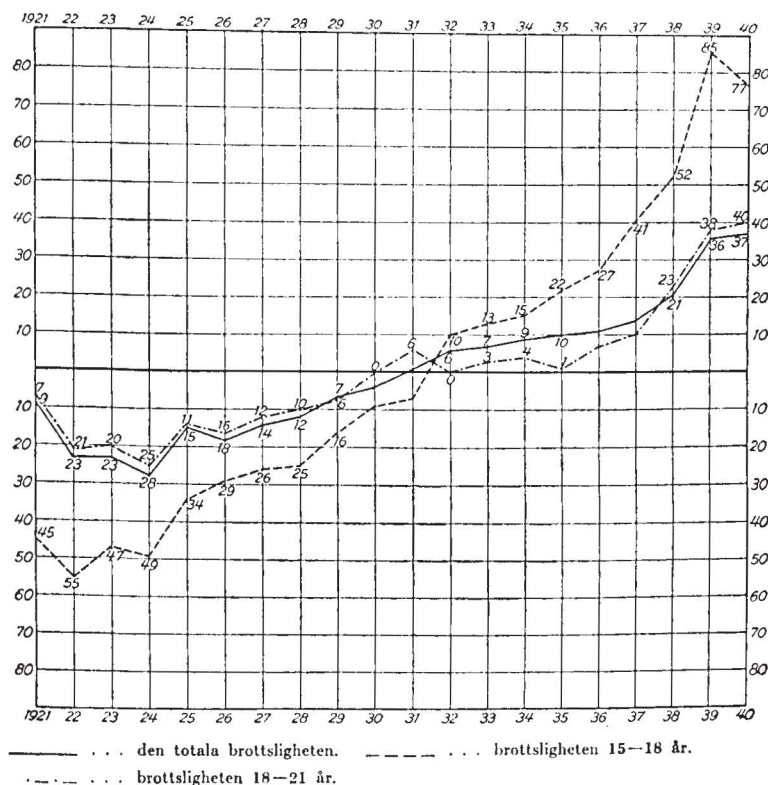
de i diagrammet avsedda aritmetiska medierna (för åren 1921—1940) äro för den totala brottsligheten och ungdomsbrottsligheten 235 resp. 240 sakfälda personer på 100.000 av resp. folkmängder.

Ungdomsbrottslighetens utvecklingslinje i diagrammet visar stark spridning kring medeltalet. De största avvikelserna från det sistnämnda belöpa sig till $\div 56\%$ (år 1922) och $+ 86\%$ (år 1939), och mellan dessa båda poler går linjen i en tämligen jämn stigning. För den totala brottsligheten äro maximiavvikelseerna från medeltalet $\div 17\%$ (år 1922) samt $+ 12\%$ (år 1931); utvecklingstendensen är icke så enhetlig som i fråga om ungdomsbrottsligheten. År 1939 utgör emellertid för båda kurvorna en vändpunkt, vid vilken uppgång förbyts i nedgång.

Den påtagliga tendens till stegring i »straffregisterbrottsligheten», som gjort sig gällande ända från mitten av 1920-talet, har varit särskilt starkt utpräglad under åren 1938—1940. Såvitt angår båda könen, tagna över ett, samt männen, har den procentuella andel av nämnda brottslighet, som faller på åldersklassen 21 år och däröver, från år 1920 hållit sig omkring 70% . För kvinnorna har nämnda andel varit mera växlande och i allmänhet lägre än för männen; under åren 1938—1940 var den ej obetydligt mindre än 60% . Relativtalen för männen under 18 år visa för år 1940 (15.2%) någon nedgång i jämförelse med åren 1937—1939 (cirka 17%), medan däremot talen för männen mellan 18 och 21 år förete en jämn stegring från 13.6 år 1937 till 15.0 år 1940. Mellan 20 och 22% av kvinnornas straffregisterbrottslighet ha sedan år 1935 kommit på åldersgruppen under 18 år, vilken dessförinnan hade betydligt lägre procenttal. För kvinnorna i åldern 18—21 år var motsvarande andel åren 1938—1940 över 20% mot 16.7% år 1937; talet för år 1939 (24.1%) är det största i den ganska varierande serien för åren 1917—1940, och talet för år 1940 (23.0%) överträffas, förutom av det nu nämnda, endast av talet för år 1927 (23.9%) i denna serie.

Diagram II belyser förhållandet mellan olika åldersgrupper

Diagram II.

ifråga om straffregisterbrottsligheten. Den räta mittlinjen representerar de årliga genomsnitten under perioden 1921—1940 för antalet inom de särskilda åldersgrupperna för straffregisterbrott dömda i förhållande till folkmängden. Dessa genomsnitt belöpa sig till 108 för hela den straffmyndiga befolkningen; 220 för dem som fyllt 15 men ej 18 år samt 245 för dem som fyllt 18 men ej 21 år, allt sakfälda personer på 100.000 av folkmängden inom resp. befolkningsgrupper. Diagrammets brutna linjer utvisa i procent beräknade avvikelser under de särskilda åren 1921—1940 från resp. genomsnitt. Heldragen brutna linje avser brottsligheten inom hela den straffmyndiga befolk-

ningen; streckad linje avser brottsligheten i åldersklassen 15—18 år; streckad och prickad linje avser brottsligheten i åldersklassen 15—21 år.

Minsta antalet dömda personer inom åldersgruppen 15—18 år förekom under år 1922 och understeg med 55 % genomsnittet under tjuguårsperioden; högsta antalet förekom år 1939 och översteg med 85 % sagda medeltal. Ökningen från minimum till maximum är nära nog oavbruten och ganska jämn. För brottsligheten i åldersklassen 18—21 år återfinnes minimum vid år 1924 med $\div 25$ % avvikelse från medeltalet och maximum vid år 1940 med $+ 40$ % avvikelse från medeltalet. Minimi- och maximiavvikelserna från medeltalet för hela den straffmyndiga folkmängden återfinnas likaledes vid år 1924 ($\div 28$ %) resp. år 1940 ($+ 37$ %). — Av ett i utredningen intaget diagram III framgår, att under tiden 1921—1940 utvecklingen av straffregisterbrottsligheten bland dem som fyllt 21 år på det hela taget fortlöpt parallellt med motsvarande utveckling inom hela den till straffmyndig ålder komna delen av befolkningen; ett förhållande som förklaras av att större delen av brottsligheten kommer på förstnämnda åldersgrupp. Det årliga relativa genomsnittet är dock för åldersgruppen 21 år och däröver (88 sakfällda på 100.000 av medelfolkmängden) betydligt lägre än för den straffmyndiga befolkningen i dess helhet (108 på 100.000).

Tablå 1 utvisar förhållandet mellan vissa åldersgrupper av befolkningen med hänsyn till deras belastning med straffregisterbrottslighet under olika tidsperioder. Den relativa brottsligheten, d. v. s. antalet sakfällda personer i förhållande till 100.000 av folkmängden, har i tablå, med fördelning efter kön, för varje tidsperiod angivits vid sidan av procenttal, utvisande nämnda brottslighets omfattning i förhållande till genomsnittsbrottsligheten för resp. perioder inom samtliga åldersklasser, tagna över ett.

Enligt tablå har brottsligheten, satt i relation till folkmängden, ökats från period till period för männen i samtliga åldersgrupper utom 21—25 år (minskning från första

Tablå 1.

	Åren 1921—1925		Åren 1926—1930		Åren 1931—1935		Åren 1936—1940	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
<i>Män.</i>								
15—18 år.....	206.2	125.9	302.5	167.5	425.8	199.3	597.5	238.5
18—21 ».....	363.8	222.1	390.9	216.4	435.7	203.9	528.2	210.9
21—25 ».....	378.9	231.3	355.3	196.7	405.7	189.8	457.5	182.7
25—30 ».....	234.8	143.4	266.6	147.6	316.4	148.1	355.7	142.0
30—40 ».....	159.8	97.6	177.5	98.3	215.8	101.0	259.1	103.4
40—60 ».....	74.4	45.4	87.1	48.2	105.1	49.2	124.7	49.8
60 år och över	15.0	9.1	16.2	9.0	18.8	8.8	17.5	7.0
Samtliga	163.8	100.0	180.6	100.0	213.7	100.0	250.5	100.0
<i>Kvinnor.</i>								
15—18 år.....	25.9	172.4	36.2	208.5	49.4	234.1	71.3	334.7
18—21 ».....	38.1	253.6	49.3	284.3	59.7	282.9	70.5	331.0
21—25 ».....	35.1	233.4	36.0	207.8	47.6	225.6	46.6	218.8
25—30 ».....	20.3	135.3	23.7	136.4	25.8	122.3	25.6	120.2
30—40 ».....	12.9	86.1	13.9	80.0	17.7	83.9	15.1	70.9
40—60 ».....	7.8	51.9	8.5	49.2	10.4	49.3	8.1	38.0
60 år och över	1.2	8.1	1.4	8.1	1.4	6.6	1.2	5.6
Samtliga	15.0	100.0	17.3	100.0	21.1	100.0	21.3	100.0

till andra perioden) samt 60 år och däröver (minskning från tredje till fjärde perioden) och för kvinnorna i åldersgrupperna 15—18 och 18—21 år; i de övriga åldersgrupperna ha kvinnornas brottslighet ökats från första till andra och, med undantag för gruppen 60 år och däröver, från andra till tredje perioden samt minskats från tredje till fjärde perioden. Maximibelastningen har förskjutits bland männen från åldersgruppen 21—25 år under perioden 1921—1925 till gruppen 18—21 år under de båda därpå följande femårsperioderna samt till den yngsta gruppen (15—18 år) under perioden 1936—1940; bland kvinnorna från den näst yngsta gruppen under de tre första perioderna till den yngsta gruppen under den fjärde perioden.

Förhållandet mellan å ena sidan brottsligheten bland dem, som ej uppnått 18 års ålder, samt å andra sidan brottsligheten bland dem, som fyllt 18 år, anges, så vitt angår åren 1931—1939, i tablå 2 (se p. 137), vilken avser samtliga jämlikt

allmänna strafflagen (utom 11:15 och 18:15) eller strafflagen för krigsmakten saksfälda personer. Det rör sig i tablån om antalet saksfälda personer på 100.000 av medelfolkmängden inom vederbörande åldersgrupp.

Man finner, att brottsligheten bland de unga männen både i och för sig och i förhållande till brottsligheten bland de till full straffmyndig ålder komna har tilltagit oavbrutet under 1930-talet och under senare delen av decenniet i utomordentlig grad. På 100.000 män under 18 år kommo åren 1931 och 1939 resp. 417.1 och 817.8 saksfälda, vilket motsvarar 76.0 resp. 162.3 % av brottsligheten bland män, som fyllt 18 år. Beträffande kvinnorna var utvecklingen visserligen icke lika jämn, men ter sig i stort sett ännu mera ofördelaktig för de unga. På 100.000 kvinnor under 18 år kommo sålunda åren 1931 och 1939 resp. 37.9 och 76.7 saksfälda, vilket motsvarar 130.7 resp. 268.2 % av brottsligheten bland kvinnor, som fyllt 18 år. Tablåns genomsnittstal för de båda perioderna 1931—1935 och 1936—1939 utgöra sammanfattande uttryck för den starka förskjutningen till de ungas nackdel, som ägt rum från den tidigare till den senare perioden.

Av uppgifter i socialstyrelsens senaste berättelse angående samhällets barnavård, vilken berättelse avser år 1937, framgår, att antalet barn som varit föremål för skyddsuppfostran under nämnda år, utgör för landsbygden 3413 och för städerna 3005 (därav för Stockholm 870) och sålunda för hela riket 6418. Även om man frånräknar 169 personer, som enligt de från och med år 1935 gällande bestämmelserna omhändertagits efter fyllda 18 år, var antalet större än under något av de föregående redovisningsåren. Ökningen från år 1934, det närmast föregående redovisningsåret, var emellertid betydligt mindre än den för tidigare perioder konstaterade.

Fångvårdsstyrelsens utredning angående ungdomsbrottsligheten har utgivits av trycket i en särskild publikation.

Tablå 2.

Årligen	under 18 år				över 18 år				De mindreårigas brottslighetstal i ‰ av de åldras		
	Män	Kvinnor	Män o. kvinnor	Kv. i ‰ av män	Män	Kvinnor	Män o. kvinnor	Kv. i ‰ av män	Män	Kvinnor	Män o. kvinnor
1931	417.1	37.9	231.2	9.1	548.8	29.0	281.2	5.3	76.0	130.7	82.2
1932	482.0	40.4	265.3	8.4	517.8	28.5	266.4	5.5	93.1	141.9	99.6
1933	496.7	47.3	276.2	9.5	518.3	28.1	266.9	5.4	95.8	168.2	103.5
1934	496.8	67.8	286.5	13.6	515.4	35.5	269.6	6.9	96.4	191.2	106.3
1935	521.4	65.8	298.1	12.6	463.6	27.3	240.4	5.9	112.5	241.0	124.0
1936	561.0	68.5	319.6	12.2	446.8	26.6	232.1	6.0	125.6	257.5	137.7
1937	672.1	63.5	373.4	9.4	469.0	26.9	243.4	5.7	143.3	236.1	153.4
1938	685.0	72.5	384.1	10.6	469.7	27.5	244.2	5.9	145.8	263.6	157.3
1939	817.8	76.7	453.8	9.4	504.0	28.6	261.8	5.7	162.3	268.2	173.3
1931—1935	482.5	52.0	271.4	10.8	512.3	29.7	264.7	5.8	94.2	175.2	102.5
1936—1939	681.7	70.2	381.7	10.3	472.6	27.4	245.5	5.8	144.2	256.2	155.5

Litteratur.

S. Tage-Jensen: Danske Kriminal-sager 1838—1938 (396 S., Bogforlaget Norden, Odense, 1942).

Aktmæssige Skildringer af virkelig begaaede Forbrydelser har længe haft deres Plads i Litteraturen. Det betydeligste Værk paa dette Omraade er sikkert endnu *Anselm v. Feuerbach's »Aktmæssige Darstellung merkwürdiger Verbrechen«* fra 1828—29, præget af Forfatterens fremragende psykologiske Sans og Indsigt. Men allerede i 1734 havde i Frankrig *Pitaval* paabegyndt sin meget bekendte Samling »causes célèbres«, fortsat af *Richer* fra 1772 og suppleret fra 1845 af det tyske »Der neue Pitaval«, udgivet af *Hitzig* og *Häring*. I Frankrig havde ogsaa *Alex. Dumas* udsendt en Samling »crimes célèbres«.

I Danmark er fremkommet adskillige aktmæssige Gen-givelser af enkelte Straffesager, navnlig saadanne større Sager, der er behandlet af særlige Kommissioner, herunder *P. M. Bruns »Et Kriminalforhør«* fra 1892. Nævnes kan ogsaa *Malling Holm's »Fra en Forhørsvirksomhed«* og *Palle Rosenkrantz's »Mordet i Vestermarie«*, idet ogsaa disse Bøger hviler paa en Gennemgang af Straffesagers Akter. Men af Værker, der systematisk og aktmæssig behandler et større Antal paadømte Forbrydelser, fandtes der hidtil, mig bekendt, kun *Stener Grundtvigs* Bog om Dødsdomme i Danmark.

Fra *Politiinspektør Tage-Jensen's* Haand foreligger nu i smukt Udstyr et større Arbejde under Titlen: *Danske Kriminal-sager 1838—1938*.

Som Chef for Københavns Opdagelsespoliti erfarede Forf. jævnlig, at ingen rigtig vidste Besked, naar Talen var om ældre Kriminal-sager, og dette gav ham Impulsen til at samle det Materiale, som er nedfældet i den foreliggende Bog. Denne hviler paa et, saa vidt ses, indgaaende Studium ikke blot af de afsagte Domme, men ogsaa af Forhørs-akterne. Bogen er tænkt som en Art Haandbog for Politi og Dommere og andre, som kan have faglig Nytte deraf. Den omfatter ialt 67 Sager eller Komplexer af sammen-hørende Sager fra disse 100 Aar, i første Række Mord- og Drabssager, men derudover Sager vedrørende Bedrageri, Falskmøntneri, Bankrøveri, Juveltyveri, Kvaksalveri m. m. Valget af Tilfælde udenfor Drabssagers Kreds kan synes noget tilfældigt, men forklares delvis ved de paagældende

Sagers mere ekceptionelle og derfor opsigtsvækkende Karakter, saasom Alberti-Sagen, Sagen mod de italienske Lommetyve Benatti og Ellena, der i 1923 med stort Held opererede paa de københavnske Sporvognes Perroner, og Sagen mod den unge Asger Bech, der drev det til at give en Pengeudlaaner Sikkerhed i Kongens Guldkaaret. Blandt Mordsagerne er der Grund til at nævne de triste »Aftægtsmord«, der i Midten af forrige Aarhundrede var ret hyppige paa Landet, og de to Fejosager (1883—86); den første af disse er vel bekendt, den anden er endnu mere fantastisk og uhyggelig, idet det her lykkedes en sindslidende Forhørsdommer at fremkalde fra flere Personer Tilstaaelser om Masse-mord med Partering af et Barnelig og Fordeling af, hvad Forhøret kalder »Menneskekødet«, mellem de skyldige til Bortskaffelse — der manglede blot en Tilstaaelse ogsaa om Kannibalisme for at gøre Rædslerne komplette — alt, uden at der forelaa noget Grundlag for hele Sagen. Saaledes kunde det altsaa gaa i en lille afsondret Jurisdiktion under den gamle Retsplejeordning, naar en Øvrighedsperson, der baade var Politimester og Dommer og som Kontrol ved sine retslige Undersøgelser ikke havde andre Organer end de to Retsvidner, var mentalt abnorm. Retsvidnerne i den nævnte Sag maatte iøvrigt bagefter erkende, at de havde næret Betænkelighed med Hensyn til Tilstaaelsernes Rigtighed, at der var herset voldsomt med Arrestantinderne, at Forklaringerne af Dommeren var lagt den ene af disse i Munden og derefter paa Opfordring »godkendt« af de andre, og at Retsvidnerne ikke havde turdet protestere overfor Dommeren. — Sagen mod de tyske Brødre Sass viser en herhjemme ellers ukendt Dygtighed og Dristighed hos Storforbrydere i Indbrudsbranchen. — Der gøres Rede for Undersøgelserne i de stadig uopklarede Mord fra Lampevejen, Hjortshøj og Hejlskov, og Bogen slutter med Sagerne mod den ligesaa farlige som ejendommelige Forbryder Mozart Lindberg, i hvis Psyke der synes at indgaa en Trang til at begaa sin Tids mest sensationelle Forbrydelse.

Det er lykkedes Forf. paa faa Sider at give en klar og særdeles let læselig Skildring af hver af de omhandlede Sager, noget, som kun har ladet sig gøre gennem et nøje Studium af disse og en betydelig Evne til Koncentration. For alle, der har Interesse for Kriminal-sager og for Politiets og Rettens Arbejde med disse, frembyder Tage-Jensens Bog en værdifuld Oplysningskilde, og der er god Grund til at anbefale den til alle saadanne Kredse.

O. Haack.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Om den tyske Jugendarrest.

Forordningen af 4/10 1940 »zur Ergänzung des Jugendstrafrechts« indførte som bekendt det særlige Institut »Jugendarrest«, for hvilket nærmere Iværksættelsesbestemmelser blev givet ved Forordning af 28/11 s. A.

I »Bulletin de la commission internationale pénale et pénitentiaire«, Vol. X, livr. 2, har nu Ernst Schäffer gjort nærmere rede for dette Instituts Formaal og Plads i Systemet samt for dets Betydning, og i »Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform«, Hefte 9—10 i 1942, har Karl Peters skrevet om de Erfaringer, der i saa Henseende er gjort i det første Aar efter dets Ikrafttræden. Fra disse to Arbejder meddeles det følgende.

Ungdomsarrest tilsigter at udfylde en Lakune i Indbegrebet af de Foranstaltninger, der stod til Raadighed overfor Lovovertrædelser, der begaas af Personer mellem 14 og 18 Aar. Hvis en saadan Lovovertrædelse ikke er saa grov, at der kræves en langvarig, egentlig Frihedsstraf, men paa den anden Side heller ikke er egnet til at imødegaaes med rent opdragende Foranstaltninger, idet en blot Advarsel, eventuelt et beskikket Tilsyn med den paagældende anses for ineffektivt, medens Tvangsopdragelse gennem en Aarrække er for indgribende en Foranstaltning, stod der hidtil kun til Raadighed Anvendelse af en kortvarig, egentlig Frihedsstraf med alle en saadans Ulæmper: den unge kommer ud af sin Læreplads eller sit Arbejde, han faar for tidlig Kontakt med Fængslet og uundgaelig Kontakt med de asociale Elementer i dette, og sidst, men ikke mindst, han optages i Strafferegisteret til Skade og Ulæmpe for hans senere Livsbane. Disse Ulæmper kan vel for en stor Del afbødes ved, at Dommen giver beløbet Udsættelse med Straffen, men en mindreaarig af let og overfladisk Karakter vil ikke tage en Frihedsstraf, der ikke eksekveres, alvorlig og saaledes ikke herigennem faa den tilsigtede Advarsel.

Den Mangel paa en i lige Grad effektiv og skaansom Foranstaltning overfor unge Lovovertrædere, som man saaledes har følt sig hæmmet af, skal altsaa nu være afhjulpet gennem Ungdomsarresten, der hverken er en egentlig Straf eller et Opdragelsesmiddel. *Schäffer* fremhæver, at der her ved tilsigtes at bibringe den unge et virkeligt *chock*, en stærk Følelse af Retshaandhævelsens Effektivitet. Dette forudsætter da, at Arresten ubetinget iværksættes, saaledes at en betinget Udsættelse er udelukket, og at den iværksættes omgaaende, naar den er dekretet. Arresten kan dekretes i to forskellige Former, enten som sammenhængende Arrest i fra 1 Uge til 1 Maaned, eller som Weekend-Arrest, der varer fra Lørdag Eftermiddag til Mandag Morgen og kan strækkes over fra 1 til 4 Uger. Ved denne sidste Form undgaar man helt den Ulæmpe, at den unge tages fra sit Arbejde. Ved den sammenhængende Arrest skærpes Foranstaltningen ved »strænge Dage« ved Fuldbyrdelsens Begyndelse og Slutning, samt i Mellemtiden hver 4. Dag, paa hvilke Kosten kun er Vand og Brød, Nattelejet haardt og Isolationen stræng. Ungdomsarrests Ikendelse foretages af »Jugendrichter«, der ogsaa dekreterer Fuldbyrdelsen og overvaager denne, den indføres ikke i Strafregister eller i Opførselscertifikat, og den udstaas ikke i Fængsel, men i særlige Lokaler under Justitsadministrationen. Den er, som nævnt, hverken at betragte som Straf eller Opdragelsesmiddel, men som et Tugtemiddel, der skal gøre et umiddelbart Indtryk paa den unge gennem hurtig og ubetinget Iværksættelse. Den skal i stort Omfang kunne erstatte Bødestrafte, belingede Fængselsstraffe og i det hele Fængselsstraffe af kortere Varighed end 3 Maaneder.

Peters gør i sin Artikel nærmere rede for, hvorledes denne Ungdomsarrest nu faktisk har været anvendt i den forløbne Tid indtil Udgangen af 1941, saaledes som det fremgaar af Beretninger fra 35 Ungdomsretskredse, hvoraf 11 omfatter Byer med over 200.000, 21 Byer med fra 50.000—200.000, og 3 Byer med under 50.000 Indbyggere. Det oplyses, at i Aarets første Kvartal lød mere end 50 % af samtlige Ungdomsdomstolenes Afgørelser paa Ungdomsarrest. Procenttallene for hele Aaret ligger dog endnu højere, saaledes i en Storby 75 %, for visse Forseelser endog 100 %; i en anden Storby staar 332 Tilfælde af Ungdomsarrest overfor 59 Frihedsstraffe. Forf. advarer mod Faren for at lade Straf helt vige for dette nye Tugtemiddel; dette bør

kun bruges, hvor Gerningen hverken er Udslag af forbryderisk Sindelag eller skyldes Vanrøgt eller betydelig aandelig eller sædelig Defekt. Anvendelse af dette Middel i uegnede Tilfælde kan, hvad Praxis allerede har vist, give Anledning til nye og sværere Misgerninger, hvorhos Retsordenens Opretholdelse principielt kræver, at Forbrydelser, der udspringer af virkelig forbryderisk Tankegang imødegaaes med egentlig Straf. Omvendt har det vist sig, at man har anvendt Fængselsstraf i Stedet for Ungdomsarrest i Tilfælde, hvor en kriminel Indstilling ikke forelaa hos den skyldige, navnlig hvor man har ment at burde lægge stor Vægt paa det generalpræventive Synspunkt. I visse Tilfælde ses Ungdomsarrest dekretet, hvor en Advarsel og Frafald af Tiltale efter Advarsel havde været det rette Opdragelsesmiddel. — Der hersker forskellige Meninger om, hvorvidt Weekend-Arrest eller sammenhængende Arrest er det mest virksomme Middel. Dette maa vistnok besvares forskelligt efter de forskellige Milieuforhold, der foreligger: I Storbyerne, hvor Ungdommen kan komme ud at more sig de andre Aftener i Ugen, selv om man tager Lørdag—Søndag fra dem, betyder Weekend-Arresten mindre, men anderledes er det i de smaa Stæder, ligesom den unges hjemlige Forhold og Kammeratskabskreds spiller en Rolle for, hvor stærkt Weekend-Arresten kan virke. Nødvendigheden af, at Arresten iværksættes snarest muligt efter Ikendelsen, pointeres stærkt. Et af de vanskeligste Spørgsmaal er, hvorledes den unge skal beskæftiges under Arresttiden, som man ikke bør lade hengaa i Lediggang og Døsen; endnu værre er det dog, naar man et enkelt Sted har sat Weekend-Arrestanterne til »vanærende« Arbejder som Tømning af Latriner i hele Bygningen o. l.

O. Haack.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 12, Nr. 10—12.
 81. Aarsberetning fra Vridsløselille og Nyborg Fængselsselskab.
 1911—42.
 Dansk juridisk Litteratur. 7de Aarg., 1941. Udgivet af Juristforbundet, udarbejdet af Erik Reitzel-Nielsen.
 Tidsskrift for rettsvitenskap. Årg. 55, Hft. 3—4.
 Tidsskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1942, Hft. 5—6.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 62. Bd., Hft. 1—2.
 Tidsskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. VIII, Hft. 5.
 Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 33. Jahrg.,
 Hft. 11—12.
 Svensk Juristtidning. Årg. 28, Hft. 1.
 Strafflagberedningens betänkande ang. strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, sinnesundersökning m. m. Statens offentliga utredningar 1942:52. Stockholm 1943 (Justitiedepartementet).
Jørgen Øvergaard: Lagrettens oppgave etter norsk straffeprocessrett. Oslo (Jacob Dybwad) 1942.
-

Mindre Meddelelser.

Dansk kriminologisk Selskab.

Paa Initiativ af Dansk Kriminalistforening er der ved et Møde paa Universitetet d. 1. Marts i Aar blevet stiftet et Selskab af særlig interesserede Jurister, Læger og Psykologer under Navnet: Dansk kriminologisk Selskab. Det er Selskabets Formaal at samle Medlemmerne til Drøftelse af kriminologiske Emner betydelig hyppigere og i en noget snævrere Kreds end ved Kriminalistforeningens Aarsmøder. Kontakten med Kriminalistforeningen vil blive bevaret dels gennem Selskabets Bestyrelse, dels ved at Medlemsskab i Kriminalistforeningen er en Betingelse for at være Medlem af det nye Selskab.

Til Selskabets Ledelse er valgt: Professor, Dr. jur. *Stephan Hurwitz* (Formand), Professor, Dr. med. *H. Helweg* og Magister *Karl O. Christiansen* (Sekretær).

Paa Selskabets første Møde indledte Overlæge ved Psykopatanstalterne i Herstedvester, Dr. med. *Georg K. Stürup* og Magister *Karl O. Christiansen* en Forhandling over Emnet: Tilrettelæggelse af en kriminologisk Undersøgelse af Fangerne i Vridsløselille og Psykopatanstalterne. Paa Selskabets næste Møde, der holdes paa Universitetet i Auditorium A (Stuðiestræde 6) Torsdag den 15. April 1943 Kl. 19, vil Afdelingslæge ved Sankt Hans Hospital, Dr. med. *Mogens Ellermann* forelægge: Studier over Prognosen for kronisk Alkoholisme.

Interesserede kan anmode om Oplagelse i Selskabet ved Henvendelse til Sekretæren: Adresse: Statsfængslet i Vridsløselille pr. Glostrup. Kontingentet er 6 Kr. aarlig udover Kontingentet til Dansk Kriminalistforening, der er 4 Kr. aarlig.

Från: Statens rasbiologiska institut, Uppsala. (Chef: Professor
Gunnar Dahlberg.)

Risken att dömas för svårare brott.

Av GUNNAR DAHLBERG.

Inledning.

När man diskuterar brottsligheten, måste man i första hand skilja på två saker, nämligen hur många, som begå brott i ett land och hur många brott dessa begå. Man kan då först fråga sig, hur stor del av ett folk, som begår brott, och hur stor del, som lever fram sitt liv utan att begå brott. Man kan vidare vilja orientera sig över hur intensiv brottsligheten är inom den grupp, som begår brott, och försöka få en uppfattning om hur ofta personer i denna grupp begå upprepade brott.

Klarast framstå dessa båda frågeställningar inom den medicinska statistiken, när det gäller könssjukdomar. Dessa sjukdomar överförs ju praktiskt taget endast genom köns-
umgänge, och då det fordras två för ett sådant, innebär en könssjukdom alltid, att två personer ur medicinsk synpunkt utfört en ohygienisk handling. Situationen är emellertid den, att på kvinnosidan begår en liten grupp upprepade gånger sådana handlingar och utsätter sig själva eller andra för risk, under det att på manssidan en större grupp med mindre frekvens begår sådana handlingar. Om man vill använda könssjukdomar som mått på lösaktighet, kan man inte nöja sig med att konstatera, att denna tydligen är lika stor bland män och kvinnor. Man måste för att få en rik-
tigare bild konstatera, att en intensiv men mindre utbredd lösaktighet bland kvinnor motsvaras av en måttligare men mera utbredd lösaktighet bland män. Med hänsyn till den

matematisk-statistiska behandlingen av detta problem tillåter jag mig hänvisa till ett tidigare arbete (Gunnar Dahlberg 1941).

När det gäller kriminalitet, måste man i första hand försöka få ett tillförlitligt mått på risken för att en person skall begå en kriminell handling. Först sedan man fått en uppfattning om detta, kan man gå vidare och undersöka risken för ett 2:a, 3:e, 4:e brott etc. Inom kriminalstatistiken saknas metodiskt korrekta undersökningar av dessa problem. I detta arbete skall jag endast behandla det första problemet, nämligen risken för ett första brott. Min avsikt är dels att ange lämpliga statistiska metoder, dels att ge en orientering över situationen i Sverige under senare tid med hänsyn till några viktigare brottsarter.¹⁾

Av praktiska skäl har undersökningen utförts på de brott, som registrerats i straffregistret under år 1937. Jag har valt detta år, därför att det såtillvida kan anses vara normalt som speciella kristidsförhållanden knappast då förelägo. Jag ansåg det inte lämpligt att välja ett år, då krigstidens svårigheter gjorde sig gällande. Den allmänna brottsligheten har för övrigt detta år hållit sig vid medelnivån för 20-årsperioden 1921—40. I straffregistret registrerades 1937 de personer, som blivit dömda till straffarbete eller till fängelse eller för snatteri till böter eller för sådant brott erhållit villkorlig dom eller begått brott men i avseende till sin sinnesbeskaffenhet ej kunnat fällas till ansvar, samt slutligen personer, som blivit dömda till tvångsarbete.

Med hänsyn till metodiken må framhållas, att uppenbarligen risken att begå ett brott är olika stor i olika åldrar.

¹⁾ Föreliggande undersökning har utförts i avsikt att erhålla jämförelsematerial för en undersökning över vanartade gossar. Undersökningen har möjliggjorts genom anslag från The Rockefeller Foundation, för vilket jag ber att få uttala ett varmt tack. Jag ber vidare att få framföra ett hjärtligt tack till personalen vid Straffregistret och speciellt till aktuarie A. Lehman för den intresserade hjälp de lämnat vid primärmaterialets insamlande.

Vidare är risken olika stor för män och kvinnor, för gifta och för ogifta, för personer med god och med dålig ekonomi etc. Man kan differentiera ut de grupper man vill undersöka mer eller mindre ingående, men om man gör en mycket detaljerad gruppering, får man naturligtvis mycket små grupper. Teoretiskt sett är det intet som hindrar, att man fortsätter uppdelningen så, att man kommer ned till enskilda fall, då det inte längre är fråga om statistik. Man bör rimligtvis gå till väga så, att man först analyserar riskerna i olika åldrar för hela befolkningen och därefter företar uppdelningar så långt detta är möjligt med hänsyn till tillgängliga primäruppgifter.

Om man sedan ur risksiffrorna vill nå fram till ett enhetligt och överskådligt uttryck, bör man ta hänsyn till att åldern inte är en egenskap, som är specifik för någon viss samhällsgrupp. Om vi få leva, komma vi alla att successivt passera genom de olika åldrarna. Om man frågar efter risken, att någonting skall hända en person, antingen det gäller att han skall bli sjuk eller begå ett brott, uppställer man ju inte denna fråga under förutsättning av att vederbörande dör i morgon. Man förutsätter, att han lever en obestämd men ej alltför kort tid. Om man statistiskt vill utföra en undersökning, är det rimligt att fråga efter risken under förutsättning av att vederbörande lever livet ut. Det är nu inte alldeles klart, vad man menar med att leva ett helt liv. Det spelar emellertid ej så stor roll, hur man drar gränsen, därför att i högre åldrar risken att begå ett första brott är mycket liten.

Man kan uttrycka saken på ett annat sätt. Strängt taget finns det intet skäl, varför man skall fråga efter risken under just ett år. Man kan fråga efter risken under en månad, under en vecka och under en dag. Man kan gå i motsatt riktning och fråga efter risken under flera år, och det finns intet skäl, varför man inte skulle ange risken under hela livet. Om någon exempelvis är orolig för tendenser hos sina barn och skulle vilja veta risken för hans

barn att bli brottsligt, förutsätter han rimligtvis, att barnet lever upp till hög ålder, och han vill veta risken under hela denna tid. Därför är det riktiga tillvägagångssättet att först beräkna risken för de enskilda åren och att därefter summera risksiffrorna, så att man får den sammanlagda risken för dem, som leva.

Brottsrisk för män och kvinnor.

Det är rimligtvis inte lämpligt att slå samman män och kvinnor, när man beräknar risksiffror för de olika åldrarna. Kvinnor äro ju mycket mindre brottsliga än män. Därför skilja vi redan från början på män och kvinnor.

I tabell 1 lämnas siffror för män och kvinnor i hela riket. För att belysa, hur beräkningarna äro utförda, lämnas i denna tabell mera utförliga siffror än i de följande. I första kolumnen anges medelbefolkningen i olika åldrar, i följande kolumn antalet, som begått ett första brott i dessa åldersgrupper. Därefter erhålles i tredje kolumnen risken att begå brott i de olika åldersgrupperna, d. v. s. antalet brottsliga för första gången per 10 000 individer i motsvarande åldersgrupper. Det framgår av siffrorna, att risken är störst i 15—18-årsåldern¹⁾, varefter den kontinuerligt sjunker. Efter 50—55-årsåldern är risken obetydlig. Detta innebär alltså, att ju längre en person levat utan att bli dömd för brott, desto större äro utsikterna att han i fortsättningen ej skall bli dömd. Om en person exempelvis undgått att bli dömd före 55 år, är risken sedan liten.

För att nu få ett enhetligt uttryck för den sammanlagda risken tänka vi oss, att 1000 personer leva igenom de olika åldersgrupperna. När de passera från fyllda 15 till fyllda 17 år, stå de under de tre åren varje år en risk av ej

¹⁾ I detta sammanhang må erinras om att i materialet ej ingå individer, som dömts till tvångsuppfostran eller omhändertagits på skyddshem. Åtskilliga av dessa individer ha begått brott, som, om de åtalats, kunnat medföra frihetsstraff. Siffrorna för åldersgruppen äro därför minimisiffror.

Tabell 1.

Risk för brott (straffregisterbrott) och beräknad sammanlagd risk för män och kvinnor i olika ålder i hela riket år 1937.

Ålder	M ä n				K v i n n o r			
	Medel-folk-mängd	Antal 1 : a gången dömda	Dömda på 10.000	Sammanlagd risk, ‰	Medel-folk-mängd	Antal 1 : a gången dömda	Dömda på 10.000	Sammanlagd risk, ‰
15—18	174825	838	47.9	14.3	168525	94	5.6	1.7
18—21	159634	594	37.2	25.3	153856	75	4.9	3.1
21—25	220601	571	25.9	35.3	213492	90	4.2	4.8
25—30	281146	559	19.9	44.9	273727	57	2.1	5.8
30—35	255704	371	14.5	52.0	257481	32	1.2	6.5
35—40	233431	329	14.1	58.6	239047	22	0.9	6.9
40—45	208035	200	9.6	63.2	217565	8	0.4	7.1
45—50	185078	162	8.8	67.3	199021	14	0.7	7.5
50—55	169153	97	5.7	69.9	180404	4	0.2	7.6
55—60	147316	40	2.7	71.2	157768	5	0.3	7.7
60—65	124978	21	1.7	72.0	134283	1	0.1	7.8
65—70	92764	8	0.9	72.4	105370	1	0.1	7.8

fullt 5 ‰ att bli dömda för brott. Följaktligen måste ej fullt 15 ‰ bli dömda. Emellertid måste man nu ihågkomma, att en person inte kan dömas en första gång mer än en gång. Första året bli alltså 5 personer av de 1000 dömda. Andra året finns endast 995 personer kvar, som kunna bli dömda första gången, och 5 ‰ av dessa bli dömda. Skillnaden mellan en enkel summering av riskerna och en exakt beräkning förefaller obetydlig, men när det blir fråga om höga risksiffror och en längre följd av år, blir det sammanlagda felet inte betydelselöst. Därför ha genomgående beräkningar utförts på detta sätt. Resultatet av en sådan sammanräkning av riskerna återfinnes i sista kolumnen. Det framgår av denna, att risken för en man, som lever livet ut upp till 70-årsåldern, är litet över 7 ‰. På grund av den låga risken i de högre åldrarna håller sig den sammanlagda risksiffran tämligen stabil efter 50—55-årsåldern. I tabellen återfinnas motsvarande siffror

Tabell 2.

Risk för brott och beräknad sammanlagd risk för män i städer och på landsbygd vid olika ålder år 1937.

Ålder	Städer			Landsbygd		
	Antal dömda	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, $\frac{0}{100}$	Antal dömda	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, $\frac{0}{100}$
15—18	469	92.0	27.4	369	29.8	8.9
18—21	292	58.4	44.3	302	27.6	17.1
21—25	284	38.6	59.0	287	19.5	24.8
25—30	290	28.8	72.4	269	14.9	32.0
30—35	205	22.3	82.7	166	10.1	36.9
35—40	151	18.0	91.0	178	11.9	42.6
40—45	97	12.8	96.8	103	7.8	46.3
45—50	77	11.4	101.9	85	7.2	49.8
50—55	53	8.7	105.8	44	4.1	51.7
55—60	18	3.7	107.5	22	2.2	52.8
60—65	8	2.1	108.4	13	1.5	53.5
65—70	3	1.2	109.0	5	0.7	53.8

för kvinnor. Vi finna samma principiella åldersfördelning av riskerna, med andra ord, största risken i yngre år och sedan avtagande risker. Sammanlagda risken är $0,8\frac{0}{100}$, d. v. s. för en kvinna är risken $\frac{1}{10}$ av risken för en man att under förutsättning av att hon ej dör hon skall bli dömd minst en gång för ett mera allvarligt brott.

Jämförelse mellan land och stad.

Nu äro i själva verket siffrorna för hela riket inte av så stort intresse, därför att risken att bli dömd är mycket olika stor i städerna och på landsbygden. Materialet har uppdelats med hänsyn till kyrkoskrivningsort vid brottets begående, så att siffror kunnat beräknas för städer och landsbygd för sig. I tabell 2 lämnas siffror för männen. Vi finna, att risksiffrorna ligga betydligt högre för stadsbefolkningen än för lantbefolkningen. Detta tar sig också

uttryck i den stora skillnaden med hänsyn till den sammanlagda risken. För män i städer uppgår den sammanlagda risken till ej fullt 11 ‰. För män på landsbygden är siffran ej fullt 5½ ‰. Risken att bli dömd för män, som leva i städer, är med andra ord dubbelt så stor som

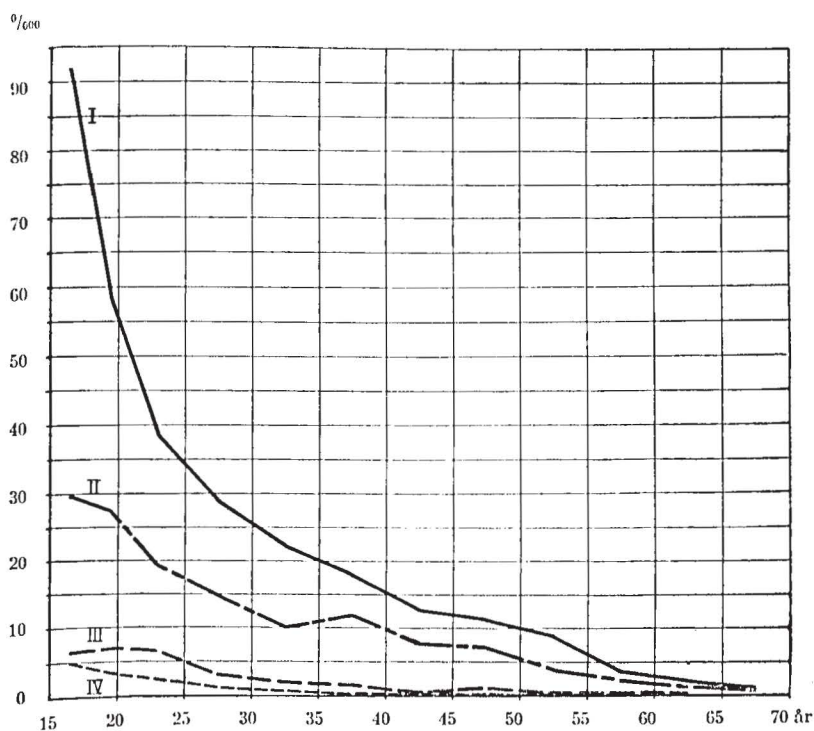

Fig. 1. Risken att bli dömd för »straffregisterbrott» i olika ålder. I = män, städer, II = män, landsbygd, III = kvinnor, städer, IV = kvinnor, landsbygd.

motsvarande risk för dem, som leva på landet. För att ge en mera överskådlig orientering lämnas i fig. 1 kurvor över den årliga risken i olika åldrar och i fig. 2 kurvor över den sammanlagda risken vid olika åldersgränser. Med hänsyn till de erhållna siffrorna må först och främst understrykas, att risken är vida högre, än man kanske gissningsvis skulle vara böjd att antaga. Att riskerna i de olika åldersgrup-

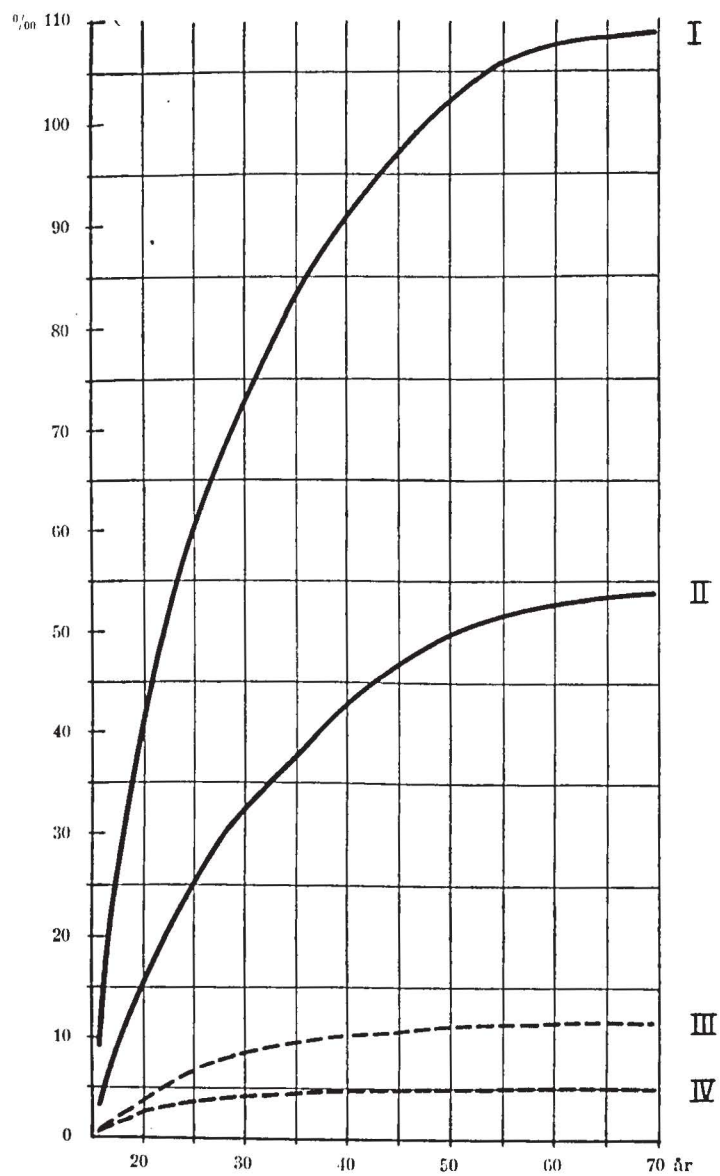

Fig. 2. Sammanlagd risk upp till olika ålder att bli dömd för »straffregisterbrott». I = män, städer, II = män, landsbygd, III = kvinnor, städer, IV = kvinnor, landsbygd.

perna äro så stora, att något mer än $\frac{1}{10}$ av de män i städerna, som leva upp till högre åldrar, bli dömda för minst ett allvarligt brott, är överraskande. En förutsättning för beräkningarna är naturligtvis, att riskerna äro oförändrade. Om riskerna tidigare voro mindre än nu, är siffran för hög, och om brottsligheten tidigare var större än nu, är det faktiska antalet minst en gång dömda bland nu levande män i städer över 50 år större än 11 %.

Den brottslighetsrisk, som beräknats, skär mot allmänt utbredda föreställningar om den hederlighet, som utmärker det svenska folket. Därför kan det vara motiverat att utföra en överslagsberäkning för att visa, att det inte är fråga om en med statistisk teknik framkallad synvilla. Våra beräkningar gälla brottsligheten 1937. Flertalet av dem, som då för första gången dömdes för ett brott, voro födda 20 å 30 år tidigare. (Medelåldern vid brottets begående var 26,9 år.) I städerna föddes vid denna tidpunkt högt räknat 32000 barn, av vilka hälften, d. v. s. 16000, voro gossar. Före 20-årsåldern dogo av dessa 16 %. Alltså fanns i vuxen ålder kvar c:a 13500 män. Om 11 % av varje årskull bli dömda, borde c:a 1500 årligen dömas. Det faktiska antalet första gången dömda 1937 var 1947 män. Att detta antal är större än den beräknade siffran beror naturligtvis på att i gruppen män, som äro kyrkskrivna i städer, ingå inte bara de, som fötts i städer, utan också inflyttade personer, medan däremot utflyttade räknas höra till landsbygden. Städerna ha ett inflyttningsöverskott och det är naturligtvis detta, som framkallar avvikelsen. Nu blir man inte dömd endast, då man uppnår en viss ålder, utan risken fördelar sig från 15 år och upp till 60—70-årsåldern. Därför måste en exakt beräkning utföras på det något mera invecklade sätt, som jag ovan angivit. Men den överslagsberäkning, som här utförts, torde ändå visa, att det resultat jag kommit till ej är orimligt.

Skillnaden mellan stad och landsbygd kan nu ha många orsaker. I första hand får man räkna med att uppgifterna

från landsbygden kunna vara bristfälliga. Polismakten är mera effektiv i städer. Detta kan tänkas medföra någon skillnad. Brott kanske upptäckas och bestraffas lättare i städer än på landsbygden. Emellertid måste ihåggkommas för det första, att indelningen inte gäller platsen för brottets begående utan gäller vederbörandes kyrkoskrivningsort. Om en person är skriven i en landsförsamling men begår ett brott i en stad, räknas han som hörande till landsförsamling. På det hela taget bör emellertid en skillnad föreligga såtillvida, att personer, skrivna på landsbygden, i större utsträckning begå brott på landsbygden än personer, som äro skrivna i städer göra. Hur stora skillnaderna härvidlag äro kan inte bedömas av de siffror vi disponera. Vidare är det skäl att antaga, att även om polismakten är mindre effektiv på landsbygden, så är möjligheten att undgå upptäckt dock i vissa avseenden mindre på landsbygden, därför att man där har mera ingående kännedom om varandra. På landsbygden har man kanske större möjligheter att utpeka misstänkta personer, anlingen dessa äro främlingar eller boende i trakten, än man har i städer. Det skydd, som anonymiteten lämnar i städer, kanske inte är utan betydelse. Med hänsyn härtill är det av intresse att undersöka, om det föreligger en skillnad mellan städer av olika storleksordning. Därför lämnas i tabell 3 siffror för Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och övriga städer. Av tabellen framgår, att mera påfallande skillnader ej föreligga. Sammanlagda risken att bli dömd för brott tycks inte vara större för personer, skrivna i de större städerna, jämfört med de mindre. Detta tyder knappast på att man lättare undgår upptäckt i större städer.

För kvinnor lämnas siffror i tabell 4. Siffrorna ligga på lägre nivå, men skillnaden mellan lant- och stadsbefolkning har samma proportion som för män. Risken för en kvinna att bli dömd för brott, om hon är skriven på landsbygden, är hälften av motsvarande risk, om hon är

Tabell 3.

Risk för brott och beräknad sammanlagd risk för män i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och övriga städer.

	Ålder											
	15—18	18—21	21—25	25—30	30—35	35—40	40—45	45—50	50—55	55—60	60—65	65—70
<i>Stockholm:</i>												
Antal dömda	77	63	73	74	51	50	18	27	14	7	4	—
På 10.000 av medelfolkmängden } ..	77.1	56.4	39.6	27.7	20.4	21.9	8.6	13.9	8.2	5.2	4.4	—
Sammanlagd risk, ‰ ..	22.9	39.4	54.5	67.5	77.0	87.1	91.0	97.3	101.0	103.4	105.3	105.3
<i>Göteborg:</i>												
Antal dömda	81	25	37	39	29	17	16	10	6	1	—	1
På 10.000 av medelfolkmängden } ..	126.2	39.2	39.9	30.6	24.9	15.3	15.7	10.7	7.9	1.7	—	3.5
Sammanlagd risk, ‰ ..	37.4	48.7	63.8	78.0	89.4	96.5	103.6	108.4	111.9	112.7	112.7	114.2
<i>Malmö:</i>												
Antal dömda	47	12	15	18	7	9	4	5	6	—	—	1
På 10.000 av medelfolkmängden } ..	134.1	34.2	28.2	25.1	11.0	16.2	8.3	11.0	13.9	—	—	5.9
Sammanlagd risk, ‰ ..	39.7	49.5	60.2	71.9	77.0	84.4	88.2	93.2	99.5	99.5	99.5	102.2
<i>Norrköping:</i>												
Antal dömda	5	7	7	4	4	6	8	1	—	—	—	—
På 10.000 av medelfolkmängden } ..	31.1	45.8	31.2	13.2	13.8	23.0	36.8	4.8	—	—	—	—
Sammanlagd risk, ‰ ..	9.3	22.8	34.9	41.3	47.9	58.8	76.0	78.2	78.2	78.2	78.2	78.2
<i>Övriga städer:</i>												
Antal dömda	259	185	152	155	114	69	51	34	27	10	4	1
På 10.000 av medelfolkmängden } ..	87.9	67.4	39.7	30.4	24.7	16.5	13.6	10.5	9.0	4.0	2.0	0.7
Sammanlagd risk, ‰ ..	26.1	45.7	60.8	74.9	86.3	93.8	99.9	104.6	108.6	110.4	111.3	111.6

Tabell 4.

Risk för brott och beräknad sammanlagd risk för kvinnor i Stockholm och övriga städer samt på landsbygden.

Ålder	Städer						Landsbygd	
	Stockholm		Övriga städer		Samtliga städer		På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰
	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰		
15—18	3.7	1.1	7.3	2.2	6.5	2.0	5.1	1.5
18—21	8.5	3.7	6.7	4.2	7.1	4.1	3.5	2.6
21—25	8.2	6.9	5.9	6.5	6.6	6.7	2.5	3.6
25—30	5.0	9.4	2.4	7.7	3.2	8.2	1.2	4.2
30—35	3.8	11.3	1.4	8.4	2.1	9.3	0.6	4.5
35—40	2.5	12.5	1.5	9.2	1.8	10.2	0.4	4.7
40—45	1.2	13.1	0.3	9.3	0.6	10.5	0.2	4.8
45—50	3.0	14.6	0.5	9.6	1.3	11.1	0.3	4.9
50—55	1.0	15.1	—	9.6	0.3	11.2	0.2	5.0
55—60	0.6	15.4	0.5	9.8	0.5	11.5	0.2	5.1
60—65	—	15.4	0.3	10.0	0.2	11.6	—	5.1
65—70	—	15.4	—	10.0	—	11.6	0.1	5.2

skriven i stad. Då materialet för kvinnor är mindre, har bland städerna endast särskilt Stockholm från övriga städer. Här finna vi en väsentlig ökning av risken. Skillnaden mellan Stockholm och övriga städer är av samma storleksordning som skillnaden mellan övriga städer och landsbygden. Detta kan sammanhånga med att andra brottsarter äro utmärkande för kvinnor än för män. (Vi skola senare i korthet diskutera de olika brottsarterna.) Innan man skriver skillnaden mellan stad och landsbygd på miljöfaktorernas konto, är det nödvändigt att i korthet diskutera arvsfaktorernas betydelse för brottsligheten samt vidare frågan, om olikheter i arvsavseende föreligga mellan stads- och lanthefolkning.

Brottsligheten ur arossynpunkt.

Benägenheten att begå brott kan ju rimligtvis inte vara direkt ärftlig på så sätt, att en individ ärver ett anlag att

överträda en viss lagparagraf. I den mån arvsfaktorer spela en roll, måste dessa medföra psykiska egenskaper, som försvåra eller förhindra individens anpassning till de i rättsregler utkristalliserade fordringar man i ett samhälle ställer på medborgarnas uppförande. De existerande rättsreglerna variera ju i någon mån från den ena tidsperioden till den andra och från det ena området till det andra, men i princip innebära de en fordran på att vederbörande inte enbart skall taga hänsyn till egna intressen utan i viss utsträckning beakta medmänniskors och samhällets »intressen«. För att kunna anpassa sig på det fordrade sättet måste en individ besitta psykiska egenskaper, som fungera något så när tillfredsställande. Uppenbara brister härvidlag medföra, att han betraktas som ej ansvarig för sina handlingar, och de rubbningar man härvidlag tar hänsyn till kunna ju antingen ha karaktären av en allmän nedsättning av intelligensen eller utgöras av andra psykiska abnormiteter (psykopati, sinnessjukdom). Det är uppenbart, att de brott, som begås av psykiskt abnormala, i viss utsträckning kunna anses bottna i arvsfaktorer, därför att de psykiska abnormiteterna, som äro orsak till brottet, kunna vara arvsbetingade.

När man vill gå vidare i diskussionen, uppställa sig då följande frågor: 1) På vilket sätt skall man dra gränsen mellan fullt tillräkneliga och förminskat eller icke tillräkneliga individer? 2) I vilken utsträckning förefinnas bland de tillräkneliga speciella ärftliga psykiska egenskaper, vilka spela en roll för uppkomsten av brott?

Frågan om gränsen mellan tillräkneliga och icke tillräkneliga är ur teoretisk synpunkt knappast möjlig att lösa. Frågan sammanhänger med den fria viljans problem. Om man antar, att människors handlande är orsaksbundet, kan en person, som begår ett brott, i en given situation inte handla på annat sätt än han gör. Människors egenskaper äro bestämda av arv och miljö. Om en annan person fått precis samma arvs massa som den brottslige och levat i exakt samma miljö, skulle han handlat på samma sätt. Han skulle ju varit personen ifråga.

Om man däremot antar en fri vilja, vilket innebär, att en människas handlande inte är orsaksbundet, och att två personer, som ha samma arvsanlag och levat i exakt samma miljö, i en given situation skulle handla på olika sätt, är det dock evident, att denna åskådning ej är hållbar, när det gäller personer med allvarliga psykiska abnormiteter. Det är emellertid omöjligt att teoretiskt motivera en bestämd gräns mellan personer, som äro fullt normala och anses ha fri vilja, och sådana, som inte äro psykiskt normala. Antingen man med den helige Augustinus antar en järnhård predestination eller med Pelagius tror, att människan syndar av fri vilja, är det ju ur praktisk synpunkt nödvändigt att dra en gräns. Om man kan konstatera grova psykiska avvikelser från det normala, anser man därför oberoende av alla teoretiska åskådningar den brottslige ej tillräknelig. Saknas sådana grova avvikelser, anser man honom ansvarig för sina handlingar. Det är naturligtvis mycket lätt att i en del fall fälla omdömen, som så till vida stå utanför diskussion, att alla äro villiga att ansluta sig till dem. Om en person är sinnesslö eller lider av en uppenbar sinnessjukdom, äro alla ense om att han ej skall anses tillräknelig. Om en person däremot inte företer något som helst abnormt, anser man honom fullt ansvarig för sina handlingar. När man emellertid vill dra en gräns och vill avgöra, i vilken utsträckning psykiska abnormiteter skola anses helt eller delvis medföra ansvarsfrihet, stöter man av två skäl på ett olösligt problem. Först och främst finns, som förut framhållits, teoretiskt ingen gräns, som kan motiveras. För det andra ha vi ej möjlighet att exakt mäta avvikelser från det normala. Under sådana omständigheter är det naturligt, att man inte kunnat uppnå enighet om en gränsdragning. Läkare bedöma fall på olika sätt. Domstolar och läkare äro inte alltid ense. Gränsdragningen förskjuter sig från tid till annan och från det ena landet till det andra. Om man vill karikera situationen, kan man säga, att om man på grundval av de

kunskaper man lyckats erhålla om en individ, som begått ett brott, söker analysera fallet, kan man komma till det resultatet, att hans handlingssätt framstår som en begriplig konsekvens av hans psyke, såsom detta utvecklats under inflytande av arvsfaktorer och miljö. I så fall ligger det ju nära till hands att säga, att vederbörande inte är ansvarig för sitt brott. Man kan också komma till det resultatet, att hans handlingssätt inte låter förklara sig med hjälp av de kunskaper man har. Det framstår som gåtfullt och man måste ju då antaga, att man saknar kännedom om någon avgörande sida av hans psyke. Han kan ju inte begå en handling utan »orsak«. Något alldeles speciellt måste ju ha tillkommit. Även då kan man vara frestad att anse, att vederbörande egentligen inte är ansvarig, men man kan inte motivera ett omdöme i denna riktning. I praktiken är det ofta synpunkter av denna art, som bli avgörande för gränsdragningen. I oförklarliga eller svår-förklarliga fall, då vederbörande före brottet uppfört sig normalt och vid undersökning ej visar avvikelser från vad man anser vara normalt, påstår man, att vederbörande är ansvarig, och i andra anser man, att han är förminskat tillräknelig eller otillräknelig. Om man kunde fälla »riktiga« omdömen rörande vederbörandes tillräknelighet, skulle man inte ha anledning att misstänka, att arvsfaktorer spela en roll för de tillräkneliga. För de övriga skulle man veta, i vad mån arvsfaktorer eller miljöfaktorer eller båda tillsammans vore orsaken till de psykiska egenskaper, som föra till brott.

Gränsdragningen påverkas säkerligen i viss utsträckning av allmänna hänsyn. Skulle man i mycket stor utsträckning anse sig ha möjlighet att förstå den brottsliga handlingssätt och att anse detta orsaksbundet, kunde detta medföra riskabla sociala konsekvenser. Det skulle kunna uppstå en allmänt utbredd åsikt, att man med hjälp av läkare i stor utsträckning skulle kunna undgå straff. Man skulle på sin höjd riskera vård såsom psykiskt abnorm under kortare eller längre tid (i vissa fall dock ganska

lång tid), men man skulle i varje fall undgå den moraliska förkastelsedom och den sociala bojkott, som ett brott, för vilket man anses ansvarig, i viss utsträckning medför. De omdömen, som fällas av läkare rörande enskilda fall, måste därför i någon mån ta hänsyn till den allmänna meningen och till den uppfattning, som föreligger bland domare och lekmän. Man drar för närvarande gränsen så, att man till icke tillräkneliga räknar endast de allra grövsta abnormiteterna, vilka ju i viss utsträckning äro arvsbetingade. Man kan emellertid ej utesluta möjligheten av att även för den övriga gruppen i någon utsträckning föreligga arvsbetingade psykiska egenskaper, som spela en roll för att vederbörande blir brottslig.

Dessa egenskaper kunna nu ha mycket olika karaktär vid olika brott. Det är i första rummet fråga om en allmän oförmåga att behärska drifter och önskningar, en bristande balans mellan intelligens samt självbehärskning och begär av olika slag. Det kan vara fråga om en oförmåga att behärska speciella drifter, exempelvis sexuella drifter. Slutligen kan orsaken vara en oförmåga att avhålla sig från sprit och en oförmåga att i berusat tillstånd behärska drifter och önskningar, som i nyktert tillstånd kunna hållas nere vid en social nivå. Det må i detta sammanhang erinras om att om en person på grund av berusning får symptom, som påminna om dem vid vissa sinnessjukdomar, s. k. patologiskt rus, kan han bli förklarad straffri. Alkoholpåverkan medför emellertid också en nedsättning av omdöme och intelligens. En person, som har tillräcklig intelligens för att falla något ovanför den gräns man drar för förminskat tillräkneliga eller otillräkneliga, kan under inverkan av ett rus komma under denna gräns. Till detta tar man emellertid ingen hänsyn, då det gäller att avgöra, om han är ansvarig för sitt brott. Det är under alla omständigheter fråga om en oförmånlig relation mellan intellektuella funktioner, som utöva hämningar, och drifter, som måste hämmas. En person med starka drifter behöver

större intelligens och självbehärskning för att uppföra sig klanderfritt än en person med ett mindre starkt drift- och känsloliv. I den mån intelligens och drifter äro arvsbetingade, böra nu arvsmoment kunna spela en roll. Härtill kommer emellertid inflytande under uppfostran och senare, som medför ökad självbehärskning och som utvecklar vederbörandes intelligens och förmåga att förstå konsekvenser av handlingar. Vilken roll uppfostran spelar är emellertid svårt att avgöra. I ett primitivt samhälle spela troligen anlagen större roll än under mera komplicerade samhällsförhållanden. Under mera primitiva förhållanden få ju alla mera likartad uppfostran och utbildning än i ett komplicerat samhälle. Härtill kommer, att de sammanhang man måste överskåda för att inse, att en handling är otillåten, ställa större krav på intelligens i ett civiliserat samhälle än i ett primitivt och att frestelser och möjligheter av olika slag föreligga i olika utsträckning i olika samhällen och sociala skikt. Under alla omständigheter kan man därför aldrig nå fram till en generell lösning av vilken roll arv och miljö spela som orsak till brott. Förhållandena måste vara olika i olika samhällen och för olika brottsarter och det är inte möjligt att på basis av våra nuvarande kunskaper fälla bestämda omdömen.

*Arv- och miljöskillnader mellan lant- och
stadsbefolkning.*

Städerna ha ju uppkommit genom en koncentration av lantbefolkningen. Går man tillräckligt långt tillbaka, stamma vi ju alla från personer, som levat hela sitt liv på landet. Frågan är då, om vid lantbefolkningens ansamling i städerna det förelegat ett urval av personer med arvsegenskaper, som kunna ha varit av betydelse för brottsfrekvensen.

Något bestämt svar på denna fråga kan naturligtvis inte lämnas, då, som ovan framhållits, vi inte veta i vad mån arvsegenskaper spela en roll för brottsligheten överhuvud-

taget. Det har emellertid framhållits, att under i övrigt lika omständigheter en lägre intelligensnivå bör öka brottslighetsrisken. Det är i detta sammanhang av mindre intresse att söka utreda, huruvida det föreligger skillnader med hänsyn till den genomsnittliga intelligensen mellan stads- och lantbefolkningar. Av större intresse är frågan, om antalet personer med klen begåvning kan väntas ha en olika frekvens. Det är då klart, att vid invandring till städerna kunna personer, som lida av svåra ärftliga defekter, inte följa med i samma utsträckning som normala personer. Sinnesslöa liksom dövstumma, blinda o. dyl. ha mindre möjligheter till sådana förflyttningar. Det är billigare för dem att leva på landet etc. Man kan vidare göra gällande, att personer med klen begåvning ha mindre möjligheter att flytta till städerna. De ha inte alltid förmåga att ordna en anställning i städerna; de besitta inte de kvalifikationer, som behövas för att erhålla ett arbete i staden, så att de kunna försörja sig där etc. Mot detta kan emellertid anföras, att de klen begåvade ha sämre omdöme och därför kunna länkas i viss utsträckning invandra till städerna, trots att deras läge kanske i själva verket härigenom försämras. I de ofta svåra situationer, vari de då komma, stå de större risk att begå brott än andra. Man kan göra gällande, att personer med ett oroligt och obalanserat temperament i större utsträckning än andra ändra vistelseort och att just på sådana typer städerna utöva en viss dragningskraft. Även om det är sant, att dugliga personer, som vilja klättra uppåt på samhällsstegen, söka utnyttja de bättre möjligheterna i städerna och dessa därför få ett tillskott av en särskilt fördelaktig invandring, kan det också vara sant, att även mindre önskvärda typer invandra till städer i särskilt stor utsträckning. Det är inte möjligt att fälla ett omdöme à priori och några direkta undersökningar, som kunna ge en ledtråd, finnas ej.

I detta sammanhang må erinras om att ett av de få försöken att objektivt bevisa den nordiska rasens överläg-

senhet utgår från antagandet, att stadsbefolkningen i genomsnitt är överlägsen lantbefolkningen. Ammon (1899) har visat, att i Baden s. k. nordiska rasegenskaper äro representerade i något större utsträckning i städer än på kringliggande landsbygd. Lantborna äro något mera kortskalliga än stadsborna och antalet blonda är något större i stadsbefolkningen. Dessa förskjutningar ha emellertid rimligtvis sin orsak i att städerna uppkommit genom en blandning av folkelement från skilda håll. Inblandningen från norra Tyskland måste därför, som Wahlund (1929) framhållit, vara större i stadsbefolkningen i Baden än i lantbefolkningen och detta är den sannolika orsaken till att långskalliga personer äro något mer vanliga i stadsbefolkningen än i lantbefolkningen. Ammon lämnar för övrigt inte något bevis för sitt antagande, att stadsbefolkningen skulle vara i något speciellt avseende bättre än lantbefolkningen. Utgångspunkten är ju såtillvida egendomlig, som de, vilka vilja göra gällande, att den nordiska rasen är bättre än alla andra, ju också som regel påstå, att lantbefolkningen är »kärnsund« och bättre än städernas befolkning.

Vid diskussionen av arvsskillnaderna mellan stads- och lantbefolkning måste ihågkommas, att städerna äro förhållandevis stora isolat. I den mån isolatbrytningen ökar frekvensen av för samhället fördelaktiga egenskaper, borde man vänta, att stadsbefolkningen skall vara bättre än lantbefolkningen. Emellertid veta vi ej, hur isolatbrytningen verkar härvidlag. Den kan exempelvis verka höjande på intelligensnivån, på samma sätt som den troligen inverkar höjande på kroppslängden (jfr Dahlberg 1937—38, Broman, Dahlberg och Lichtenstein 1942), men processen kan också ha motsatt verkan eller vara ligkiltig.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att framhålla, att kroppslängden i Stockholm ligger över kroppslängden på kringliggande landsbygd. Skillnaden uppgår till omkring 1 cm. Skillnaden var större 1922—24 än 1897—98. Vid den förra tidpunkten hade för övrigt Stockholm större

Tabell 5.

Kroppslängd hos värnpliktiga män i Stockholm och på kringliggande landsbygd enligt Lundborg-Linders.

	Kroppslängd, cm	% män över 180 cm
Stockholms stad	173.42 $\pm$ 0.13	14.8
Stockholms län	172.59 $\pm$ 0.14	11.2
Uppsala län	172.35 $\pm$ 0.18	9.1
Södermanlands län	172.41 $\pm$ 0.14	10.8
Hela riket....	172.23 $\pm$ 0.03	9.7

antal långa personer (över 180 cm) än något av länen i Sverige och mindre antal korta personer än något län frånsett Norrbotten. Siffror hämtade från Lundborg—Linders (1926) återfinnas i tabell 5. Dessa förhållanden äro ej tidigare påpekade, varför de anföras här, då de ha ett visst intresse för förståelsen av den verkan isolatbrytning kan medföra och vidare ha intresse för tolkningen av de resultat Ammon erhållit.

För att kunna nå fram till bestämda slutsatser fordras alltså direkta undersökningar och speciellt är det önskvärt att utreda frekvensen av klen begåvade bland stads- och lantbefolkning. I Sverige finnas siffror för Stockholm (Dahlberg 1937), men vi disponera ej siffror för andra städer och för landsbygden, som möjliggöra en jämförelse. Även om man kan tänkas utföra utredningar över intelligensnivån, som skulle möjliggöra slutsatser, är emellertid frågan därmed inte utförligt löst. Man behöver också veta, i vad mån det föreligger skillnader, som hänföra sig till temperament, driftliv o. dyl. Härvidlag äro svårigheterna för en undersökning ännu större, då möjligheterna att fastställa sådana egenskaper äro jämförelsevis små.

Av intresse i detta sammanhang är emellertid, att, när det gäller alkoholism, har författaren kunnat visa, att i Stockholm föreligger obetydligt större risk för inflyttade

personer att bli alkoholister, än vad fallet är för infödda stockholmare. För Malmö kunde ingen skillnad konstateras härvidlag (Dahlberg 1939 och 1941). I den mån alkoholism bottnar i en bristande behärskning, bristfälligt omdöme o. dyl., tyda siffrorna härvidlag dock knappast på nämnvärda skillnader mellan en tidigare invandring och en senare. Man kunde ju möjligen vänta, att om en skillnad föreligger, denna skall vara mera utpräglad nu än tidigare. Definitiva slutsatser kunna naturligtvis inte dragas av det angivna förhållandet.

Även om man inte alldeles kan utesluta möjligheten, att den större brottsligheten i städerna i någon mån är ett uttryck för mindre önskvärda psykiska arvsskillnader mellan stads- och lantbefolkning, är det dock uppenbart, att miljöfaktorer måste spela en icke oväsentlig roll. I städerna finnas ju större möjligheter att begå vissa brott. För egendomsbrott finnas avgjort större möjligheter i städerna. Det är i vissa avseenden lättare att stjäla och möjligheten till förskingringar och bedrägeri äro rimligtvis större i städerna etc. Härtill kommer, att frestelserna äro farligare så till vida, att behovet av kontanter är större genom det organiserade nöjesliv, som förefinnes där. Tillgången på sprit är vidare större i städerna än på landsbygden. Genom restaurangväsendets större utveckling i städerna är det i Sverige rådande ransoneringssystemet mera effektivt på landsbygden. Man kan med andra ord peka på en hel rad av faktorer, som böra medföra en ökad brottslighet i städerna. Om man speciellt tänker på de klent begåvade, så är det alldeles klart, att städerna utgöra en för dem speciellt olämplig miljö. De ha svårt att finna sig till rätta i mera komplicerade förhållanden och ha svårt att få arbete. Härigenom komma de i en svår situation och på grund av sitt klenta omdöme tillgripa de brottsliga utvägar för att övervinna ögonblickets svårigheter. På landsbygden finns bättre tillgång till enkelt arbete, som de äro kompetenta att utföra, och frestelserna äro mindre. I stä-

derna kunna personer med brottsliga tendenser i större utsträckning utöva ett demoraliserande inflytande på jämnåriga, än vad fallet är på landsbygden. Det förefinnes en ligabrottslighet, som särskilt utövar en viss attraktion på klen begåvade. Frågan i vad mån städernas ungdom på det hela taget får en bättre eller sämre uppfostran än landsbygdens är svår att avgöra. Även om det inte är så stor skillnad mellan hem i stad och på land och även om skolväsendet är bättre i städerna än på landsbygden, så är det dock otvivelaktigt, att den allmänna miljön för städernas ungdom innebär riskmoment, som inte förefinns i lika stor utsträckning för landsbygdens ungdom.

Sammanfattande må framhållas, att den stora skillnaden i brottslighet mellan stad och landsbygd till väsentlig del torde sammanhånga med miljöfaktorer men att man inte alldeles kan utesluta möjligheten av att även arvsfaktorer härvidlag spela en roll.

Brottsrisk och civilstånd.

Med hänsyn till brottsligheten inom olika civilstånd kan man å priori vänta, att faktorer skola verka i motsatt riktning. De, som ingå äktenskap, kunna tänkas vara ett urval av personer, som sträva efter en ordnad livsföring. Emellertid är det också möjligt, att personer med svag motståndskraft mot frestelser i större utsträckning ingå äktenskapliga förbindelser än personer med bättre omdöme och större självbehärskning. Man kan vidare föreställa sig, att ett äktenskap och ett hem har ett förbättrande inflytande. Om en person blir gift, får han ansvar för hustru och kanske barn och han frestas möjligen inte så mycket till uteliv. Familjebildning kan emellertid också medföra ekonomiska bekymmer och medföra, att vederbörande i vissa fall ger vika inför frestelsen att skaffa medel på kriminella vägar. Framför allt är det emellertid att vänta, att även om valgiften i viss utsträckning förekomma och även om personer med mer eller mindre kriminella tendenser oftare

ingå äktenskap med varandra än slumpvis är att vänta, så måste det dock i viss utsträckning förekomma, att personer med kriminella »tendenser» ingå äktenskap med personer, som sakna mera utpräglade sådana tendenser. Därför är det skäl att vänta, att äktenskap skall ha en förbättrande inverkan och speciellt har man anledning förmoda, att kvinnor, skola ha ett »förädlade» inflytande, eftersom deras kriminalitet är så mycket lägre än männens. Man kan emellertid inte å priori avgöra, vilka faktorer som överväga och det är därför av intresse att söka erhålla en siffermässig orientering. Situationen kan emellertid för olika brottsarter ha olika karaktär. I första hand skola vi emellertid undersöka civilstånd och brottsrisk med hänsyn till den totala brottsligheten. I den följande diskussionen rörande olika brottstyper skola vi återkomma till problemet.

I tabell 6 lämnas risksiffror för män, uppdelade på civilstånd och på land och stad samt för hela riket. Vidare lämnas siffror för den beräknade sammanlagda risken. Vi finna genomgående samma typ på riskfördelningen såtillvida, att risken är högst i de yngre åldrarna och sjunker med stigande ålder. I de yngsta åldersgrupperna finnas inga gifta och risken för änklings och fränskilda kan göra sig gällande först senare. För att kunna jämföra civilstånd måste man därför begränsa jämförelsen till de åldersklasser, som motsvara varandra. Vid jämförelse mellan gifta och ogifta har en gräns dragits vid 21-årsåldern för män. För änklings och fränskilda har gränsen dragits vid 25-årsåldern.

Om vi först betrakta förhållandena i städerna, finna vi, att för de ogifta uppgår den sammanlagda risken till 10.9 %. Om vi jämföra risksiffrorna efter 25-årsåldern, finna vi för de olika åldersgrupperna, att siffrorna för de gifta för en del grupper ligga över, för andra ligga under siffrorna för de ogifta, vilket till en del (men kanske ej helt och hållet) torde vara uttryck för slumpvariationer. Om den samman-

Tabell 6.

Risk för brott och sammanlagd risk för ogifta och gifta män samt änklingar och fränskilda i stad och på land.

Ålder	Ogifta		Giftn		Änklingar		Fränskilda	
	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sammanlagd risk, ‰
Städer:								
15—18	92.0	27.3	—	—	—	—	—	—
18—21	58.0	44.2	—	—	—	—	—	—
21—25	36.6	58.1	55.7	22.1	—	—	—	—
25—30	27.7	71.1	28.3	35.9	181.8	87.7	152.7	74.0
30—35	26.4	83.3	19.4	45.2	75.0	121.4	42.2	93.4
35—40	21.8	93.2	15.5	52.5	41.6	140.8	61.7	122.4
40—45	14.1	99.6	11.8	58.1	22.9	150.6	32.6	136.6
45—50	8.4	103.4	10.9	63.2	11.0	155.3	45.9	156.2
50—55	4.9	105.6	8.9	67.4	11.0	159.9	19.8	164.5
55—60	3.2	107.0	3.1	68.9	2.9	161.1	24.5	174.7
60—65	2.2	108.0	2.1	69.9	2.3	162.1	—	174.7
65—70	3.1	109.3	1.1	70.4	—	162.1	—	174.7
21—70 ¹⁾		68.2		70.4		162.1		174.7
Landsbygd:								
15—18	29.7	8.9	—	—	—	—	—	—
18—21	27.3	17.0	—	—	—	—	—	—
21—25	18.8	24.4	27.9	11.1	—	—	—	—
25—30	14.7	31.5	15.3	18.6	—	—	79.4	39.1
30—35	11.0	36.9	9.3	23.2	9.7	4.8	51.4	63.5
35—40	11.2	42.2	11.8	29.0	11.1	10.3	81.4	101.0
40—45	5.6	44.9	7.7	32.7	7.4	14.0	117.3	152.5
45—50	7.5	48.5	6.7	35.8	5.2	16.6	77.2	184.7
50—55	4.5	50.6	3.7	37.6	7.0	20.0	12.0	189.6
55—60	0.7	50.9	2.3	38.7	3.8	21.8	12.9	194.8
60—65	0.8	51.3	1.1	39.2	4.7	24.2	—	194.8
65—70	1.1	51.8	0.7	39.6	0.8	24.6	—	194.8
21—70 ¹⁾		35.5		39.6		24.6		194.8
Hela riket:								
15—18	47.9	14.3	—	—	—	—	—	—
18—21	36.9	25.2	—	—	—	—	—	—
21—25	24.7	34.8	38.8	15.4	—	—	—	—
25—30	19.0	43.9	20.6	25.5	63.8	31.5	134.9	65.6
30—35	15.7	51.4	13.3	32.0	31.9	46.9	44.9	86.4
35—40	14.3	58.2	13.2	38.4	22.2	57.4	69.8	117.9
40—45	8.1	62.0	9.3	42.8	12.5	63.3	58.6	143.4
45—50	7.8	65.6	8.3	46.7	7.0	66.6	56.5	167.3
50—55	4.6	67.8	5.6	49.4	8.3	70.4	17.1	174.4
55—60	1.4	68.4	2.6	50.6	3.5	72.1	20.0	182.6
60—65	1.2	69.0	1.4	51.3	4.0	73.9	—	182.6
65—70	1.6	69.7	0.8	51.7	0.6	74.2	—	182.6
21—70 ¹⁾		45.7		51.7		74.2		182.6

1) För änklingar och fränskilda 25—70 år.

lagda risken efter 21 år beräknas, få vi en god överensstämmelse, nämligen 6.8 % för de ogifta och 7 % för de gifta. Gå vi vidare och undersöka förhållandena hos de fränskilda, få vi betydligt högre risksiffror och den sammanlagda risksiffran uppgår till 17.5 % (räknat från 25-årsåldern). Detta är i och för sig knappast förvånande, då mannens brottsliga tendenser kan vara den utlösande orsaken till en skilsmässa. Om man närmare granskar risksiffrorna för de gifta och ogifta, får man ett visst stöd för detta antagande i det förhållandet, att risksiffrorna för de gifta i de första åldersklasserna snarast förefalla att ligga över de ogiftas, medan i senare åldersgrupper tendensen snarast tycks gå i motsatt riktning. Detta tyder på att personer med kriminella tendenser förhållandevis tidigt ingå äktenskap, men efter jämförelsevis kort tid bli skilda.

Urvalsmoment av denna art kunna ej tänkas påverka dem, som bli änklings. Det bör knappast föreligga nämnvärd korrelation mellan mannens kriminalitet och hustruns dödlighet. Det är därför av speciellt intresse, att även risksiffrorna för änklings ligga på högre nivå än för såväl ogifta som gifta. Den sammanlagda risken uppgår för änklings till 16.2 %. För gifta över 25 år är motsvarande siffra 4.9 % och för ogifta 5.4 %.

Om vi betrakta siffrorna för landsbygden, finna vi som förut, att det ej föreligger någon mera väsentlig skillnad mellan gifta och ogifta i motsvarande åldrar. Änklingsarna stå ungefär samma sammanlagda risk som såväl gifta som ogifta; den högsta siffran finna vi för de fränskilda.

Det återstår att undersöka siffrorna för kvinnor. (Tabell 7.) Risken ligger ju nu på en mycket lägre nivå. Åldersgränsen har för kvinnor kunnat dragas vid 18 år vid jämförelse av gifta och ogifta. Någon nämnvärd skillnad föreligger ej mellan gifta och ogifta i städer. (Bland fränskilda och änkor är antalet brottsliga alltför litet, för att materialet skall tillåta en statistisk analys.) Anmärkningsvärt är, att om vi betrakta siffrorna för landsbygden, få

Tabell 7.

Risk för brott och sammanlagd risk för ogifta och gifta kvinnor samt änkor och fränskilda i stad och på land.

Ålder	Ogifta		Gifta		Änkor		Fränskilda	
	På 10.000 av medel-folkm.	Sam-man-lagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sam-man-lagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sam-man-lagd risk, ‰	På 10.000 av medel-folkm.	Sam-man-lagd risk, ‰
Städer:								
15—18	6.6	2.0	—	—	—	—	—	—
18—21	6.7	4.0	16.7	5.0	—	—	—	—
21—25	7.2	6.8	3.5	6.4	—	—	—	—
25—30	4.6	9.1	1.1	6.9	19.2	9.6	31.4	17.1
30—35	2.1	10.1	2.0	7.9	—	9.6	13.0	23.5
35—40	3.4	11.8	0.6	8.2	9.0	14.0	4.5	25.7
40—45	0.4	12.0	0.3	8.3	2.7	15.3	3.9	27.6
45—50	0.5	12.3	1.2	8.9	3.4	17.0	3.8	29.4
50—55	—	12.3	0.2	9.1	—	17.0	4.1	31.4
55—60	—	12.3	0.9	9.5	—	17.0	—	31.4
60—65	—	12.3	0.6	9.7	—	17.0	—	31.4
65—70	—	12.3	—	9.7	—	17.0	—	31.4
18—70 ¹⁾	—	10.3	—	9.7	—	17.0	—	31.4
Landsbygd:								
15—18	5.0	1.5	—	—	—	—	—	—
18—21	3.7	2.6	—	—	—	—	—	—
21—25	3.3	3.9	0.5	0.2	—	—	—	—
25—30	1.7	4.8	0.8	0.6	—	—	28.3	14.1
30—35	0.9	5.2	0.4	0.8	—	—	16.1	22.0
35—40	0.3	5.4	0.3	1.0	—	—	10.6	27.2
40—45	—	5.4	0.3	1.1	—	—	—	27.2
45—50	—	5.4	0.3	1.3	—	—	8.7	31.4
50—55	—	5.4	0.3	1.4	—	—	—	31.4
55—60	—	5.4	0.3	1.6	—	—	—	31.4
60—65	—	5.4	—	1.6	—	—	—	31.4
65—70	—	5.4	—	1.6	0.5	0.2	—	31.4
18—70 ¹⁾	—	3.9	—	1.6	—	0.2	—	31.4
Hela riket:								
15—18	5.5	1.7	—	—	—	—	—	—
18—21	4.9	3.1	4.6	1.4	—	—	—	—
21—25	5.1	5.1	1.6	2.0	—	—	—	—
25—30	3.1	6.7	0.9	2.5	8.0	4.0	32.7	16.2
30—35	1.5	7.4	1.0	3.0	—	4.0	13.9	23.0
35—40	1.7	8.2	0.4	3.2	3.7	5.8	6.3	26.1
40—45	0.2	8.3	0.3	3.3	1.1	6.4	2.8	27.5
45—50	0.2	8.4	0.7	3.7	1.5	7.1	5.3	30.0
50—55	—	8.4	0.3	3.8	—	7.1	2.8	31.4
55—60	—	8.4	0.5	4.1	—	7.1	—	31.4
60—65	—	8.4	0.1	4.1	—	7.1	—	31.4
65—70	—	8.4	—	4.1	0.3	7.3	—	31.4
18—70 ¹⁾	—	6.8	—	4.1	—	7.3	—	31.4

1) För änkor och fränskilda 25—70 år.

vi väsentligt högre sammanlagd risk för ogifta än för gifta. Siffran för de ogifta uppgår till 0.39 % och för de gifta till 0.16 %. Det ligger närmast till hands att anta, att orsaken är, att man på landsbygden har bättre kännedom och tar större hänsyn till karaktären hos den kvinna man gifter sig med, än vad man gör eller kan göra i städer. Det är mindre sannolikt, att orsaken är, att mannens inflytande minskar den kvinnliga partens kriminalitet, då nämnvärd skillnad ej kunnat konstateras mellan gifta och ogifta i städer. Det kan emellertid ej anses alldeles utslutet, att möjligheterna för en man att hålla ett vaksamt öga på sin hustru är större på landsbygden än i städer.

Brottstyper.

Vid indelningen i brottstyper har använts den gruppering, som utnyttjas i den officiella statistiken. Emellertid är det material, som författaren disponerar, för en del brottstyper alltför litet för att tillåta speciella beräkningar. Därför ha endast de viktigare brottstyperna kunnat närmare undersökas; övriga brottstyper ha sammanlagits till en grupp. Materialet har vidare varit för litet för att särskilja änklingar resp. änkor och fränskilda som särskilda grupper. Därför lämnas i det följande tabeller endast över ogifta och gifta (i vilka alltså ej änklingar och änkor samt fränskilda ingå) samt totalsiffror (i vilka änklingar resp. änkor och fränskilda ingå). Det har nu förekommit, att en del personer samtidigt begått flera brott, exempelvis förskingring och bedrägeri. För att undvika dubbelräkning har vederbörande då redovisats endast under den brottskategori, som medfört det svåraste straffet. På grund av männens högre brottslighet har det varit möjligt att göra en mera ingående uppdelning av dem på olika brottstyper.

Männens brottslighet.
Brott mot strafflagen.

Egendomsbrott.

Till egendomsbrotten räkna vi först och främst stöld inkl. snatteri. En översikt av riskförhållandena lämnas i tabell 8. Den sammanlagda risken för stadsbefolkningen

Tabell 8.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för stöld och snatteri i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	72.2	21.5	—	—	72.2	21.5
18—21	37.4	32.4	—	—	37.6	32.5
21—25	16.9	39.0	20.9	8.3	17.3	39.2
25—30	9.0	43.3	8.3	12.4	9.0	43.5
30—35	8.8	47.5	4.8	14.8	6.4	46.5
35—40	3.8	49.3	3.5	16.5	3.7	48.3
40—45	1.7	50.1	1.3	17.2	1.3	48.9
45—50	3.1	51.6	1.3	17.8	1.6	49.7
50—55	1.2	52.2	0.8	18.2	1.0	50.2
55—60	1.6	52.9	0.3	18.3	0.4	50.4
60—65	—	52.9	—	18.3	—	50.4
65—70	3.1	54.4	0.6	18.6	0.8	50.7
21—70		22.5		18.6		
Landsbygd:						
15—18	23.3	7.0	—	—	23.3	7.0
18—21	16.2	11.8	—	—	16.2	11.8
21—25	8.2	15.0	5.4	2.2	8.0	14.9
25—30	4.3	17.1	5.5	4.9	4.7	17.2
30—35	2.6	18.4	2.8	6.3	2.8	18.6
35—40	3.2	19.9	2.7	7.6	2.9	20.0
40—45	0.7	20.3	1.2	8.2	1.2	20.6
45—50	1.9	21.2	0.9	8.7	1.2	21.2
50—55	—	21.2	0.4	8.8	0.3	21.4
55—60	—	21.2	0.7	9.2	0.6	21.7
60—65	0.8	21.6	0.2	9.3	0.5	21.9
65—70	—	21.6	0.2	9.4	0.1	22.0
21—70		9.9		9.4		

uppgår till 5.1 % och för lantbefolkningen till 2.2 %. Risken för stöld och snatteri uppgår med andra ord till ungefär hälften av den sammanlagda brottsrisken och tendensen att stjäla är något mer än dubbelt så stor hos stadsbefolkning som hos lantbefolkning. Mellan ogifta och gifta i lantbefolkningen föreligger ingen skillnad. Möjligen föreligger däremot en skillnad i städer, så att de ogifta ha något större sammanlagd risk. Karakteristiskt för brottsrisken, när det gäller stöld och snatteri, är, att den gör sig gällande mycket kraftigt redan i yngre år. Den är störst i åldern 15—18 år och minskar sedan kontinuerligt. Efter 50-årsåldern är risken att begå stöld och snatteri en första gång relativt liten. Det må understrykas, att detta ej innebär, att personer ovanför denna ålder ej stjäla, utan endast betyder, att om de stjäla i denna ålder, så är det sällan första gången de begå ett brott.

Risken för bedrägeri och förskingring är liksom för stöld störst i yngsta åldersgruppen, men sjunker långsammare än stöldrisken. Om vi betrakta sammanlagda risken, finna vi först och främst vida lägre siffror för lantbefolkningen än för stadsbefolkningen. För den förstnämnda gruppen är risken 0.29 % och för den sistnämnda 1.2 %. Siffran är med andra ord omkring 4 gånger större för stadsbefolkningen. Ännu mera anmärkningsvärt är kanske, att de gifta ha väsentligt högre risksiffror än de ogifta såväl i stad som på landsbygd. För de gifta i städer är, som framgår av tabellen, siffran 1.21 % och för de ogifta 0.58 %. Motsvarande siffror för lantbefolkningen är 0.37 % och 0.14 %. Man kanske kan våga uttrycka saken så, att en man med bedrägliga tendenser jämförelsevis ofta lyckas förmå en kvinna till äktenskap, innan han begår ett bedrägeri, för vilket han blir dömd.

I tabell 10 lämnas även siffror för förfalskningsbrott. Risken är nu i lantbefolkning störst i gruppen 18—21 år. I åldersgruppen 15—18 år är siffran lägre, vilket rimligtvis sammanhänger med att mycket unga personer ha små

Tabell 9.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för bedrägeri, förskingring och brott i konkurs i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	8.0	2.4	—	—	8.0	2.4
18—21	4.0	3.6	—	—	4.0	3.6
21—25	2.6	4.6	11.1	4.4	3.4	5.0
25—30	2.7	6.0	3.5	6.2	3.2	6.6
30—35	1.6	6.8	3.5	7.9	2.9	8.0
35—40	—	6.8	2.2	9.0	1.8	8.9
40—45	0.8	7.2	2.0	10.0	2.0	9.9
45—50	2.1	8.2	1.5	10.7	1.8	10.8
50—55	2.4	9.4	0.8	11.1	1.2	11.4
55—60	—	9.4	1.0	11.7	0.8	11.7
60—65	—	9.4	0.4	11.8	0.3	11.8
65—70	—	9.4	0.6	12.1	0.4	12.0
21—70		5.8		12.1		
Landsbygd:						
15—18	1.4	0.4	—	—	1.4	0.4
18—21	1.1	0.7	—	—	1.2	0.8
21—25	0.4	0.9	4.5	1.8	0.7	1.0
25—30	0.7	1.3	1.0	2.3	0.8	1.5
30—35	0.1	1.3	0.5	2.6	0.4	1.6
35—40	0.2	1.4	0.8	3.0	0.7	2.0
40—45	0.3	1.6	0.6	3.3	0.6	2.3
45—50	0.5	1.9	0.2	3.4	0.4	2.5
50—55	0.6	2.1	0.4	3.6	0.6	2.8
55—60	—	2.1	0.3	3.7	0.2	2.9
60—65	—	2.1	—	3.7	—	2.9
65—70	—	2.1	—	3.7	—	2.9
21—70		1.4		3.7		

möjligheter till ett sådant brott. För att en förfalskning skall kunna genomföras, fordras, att vederbörande har en erfarenhet och företagsamhet, som troligen ej så ofta förefinnes hos yngre individer. För övrigt är det anmärkningsvärt, att vid denna brottstyp skillnaden mellan land och stad inte är så utpräglad och att det heller inte föreligger

Tabell 10.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för förfälskning i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	2.0	0.6	—	—	2.0	0.6
18—21	1.8	1.1	—	—	1.8	1.1
21—25	1.5	1.7	—	—	1.4	1.7
25—30	0.3	1.9	2.0	1.0	1.1	2.2
30—35	1.3	2.5	1.3	1.7	1.3	2.9
35—40	2.2	3.6	0.3	1.8	1.0	3.3
40—45	0.8	4.0	0.5	2.1	0.5	3.6
45—50	—	4.0	0.5	2.3	0.4	3.8
50—55	—	4.0	0.2	2.5	0.2	3.9
55—60	—	4.0	—	2.5	—	3.9
60—65	—	4.0	—	2.5	—	3.9
65—70	—	4.0	—	2.5	—	3.9
21—70		2.9		2.5		
Landsbygd:						
15—18	0.5	0.1	—	—	0.5	0.1
18—21	1.6	0.6	—	—	1.7	0.7
21—25	0.4	0.8	2.7	1.1	0.6	0.9
25—30	0.7	1.2	0.7	1.4	0.7	1.3
30—35	0.7	1.5	0.4	1.6	0.6	1.5
35—40	0.5	1.8	0.5	1.9	0.5	1.8
40—45	0.3	1.9	0.7	2.2	0.6	2.1
45—50	0.9	2.4	0.7	2.6	0.7	2.4
50—55	—	2.4	0.1	2.6	0.1	2.5
55—60	—	2.4	0.1	2.7	0.1	2.5
60—65	—	2.4	—	2.7	—	2.5
65—70	1.1	3.0	—	2.7	0.1	2.6
21—70		2.3		2.7		

någon mera påfallande skillnad mellan gifta och ogifta.

Den sammanlagda risken för egendomsbrott uppgår för män i städer till 6.7 ‰ och för män på landet till 2.8 ‰. Egendomsbrotten utgöra med andra ord den viktigaste brottstypen. I viss utsträckning är det härvidlag fråga om brott, som bollna i att vederbörande besinner sig i en svår

ekonomisk situation, men det är naturligtvis ej möjligt att avgöra, hur ofta förmildrande omständigheter av denna art föreligga, och det är därför ej heller möjligt att avgöra, i vad mån en höjd levnadsstandard och en jämnare egendomsfördelning skulle kunna motverka denna brottslighet.

Våldsbrott.

Till denna grupp hör först och främst misshandel, men i stor utsträckning äro brott mot offentlig myndighet också av våldsam karaktär. Siffror för förstnämnda brottsrisker lämnas i tabell 11. Vi finna liknande förhållanden som tidigare såtillvida, att risken för misshandelsbrott är större i städer än på landsbygd, ehuru skillnaden snarast är något mindre än för egendomsbrott. En egendomlighet är, att risken för våldsbrott är låg i yngsta åldersgruppen och stiger till ett maximum i 21—25-årsåldern för att därefter långsamt sjunka. Brott förekomma dock ända upp till 60—65-årsåldern. Säkerligen sammanhänger stegringen i brottsfrekvensen upp mot 20—25-årsåldern delvis med de växande kroppskrafterna, delvis med en stegring av spritmissbruket. Om vi jämföra ogifta med gifta, finna vi högre siffror för de ogifta. Personer av mera brutal typ tyckas med andra ord ha något mindre utsikter till äktenskap än andra. Betrakta vi siffrorna för brott mot offentlig myndighet, återfinna vi liknande förhållanden. (Tabell 12.) Riskmaximum ligger i 20—25-årsåldern. Risken är större i städer än på landsbygd, ehuru skillnaden alltjämt inte är så utpräglad som för egendomsbrott. Slutligen äro risksiffrorna på det hela taget högre för ogifta än för gifta i motsvarande åldrar.

Sedlighetsbrott.

En alldeles speciell grupp utgör sedlighetsbrotten och det är naturligt, att vi även här finna en skillnad mellan stad och landsbygd. Sammanlagda risken är för män i städer

Tabell 11.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för misshandel i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.6	0.2	—	—	0.6	0.2
18—21	2.2	0.8	—	—	2.2	0.8
21—25	2.7	1.9	1.4	0.6	2.6	1.9
25—30	2.7	3.3	1.0	1.1	2.0	2.9
30—35	1.3	3.9	0.5	1.3	0.8	3.2
35—40	0.5	4.2	0.3	1.5	0.5	3.5
40—45	0.8	4.6	0.7	1.8	0.8	3.9
45—50	—	4.6	0.5	2.1	0.4	4.1
50—55	—	4.6	0.4	2.3	0.3	4.3
55—60	—	4.6	0.5	2.5	0.6	4.6
60—65	—	4.6	0.4	2.7	0.3	4.7
65—70	—	4.6	—	2.7	—	4.7
21—70	—	3.8	—	2.7	—	—
Landsbygd:						
15—18	0.6	0.2	—	—	0.6	0.2
18—21	1.4	0.6	—	—	1.4	0.6
21—25	2.3	1.5	1.8	0.7	2.2	1.5
25—30	1.4	2.2	0.9	1.1	1.2	2.1
30—35	0.4	2.4	0.4	1.4	0.4	2.3
35—40	0.2	2.5	0.1	1.4	0.2	2.4
40—45	0.7	2.9	0.3	1.6	0.4	2.6
45—50	—	2.9	0.2	1.7	0.3	2.7
50—55	—	2.9	—	1.7	—	2.7
55—60	—	2.9	—	1.7	—	2.7
60—65	—	2.9	—	1.7	—	2.7
65—70	—	2.9	—	1.7	—	2.7
21—70	—	2.3	—	1.7	—	—

0.38 ‰ och för män på landsbygden 0.2 ‰. Det är ävenledes ej förvånande, att de ogifta visa högre risksiffror än de gifta. (Tabell 13.) Skillnaden för lantbefolkningen är emellertid förhållandevis liten, medan den däremot för stadsbefolkningen är påfallande stor. Risker är störst i yngsta åldersgruppen, men håller sig för övrigt anmärk-

Tabell 12.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot offentlig myndighet m. m. i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Giftn		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.4	0.1	—	—	0.4	0.1
18—21	1.8	0.7	—	—	1.8	0.7
21—25	2.9	1.8	5.6	2.2	3.1	1.9
25—30	2.7	3.1	1.8	3.1	2.3	3.1
30—35	1.3	3.8	0.8	3.5	1.0	3.5
35—40	2.2	4.9	0.3	3.7	0.7	3.9
40—45	1.7	5.7	0.2	3.8	0.4	4.1
45—50	—	5.7	0.4	3.9	0.4	4.3
50—55	—	5.7	0.2	4.0	0.2	4.4
55—60	—	5.7	—	4.0	—	4.4
60—65	—	5.7	—	4.0	—	4.4
65—70	—	5.7	—	4.0	—	4.4
21—70		5.0		4.0		
Landsbygd:						
15—18	—	—	—	—	—	—
18—21	1.5	0.4	—	—	1.5	0.4
21—25	1.3	0.9	2.7	1.1	1.4	1.0
25—30	2.1	2.0	0.5	1.3	1.6	1.8
30—35	0.4	2.2	0.4	1.6	0.5	2.0
35—40	0.9	2.7	—	1.6	0.3	2.2
40—45	—	2.7	—	1.6	—	2.2
45—50	—	2.7	0.1	1.6	0.1	2.2
50—55	—	2.7	0.2	1.7	0.2	2.3
55—60	—	2.7	—	1.7	0.1	2.4
60—65	—	2.7	—	1.7	0.2	2.5
65—70	—	2.7	—	1.7	—	2.5
21—70		2.2		1.7		

ningsvärt konstant från 20-årsåldern och upp till 50-årsåldern. Det förefaller för övrigt, som om en obetydlig förhöjning skulle föreligga efter 60-årsåldern. Man brukar framhålla, att då vissa sexuella abnormiteter föreligga, kan vederbörande i många fall uppföra sig någotsånär tillfreds-

Tabell 13.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för
sedlighetsbrott i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Giffta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	5.5	1.6	—	—	5.5	1.6
18—21	0.6	1.8	—	—	0.6	1.8
21—25	0.9	2.2	1.4	0.6	1.0	2.2
25—30	0.7	2.5	0.5	0.8	0.7	2.6
30—35	1.6	3.3	—	0.8	0.5	2.8
35—40	1.1	3.9	0.2	0.9	0.4	3.0
40—45	—	3.9	0.5	1.1	0.4	3.2
45—50	1.0	4.4	0.2	1.2	0.4	3.4
50—55	—	4.4	0.2	1.3	0.2	3.5
55—60	—	4.4	—	1.3	—	3.5
60—65	2.2	5.5	0.4	1.5	0.5	3.8
65—70	—	5.5	—	1.5	—	3.8
21—70		3.7		1.5		
Landsbygd:						
15—18	1.7	0.5	—	—	1.7	0.5
18—21	1.0	0.8	—	—	1.1	0.8
21—25	0.3	0.9	0.9	0.4	0.3	1.0
25—30	0.2	1.1	0.2	0.4	0.2	1.1
30—35	0.4	1.3	0.1	0.5	0.2	1.2
35—40	0.2	1.4	0.9	0.9	0.7	1.6
40—45	0.7	1.7	—	0.9	0.2	1.7
45—50	1.4	2.4	—	0.9	0.3	1.8
50—55	—	2.4	0.1	1.0	0.1	1.9
55—60	—	2.4	0.1	1.1	0.1	1.9
60—65	—	2.4	0.3	1.2	0.2	2.0
65—70	—	2.4	—	1.2	—	2.0
21—70		1.6		1.2		

ställande, så länge hans krafter äro obrutna. När intelligens och omdöme vid högre ålder börjar avtaga, göra drifterna sig gällande. Denna tankegång är bestickande, men den bör inte övervärderas. Det är inte fråga om en kraftig ökning i de högre åldrarna och, som framgår av

de tabeller, som lämnats, förekomma även vid andra brottstyper första brott uppe i dessa åldrar.

Övriga brott mot strafflagen.

Övriga brott mot strafflagen, som inte falla under någon av ovannämnda rubriker, omfatta brott av mycket varierande karaktär. Ingen av de brottstyper, som ingå i denna grupp, är emellertid ur statistisk synpunkt tillräckligt omfattande för att tillåta en närmare analys. Därför lämnas i tabell 14 endast för fullständighetens skull siffror över summan av sådana brott. Att siffrorna ligga högre för män i städer än för män på landsbygden är ju att vänta. Anmärkningsvärt är, att sammanlagda risken för de gifta är större än för de ogifta såväl i stads- som lantbefolkning. (Detta kan möjligen sammanhånga med att brott av ämbetsman är en av de större grupperna och härvidlag är det övervägande fråga om gifta personer.)

Brott mot andra författningar.

Alkoholbrott.

I det föregående ha vi diskuterat de olika typer av brott, som falla under strafflagen. En del allvarigare brott falla emellertid under andra författningar och lagar och en mycket viktig grupp härvidlag kan rubriceras som alkoholbrott, då de på olika sätt sammanhånga med alkoholförtäring.

I tabell 15 lämnas siffror över brott mot rusdrycksförordningen. Egendomligt nog föreligger för dessa brott ingen skillnad mellan landsbygd och stad. Risken är emellertid större för ogifta än för gifta. Sammanlagda risken uppgår till 0,18 % för såväl städer som landsbygd och hela riket.

När det gäller rattfylleri (tabell 16), finner man däremot väsentligt högre risk för stadsbor än för lantbor. Påfallande är emellertid, att risken är större för gifta än för ogifta. Det är naturligt, att risken skall vara större i städerna, eftersom motorfordon i större utsträckning disponeras av

Tabell 14.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för
övriga brott mot strafflagen i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.4	0.1	—	—	0.4	0.1
18—21	1.4	0.5	—	—	1.6	0.6
21—25	0.9	0.9	2.8	1.1	1.1	1.0
25—30	0.7	1.2	3.3	2.7	1.7	1.9
30—35	1.3	1.9	0.5	3.0	0.9	2.3
35—40	0.5	2.2	0.5	3.2	0.5	2.5
40—45	—	2.2	0.2	3.3	0.3	2.7
45—50	—	2.2	0.4	3.5	0.3	2.8
50—55	—	2.2	0.8	3.9	0.8	3.2
55—60	—	2.2	0.3	4.0	0.4	3.4
60—65	—	2.2	—	4.0	—	3.4
65—70	—	2.2	—	4.0	—	3.4
21—70		1.6		4.0		
Landsbygd:						
15—18	1.0	0.3	—	—	1.0	0.3
18—21	0.9	0.6	—	—	0.9	0.6
21—25	1.3	1.1	0.9	0.4	1.2	1.1
25—30	0.7	1.4	0.5	0.6	0.6	1.4
30—35	0.1	1.5	0.7	0.9	0.4	1.6
35—40	0.2	1.6	0.7	1.3	0.6	1.9
40—45	0.3	1.8	0.5	1.5	0.5	2.1
45—50	—	1.8	0.3	1.7	0.3	2.3
50—55	—	1.8	0.2	1.8	0.2	2.3
55—60	—	1.8	0.1	1.9	0.1	2.4
60—65	—	1.8	—	1.9	0.1	2.5
65—70	—	1.8	—	1.9	—	2.5
21—70		1.2		1.9		

stadsbor. Att gifta stå större risk än ogifta, torde ha samma förklaring, d. v. s. att gifta i större utsträckning disponera bil än ogifta. Risksiffrorna visa slutligen den påfallande egendomligheten, att risken är störst i 35—40-årsåldern. Att den är låg i yngre åldrar bör ävenledes sammanhånga med att yngre män inte ha tillgång till bil i samma

Tabell 15.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot rusdrycksförordningen i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	—	—	—	—	—	—
18—21	0.2	0.1	—	—	0.2	0.1
21—25	0.5	0.2	—	—	0.4	0.2
25—30	0.7	0.6	0.5	0.3	0.6	0.5
30—35	1.3	1.2	0.7	0.6	1.0	1.0
35—40	1.1	1.8	0.5	0.8	0.8	1.4
40—45	0.8	2.2	—	0.8	0.1	1.5
45—50	—	2.2	0.2	0.9	0.1	1.6
50—55	—	2.2	0.2	1.0	0.2	1.6
55—60	—	2.2	—	1.0	0.2	1.8
60—65	—	2.2	—	1.0	—	1.8
65—70	—	2.2	—	1.0	—	1.8
21—70	—	2.1	—	1.0	—	—
Landsbygd:						
15—18	1.1	0.3	—	—	1.1	0.3
18—21	1.1	0.7	—	—	1.1	0.7
21—25	0.8	1.0	—	—	0.7	1.0
25—30	0.4	1.2	0.3	0.2	0.4	1.2
30—35	0.3	1.3	0.2	0.3	0.2	1.3
35—40	0.5	1.6	0.4	0.5	0.4	1.5
40—45	0.3	1.7	0.1	0.5	0.2	1.6
45—50	—	1.7	—	0.5	—	1.6
50—55	0.6	2.0	0.4	0.7	0.4	1.7
55—60	—	2.0	—	0.7	—	1.7
60—65	—	2.0	0.2	0.8	0.1	1.8
65—70	—	2.0	—	0.8	—	1.8
21—70	—	1.4	—	0.8	—	—

utsträckning som medelålders män, men det är dock påfallande, att riskmaximum ligger så högt.

Det må i detta sammanhang erinras om att, när det gäller risk att bli dömd för ett 1:sta fylleri för personer, skrivna i Stockholm, stiger risken från yngre år till ett maximum i 25-årsåldern, medan däremot, när det gäller omhän-

Tabell 16.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för rattfylleri i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.4	0.1	—	—	0.4	0.1
18—21	1.6	0.6	—	—	1.6	0.6
21—25	3.6	2.0	9.7	3.9	4.4	2.3
25—30	6.6	5.4	6.5	7.1	6.7	4.7
30—35	5.9	8.3	6.8	10.5	6.6	8.0
35—40	8.7	12.6	7.3	14.1	7.9	11.9
40—45	6.6	15.9	6.4	17.3	6.7	15.2
45—50	2.1	16.9	6.0	20.2	5.8	18.0
50—55	1.2	17.5	5.0	22.6	4.6	20.3
55—60	—	17.5	1.0	23.2	1.0	20.8
60—65	—	17.5	0.7	23.5	0.8	21.2
65—70	—	17.5	—	23.5	—	21.2
21—70		16.9		23.5		
Landsbygd:						
15—18	—	—	—	—	—	—
18—21	1.6	0.5	—	—	1.6	0.5
21—25	2.8	1.6	7.2	2.9	3.1	1.7
25—30	3.7	3.4	5.5	5.6	4.3	3.9
30—35	5.6	6.2	3.7	7.5	4.5	6.1
35—40	5.0	8.7	5.6	10.2	5.4	8.8
40—45	2.1	9.7	4.1	12.2	4.0	10.8
45—50	1.9	10.7	4.0	14.3	3.7	12.6
50—55	2.2	11.8	1.8	15.1	2.0	13.6
55—60	—	11.8	0.9	15.6	0.9	14.0
60—65	—	11.8	0.5	15.8	0.3	14.2
65—70	—	11.8	0.2	16.0	0.3	14.4
21—70		11.4		16.0		

dertagande av nykterhetsnämnd för alkoholism, riskmaximum ligger vid 45-årsåldern. Situationen i förhållande till alkohol är tydligen den, att när man växer upp, börjar man vid varierande tidpunkter använda sprit och berusa sig. Risken att för första gången bli dömd för fylleri stiger därför. Efter 25-årsåldern har ett så stort antal uppnått

att bli dömda för fylleri, att risken för en första dom sjunker. Det må i detta sammanhang erinras om att den sammanlagda risken att bli dömd för fylleri minst en gång för en man, skriven i Stockholm, uppgår till 25 % (jfr Gunnar Dahlberg, 1939). En del män använda nu sprit alltmer omåttligt och bli så småningom omhändertagna som alkoholister. För detta fordras emellertid en lång meritlista, varför riskmaximum för det första omhändertagandet ligger så högt som vid 45-årsåldern. Andra personer, som en eller annan gång bli dömda för fylleri, gå ej i tillräcklig utsträckning vidare på vägen mot omåttligt missbruk och därför blir endast en mindre del av dem, som dömas minst en gång för fylleri, omhändertagna för alkoholism. Det är nu knappast troligt, att de utpräglade alkoholisterna i större utsträckning bli dömda för rattfylleri. Deras ekonomiska situation blir så förstörd av deras missbruk, att de knappast i större utsträckning ha tillgång till bil. Siffrorna för rattfylleri tyda därför närmast på att ett jämförelsevis allmänt missbruk förekommer högt upp i åldrarna vid sidan av den alkoholism, som medför omhändertagande av nykterhetsnämnd. Då emellertid inga siffror finnas över åldersfördelningen vid upprepade fylleriförelseer, är det emellertid ej möjligt att göra mera bestämda uttalanden. Överhuvudtaget föreligger dock ett starkt samband mellan vissa former av kriminalitet och alkoholism. I ett senare arbete kommer författaren att närmare diskutera dessa förhållanden.

Med hänsyn till rattfylleri är det slutligen av intresse, att som förut framhållits risken såväl i stads- som lantbefolkningen är större bland de gifta än bland de ogifta. De tidigt gifta förefalla med andra ord vara ett urval av personer, som dels ha benägenhet att berusa sig, dels ha tillgång till bil.

Dömda enligt strafflagen för krigsmakten.

Brötten inom denna grupp hänför sig framför allt till yngre personer (under 25 år). Skillnaden mellan stadsbe-

folkningen och lantbefolkningen är mycket utpräglad. Sammanlagda risken för män från landsbygden är nämligen 0.6 ‰ och för städerna 4.1 ‰. Bägge grupperna leva, då dessa brott begås, i likartad och från deras vanliga levnadsförhållanden skarpt avvikande miljö. Det är därför av mycket stort intresse att kunna konstatera en så utpräglad skillnad. Möjligheterna att begå brott äro ju i denna miljö lika för män från städer och från landsbygd. Att män från städer utnyttja dessa möjligheter mer än män från landsbygden innebär, att i den mån skillnaden är miljöbetingad, måste den vara ett uttryck för en mera bestående skillnad, som sammanhänger med miljön under uppväxtåren. Det är vidare av intresse, att de ogifta stå större brottsrisk än de gifta. I hela riket är sammanlagda risken för de ogifta 1.8 ‰. Efter 21 år är den för de ogifta 0.8 ‰ och för de gifta 0.4 ‰. Bland de gifta från landsbygden förekomma överhuvudtaget inga brott. Detta torde emellertid sammanhänga med att de gifta i stor utsträckning utgöras av fast anställda och dylika, vilka som regel äro kyrkoskrivna i städer. 1937 torde bland de värnpliktiga ett mycket litet antal ha varit gifta. Därför tillåta siffrorna för civilstånd i detta sammanhang knappast några slutsatser. Brotten mot strafflagen för krigsmakten ha för övrigt mycket varierande karaktär. Det är fråga om våldsbrott, rymning, stöld, skadegörelse, förskingring m. m.

Öriga brott mot andra författningar samt lösdrivare.

Till denna grupp höra brott mot tryckfrihetsförordningen, lösdriveri med eller utan bettleri m. m. Siffrorna äro som förut högre för personer skrivna i städer än i landsförsamlingar och vidare äro siffrorna högre för ogifta än för gifta, vilket också är naturligt. (Se tabell 17).

Tabell 17.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för övriga brott mot andra författningar i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.2	0.1	—	—	0.2	0.1
18—21	0.8	0.3	—	—	0.8	0.3
21—25	0.8	0.6	—	—	0.7	0.6
25—30	1.5	1.3	1.0	0.5	1.3	1.2
30—35	1.6	2.2	0.3	0.7	0.8	1.6
35—40	1.6	3.0	0.5	0.9	0.8	2.0
40—45	0.8	3.4	0.2	1.0	0.3	2.1
45—50	—	3.4	—	1.0	—	2.1
50—55	—	3.4	0.2	1.1	0.2	2.2
55—60	1.6	4.2	—	1.1	0.2	2.3
60—65	—	4.2	0.4	1.3	0.3	2.5
65—70	—	4.2	—	1.3	—	2.5
21—70		3.9		1.3		
Landsbygd:						
15—18	—	—	—	—	—	—
18—21	0.1	0.03	—	—	0.1	0.03
21—25	0.5	0.2	1.8	0.7	0.6	0.3
25—30	0.2	0.4	0.2	0.8	0.2	0.4
30—35	0.3	0.5	—	0.8	0.1	0.4
35—40	0.2	0.6	0.2	0.9	0.2	0.5
40—45	—	0.6	0.2	1.0	0.2	0.7
45—50	0.9	1.1	0.2	1.1	0.3	0.8
50—55	1.1	1.6	0.1	1.2	0.3	1.0
55—60	0.7	2.0	—	1.2	0.1	1.0
60—65	—	2.0	—	1.2	—	1.0
65—70	—	2.0	0.2	1.3	0.1	1.1
21—70		1.9		1.3		

Kvinnornas brottslighet.

Brott mot strafflagen.

Egendomsbrott.

Siffror över riskerna för stöld och snatteri för kvinnor lämnas i tabell 18. Vi finna liksom för männen nära dub-

Tabell 18.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för stöld och snatteri i olika ålder för kvinnor.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	5.6	1.7	—	—	5.6	1.7
18—21	5.5	3.3	8.3	2.5	5.6	3.4
21—25	4.1	5.0	3.0	3.7	4.1	5.0
25—30	2.8	6.4	0.7	4.0	1.9	5.9
30—35	1.3	6.9	0.8	4.4	0.9	6.4
35—40	1.7	7.8	0.5	4.7	0.9	6.8
40—45	0.4	8.0	—	4.7	0.2	6.9
45—50	—	8.0	0.4	4.9	0.6	7.2
50—55	—	8.0	0.2	5.0	0.3	7.4
55—60	—	8.0	0.3	5.1	0.2	7.4
60—65	—	8.0	0.5	5.4	0.2	7.5
65—70	—	8.0	—	5.4	—	7.5
18—70		6.3		5.4		
Landsbygd:						
15—18	4.3	1.3	—	—	4.3	1.3
18—21	2.7	2.1	—	—	2.5	2.1
21—25	2.0	2.9	0.5	0.2	1.6	2.7
25—30	0.9	3.3	0.5	0.4	0.7	3.0
30—35	0.2	3.5	0.2	0.5	0.3	3.2
35—40	—	3.5	0.1	0.6	0.1	3.2
40—45	—	3.5	0.1	0.6	0.1	3.3
45—50	—	3.5	0.1	0.7	0.1	3.3
50—55	—	3.5	—	0.7	—	3.3
55—60	—	3.5	0.3	0.9	0.2	3.4
60—65	—	3.5	—	0.9	—	3.4
65—70	—	3.5	—	0.9	—	3.4
18—70		2.2		0.9		

belt så höga siffror för stadsbor som för lantbor. I olikhet mot förhållandena hos män finna vi emellertid en högre brottsrisk för de ogifta än för de gifta och detta är särskilt fallet bland kvinnor i lantbefolkningen. Anmärkningsvärt är för övrigt, att risken för stöld och snatteri utgör större andel av den totala brottslighetsrisken för kvinnor än

för män. För kvinnorna uppgår den till mer än hälften av sammanlagda risken att bli dömd enligt strafflagen.

Barnamord och fosterfördrivning.

Kvinnor bli ytterligt sällan dömda för sedlighetsbrott, vilket har en nära till hands liggande förklaring i fysiologiska olikheter mellan män och kvinnor men också sammanhänger med speciella samhällsförhållanden, som vi i detta sammanhang ej skola diskutera. På sätt och vis kan man säga, att sedlighetsbrotten för kvinnor i viss mån återfinnas under rubriken fosterfördrivning och barnamord. Såväl en gift som en ogift kvinna har vid en graviditet ibland att välja på ekonomiska svårigheter — och om hon är ogift en mer eller mindre utpräglad social bojkott — och en kriminell abort eller ett barnamord med risk att bli upptäckt och straffad. I en del fall väljer man nu den senare vägen och i tabell 19 lämnas siffror för brottsligheten. Karakteristiskt för brottsrisken är, att den stiger upp till 20—25-årsåldern för att därefter sjunka. Efter 50-årsåldern ha inga första brott förekommit. Sammanlagda risken är större i stadsbefolkning än i lantbefolkning. Egendomligt nog är emellertid risken i städerna större för de gifta, medan i lantbefolkningen förhållandena äro omkastade. Man skulle närmast vänta, att även i stadsbefolkningen de ogifta skulle ha en högre brottsrisk. Nu må erinras om att fosterfördrivning är en mycket utbredd företeelse. Enligt en utredning av förhållandena år 1930, som utförts av K.A. Edin, kom i Stockholms stad och Stockholms län bland ogifta ett missfall på tre graviditeter och bland gifta ett missfall på sex graviditeter. Flertalet av dessa missfall torde betingas av kriminell fosterfördrivning (jfr Gunnar Dahlberg, 1934). Det är under sådana omständigheter utan vidare klart, att antalet avdömda brott avsevärt skiljer sig från antalet begångna brott. I själva verket dömas ju framför allt personer, som yrkesmässigt bedriva fosterfördriv-

Tabell 19.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för barnamord och fosterfördrivning i olika ålder för kvinnor.

Ålder	Ogifta		Giftn		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.2	0.1	—	—	0.2	0.1
18—21	0.5	0.2	8.3	2.5	0.8	0.3
21—25	2.0	1.0	0.5	2.7	1.6	1.0
25—30	0.8	1.4	0.2	2.8	0.5	1.2
30—35	0.3	1.5	0.2	2.9	0.3	1.4
35—40	0.3	1.7	0.2	2.9	0.3	1.5
40—45	—	1.7	—	2.9	—	1.5
45—50	—	1.7	0.2	3.0	0.1	1.6
18—50		1.7		3.0		
Landsbygd:						
15—18	0.2	0.1	—	—	0.2	0.1
18—21	0.5	0.2	—	—	0.4	0.2
21—25	1.1	0.6	—	—	0.7	0.5
25—30	0.2	0.7	0.1	0.1	0.1	0.5
30—35	0.7	1.0	0.1	0.1	0.3	0.7
35—40	0.3	1.2	0.1	0.2	0.1	0.7
40—45	—	1.2	—	0.2	—	0.7
45—50	—	1.2	0.1	0.2	0.1	0.8
18—50		1.1		0.2		

ning, och det är då inte förvånande, att vi erhålla högre siffror för de giftn i stadsbefolkningen.

I den mån kvinnor i lantbefolkning bli dömda för brott, är det troligen i förhållandevis stor utsträckning fråga om kvinnor, som ej yrkesmässigt bedriva fosterfördrivning och därför fråga om ogifta. För detta förhållande talar också det faktum, att risken att bli dömd är jämförelsevis hög upp mot äldre åldrar i städer, men avtar i lantbefolkning.

Övriga brott mot strafflagen bland kvinnor.

Då kvinnornas brottslighet ligger på vida lägre nivå än männens, har materialet ej varit tillräckligt för en lika in-

Tabell 20.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för
övriga brott mot strafflagen i olika ålder för kvinnor.

Ålder	Ogifta		Giffta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.7	0.2	—	—	0.7	0.2
18—21	0.7	0.4	—	—	0.7	0.4
21—25	1.0	0.8	—	—	0.8	0.7
25—30	0.5	1.1	0.2	0.1	0.4	0.9
30—35	—	1.1	0.5	0.3	0.4	1.1
35—40	0.7	1.4	—	0.3	0.3	1.3
40—45	—	1.4	0.2	0.4	0.2	1.4
45—50	0.5	1.7	0.4	0.6	0.4	1.6
50—55	—	1.7	—	0.6	—	1.6
55—60	—	1.7	0.3	0.8	0.2	1.7
60—65	—	1.7	—	0.8	—	1.7
65—70	—	1.7	—	0.8	—	1.7
18—70		1.4		0.8		
Landsbygd:						
15—18	0.5	0.2	—	—	0.5	0.2
18—21	0.6	0.3	—	—	0.5	0.3
21—25	0.2	0.4	—	—	0.2	0.4
25—30	0.6	0.7	0.2	0.1	0.4	0.6
30—35	—	0.7	0.1	0.2	0.1	0.6
35—40	—	0.7	—	0.2	—	0.6
40—45	—	0.7	0.2	0.3	0.2	0.7
45—50	—	0.7	0.1	0.3	0.1	0.7
50—55	—	0.7	0.3	0.5	0.2	0.8
55—60	—	0.7	—	0.5	—	0.8
60—65	—	0.7	—	0.5	—	0.8
65—70	—	0.7	—	0.5	—	0.8
18—70		0.6		0.5		

gående uppdelning. Siffror för den brottslighet, som ej faller under rubrikerna stöld och snatteri samt barnamord och fosterfördrivning, lämnas i tabell 20. Sammanlagda risken är, som väntat, större för stadsbefolkningen än för lantbefolkningen och större för ogifta än för giffta i städer. För landsbygden är skillnaden mellan giffta och ogifta obetydlig.

Tabell 21.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot strafflagen i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	89.1	26.5	—	—	89.1	26.5
18—21	49.2	40.8	—	—	49.6	40.9
21—25	28.4	51.6	43.1	17.1	29.8	52.3
25—30	18.6	60.4	20.3	27.1	20.0	61.7
30—35	17.3	68.5	11.5	32.7	13.8	68.1
35—40	10.4	73.3	7.3	36.2	8.5	72.1
40—45	5.8	76.0	5.3	38.7	5.7	74.7
45—50	6.3	78.9	4.7	41.0	5.5	77.2
50—55	3.7	80.6	3.5	42.7	3.8	79.0
55—60	1.6	81.3	2.1	43.7	2.2	80.0
60—65	2.2	82.3	1.1	44.2	1.1	80.5
65—70	3.1	83.7	1.1	44.7	1.2	81.0
21—70		44.7		44.7		
Landsbygd:						
15—18	28.5	8.5	—	—	28.6	8.6
18—21	23.7	15.5	—	—	23.9	15.6
21—25	14.1	21.1	18.9	7.5	14.4	21.3
25—30	10.2	26.1	9.3	12.1	9.9	26.2
30—35	4.9	28.4	5.4	14.8	5.3	28.7
35—40	5.5	31.1	5.6	17.6	5.9	31.6
40—45	3.1	32.6	3.3	19.2	3.4	33.2
45—50	4.7	34.9	2.4	20.4	3.2	34.8
50—55	0.6	35.1	1.4	21.1	1.4	35.4
55—60	—	35.1	1.3	21.7	1.2	36.0
60—65	0.8	35.5	0.5	22.0	1.0	36.5
65—70	1.1	36.1	0.2	22.1	0.3	36.7
21—70		20.1		22.1		

*Brott mot strafflagen och brott mot andra författningar
bland män och kvinnor.*

För fullständighetens skull lämnas i tabellerna 21—24 siffror över den totala brottsligheten mot strafflagen och den totala brottsligheten mot andra författningar och lagar för män och kvinnor. Siffrorna ge knappast nya upplysningar av intresse.

Tabell 22.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot strafflagen i olika ålder för kvinnor.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	6.6	2.0	—	—	6.5	2.0
18—21	6.7	4.0	16.7	5.0	7.1	4.1
21—25	7.0	6.8	3.5	6.4	6.5	6.7
25—30	4.1	8.8	1.1	6.9	2.8	8.0
30—35	1.5	9.6	1.4	7.6	1.6	8.8
35—40	2.8	10.9	0.6	7.9	1.6	9.6
40—45	0.4	11.1	0.2	8.0	0.5	9.8
45—50	0.5	11.4	1.0	8.5	1.1	10.4
50—55	—	11.4	0.2	8.6	0.3	10.5
55—60	—	11.4	0.6	8.9	0.3	10.7
60—65	—	11.4	0.5	9.2	0.2	10.8
65—70	—	11.4	—	9.2	—	10.8
18—70		9.5		9.2		
Landsbygd:						
15—18	5.0	1.5	—	—	5.0	1.5
18—21	3.7	2.6	—	—	3.5	2.6
21—25	3.3	3.9	0.5	0.2	2.5	3.5
25—30	1.7	4.8	0.8	0.6	1.2	4.2
30—35	0.9	5.2	0.4	0.8	0.6	4.5
35—40	0.3	5.4	0.2	0.9	0.3	4.6
40—45	—	5.4	0.3	1.1	0.2	4.7
45—50	—	5.4	0.3	1.2	0.2	4.8
50—55	—	5.4	0.3	1.4	0.2	4.9
55—60	—	5.4	0.3	1.5	0.2	5.0
60—65	—	5.4	—	1.5	—	5.0
65—70	—	5.4	—	1.5	—	5.0
18—70		3.9		1.5		

Den sammanlagda risken för män i städer är för brott mot strafflagen 8.1 ‰ och för brott mot andra författningar 2.6 ‰. För lantbefolkning äro motsvarande siffror 3.7 ‰ och 1.8 ‰. Några mera påfallande skillnader mellan gifta och ogifta föreligga ej, vilket ju inte utesluter, att, som tidigare visats, vissa brottstyper ha en högre frekvens bland gifta och andra bland ogifta.

Tabell 23.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot andra författningar i olika ålder för män.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.6	0.2	—	—	0.6	0.2
18—21	2.6	1.0	—	—	2.6	1.0
21—25	4.8	2.9	9.7	3.9	5.4	3.1
25—30	8.8	7.3	8.0	7.9	8.6	7.4
30—35	8.8	11.7	7.8	11.8	8.4	11.6
35—40	11.5	17.3	8.2	15.8	9.5	16.3
40—45	8.3	21.5	6.6	19.1	7.1	19.9
45—50	2.1	22.4	6.2	22.1	5.9	22.7
50—55	1.2	23.0	5.4	24.8	4.9	25.2
55—60	1.6	23.8	1.0	25.3	1.4	25.9
60—65	—	23.8	1.1	25.9	1.1	26.4
65—70	—	23.8	—	25.9	—	26.4
21—70		22.8		25.9		
Landsbygd:						
15—18	1.1	0.3	—	—	1.1	0.3
18—21	2.7	1.2	—	—	2.7	1.2
21—25	4.1	2.8	9.0	3.6	4.5	3.0
25—30	4.4	5.0	6.0	6.6	4.9	5.4
30—35	6.2	8.1	3.9	8.6	4.9	7.8
35—40	5.7	10.9	6.2	11.6	6.0	10.9
40—45	2.4	12.1	4.4	13.8	4.4	13.0
45—50	2.8	13.4	4.3	15.9	4.0	14.9
50—55	3.9	15.4	2.3	17.0	2.7	17.3
55—60	0.7	15.7	0.9	17.5	1.0	17.8
60—65	—	15.7	0.6	17.8	0.5	18.0
65—70	—	15.7	0.4	18.0	0.4	18.2
21—70		14.6		18.0		

För kvinnorna finna vi i stadsbefolkningen en total risk för brott mot strafflagen på 1.08 ‰ och för brott mot andra författningar på endast 0.08 ‰. Motsvarande siffror för lantbefolkningen är 0.5 ‰ och 0.02 ‰. Brott mot strafflagen utgöra alltså för kvinnorna en större andel av den totala brottsligheten beroende på att de jämförelsevis sällan begå brott mot andra lagar och förordningar.

Tabell 24.

Risksiffror och beräknad sammanlagd risk att bli dömd för brott mot andra författningar i olika ålder för kvinnor.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	—	—	—	—	—	—
18—21	—	—	—	—	—	—
21—25	0.1	0.1	—	—	0.1	0.04
25—30	0.5	0.3	—	—	0.3	0.2
30—35	0.5	0.6	0.6	0.3	0.6	0.5
35—40	0.7	0.9	—	0.3	0.2	0.6
40—45	—	0.9	0.2	0.4	0.1	0.7
45—50	—	0.9	0.2	0.5	0.1	0.7
50—55	—	0.9	—	0.5	—	0.7
55—60	—	0.9	0.3	0.6	0.2	0.8
60—65	—	0.9	—	0.6	—	0.8
65—70	—	0.9	—	0.6	—	0.8
18—70	—	0.9	—	0.6	—	—
Landsbygd:						
15—18	0.1	0.03	—	—	0.1	0.03
18—21	—	0.03	—	—	—	0.03
21—25	—	0.03	—	—	—	0.03
25—30	—	0.03	—	—	—	0.03
30—35	—	0.03	—	—	—	0.03
35—40	—	0.03	0.1	0.05	0.1	0.1
40—45	—	0.03	—	0.05	—	0.1
45—50	—	0.03	—	0.05	0.1	0.1
50—55	—	0.03	—	0.05	—	0.1
55—60	—	0.03	—	0.05	—	0.1
60—65	—	0.03	—	0.05	—	0.1
65—70	—	0.03	—	0.05	0.1	0.2
18—70	—	0	—	0.05	—	—

Förminskat tillräkneliga och otillräkneliga.

I de siffror, som vi hittills diskuterat, har ej ingått den brottslighet, som faller under 5 kap. 5 och 6 §§ i strafflagen. Dessa personer anses enligt lagen »sakna förståndets bruk» resp. »förståndets fulla bruk». Siffror för den sammanlagda risken att vara brottslig och förete psykisk ab-

Tabell 25.

Brottsrisk och beräknad sammanlagd risk för män, fallande
under 5 : 5 och 5 : 6 för samtliga straffregisterbrott.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, $\frac{0}{100}$	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, $\frac{0}{100}$	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, $\frac{0}{100}$
Städer:						
15—18	2.7	0.8	—	—	2.7	0.8
18—21	1.8	1.4	—	—	1.8	1.4
21—25	2.4	2.3	—	—	2.2	2.2
25—30	2.5	3.6	0.5	0.3	1.7	3.1
30—35	2.3	4.7	0.5	0.5	1.4	3.8
35—40	2.7	6.1	0.6	0.8	1.1	4.3
40—45	2.5	7.3	0.7	1.1	1.1	4.8
45—50	1.0	7.8	0.2	1.2	0.4	5.1
50—55	1.2	8.4	0.2	1.3	0.3	5.2
55—60	1.6	9.2	0.8	1.7	0.8	5.6
60—65	2.2	10.3	0.4	1.9	0.5	5.9
65—70	3.1	11.9	0.6	2.2	1.5	6.7
21—70		10.5		2.2		
Landsbygd:						
15—18	0.7	0.2	—	—	0.7	0.2
18—21	2.3	0.9	—	—	2.3	0.9
21—25	1.4	1.5	—	—	1.3	1.4
25—30	1.4	2.2	0.5	0.3	1.1	2.0
30—35	1.3	2.8	0.8	0.6	1.0	2.5
35—40	1.6	3.6	0.2	0.7	0.7	2.8
40—45	1.0	4.1	0.4	0.9	0.6	3.1
45—50	0.9	4.6	0.3	1.1	0.4	3.3
50—55	0.6	4.9	0.4	1.3	0.6	3.7
55—60	1.4	5.5	0.5	1.5	0.8	4.1
60—65	—	5.5	—	1.5	0.2	4.2
65—70	—	5.5	0.2	1.7	0.4	4.4
21—70		4.6		1.7		
Hela riket:						
15—18	1.3	0.4	—	—	1.3	0.4
18—21	2.1	1.0	—	—	2.1	1.0
21—25	1.7	1.7	—	—	1.6	1.7
25—30	1.8	2.6	0.5	0.3	1.3	2.3
30—35	1.6	3.4	0.7	0.6	1.1	2.9
35—40	1.9	4.4	0.4	0.8	0.9	3.3
40—45	1.5	5.1	0.5	1.0	0.8	3.7
45—50	1.0	5.6	0.3	1.1	0.4	3.9
50—55	0.8	6.0	0.3	1.3	0.5	4.2
55—60	1.4	6.7	0.6	1.6	0.8	4.6
60—65	0.6	7.0	0.1	1.7	0.3	4.7
65—70	0.8	7.4	0.3	1.8	0.8	5.1
21—70		6.4		1.8		

normitet i olika åldersgrupper för män och för kvinnor lämnas i tabell 25 och 26. Det framgår av siffrorna, att det är fråga om en jämförelsevis liten grupp. Den sammanlagda risken i 65—70-årsåldern för män uppgår till 0.67 % i städer och 0.44 % på landsbygden. För kvinnor äro motsvarande siffror 0.1 % och 0.06 %. Man skulle kanske vara böjd att vänta högre siffror för de psykiskt abnorma. Emellertid sakna vi siffror över förekomsten av psykisk abnormitet bland personer, som ej äro kriminella. Det må erinras om att de psykiska abnormiteter, det här är fråga om, fastställas genom speciell undersökning, och det är otvivelaktigt så, att många, som ej begått brott och som man ej anser behöva omhändertagas på sinnessjukhus el. dyl., vid en noggrann undersökning skulle anses förete psykisk abnormitet. Emellertid utföras sådana undersökningar ej heller genomgående på alla brottslingar. Vid vissa brottstyper är visserligen undersökning obligatorisk, men det gäller endast en mindre del, nämligen mord och försök till mord samt mordbrand och försök till mordbrand. Om man alltid utförde undersökning av vederbörandes sinnesbeskaffenhet vid ett första brott, skulle man otvivelaktigt få högre siffror. I ett arbete av G. Inghe (1942) har visats, att bland personer, som efter upprepade brott blivit undersökta med hänsyn till sinnesbeskaffenheten, föreligger en förhållandevis hög procent psykiskt abnorma. Man har närmast anledning misstänka, att i åtskilliga fall abnormitet förelegat redan vid det första brottet, men ej konstaterats, därför att speciell undersökning ej företagits. Det måste emellertid också ihågkommas, att uppenbart sinnessjuka personer, som begå brott, oftast ej bli åtalade. Det framstår för omgivningen som självklart, att en sådan åtgärd vore meningslös. Åtalade bli framför allt personer, som inte lida av mera uppenbar psykisk abnormitet eller som av någon anledning levat ett isolerat liv, varför deras tillstånd ej uppmärksammas i tid. Det finns alltså ingen möjlighet att ens gissningsvis bedöma, vilka siffror man

Tabell 26.

Brottsrisk och beräknad sammanlagd risk för kvinnor, fallande under 5:5 och 5:6, för samtliga straffregisterbrott.

Ålder	Ogifta		Gifta		Samtliga	
	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰	På 10.000 av medel- folkm.	Samman- lagd risk, ‰
Städer:						
15—18	0.2	0.1	—	—	0.2	0.1
18—21	0.4	0.2	—	—	0.3	0.2
21—25	0.6	0.4	—	—	0.4	0.3
25—30	0.5	0.6	—	—	0.3	0.5
30—35	—	0.6	—	—	—	0.5
35—40	—	0.6	—	—	0.1	0.5
40—45	—	0.6	0.2	0.1	0.1	0.6
45—50	1.0	1.1	0.2	0.2	0.4	0.8
50—55	—	1.1	—	0.2	—	0.8
55—60	—	1.1	—	0.2	0.2	0.8
60—65	—	1.1	—	0.2	—	0.8
65—70	1.0	1.6	—	0.2	0.3	1.0
18—70	—	1.6	—	0.2	—	—
Landsbygd:						
15—18	0.1	0.03	—	—	0.1	0.03
18—21	0.3	0.1	—	—	0.3	0.1
21—25	0.6	0.4	—	—	0.4	0.3
25—30	—	0.4	—	—	—	0.3
30—35	0.5	0.6	—	—	0.1	0.4
35—40	0.6	0.9	—	—	0.2	0.5
40—45	0.4	1.1	—	—	0.1	0.5
45—50	0.4	1.3	—	—	0.1	0.5
50—55	—	1.3	0.1	0.1	0.1	0.6
55—60	—	1.3	—	0.1	0.1	0.6
60—65	—	1.3	—	0.1	—	0.6
65—70	—	1.3	—	0.1	—	0.6
18—70	—	1.2	—	0.1	—	—
Hela riket:						
15—18	0.1	0.04	—	—	0.1	0.04
18—21	0.3	0.1	—	—	0.3	0.1
21—25	0.6	0.4	—	—	0.4	0.3
25—30	0.2	0.5	—	—	0.1	0.4
30—35	0.2	0.6	—	—	0.1	0.4
35—40	0.3	0.8	—	—	0.2	0.5
40—45	0.2	0.9	0.1	0.03	0.1	0.5
45—50	0.7	1.2	0.1	0.1	0.2	0.6
50—55	—	1.2	0.1	0.1	0.1	0.7
55—60	—	1.2	—	0.1	0.1	0.7
60—65	—	1.2	—	0.1	—	0.7
65—70	0.5	1.4	—	0.1	0.1	0.8
18—70	—	1.4	—	0.1	—	—

skulle erhålla vid systematisk undersökning av brottslingar, och ännu mindre att få en uppfattning om de siffror, som skulle karakterisera genomsnittsbefolkningen. Våra siffror lämna därför ej underlag för en mera ingående diskussion. Om de siffror, som hänföra sig till psykiskt abnorma, adderas till våra tidigare siffror, komma vi upp till något högre siffror för totalbrottsligheten. Den sammanlagda risken för män i städer blir då 11.6 ‰, för män på landsbygden 5.8 ‰, för kvinnor i städer 1.3 ‰ och för kvinnor på landsbygden 0.6 ‰.

Det är nu av intresse att sätta risken för de psykiskt abnorma i relation till den totala sammanlagda brottsrisken. Den sammanlagda brottsrisken för psykiskt abnorma är bland män i städer 5.7 ‰, bland män på landsbygden 7.6 ‰, bland kvinnor i städer 7.9 ‰ och bland kvinnor på landsbygden 10.3 ‰ av den totala brottsrisken. Den brottslighet, som hänför sig till de psykiskt abnorma bland kvinnor på landsbygden, utgör mer än dubbelt så stor andel av den totala brottsligheten, än vad fallet är för män i städer. Man har närmast anledning att tolka siffrorna så, att brottsligheten i städer på grund av miljöfaktorer är större än på landsbygden. Uppenbarligen måste de psykiskt abnorma då komma att utgöra en lägre andel av de brottsliga i stadsbefolkningen än i lantbefolkningen. Man kan naturligtvis också tolka skillnaden mellan män och kvinnor i avseende på frekvensen av psykiskt abnorma bland de brottsliga i samma riktning. Männens högre brottslighet skulle till en del kunna vara betingad av miljöfaktorer. Emellertid är den olikhet, som förefinnes mellan könen, i avseende på total brottslighet vida större än den man skulle vänta på grundval av siffrorna för de psykiskt abnorma. Detta tyder i sin tur på att skillnaden mellan könen brottslighet inte helt kan förklaras av miljöfaktorer.

Det är nu slutligen av intresse att söka få en uppfattning om frekvensen av personer, som falla under strafflagens 5 kap., 5 och 6 §§ i de olika åldersgrupperna.

Tabell 27.

Procent män och kvinnor, som anses falla under 5:5 och 5:6, bland samtliga dömda för brott mot strafflagen i olika åldrar.

Ålders- grupper	Städer		Landsbygd		Hela riket	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
15—21	3.0	3.8	5.2	4.2	4.1	4.0
21—30	6.9	7.0	8.6	9.3	7.7	7.8
30—40	9.2	3.0	13.0	27.8	11.0	11.8
40—50	12.1	23.5	13.5	25.0	12.8	24.0
50—60	15.0	20.0	34.1	33.3	24.7	27.3
60—70	46.2	50.0	31.3	—	37.9	50.0

Siffror över dem, som begått brott mot strafflagen, lämnas i tabell 27. Vi finna av siffrorna, att frekvensen av otillräkneliga och förminskat tillräkneliga genomgående stiger med åldern. För de flesta åldersgrupperna ligga siffrorna för kvinnor något över siffrorna för män. Vidare äro procentsiffrorna för lantbefolkningen på det hela taget högre än för stadsbefolkningen. Överhuvudtaget tyda även siffrorna för de olika åldrarna på att, när brottsrisken är låg, är andelen av dem, som man anser vara otillräkneliga eller förminskat tillräkneliga, förhållandevis stor. Vi erinra om att risksiffrorna med stigande ålder visa ett kontinuerligt och starkt sjunkande. Med andra ord, en person i högre ålder står en förhållandevis liten risk att begå ett första brott. Om han emellertid begår ett sådant brott, är han förhållandevis ofta psykiskt abnorm. I åldersgrupperna över 50 år äro enligt siffrorna för hela riket mer än $\frac{1}{4}$ av dem, som begå ett första brott, psykiskt abnorma. Det siffermaterial vi disponera för kvinnor är inte tillräckligt stort för att tillåta en uppdelning efter civilstånd. För männen har en uppdelning företagits och i tabell 28 redovisas frekvensen av förminskat tillräkneliga och otillräkneliga för samtliga brott. (Det är alltså i denna

Tabell 28.

Procent män, som anses falla under 5:5 och 5:6, bland samtliga dömda för straffregisterbrott i olika åldrar och civilstånd.

Ålders- grupper	Städer			Landsbygd			Hela riket		
	ogifta	gifta	saml.	ogifta	gifta	saml.	ogifta	gifta	saml.
15—21	2.9	—	2.9	4.9	—	4.8	3.8	—	3.8
21—30	7.0	1.3	5.4	7.6	2.4	6.6	7.3	1.8	6.0
30—40	9.0	3.2	5.8	11.3	4.1	7.3	10.2	3.7	6.5
40—50	13.8	3.6	5.9	13.5	4.8	6.5	13.6	4.3	6.2
50—60	25.0	6.8	7.8	25.0	12.7	18.5	25.0	9.6	13.3
60—70	50.0	20.0	35.3	—	9.1	21.7	33.3	14.3	27.5

tabell ej enbart fråga om brott mot strafflagen.) Tabellen visar genomgående, att frekvensen psykiskt abnorma är avsevärt högre bland de ogifta i såväl stads- som lantbefolkning. Detta sammanhänger rimligtvis med att personer, som äro psykiskt abnorma, ha mindre utsikter att ingå äktenskap än personer, som rubriceras som psykiskt normala. Det må i detta sammanhang erinras om att författaren tidigare visat, att sinnessjuka kvinnor ha lägre frukt-samhet före insjuknandet än kvinnor i genomsnittsbefolkningen i motsvarande åldrar och att detta delvis sammanhänger med att de ha en lägre äktenskapsfrekvens. (Dahlberg 1933.) Resultatet har sedermera bekräftats genom en undersökning av Erik Essen-Möller på tyskt material. Det är under sådana förhållanden rimligt, att man även bland de kriminella finner en högre procent psykiskt abnorma bland de ogifta. För övrigt visar tabellen i överensstämmelse med tabell 27 en tendens till högre frekvens psykiskt abnorma bland lantbefolkningen än bland stadsbefolkningen i motsvarande åldrar, men skillnaden är mindre än vad man kanske skulle vänta med hänsyn till den stora skillnaden i brottslighet. Det ligger ju i sakens natur, att de samhällsgrupper, som ha en låg brottslighet,

böra väntas ha en förhållandevis hög frekvens av psykiskt abnorma bland de brottsliga, just därför att de psykiskt abnorma i viss utsträckning lida av arvsbetingade abnormiteter. I den mån deras handlingar härflyta ur deras abnormitet, bör den vara oberoende av miljöfaktorer och göra sig gällande, även då på grund av gynnsam miljö brottsligheten är låg.

Litteraturförteckning.

- Ammon, O.* 1899. Zur Anthropologie der Badener. — Jena.
- Broman, B., Dahlberg, G. and Lichtenstein, A.* 1942. Height and weight during growth. — *Acta paed.* Vol. XXX.
- Dahlberg, G.* 1933. Die Fruchtbarkeit der Geisteskranken. — *Z. ges. Neurol. Psychiat.* Bd. 144.
- . 1934. Sjukdomarna och samhället. En social-medicinsk översikt. Del. I. — Stockholm.
- . 1937. On the frequency of mental deficiency. Uppsala Läkarfören. Förhandl. N. F. Bd. 42. 5—6.
- . 1938. On rare defects in human populations with particular regard to inbreeding and isolate effects. — *Proc. Roy. Soc. Edinb.* Vol. LVIII, Part II, No. 15.
- . 1939. Alcoholism from a social point of view. A survey of conditions in Stockholm. *Acta Soc. Med. Suecanae*, Bd. 65.
- . 1941. Venereal diseases in Sweden 1913 to 1937. — *Amer. J. Hyg.* Vol. 33, No. 2.
- . 1942. The occurrence of alcoholics and their treatment. A social-statistical analysis for the town of Malmö 1929—1938. — *Acta med. scand.* Vol. CXI.
- Edin, K. A.* 1934. Undersökning av abortförekomsten i Sverige under senare år. — Malmö.
- Inghe, G.* 1941. Mental abnormalities among criminals. — *Acta psychiat. neurol.* Vol. XVI.
- Lundborg, H. and Linders, F. J.* 1926. The racial characters of the Swedish nation. — Uppsala.
- Wahlund, S.* 1929. Sozialer Aufstieg und anthropologische Auslese. — *Hereditas*, Bd. XII.

Straffelovens § 228 Stk. 1 i Forhold til § 229 Stk. 1.

Efter Straffelovens § 228 Stk. 1 straffes bl. a. den, »som holder Bordel«, med Fængsel indtil 4 Aar.

Denne Bestemmelse anvendes vist ret sjældent; men da der indenfor kort Tid er paadømt ialt 6 saadanne Sager i Frederiksberg Birk og heraf 4 alene indenfor det sidste Aarstid, kunde en Beretning om disse Sagers Karakter og Problemer maaske have Interesse.

Et Par af Dommene paaankedes til Landsretten.

De Virksomheder, hvis Forhold paadømtes, beegnede sig udadtil som Klinikker for Massage og Fodpleje og var i Overensstemmelse hermed udstyret med Massagebrikse, Apparater til Højfjeldssol og lign.

Indehaverne var i samtlige Tilfælde Kvinder, der var i Besiddelse af en vis overfladisk Uddannelse eller Øvelse i Massage (Fodpleje eller Skønhedspleje).

Som Medhjælpere var der i de Tidsrum, der kommer i Betragtning, kvindelige Assistenten, der i nogle Tilfælde ligeledes havde en vis overfladisk Uddannelse i Massage eller lign.

I andre Tilfælde havde Assistenten ingen saadan Uddannelse ved Antagelsen, men lærte — efter hvad der oplystes — det strengt nødvendige af Klinikken Indehaver efter Antagelsen.

Assistenten var i mange Tilfælde Gengangere fra andre lignende Klinikker, i andre Tilfælde var de rekrutteret blandt Gadens løse Eksistenser.

I de faa Tilfælde, hvor en ung Pige søgte Plads paa en af Klinikkerne i den Tro, at det drejede sig om en reguler Klinikk, viste Forholdet sig hurtigt som en Skuffelse for alle Parter, og i et enkelt Tilfælde har Forældrene grebet ind og anmeldt Virksomheden.

Klienterne erhvervedes ved Annoncering i Dagblade og andre Blade, men ogsaa — paa Grund af »Klinikkernes« særlige Karakter — ad mere »underjordisk« Vej, idet det viste sig, efterhaanden som Sagerne kom for, at det i en vis Udstrækning var det samme Klientel, der gik igen i de forskellige Klinikker. Disse besøgte hovedsagelig af Mænd.

Behandlingerne var paa samtlige Klinikker i et vist Omfang ikke ulovlige, idet der blev givet Ansichts- og anden Massage uden nogen Forbindelse med kønslige Berøringer. De ulovlige Behandlinger bestod dels af »let Massage«, hvorved i denne specielle Terminologi forstås Manipulation af Kønsllemmet, og endvidere var der i større eller mindre Omfang Adgang til at pleje Samleje.

Andre mere specielle Arter af Udskejelser synes at have beroet paa den paagældende Assistents private Initiativ.

Iøvrigt forholdt det sig for enkelte af Klinikkernes Vedkommende saaledes, at der saa godt som aldrig fandt Samlejer Sted, da Indehaversken ansaa dette for risikabelt af Hensyn til Straffeloven, medens der for andre Klinikkers Vedkommende vel kunde erholdes Samleje efter Ønske; men at dette af samme Grund som ovenfor nævnt dog ikke skete særlig hyppigt, hvilket desuden synes at staa i Forbindelse med den Omstændighed, at det særlige mandlige Klientel, der søgte Klinikkerne, havde mere Interesse for den nævnte »lette Massage«.

Paa de Klinikker, hvor Samlejer fandt Sted i nævneværdigt Omfang, har Forholdet mellem Samlejer og »let Massage« antagelig været omtrent som 1 til 4.

Enkelte af Klinikkerne har haft Indtægter paa 15—20000 Kr. Brutto om Aaret, andre laa meget lavere i saa Henseende alt efter Klinikens Tiltrækningskraft.

Tiltalen rejstes principalt efter Straffelovens § 228 Stk. 1, — Bordel —, og Hovedproblemet viste sig derefter at ligge i Forholdet mellem denne Bestemmelse og Straffelovens § 229 Stk. 1, hvilken sidste Bestemmelse naturligt udgjorde den subsidære Paastand, idet den Virksomhed at holde Bordel nødvendigvis maa indbefatte det i § 229 Stk. 1 beskrevne Delikt, men derudover noget mere og skærpende jfr. Forskellen i Strafferammen.

Straffelovens § 229, Stk. 1 lyder saaledes: »Den som erhvervsmæssigt fremmer kønslig Usædelighed ved at optræde som Mellemmand, eller som udnytter en andens Erhverv ved kønslig Usædelighed, straffes med Fængsel indtil 3 Aar«.

Det er ikke defineret, hvad det vil sige »at holde Bordel«, bortset fra, at det i Professor Krabbes kommenterede Udgave af Straffeloven siges, at der maa kræves Opretholdelse af et »egentligt offentligt Utugtshus«.

Da Benævnelserne Bordel og Utugtshus formodentlig dækker hinanden, skulde den nærmere Definition — saafremt en saadan overhovedet er tilsigtet — ligge i Ordene »egentlig« og »offentlig«.

Ordet »offentlig« er klart nok, hvorimod Ordet »egentlig« i sig selv angiver Uklarheden, da Spørgsmaalet jo netop er, om de omhandlede Klinikker er »egentlige« eller »uegentlige« Utugtshuse, d. v. s., om de bør bedømmes efter Straffelovens § 228 Stk. 1 eller Straffelovens § 229 Stk. 1.

Ordet »egentlig« har kun Værdi i denne Forbindelse, hvis det i Forvejen er ganske klart, hvad et Utugtshus eller Bordel er, hvilket ikke i denne Forbindelse er Tilfældet. Der kan f. Eks. rejses det Spørgsmaal, om det maa kræves, at Samlejer finder Sted, for at der kan tales om Utugtshus eller Bordel.

Gaar man ud fra Straffelovens § 230, kan man i saa Henseende spørge, om der kan bedrives Utugt med en Person af samme Køn.

Da Spørgsmaalet formentlig maa besvares bekræftende, følger heraf, at Ordet »Utugt« ikke alene betyder Samleje,

men ogsaa andre Arter af konslig Omgængelse. »Utugthus« dækker altsaa herefter sprogligt ogsaa et Etablissement, hvor man kun kan faa anden konslig Omgængelse end Samleje; men deraf er det formentlig ikke blevet helt klart, om et saadant Etablissement er et Bordel i Straffelovens Forstand, navnlig ikke, hvis der udelukkende finder Manipulation af Kønsllemmet (»let Massage«) Sted.

Det forholder sig jo nu imidlertid saaledes, at alle ved, hvad et Bordel er, saaledes forstaaet, at enhver i al Almindelighed kan beskrive et Etablissement, som i hvert Fald maa benævnes »Bordel«.

Tvivlen kommer frem, fordi Straffeloven i § 228 har een Strafferamme, der omfatter Bordelvirksomhed, og i § 229 en anden og lavere Strafferamme for et Forhold, der kan ligge ganske nær ved det, som man maa antage udgør det udefinerede Bordelbegreb.

Det »klassiske« Bordel er formentlig et Etablissement, der kun har det Formaål, at Mænd mod Betaling uden videre Formaliteter efter Ønske kan opnaa Samleje eller anden konslig Omgængelse med de i Etablissementet ansatte Kvinder, saaledes at disse Kvinder afgiver Indtægten eller en Del deraf til Etablissementets Indehaver. Man forestiller sig endvidere, at der mod Betaling serveres Spirituosa, og at Virksomheden navnlig flourer om Aftenen og om Natten.

Det var imidlertid ikke saadanne oplagte Tilfælde, der i de nævnte Sager forelaa til Bedømmelse; men den nævnte Beskrivelse er anvendelig som Udgangspunkt, idet man derefter kan spørge, om der kan foreligge Bordel i Straffelovens Forstand, hvis et eller flere af de nævnte Kendemærker mangler.

I Relation til de nævnte Sager maa der navnlig spørges: Kan der foreligge Bordel i Straffelovens Forstand, naar der ogsaa drives lovlig Virksomhed, naar den ulovlige Virksomhed hovedsagelig bestaar af »let Massage« og kun sjældnere af Samleje, naar der ikke finder Servering og

Nattesæde Sted, eller naar Virksomheden udadtil betegner sig som Massageklinik. Disse Punkter udgør nemlig Forskellighederne fra det opstillede Udgangspunkt.

Af de afsagte Domme fremgaar, at der intet Hensyn er taget til de sidstnævnte Punkter, som jo ogsaa maa betegnes som mindre væsentlige, hvorimod der ses at være lagt Vægt paa det kvantitative Forhold mellem lovlig og ulovlig Virksomhed og mellem Samlejer og de andre ulovlige Behandlinger.

Med Hensyn til Forholdet mellem lovlig og ulovlig Virksomhed i det hele taget fremgaar det af Dommene, at den Omstændighed, at en væsentlig Del af den samlede Virksomhed har bestaaet i lovlig Virksomhed ikke medfører, at Straffelovens § 228 Stk. 1 ikke kan anvendes, naar der dog bliver en væsentlig ulovlig Virksomhed tilbage.

Med Hensyn til Forholdet mellem Antallet af Samlejer og de andre ulovlige Behandlinger ses der at være lagt Vægt paa, om der ogsaa og uden væsentlige Formaliteter kunde opnaas Samleje, hvis det ønskedes af Kunden, selv om der iøvrigt forefaldt langt flere af de andre ulovlige Behandlinger, idet der ikke er domfældt efter Straffelovens § 228 Stk. 1 men kun efter Straffelovens § 229 Stk. 1 i de Tilfælde, hvor der saa godt som udelukkende fandt »let Massage« Sted, eller Indehaversken havde forbudt Assistenterne at have Samleje med Kunderne. —

Foruden de nævnte Momenter kommer selvfølgelig ogsaa andre Omstændigheder i Betragtning ved den samlede Bedømmelse af Sagen. Saaledes er det af væsentlig Betydning, om Indehaversken ved Antagelsen af Assisterter har lagt Vægt paa disses Kvalifikationer med Hensyn til lovlige Behandlinger, eller om hun ligefrem har antaget Assisterter, hvis Kvalifikationer paa de ulovlige Behandlingers Omraade var hende vel bekendt.

Det er ligeledes en Selvfølge, at der maa lægges en afgørende Vægt paa den større eller mindre Grad af Indehaverskens Viden om de ulovlige Behandlinger, og om hun

— skønt vidende om, at de fandt Sted — dog har forsøgt at udrydde dem eller holde dem nede.

Af det anførte mener jeg, at det fremgaar, at et Bordel i Straffelovens Forstand maa være et Etablissement, hvor Mænd mod Betaling uden afgørende Formaliteter efter Ønske kan opnaa kønslig Omgængelse eventuelt Samleje med de i Etablissementet ansatte Kvinder, selv om der ogsaa i Etablissementet udøves en væsentlig lovlig Virksomhed, og selv om egentlige Samlejer er relativt sjældne under Forudsætning af, at de i Etablissementet ansatte Kvinder afgiver Indtægten af de ulovlige Behandlinger eller en Del deraf til Indehaveren og under Forudsætning af, at Indehaveren er vidende om, at de ulovlige Behandlinger finder Sted.

Hertil skal jeg for egen Regning føje, at det ikke kan være afgørende at fastslaa de ulovlige Behandlingers kvantitative Forhold til de lovlige; men at der maa lægges en afgørende Vægt paa Virksomhedens hele Organisation, saaledes at selve Antallet af ulovlige Behandlinger kun faar en særlig Betydning, naar det er saa ringe og saaledes fordelt, at det heraf kan sluttet, at de ulovlige Behandlingers Forekomst nærmest kan karakteriseres som Tilfældigheder og ikke som beroende paa Virksomhedens Karakter og Organisation.

Oluf Emborg.

Fængselsvæsen.

Sveriges fångvård år 1941.

Till följd av det stigande antalet intagna under år 1941 har anstaltsorganisationen i vissa fall blivit alltför snäv. Platsutrymmet vid ungdomsanstalterna har visat sig knappt, varför en ny ungdomsanstalt för kvinnor öppnats, anstalten *Sjöliden* i Värmdö socken av Stockholms län.

De intagna.

Omsättningen vid fångvårdsanstalterna framgår av följande tablå:

	Män	Kvinnor	Summa
kvarvarande vid årets början	1.810	139	1.949
nyintagna under året	6.648	342	6.990
Summa . . .	8.458	481	8.939
avgångna under året	6.288	315	6.603
kvarvarande vid årets slut	2.170	166	2.336
Summa . . .	8.458	481	8.939

Stegringen av beläggningen under de senaste åren belyses av medeltalet intagna per dag. Detta medeltal utgjorde år 1939 1.723, år 1940 1.852 och år 1941 2.111. Antalet underhållsdagar, som under år 1939 utgjorde 628.723, steg år 1941 till 770.336.

Antalet nykomna för brott häktade personer har stigit från 1.664 år 1940 till 2.267 år 1941, varemot för lösdriveri häktade sjunkit från 229 år 1940 till 155 år 1941.

Antalet häktade, undersökningsfall visar stegring även under år 1941.

I följande tablå har antalet under åren 1932—1941 avgivna utlåtanden rörande häktades sinnesbeskaffenhet ställts i relation till antalet för brott och lösdriveri häktade under samma år.

År	Häktade	Utlåtanden	%
1932.....	3.090	231	7,5
1933.....	2.756	202	7,3
1934.....	2.446	275	11,2
1935.....	2.345	281	12,0
1936.....	2.343	328	14,0
1937.....	2.012	367	18,2
1938.....	1.943	338	17,4
1939.....	1.965	351	17,9
1940.....	1.893	379	20,0
1941.....	2.422	496	20,5

Straffångarna. Antalet nykomna, som under år 1940 utgjorde 1.307, uppgick år 1941 till 1.715.

Vid årets slut funnos på fängvårdsanstalterna i allt 13 livstidsfångar.

Av de nykomna straffångarna voro 3 i åldern mellan 15 och 17 år, 116 mellan 18 och 20 år och 379 mellan 21 och 24 år.

Särskild uppmärksamhet har ägnats recidivismen. Med »anstaltsbehandlade recidivister» förstås sådana, som tidigare undergått straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring, internering, tvångsarbete eller tvångsuppfostran. De som avtjänat förvandlingsstraff för böter, blivit villkorligt dömda eller varnade för lösdriveri ha betecknats som »andra recidivister». Med denna uppdelning fördela sig de nykomna procentuellt på följande sätt:

Anstaltsbehandlade recidivister	48,9 %
Andra recidivister.....	19,6 %
Icke recidivister	31,5 %

Fängelsefångarna. Antalet nykomna visar i jämförelse med år 1940 avsevärd nedgång, från 2.674 år 1940 till 1.831 år 1941. Minskningen beror i huvudsak på den kraftiga nedgången av antalet för trafikbrott (rattfylleri m. m.) dömda personer, i sin tur en följd av den minskade automobiltrafiken.

Antalet nykomna, vilkas huvudbrott eller svåraste brott utgjorts av brott mot lagen den 7 juni 1934 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon (i kraft den 1 juli 1934), har för ett vart av åren 1934—1941 uppgått till följande tal.

År	Nykomna
1934 ($\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$)	56
1935	432
1936	742
1937	872
1938	1.129
1939	1.360
1940	1.108
1941	331

Med begagnande av samma indelning som beträffande straffångarna visar det sig, att av de nykomna fängelsefångarna voro:

Anstaltsbehandlade recidivister	28,6 %
Andra recidivister	14,3 %
Icke recidivister	57,1 %

Bötesfångarnas antal sjunker alltjämt. De nykomna voro år 1941 571 mot 648 år 1940.

Antalet förvarade har ökats från 116 vid början av år 1941 till 130 vid årets slut, medan antalet internerade under samma tid sjunkit från 27 till 21.

Kvinnliga tvångsarbetare. Enär den utanför fångvården stående statens tvångsarbetsanstalt för kvinnor i Landskrona sedan sommaren 1940 användes för annat ändamål, ha allmänna tvångsarbetsanstalter för kvinnor anordnats vid centralfängelser i Växjö och straffängelset i Karlstad. Antalet å dessa anstalter intagna tvångsarbeterskor var vid utgången av år 1941 25.

De straffrifyrkklarade ha ökats från 119 vid årets början till 151 vid årets slut.

Ungdomsfängelse ådömda.

Lagen om ungdomsfängelse trädde i kraft den 1 januari 1938. Antalet nykomna visar så gott som oavbruten stegring, år 1938 116, år 1939 174, år 1940 164 och år 1941 228. I sistnämnda antal 228 ingå 27 som jämlikt domstols beslut återintagits för undergående av fortsatt ungdomsfängelse samt 4 som avgått till följd av ändrade utslag. Beträffande återstående nyintagna 179 män och 18 kvinnor lämnas i det följande vissa personuppgifter.

Efter brottets huvudtyp kunna de nyintagna uppdelas i tre grupper, nämligen

dömda för våldsbrott	3	(1,5 %)
» » vinningsbrott	183	(92,9 %)
» » andra brott	11	(5,6 %)

Av männen voro 134 födda inom äktenskap och 45 utom äktenskap, motsvarande tal för kvinnorna voro 13 respektive 5.

Endast en nyintagen, som avlagt realexamen, hade högre bildningsgrad än vanlig folkskolebildning.

En undersökning rörande förhållandet mellan födelseort, hemort och gärningsort för brotten visar, att medan endast 86 av männen voro födda i städer eller stadsliknande samhällen, voro 123 vid tiden för brottets begående kyrkoskrivna i sådana städer eller samhällen. Däremot hade städerna icke utgjort gärningsort för de begångna brotten i nämnvärt större utsträckning än gärningsmännen varit kyrkoskrivna i stad. För kvinnorna äro siffrorna för små för att kunna läggas till grund för jämförelser.

De 197 nyintagna hade varit föremål för samhällsingripande på sätt följande tablå utvisar:

	M.	K.
Tidigare frihetsstraff	7	1
Tidigare villkorlig dom med övervakning	80	2
Tidigare tvångsuppfostran	11	—
Tidigare skyddsuppfostran	28	2
Tidigare annan åtgärd av barnavårdsnämnd	39	6
Summa ...	165	11

Dessa åtgärder hade förekommit i olika kombinationer; sammanlagt hade 118 män (65,9 %) och 11 kvinnor varit föremål för en eller flera av dem, medan 61 män (34,1 %) och 7 kvinnor icke tidigare kommit i kontakt med någon av dessa samhällets tillrättaförande behandlingsformer.

En approximativ beräkning med ledning av på mottagningsanstalten verkställda summariska läkarundersökningar ger vid handen, att klientelet i fråga om sinnesbeskaffelheten fördelar sig på följande sätt:

	M.	K.
Normalfall	111	5
Debila (intelligensålder mellan 12 och 16 år)	30	2
Imbecilla (intelligensålder under 12 år)	5	1
Debila psykopater	10	6
Psykopater	23	4
Summa	179	18

Under kategorien övriga intagna hänförs bl. a. kvinnor, som tvångsinterneras enligt alkoholistlagen och till följd av sitt föregående eller av disciplinära skäl måste omhändertagas å slutan anstalt. De intagas å centralfängelset i Växjö. Antalet till denna anstalt under år 1941 nykomna, enligt alkoholistlagen omhändertagna kvinnor utgjorde under redogörelseåret 17.

Vård och behandling i anstalterna.

Gymnastik och idrott ingå såsom betydelsefulla led i fängervårdsanstaltens uppfostringsarbete, särskilt beträffande ungdom.

Vid det för unga fängar avsedda straffängelset i Gävle ha friluftsovningar sålunda pågått så gott som varje dag hela året i den till fängelset hörande trädgården. Idrottsövningar ha anordnats jämväl vid centralfängelset i Mariestad.

Vissa övningar vid ungdomsanstalten i Ystad, huvudsakligen belagd med till ungdomsfängelse dömda psykopater, ha med hänsyn till att eleverna befinna sig i värnpliktsåldern erhållit en militär prägel. Vid ungdomsanstalten i Uppsala, vilken tjänstgör såsom disciplin- och psykopatavdelning, har idrotten befunnits befrämja en god lösning av fritidsproblemet. Tävlingar i allmän idrott, bandy och fotboll ha anordnats de intagna emellan men därjämte också mellan de intagna och utomstående lag. Ett lag från anstaltens elitavdelning tilläts under hösten delta i en inom länet anordnad korporationstävling i fotboll och erövrade därvid ett hederspris.

Tillfälle till friluftsbad sommartiden kan beredas intagna vid samtliga ungdomsanstalter, utom anstalten i Växjö, samt vid vårdanstalterna i Norrköping och å Hall, vid sinnessjukavdelningen å Håga, centralfängelset i Mariestad med tillhörande kolonier och straffängelset i Gävle. Vid anstalterna i Uppsala och Gävle, där naturliga badmöjligheter saknas, ha utomhus iordningställt särskilda badbassänger av cement.

Systemet med fängelsebesökare, som praktiserades inom den svenska fängervården under ett tjugotal år omkring sekelskiftet, har ånyo införts. Början har gjorts vid centralfängelset å Hålanda, där tre personer, som förklarat sig

därtill villiga, av fängvårdsstyrelsen utsetts att från och med den 1 april 1941 vara besökare vid fängelset.

Enligt de bestämmelser för verksamheten, som fängvårdsstyrelsen meddelat, äger fängelsedirektören ensam bestämma, vilka intagna som få mottaga besök; han må emellertid dessförinnan lämpligen rådgöra med pastor, lärare, socialassistent och representant för bevakningspersonalen. Vid urvalet skall särskilt avseende fästas vid den intagnes mottaglighet för fostran och vägledning. Utesluten från besök är häktad person och åtminstone i regel fånge med kortare strafftid än tre månader. Den som icke vill mottaga fängelsebesökare behöver heller icke göra det.

Besöken äga rum om möjligt en gång i veckan och minst var fjortonde dag på tider, som lämpa sig med hänsyn till fängelsets dagordning och arbetsdrift; i regel förläggas de till lördagseftermiddagen eller söndagen. De försiggå antingen i den intagnes bostadsrum eller i särskilt besöksrum. Besökaren är skyldig iakttaga tystlåtenhet utåt beträffande allt som rör fängelset och de intagna. Hans samtal med fångarna äro helt konfidentiella. Enligt anvisningarna må de ej röra sig om fängvårdsanstaltens förvaltning eller tjänstemännens förhållanden.

Fängvårdsstyrelsen har vidare uttalat önskemålet, att besökaren uppehåller förbindelse med den intagne även efter hans frigivning.

Erfarenheterna från verksamheten under redogörelseåret äro gynnsamma. Varje besökare har fått tre à fyra fångar på sin lott och besöken har fortlöpt enligt den uppgjorda planen. De fångar, som fått mottaga besökare, ha på olika sätt givit uttryck åt sin tacksamhet över denna förmån.

Eftervård.

Under året hava villkorligt frigivits 64 män och 13 kvinnor, dömda till straffarbete, samt en man, dömd till fängelse, tillsammans 78 personer.

Av de under åren 1907—1941 villkorligt frigivna, tillsammans 2,775, hava 70 personer eller 2,5 % förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter som ålegat dem.

I övrigt hänvisas beträffande eftervården till i denna tidskrift intagen redogörelse för år 1940.

Återfallsfrekvensen för ungdomsfängelse ådömda och unga straffångar.

Ehuru den svenska ungdomsfängelselagen icke varit i kraft så länge, att några säkra slutsatser kunna dragas angående resultatet av ungdomsfängelsebehandlingen, har det ansetts vara av intresse att på det föreliggande materialet söka belysa återfallsfrekvensen för dem som utskrivas på prov från ungdomsanstalt. I fängvårdsstyrelsens berättelse för år 1942 återfinnes en redogörelse för en dylik undersökning, vari som jämförelse jämväl behandlas återfallsfrekvensen för straffångar i motsvarande åldersgrupp, d. v. s. de som vid intagandet å anstalt varit i åldern 18—20 år. Återfallen ha beräknats under första och andra observationsåret efter utskrivningen på prov respektive frigivningen. Antalet personer som återfallit har ställts i relation till antalet återfallskapabla, d. v. s. det antal personer som under 1 helt respektive 2 hela år efter utskrivning på prov eller frigivning haft möjlighet att återfalla i brott. Det antal personer som återfallit under första observationsåret har från och med ingången av andra året frändragits från antalet återfallskapabla. Som återfallskapabla ha icke de räknats som på grund av utvisning, intagning å anstalt eller annan anledning ej under hela observationsåret haft möjlighet att återfalla i brott. För att få fram återfallsrisken inom två år har först den genomsnittliga återfallsprocenten per år beräknats genom att hela antalet personer som återfallit ställts i relation till summan av antalet under första och andra året återfallskapabla. Det erhållna procenttalet har multiplicerats med 2, varigenom återfallsfrekvensen inom två år erhållits.

Antalet ungdomsfängelse ådömda som voro återfallskapabla utgjorde under första observationsåret 250 samt under andra året 85. Motsvarande siffror voro för straffångarna 173 respektive 66.

Återfallsfrekvensen inom två år har befunnits utgöra 35,2% för ungdomsfängelseklientelet och 47,6% för straffångarna. Skillnaden, 12,4%, utgör mera än $2\frac{1}{2}$ gånger medelfelet och är således statistiskt sannolik.

Materialet har fördelats i grupper i förhållande till brotts-typ och tidigare asocialitet. Återfallsfrekvensen för tjuvarna har därvid funnits vara särskilt hög, nämligen 37,4% för ungdomsfängelseklientelet och 55% för straffångarna; förklaringen till den betydande differensen torde

vara att bland straffångarna återfinnes ett icke ringa antal personer som dömts till långa straff för typiska engångsförbrytelser. Som varit att vänta, visar undersökningen större återfallsrisk för recidivisterna än för de tidigare ostraffade. Av recidivisterna äro straffångarna väsentligt sämre ställda (59,2%) än de till ungdomsfängelse dömda (37,6%).

Med hänsyn till sinnesbeskaffenheten har materialet kunnat uppdelas å olika grupper endast i vad det avser de till ungdomsfängelse dömda. Beträffande dessa har återfallsfrekvensen för de intellektuellt undermåliga och psykopaterna funnits vara respektive cirka 2 och 2½ gånger större än för normalfallen.

Arbetsdriften.

Jordbruk drives vid följande anstalter:

centralfängelset i Mariestad (omkring 400 har, varav 158 har åker och 104 har skog) med kolonien Rödjan (45 har åker);

fångkolonien å Singeshult (omkring 75 har åker);

ungdomsanstalten å Skenäs (100 har åker samt 250 har skog);

ungdomsanstalten å Mäshult (18 har åker och 168 har skog);

vårdanstalten å Hall (hela arealen 825 har).

Trädgårdsskötsel i större omfattning bedrives utom vid ovannämnda anstalter, vid centralfängelserna i Växjö och å Härlanda, straffängelserna i Kristianstad, Karlstad och Gävle, ungdomsanstalterna i Uppsala, Ystad, Viebäck och Sjölidén samt vårdanstalten i Norrköping.

Överskottet av jordbruks- och trädgårdsdriften har under budgetåret 1940/1941 uppgått till 44.609 kronor.

Arbetsinkomsten av verkstadsdriften har under samma budgetår uppgått till 777.437 kronor.

Nettoinkomsten per intagen och dag av verkstadsdriften uppgick under budgetåret 1940/1941 till 2 kronor 81 öre mot 2 kronor 66 öre under närmast föregående budgetår.

Under år 1941 ha av kommittéer och sakkunniga avgivits följande betänkanden av kriminalistiskt intresse (hän-

visningarna inom parantes avse i denna tidskrift lämnade redogörelser för belänkandena):

Förslag till rättegångsbalk;

Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om kastrering (se år 1942, sid. 153);

Strafflagberedningens utlåtande med förslag till lagstiftning ang. åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar (se år 1942, sid. 153).

Hardy Göransson.

Sikkerhedsforvaring.

Foredrag holdt i »Dansk kriminologisk Selskab«
den 18. Maj 1943.

I Anledning af, at der nu er hengaaet 10 Aar, siden den nye Straffelovs Bestemmelser om Sikkerhedsforvaring traadte i Kraft, kunde det maaske have Interesse lidt nærmere at undersøge, hvorledes Straffelovens Bestemmelser har virket, og hvorledes Bestemmelserne er ført ud i Livet. Jeg har derfor med Glæde efterkommet det kriminologiske Selskabs Bestyrelses Anmodning om at indlede en Forhandling om dette Emne.

Bestemmelserne om Sikkerhedsforvaring findes i Straffelovens §§ 65—69. Jeg skal ikke her trætte med nogen Gennemgang af de enkelte Paragraffer, men kun lige trække Betingelserne for Anvendelse af Sikkerhedsforvaring op, saaledes som de findes i § 65, 1. Stk.:

»Naar en Person, som for en i Kapitel 24 omhandlet Forbrydelse eller ifølge 2 Domme har udstaaet Fængselsstraf eller har hensiddet i Arbejdshus i tilsammen mindst 2 Aar, paany gør sig skyldig til Straf af Fængsel, og de foreliggende Oplysninger kendetegner ham som en erhvervs- eller vanemæssig Forbryder, kan Retten, hvis Hensynet til Samfundets Sikkerhed findes at kræve det, dømme ham til at lages i Sikkerhedsforvaring, der da træder i Stedet for Straf.«

Jeg skal da til Indledning give nogle faa statistiske Oplysninger. — Det kan straks siges, at Sikkerhedsforvaring ikke har haft den Succes, som f. Eks. Arbejdshus, idet der i de forløbne 10 Aar kun er afsagt 83 Domme til

Sikkerhedsforvaring, medens der i det samme Tidsrum til Arbejdshus er afsagt langt over 1000 Domme.

De 83 Domme vedrører 80 Domfældte, idet tre af de Domfældte har været idømt Sikkerhedsforvaring 2 Gange.

Bestemmelsen i Straffelovens § 37, 2. Stk. om Adgangen til at overflytte Fængselsfanger, hvis Straffetid udgør 8 Aar eller derover, til Sikkerhedsforvaring har kun været benyttet i 2 Tilfælde, og der vil i denne Redegørelse blive set ganske bort fra disse Tilfælde.

Tilgangen til Sikkerhedsforvaringsafdelingen i Horsens har været meget ujævn, hvilket vil fremgaa af de Tal, jeg nu skal nævne:

1933	1 (14. November 1933)
1934	16 (2. Inds. ²⁹ / ₃ 1934)
1935	17
1936	12
1937	6
1938	3
1939	4
1940	7 + 1
1941	9
1942	5 + 2
	80 + 3

Som det vil forstaas af disse Tal, har Tilgangen været meget svingende, men et Gennemsnit af de sidste 6 Aars Indsættelser viser, at Tallet ligger omkring 5—6 om Aaret.

Det var vanskeligt inden Straffelovens Ikrafttræden at danne sig et Skøn over, hvor mange der kunde tænkes at komme i Sikkerhedsforvaring efter de Retningslinier, som Straffeloven og Motiverne giver, og Direktoratet for Fængselsvæsenet har derfor i 1931 ladet et Rundspørge gaa til de 3 Statsfængsler i Vridsløse, Nyborg og Horsens om, hvor mange af de hensiddende Fanger man maatte anse for egnede til Sikkerhedsforvaring for derigennem at danne sig et Skøn over, hvor mange Pladser man eventuelt skulde

disponere over. Der er sondret imellem Fanger, der anses for utvivlsomt egnede, og Fanger, for hvis Vedkommende saadan Anbringelse muligvis kan være tvivlsom.

De fra Anstalterne afgivne Svar tager sig herefter saaledes ud:

	utvivlsomme	tvivlsomme
Nyborg	2	1
Vridsløselille . . .	38	2
Horsens	50	54
ialt	90	57

Det højeste Antal, der i de forløbne 10 Aar paa een Gang har været anbragt i Sikkerhedsforvaringsafdeling i Horsens, har været 60.

Det er selvfølgelig ikke min Mening at ville antyde, at Fængslets Embedsmænd skulde have bedre Forudsætninger end Domstolene for at afgøre, i hvilke Tilfælde Sikkerhedsforvaring bør anvendes, men det er utvivlsomt, at der fra Domstolenes Side er vist megen Tilbageholdenhed i Anvendelsen af dette Repressionsmiddel.

Om de fornævnte 80 indsatte vil jeg nu give nogle faa almindelige statistiske Oplysninger:

De Domfældtes Alder ved Indsættelsen:

1	var	21	Aar.
2	»	24	»
1	»	25	»
2	»	27	»
2	»	29	»
14	»	mellem 30—35	Aar.
21	»	»	35—40 »
26	»	»	40—50 »
10	»	»	50—60 »
1	»	over 60	Aar.
80			

Kriminel Fortid: Alle har tidligere været straffet med Forbedringshusarbejde, Tugthusarbejde, Fængsel eller Arbejdshus.

2	har kun een Gang tidl. afs. saadan Straf.	
1	» » » » » » » » her	
	i Danmark, men flere Gange i Udlandet.	
2	har 2 Gange tidligere afsonet saadan Straf.	
8	» 3 » » » » » »	
7	» 4 » » » » » »	
60	» 5 » eller flere Gange tidligere afs.	
80	saadan Straf.	

Af de sidstnævnte 60, der tidligere har afsonet alvorlige Straffe mere end 5 Gange, har 15 tidligere været idomt Arbejdshus. Jeg vil bede Dem lægge Mærke til dette Tal, som jeg senere skal komme tilbage til.

Hvad den nu begaaede Forbrydelse angaar, stiller Forholdet sig saaledes, at langt det overvejende Antal drejer sig om Tyverier eller Tyveri i Forbindelse med andre Ejendomsforbrydelser.

Forbrydelse:

1	er straffet for Brandstiftelse § 181 i Forbindelse med Tyveri.
2	er alene straffet for Sædelighedsforbrydelse (begge tidl. straffet for samme Forbrydelse).
1	straffet for Sædelighedsforbrydelse samt for Tyveri og Betleri.
76	straffet for Tyverier.
80	

Erhverv:

Arbejdsmænd	31
Faglærte Arbejdere	19
Landarbejdere, Gartnere	10
Mejerister	4
Repr. (Arbejdsmænd)	10
Sømænd	3
uden Erhverv	3
	80

Fødsel:

I Ægteskab.....	69
Udenfor Ægteskab	11
	80

Ægteskabeligt Forhold:

Ugift.....	65
Gift	4
Separeret	1
Skilt	8
Enkemænd	2
	80

Opdragelse:

Hos Forældre.....	52
» Slægt.....	4
» fremmede.....	3
paa Ungdomshjem	21
	80

Det kunde synes, som om de objektive Betingelser, der efter Straffeloven kræves for Anvendelse af Sikkerhedsforvaring, er meget vide. Der tales i Kommissionens Motiver saa meget om de særdeles farlige Sædelighedsforbrydere, medens det i Praksis har vist sig, at der kun er inddømt en enkelt i Sikkerhedsforvaring. Jeg skal ganske kort referere de tre Domme, der drejer sig om Sædelighedsforbrydelser:

1) 25-aarig Arbejdsmand og Landarbejder, født 1910.

Før sit 18 Aar 4 Gange fritaget for Tiltale for Tyveri mod Værgeraadsforsorg og derefter straffet.

1. 1927 1 Aars Fbh. spl. og gr. Tyveri-Betleri	} begge for 18 Aar
2. 1928 1 » » » » » »	
3. 1929 8 Mdr. » » Tyveri	
4. 1929 1 Aars » » og gr. Tyveri	
5. 1931 1 1/4 » » » » » »	
6. 1932 2 » » » » » »	

Nu ved Nævningeting i Septbr.-Oktbr. 1934 dømt for

at have bellet mange Steder paa Sjælland, i Juni og Septbr. stjaalet 2 Cykler og Septbr. 1934 forsøgt ved Vold at tiltvinge sig Samleje (Strfl. § 216 jfr. § 21,1)

Retslægeraadet udtaler: »en noget psykopatisk præget Vaneforbryder da det med betydelig Grad af Sandsynlighed kan forudses, at han paa fri Fod atter i Fremtiden vil gøre sig skyldig i Lovovertrædelser, derunder mulig ogsaa seksuelle og saaledes *vil kunne blive farlig* for Retssikkerheden, skal Retslægeraadet anbefale, at han anbringes i Sikkerhedsforvaring.«

2) 58-aarig Arbejdsmand:

1916 80 Dg. Fg. paa sdv. Fgk. Uterlighed, Strfl. 1866 § 176 jfr. §§ 173 og 174.

1930 5 Aars Fbh.arb. Blodskam, Strfl. 1866 § 161 og Uterlighed § 176 jfr. §§ 173 og 174.

Nu for Nævningeting dømt for Uterlighed mod en 10—11 Aars Pige (Strfl. 1930 § 222 jfr. § 224 jfr. § 226) og for Forbrydelse i Familieforhold og mod Kønssædeligheden ved at behandle 9—10-aarig Pige, der var hans Barn med hans ægtefødte Datter uterligt, § 212 jfr. 210, 1. Stk. 2. Pkt. — Sikkerhedsforvaring ved Landsretten, stadf. ved Højesteret. — Spørgsmaalet om Kastration har været forelagt denne Fange, men han afviser bestemt at ville underkaste sig denne Operation, i alle Tilfælde vil han have Sikkerhed for at blive benaadet straks efter foretagen Operation.

3) 42-aarig Landarbejder og Tjenestekarl:

1. 1916 80 Dg. Fg. paa sdv. Fgk. Tyveri, ul. Omg. m. Hitg.

2. 1917 100 » » » »

3. 1919 1 Aars Fbh.arb. »

4. 1922 2½ » » »

5. 1926 ⅔ » » Uterlighed

6. 1927 2 » » Tyveri

7. 1929 3 » » »

8. 1932 4 » Tugthusarb. » og Hæleri.

Nu ved Nævningetinget dømt for gennem $\frac{1}{2}$ Aar gentagne Gange at have haft Samleje med en 9—10-aarig Pige — Dommen stadfæstet af Højesteret.

Retslægeraadet skal Retslægeraadet udtale, »at han vel efter det foreliggende har vist vedvarende kriminelle Tilbøjeligheder, og nogen korrigerende Virkning af de ham idømte Straffe har ikke kunnet paa-vises, men dels har han fortrinsvis gjort sig skyldig i Ejendomsforbrydelser, dels har hans Sædelighedsforbrydelser i 1926 og nu ikke en saadan Karakter, at man tør anse Faren for nye alvorlige Sædelighedsforbrydelser for nærliggende, i Særdeleshed ikke, dersom det alvorlige Forsøg paa Pacificering gennem Sikkerhedsforvaring gennemføres.«

Som det vil ses, er ingen af disse 3 Typen paa den farlige Voldtægtsforbryder, som Motiverne saa indgaaende omtaler. — Den endelige Formulering, som Straffeloven har faaet i § 65, nøjes da ogsaa med kun at kræve een tidligere Dom for Overtrædelse af Kap. 24, medens man ved alle andre Forbrydelser krævede 2 Domme. For Berigelsesforbrydelsernes Vedkommende er man blevet staaende ved 2 Domme og en Afsoningstid af 2 Aar i Fængsel eller Arbejdshus. — Jeg skal tillade mig at citere, hvad Motiverne til K. U. siger:

»At man her er inde paa ret vilkaarlige Afgrænsninger, der som Følge deraf i det enkelte Tilfælde kan virke uheldigt haade i den Retning, at Bestemmelsen overfor Berigelsesforbrydere kan bringes for hurtigt i Anvendelse og, særlig overfor Sædelighedsforbrydere, mulig for sent, er man klar over; men man formener dog, at den foreslaaede Formulering som Regel vil ramme den rette. Nogen Grund til Frygt for, at Domstolene skulde misbruge Bestemmelsen og bringe den til Anvendelse paa Berigelsesforbrydelser, saa snart dens ydre Betingelser foreligger, selv om dens indre Grund mangler, behøver man næppe at nære, og

med Hensyn til saadanne Sædelighedsforbrydere, der ikke opfylder Bestemmelsens ydre Betingelser, men overfor hvem deres Anvendelse dog i det enkelte Tilfælde kunde være ønskelig, maa erindres, at Domstolene altid har det i deres Magt at idømme disse grove Lovovertrædere en alvorlig og langvarig Straf efter vedkommende Specialbud.«

Med Hensyn til den anden objektive Betingelse for Anvendelse af Sikkerhedsforvaring, nemlig at »Hensynet til Samfundets Sikkerhed kræver det«, vil jeg ogsaa gerne citere K. U.s Motiver, hvor der i høj Grad manes til Forsigtighed i Anvendelsen af Sikkerhedsforvaring; — der siges:

»Kommissionen er vel klar over, at der, naar Talen er om at indføre saa vidtgaaende Repressionsmidler som foreslaaet i denne Paragraf, maa udvises en betydelig Forsigtighed og derfor opstilles Garantier, uden hvilke Midlet ikke kan anvendes. Men paa den anden Side bør disse Garantier dog ikke være saa tyngende, at Bestemmelsen bliver værdiløs i Samfundets Kamp mod *dets allerfarligste Forbryderelementer* eller i hvert Fald først lader sig bringe til Anvendelse paa et saa sent Tidspunkt i Forbryderens Liv, at han alt har naaet at tilføje Samfundet *de største Skader*, medens disse under en mere til subjektive og mindre til objektive Vilkaar bunden Lovgivning kunde have været forhindrede.«

Disse K. U.'s Motiver optrækker efter min Mening langt skarpere end Straffeloven, at det skal dreje sig om de alleralvorligste Forbrydelser. Og naar jeg tænker paa flere af de Domme, der har ført til Sikkerhedsforvaring, er det lidt vanskeligt at finde Forbindelse med de citerede Udtalelser i Motiverne — »tilføjet Samfundet de største Skader« og de nu begaaede Forbrydelser.

Specielt mener jeg, at det er betænkeligt at anvende Sikkerhedsforvaring overfor ganske unge Forbrydere. Selv om det ikke drejer sig om ret mange i Antal, er det, at man er gaaet helt ned til 21. Aars Alderen, særdeles betænkeligt.

Sikkerhedsforvaring bør kun anvendes som et allersidste Middel og i de meget udprægede Tilfælde.

Som jeg oplyste ved Skemaet om kriminel Fortid, er 15 af de indsatte Domfældte tidligere idømt Arbejdshus. Af Bestemmelsen i § 65 forudsættes, at Afsoning af 2 Aars Arbejdshus sættes lig med 2 Aars Fængsel, og det kunde for saa vidt antages, at dette var ment som det normale; men i K. U.'s Motiver anføres det udtrykkeligt, at man af H. t. *Sædelighedsforbrydere* og *Alfonser* regner med den nærliggende Mulighed, at en tidligere ufarlig Forbryder ved ny Forbrydelse aabenbarer sig som kvalificeret til Behandling i Sikkerhedsforvaring. Jeg skal oplyse, at ingen af de omtalte 15 Domfældte har været dømt for Sædelighedsforbrydelse eller for Alfonseri.

Efter min Mening er der — bortset fra de Tilfælde, Motiverne som nævnt omfatter — en Væsensforskel paa disse 2 Forbryderkategorier. At der kan skønnes forkert i et enkelt Tilfælde kan ikke undgaas, men det relativt store Antal der her er Tale om — 15 af 80 — lader formode, at Fejlprocenten er meget høj. Jeg skal saa lade staa hen, hvorvidt det er den tidligere Arbejdshusdom eller den senere Sikkerhedsforvaringsdom, der er forkert. Det vilde være en meget uheldig Praksis om Trinfølgen blev: Fængsel, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring svarende til Fængsel, Forbedringshusarbejde og Tugthus i den gamle Straffelov. Det er netop fængselsmæssigt set et af de allerstørste Fremskridt, der er naaet ved den ny Straffelov, at der finder en Udskillelse Sted, og man bør — efter min Mening — ikke gøre Grænserne mellem de forskellige Kategorier for flydende. Mellem Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring bør der være et Svælg, idet disse Repressionsmidler tager Sigte paa 2 væsensforskellige Kategorier af Lovovertrædere.

I § 70 i Kommissionens Forslag hedder det, at »Sikkerhedsforvaring udstaaes af Mænd i en dertil særlig indrettet Statsanstalt.« I de efterfølgende 3 Forslag er denne For-

mulering ændret til, at »Sikkerhedsforvaring udstaaes af Mænd i en dertil indrettet Statsanstalt eller Afdeling af en saadan«, og denne Formulering gaar igen i § 67 i Straffeloven.

I Motiverne til daværende Justitsminister Steinckes Forslag udtales det, at en Afdeling af Horsens Straffeanstalt *foreløbig* agtes anvendt i Forbindelse med Fangekolonien Kølsen, indtil den af den daværende Fængselsdirektor foreslaaede »Fællesanstalt for 1) strafmodtagelige Psykopater, 2) Personer, der er dømt til eller skal overføres til Sikkerhedsforvaring samt 3) Personer, der er dømt til eller skal overføres til Arbejdshus« tilvejebringes.

Saaledes som Forholdene er nu, og som de har udviklet sig fra dengang, mener jeg, at det er godt, at man ikke begyndte med at bygge en saadan Fællesanstalt, og jeg tror næppe, at der i Dag er nogen, der vilde gaa ind for en Anstalt efter de angivne Retningslinier, men der er ikke Tvivl om, at Sikkerhedsforvaringen med Hensyn til Anstalt har været Stedbarn, Psykopaterne har faaet deres Anstalt, og Arbejdshusfangerne har faaet deres, medens Sikkerhedsforvaringsfangerne, som det sikkert er bekendt, er anbragt i en Afdeling i Statsfængslet i Horsens. I Statsfængslet i Horsens er der for Tiden 4 forskellige Arter Frihedsberøvelse lige fra den strengeste Form — tidl. Tugthus — til den mildeste — Internering i Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring. Det vil forstaaes, at det indenfor et Fængsels Rammer ikke er let at effektuere 4 forskellige Former for Frihedsberøvelse, hvis der skal være Væsensforskel paa Behandlingen i de forskellige Afdelinger. Man maa endvidere forstaa, at der sættes Personalet en Opgave, som man ikke kan vente, det skal magte, naar en Betjent den ene Dag gaar paa en Afdeling med Fængselsfanger, den næste paa en Afdeling med Arbejdshusfanger og endelig den 3. Dag paa en Afdeling med Sikkerhedsforvaringsfanger. Selv om Forholdet ikke er saa grelt som her sagt, og selv om man i vid Udstrækning forsøger at holde de

samme Betjente paa de samme Afdelinger, vil man alligevel forstaa, at Vanskelighederne er store. Vi gør selvfølgelig, hvad vi kan, og jeg maa sige, at Personalet i det store og hele har »stillet om« paa en fornuftig Maade, og det er for en væsentlig Del Grunden til, at det er gaaet saa relativt roligt, som det er, skønt det her drejer sig om Personale, der ingen særlig Uddannelse har, bortset selvfølgelig fra deres Oplæring i et Fængsel.

I Statsfængslet i Horsens var Sikkerhedsforvaringsfangerne i Begyndelsen anbragt i hele 4. Etage, saavel i For- og Bagbygning som i Sidesøjene, men paa Grund af Belægningsforholdene i Fængslerne for Tiden har det ikke været muligt at reservere hele dette Omraade for disse Fanger, der nu er stationeret i Midtersøjens og Østre Fløjs 4. Etage og saaledes, at der er indrettet Opholds- og Arbejdslokaler til dem i Søndre Fløjs 4. Etage.

Der skal gøres nogle Bemærkninger om, hvori Behandlingen i Sikkerhedsforvaring bestaar, og hvilken Indvirkning Opholdet i Forvaringsafdelingen har haft paa de internerede.

Straffelovens § 67 henviser til § 64, i hvilken der findes optrukket Linierne for Behandlingen i Arbejdshuset, og det fastslaas her, at Fangerne er undergivet Arbejdspflicht, og at Friluftsarbejde anvendes i størst muligt Omfang. Det tilføjes derefter, at Behandlingen ikke bør være haardere end Hensynet til Disciplinen og Arbejdsplichtens Opfyldelse kræver. Disse Retningslinier for Behandlingen i Arbejdshuset gælder ogsaa for Sikkerhedsforvaringen, idet det dog i § 67 tilføjes, at der ved Fastsættelsen af Reglerne for Behandlingen i Sikkerhedsforvaringen skal tages Hensyn til Forvaringsfangernes større Farlighed. Den Adgang, Arbejdshusfanger har til at faa Udgangstilladelse, indrømmes ikke Fanger i Sikkerhedsforvaringen.

Iøvrigt bestemmer § 68, at Reglerne om Behandlingen skal fastsættes ved kgl. Anordning og ved kgl. Anordning af 31. Januar 1933 er derefter givet Regler om Behand-

lingen af Mandspersoner, der indsættes i Sikkerhedsforvaringsanstalt. Endvidere er der af Justitsministeriet under 1. April 1936 udfærdiget et Reglement for mandlige Sikkerhedsforvaringsfanger.

Jeg skal ikke trætte med en nærmere Gennemgang af den førnævnte Anordning og Reglement, men kun ganske kort gøre Rede for Gradueringen i Behandlingen.

Den første Maaned tilbringer Fangen som Regel i Enrum. Arbejdsducøren er her kun 10 Øre daglig, og bortset fra Køb af Skraatobak og Porto kan Fangen intet købe. Han maa have sit Ur, kan faa enkelte Fotografier og kan faa udleveret Tavle, Griffel, Blyant og Skrivebog. Han maa skrive 1 Brev straks og 1 efter 14 Dages Forløb. Han faar ingen Besøg i denne Maaned. Endelig udleveres der Fangen 1 belærende Bog om Ugen.

Det næste Stadium — eller hvad man nu vil kalde det — strækker sig i Tiden efter den første Maaned, indtil der er afsonet 2 Aar. I denne Periode stiger Arbejdsfortjenesten til 20 Øre daglig, for særlig betroet Arbejde dog 30 Øre, og Fangen kan her for en Del af de oplagte Penge faa Tilladelse til at købe Røgtobak, han kan købe Materialer til Fritidsbeskæftigelse, 1 Kop Kaffe med 1 Stk. Wienerbrød paa Søn- og Helligdage, 1 Ugeblad, han har noget udvidet Adgang til Brevskrivning, Besøg, Boglaan, han maa overvære Foredrag og Underholdning, ligesom Fangen nu kan faa Adgang til at deltage i Undervisning og Gymnastik.

Det sidste Trin eller Stadium indtræder, naar 2 Aar er afsonet og der gives paa dette Stadium yderligere Adgang for Fangen til at købe Bøger og Blade, Aviser, Billeder og andet til Udsmykning af Cellen og sidst, men ikke mindst til Indkøb af enkelte Nydelsesmidler som Tillæg til Forplejningen.

Det fremgaar af Bestemmelserne, at Afsoningen af Sikkerhedsforvaring i Almindelighed — bortset fra den 1. Maaned foregaar i Fællesskab, men ved kgl. Anordning

af 31. Marts 1936 er der sket en lille Ændring i den oprindelige Anordning, og Bestemmelsen lyder nu saaledes: »Bortset fra den første Maaned bør Afsondring under Arbejdet og i Fritiden efter Arbejdets Ophør — mod Fangens Ønske — kun finde Sted i det Omfang, som Hensynet til Sikkerhed og Disciplin kræver.« Det har nemlig erfaringsmæssigt vist sig, at der er en Del af de indsatte, der *ikke* egner sig til det udstrakte Fællesskab, og vi har flere, der i aarevis efter eget Ønske har siddet i Enecelle. Jeg kan til Belysning af en Sikkerhedsforvaringsfanges Mentalitet fortælle, at den første Fange, der indsattes i Afdelingen og hensad der ca. $\frac{1}{2}$ Aar som ene Mand kværulerede stærkt over, at han ikke kom i Fællesskab — det aabnede Anordningen ham jo Adgang til. Da der senere kom flere Fanger i Afdelingen, vilde han under ingen Omstændigheder i Fællesskab, og han hensad da ogsaa de 6 Aar han afsonede, i Enecelle.

Det følger af Sagens Natur, at der ikke er noget egentligt pædagogisk Formaal at lægge Behandlingen an paa. Det er ikke Straf, men Internering af strafupaavirkelige Individer, og jeg mener derfor, at der ikke er noget større Formaal med at graduere Behandlingen, bortset fra Isoleringen den 1. Maaned. Der er saa meget mindre Grund til det, som det i en Anstalt med saa udstrakt Fællesskab som Sikkerhedsforvaringen ikke er nogen Mulighed for at holde de forskellige Stadier adskilt.

Hvad Arbejdet angaar, er det ikke helt let at efterkomme Anordningens Bestemmelse dels om, at Arbejdet i passende Grad lægger Beslag paa Fangens Kræfter og Opmærksomhed, dels om at der saa vidt muligt tages Hensyn til Fangens Evner og Færdighed. Med saa relativt lille Fangebelæg, som Forvaringsafdelingen gaar med, er det vanskeligt at have mange forskellige Arbejdsfag. — Desværre er det under de nuværende Forhold udelukket at beskæftige Fanger ved strengt legemligt Arbejde i fri Luft. Sikkerhedsforvaringsfangerne udfører alt Arbejde i Anstaltens Køkken —

der jo leverer Mad til samtlige Afdelinger — og det har i nogen Grad givet legemligt Arbejde, men det er dog ikke rigtigt Kropsarbejde, der giver haard Hud i Hænderne. Af andre Arbejder kan nævnes Skræderi, Trykkeri, herunder Sætter og andet Papirarbejde som Kuvertfabrikation og lign. Det er endelig i enkelte Tilfælde lykkedes at beskæftige enkelte Fanger ved deres Fag, idet man har lavet 1 Snedkerværksted, hvor der fremstilles Ting til Anstaltens eget Brug.

Jeg kan nævne, at man har gjort et Forsøg paa at stimulere Arbejdslysten ved at indføre et andet Betalingssystem end det gamle Ducørsystem, hvor man giver Fangerne et vist Pligtarbejde til Opnaaelse af Ducører. Dette kan virke uheldigt, fordi Fangeren, naar han bare leverer sit Pligtarbejde mener, han har gjort, hvad han skal. Vi har derfor med Direktoratets Billigelse forsøgt at lade Fangerne arbejde udelukkende paa Akkord, saaledes at de ingen Ducører faar, men kun Betaling for det Arbejde, de udfører, og med Adgang til at bruge Halvdelen af, hvad de tjener, til at købe de Ting, som Anordningen og Reglementet aabner Adgang til. Det er helt utroligt, i hvilken Grad Produktionen under dette System gaar i Vejret, og det er forbavsende at se, hvorledes et ellers kedsommeligt Arbejde kan udføres med Interesse og Flid. Det er med Fanger som med andre Mennesker, at de, naar de ser, de faar noget ud af det, klemmer paa med en ganske anden Flid og Interesse, end hvis Maksimalfortjeneste i Forvejen er sat. Jeg er klar over, at der er mange Vanskeligheder ved dette System, og at meget Fængselsarbejde ikke kan udmaales i Akkordsatser, men det er min Mening, at det gamle Ducørsystem i nogen Grad er forældet, og i alle Tilfælde ikke heldigt i en Forvaringsafdeling.

Med Hensyn til Undervisningen er Interessen meget svingende. Der har været en Del Sprogundervisning — tysk og engelsk — og ogsaa anden Undervisning, men da Undervisningstimerne har ligget i Fangerens Fritid, har der ikke

været megen Tilslutning. Det har ogsaa været forsøgt med en Slags Studiekredsordning, hvor Fangerne paa Tur skulde udarbejde Foredrag om forskellige Emner. De fik da Vejledning og Adgang til at laane Bøger til Udarbejdelsen, og der er nogle faa Fanger, der har gjort et stort Arbejde hermed og faaet en Del ud af det, men det er ikke mange, der har villet paatage sig et saadant Arbejde.

Udenfor Arbejdstiden er der Adgang for Fangerne til at være sammen, dels i et Lokale, hvor der er Adgang til at høre Radio, dels paa en Samlingsstue, hvor der er forskellige Brædtspil og lignende, hvor de kan beskæftige sig i Fritiden. Endelig er der i Afdelingen et Husflidslokale, hvor de, der har Lyst, kan staa og lave forskellig Sløjd-arbejde.

Fangerne har ogsaa Lejlighed til i deres Fritid at dyrke Musik, og der har i nogen Udstrækning været Sammenspil. Fangernes lille Orkester har spillet ved særlige Lejligheder for Medfanger. Med dette Orkester har det ogsaa været lidt op og ned, til Tider er Fangerne meget ivrige og over sig flittigt — til andre Tider er det sløjt med Interessen. Det er særlig Banjo, Mandolin og lignende Strenginstrumenter, der ikke er saa kostbare i Indkøb, der anvendes.

Det allervigtigste for disse Fanger er deres Adgang til Indkøb af enkelte Nydelsesmidler som Tillæg til Forplejningen. Det er fastsat af Direktoratet for Fængselsvæsenet, hvori disse Ting bestaar. Fangerne kan under normale Forhold købe Smør eller Fedt, Marmelade eller Honning, Kiks, Knækbrød, Chokolade, Ansjoser og enkelte andre Ting, f. Eks. om Sommeren forskellig Slags Frugt. Alt dette sætter Fangerne megen Pris paa og de er ivrige efter at faa Tilladelsen udvidet mest muligt. For Tiden er det derfor meget vanskeligt selv i meget begrænset Omfang at tilfredsstille Efterspørgslen. En Del af de tilladte Ting er nu rationeret, andre kan slet ikke skaffes og i denne Henseende er navnlig Rationeringen af Røgtobak og Skraatobak meget følelig for Fangerne.

Det har vist sig som et stort Savn, at Fangerne ikke kan faa Adgang til strengt legemligt Arbejde. Grunden hertil er dels, at man har næret Betænkelighed ved at lade disse Fanger arbejde udenfor Ringmuren, hvor Faren for Undvigelse ikke kan udelukkes, dels at vi ikke har Terræn nok til saadan Beskæftigelse, da vi jo ogsaa skal beskæftige en Del af vore Fængselsfanger, der er dømt paa lang Tid, ved Friluftsarbejde.

Her er det igen Sikkerhedsforvaringsfangernes præsumerede »Farlighed«, der er den afgørende Grund, og i denne Henseende er Sikkerhedsforvaringsfanger vanskeligere stillet end f. Eks. Fængselsfanger dømt paa Livstid. Jeg kan saaledes oplyse, at en saadan Fængselsfange, der efter Afsoning af 16 Aars Fængsel i Henhold til § 37 blev overflyttet til Sikkerhedsforvaring, ikke kan tages ud til Arbejde udenfor Ringmuren, medens han som Fængselsfange i længere Tid havde arbejdet dels udenfor Ringmuren, dels paa en af Anstaltens Kolonier.

Fangerne i Sikkerhedsforvaringsafdelingen har noget længere Gaardtur end f. Eks. Fængselsfanger, de faar $2 \times \frac{3}{4}$ Times Gaardtur mod $2 \times \frac{1}{2}$ Time. De senere Aar har Fanger, der har afsonet 2 Aar faaet Lov til i Sommertiden at faa et lille Stykke Have, hvor de kan dyrke, forskelligt til eget Brug, f. Eks. Jordbær, Ærter, Gulerødder, Radiser og Tomater og Blomster. De har været meget interesserede i disse Haver og holdt dem pænt og virkelig faaet et forbavsende Udbytte af disse smaa Haver, der hver kun har haft en Størrelse af faa Kvadratmeter. Haverne var anbragt paa en indhegnet Plads udenfor Ringmuren; og i den Tid, Fangerne var i Haven, var der posteret ekstra Mandskab baade indenfor og udenfor Anstaltens Hegn. Nu har vi imidlertid faaet 1 ha. Land mere indenfor Ringmuren, og Fangerne er nu i Gang med at indrette nye Haver paa en Del af dette Terræn.

Med Hensyn til Disciplinen maa man sige, at der hidtil kun har været smaa Vanskeligheder. Der har et Par Gange

været Tilløb til Fællesdemonstration paa en Arbejdssal, men det er hurtigt faldet i Lave igen; naar man faar talt med dem enkeltvis, er de i Almindelighed ret føjelige. Der har ogsaa været et Par Undvigelsesforsøg — men i det store og hele gaar det fredeligt og roligt til daglig, og Antallet af disciplinære Sager har været betydeligt mindre end ved de øvrige Afdelinger i Fængslet.

Selv om Fangerne gennem alle disse smaa Indrømmelser har faaet en Del Lempelser i Forhold til Fængselsfanger, kan det for dem ikke opveje det Tryk de føler ved Intereringens ubestemte Varighed. De er pirrelige, klager altid over den »forfærdelige *Straf*«, der er idømt dem, og de melder sig meget jævnligt til Fremstilling, naar de i Avisen har læst om en eller anden af deres Bekendte fra tidligere Fængselsophold, der nu har faaet Fængselsstraf eller Arbejdshus; de kan med gode Argumenter godtgøre, at de selv er langt mindre »farlige« end den paagældende. De lever i en stadig Forurettelsestilstand, som de daglige Diskussioner Fangerne imellem holder vedlige. Dette kan da heller ikke undgaa at paavirke deres hele Mentalitet, og det er ikke saa faa Fanger, der har været mentalt undersøgt, og som fra Sikkerhedsforvaringsafdelingen har været indlagt paa Sindssygehospital for en forbigaaende eller langvarig sjælelig Sygdom. Jeg skal fremdrage enkelte Tilfælde, der er særlig bemærkelsesværdige.

Under Opholdet har 1 Fange begaaet Selvmord, og 1 Fange forsøgt derpaa.

Den Fange, der begik Selvmord, var en 47-aarig Arbejdsmand fra København. Han har tidligere været straffet 11 Gange, deraf 7 Gange med Tugt- eller Forbedringshusarbejde. Han var nu straffet for at have begaaet Indbrud i Skotøjsforretning og stjaalet Varer til Værdi 450 Kr.

1. Overlæge ved Københavns Fængsler har afgivet Observationserklæring om denne Fange, hvori det udtales: »at han efter Akterne ikke frembyder Tegn paa særlige Sygdomme, Epilepsi, Alkoholisme eller Syfilis. Ved Fremstil-

lingen frembyder han ingen Sygdomstegn. Han gør et roligt og fredeligt Indtryk, og fra Straffeanstalterne foreligger der ikke noget om voldsom Karakter, Affektudbrud eller lignende. Med den lange Række Straffe, han har bag sig, maa han betragtes som upaavirkelig heraf. Jeg tror heller ikke, at Arbejdshus vil have nogen Virkning paa ham, dertil er han nu kommet for højt op i Aarene; vænnet til Arbejde bliver han næppe gennem Fængsel eller tvunget Arbejde, og jeg kan ikke se, der er anden Udvej end Sikkerhedsforvaring, medmindre man vil gaa en helt anden Vej, og give ham en betinget Dom under Fængselshjælpens Tilsyn med Arbejde paa Landet. Yderligere Observation skønnes ikke nødvendig.»

Under Opholdet i Forvaringsafdelingen er intet særligt noteret, han var stille og rolig og talte ikke om sin Sag eller om, at han omgikkes med Selvmordstanker.

Han efterlod sig et Brev, der lød saaledes: »Jeg har ingen paarørende. Mit sidste Farvel til alle her i Fængslet. Jeg sidder og græder nu, imedens jeg skriver dette, jeg er saa fortvivlet, jeg betragter Døden som en Befrielse. Jeg gaar i Døden med velberaad Hu. Jeg ved godt, det ikke er rigtigt at tage sit eget Liv, men nu skal det være. For hvad bærer Fremtiden i sit Skød til mig. Intet.»

Den Fange, der gjorde Forsøg paa Selvmord, var en 33.aarig Landarbejder. Han har tidligere været straffet 8 Gange, heraf 3 Gange med Forbedringshusarbejde — 8 Maaneder, 6 Aar for Brandstiftelse og 4 Aar, samt senest med 1 Aars Fængsel. Han er senest løsladt ¹²/₁ 1935, men begyndte kort efter Løsladelsen at begaa Tyveri, hvor han stjal en Boltsaks til Værdi 35 Kr. samt 6 Automat-tyverier eller Forsøg derpaa, hvorved han opnaaede et Udbytte til Værdi 65 Kr.

Han blev indsat i Sikkerhedsforvaringsafdelingen den 15. Juni 1935 og begik den 3. August s. A. et Selvmordsforsøg ved Hængning. Fængselslægen udtaler Tvivl om, hvorvidt det kan anses for alvorlig ment. Paa Grund af

hans mærkelige Adfærd søges han derefter den 31. Oktober 1935 indlagt til Observation paa Sindssygehospitalet i Viborg. Som Resultat af denne Observation overføres han saa efter Justitsministeriets Bestemmelse til Sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland. Fra Overlægen paa Sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland meddeles i November 1937, at Fangen ikke længere kan anses for sindssyg. Gennem Retslægeraadet anbefales det derefter, at han ved Udskrivningen fra Sikringsanstalten overføres til Psykopatforvaringsanstalten.

Han er ved *Underretten* dømt til Sikkerhedsforvaring, og ved Justitsministeriets Foranstaltning indbringes Spørgsmaalet om hans Overflytning til Psykopatforvaringsanstalten i Henhold til Straffelovens § 17, 2. Stk. 3. Pkt. for *Underretten*. *Underretten* kom imidlertid til det Resultat, at en Begæring om Overførelse fra Sikkerhedsforvaring til Psykopatforvaring ikke kunde tages til Følge, da det maatte være en Forudsætning, at den paagældende skulde have været dømt efter § 17, 1. Stk., og det var han ikke. Denne Kendelse paaankes derefter til Landsretten, der kommer til samme Resultat som *Underretten*. — Han skulde derefter være tilbageført til Sikkerhedsforvaringsafdelingen i November 1938, men da man vedvarende ansaa hans Tilbageforsel for betænkelig, meddeler Justitsministeriet, at man har besluttet at paaanke *Underretsdommen* med Paastand om, at han anbringes i Psykopatforvaring. Den 21. Februar 1939 afsiges Dom ved Landsretten, og den gaar nu ud paa, at Psykopatforvaring bringes i Anvendelse. Denne Dom paaankes derefter til Højesteret, der stadfæster Landsrettens Dom.

Under Opholdet i Anstalten har endvidere 12 Fanger været mentalt undersøgt — for 6 Vedkommende i Forbindelse med Indlæggelse paa Sindssygehospital.

Jeg maa lidt udførligere omtale nogle af disse Tilfælde.

1) En Fange, der ved Indsættelsen var 21 Aar, har tidligere været straffet 6 Gange, deraf 3 Gange med For-

bedringshusarbejde. Han har nu begaaet 4 Indbrud og stjaalet Effekter til Værdi c. 3700 Kr. — Under Sagen er han undveget fra Arresthuset og begaaet Forbrydelser og har endelig foretaget flere Undvigelsesforsøg fra Arresthuset.

Inden Indsættelsen observeres han af Amtslægen, der bl. a. udtaler: »Bortset fra Observandens meget stærkt fixerede asociale Indstilling og den dermed utvivlsomt sammenhængende Afstumpethed paa det moralske Omraade, er der ikke hos ham fundet Symptomer paa Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevernerne.« Yderligere Observation anses for uforuden, og der udtales derefter: »Obs. maa anses for farlig for den offentlige Retssikkerhed — Vane-forbryder og for *stedse* at ville betyde en Fare for Samfundet.« Sluttelig udtaler Amtslægen, at han anser tidsbestemt Frihedsberovelse for at være uden varig Virkning.

Under Opholdet i Anstalten gør han et meget snedigt og dristigt Undvigelsesforsøg, ja, han kommer faktisk over Ringmuren efter i et Døgn at have skjult sig i en Kloak, men paagribes derefter paa Anstaltens Terræn. Senere foretager han endnu 3 Undvigelsesforsøg.

I Forvaringsafdelingen bliver hans Opførsel mærkelig; han er indesluttet, grublende, til Tider trodsig og fræk, i det hele vanskelig at komme paa Talefod med. Han indlægges til Observation paa Sindssygehospitalet i Viborg fra Juli til November 1937. Efter Hjemkomsten til Afdelingen i Horsens er han i tiltagende Grad sky og indadvendt, taler sjældent med Medfanger eller Funktionærer. Overlægen i Viborg tilraader ved Udskrivningen, at han overføres til Psykopatforvaring eller Sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland, og i Henhold til Dekret fra Justitsministeriet overføres han til Sikringsanstalten i Januar 1938.

Fangen henligger fremdeles paa Sikringsanstalten ved Sindssygehospitalet i Nykøbing Sjælland, og han vil antagelig aldrig blive udskrevet. Fængselsnævnets Resolution om Løsladelse efter 4 Aars Afsoning foreligger imidlertid,

saaledes at han kan løslades, naar han efter Udskrivningen fra Sikringsanstalt og Sindssygehospital kan anses for helbredet.

2) Den næste Fange, jeg vil omtale, er en 34. aarig Snedkersvend, Han har tidligere været straffet 6 Gange, deraf 5 Gange med Forbedringshusarbejde. Han er nu straffet for en Række Indbrud med et kontant Udbytte af c. 2800 Kr. og Effekter til en Værdi af c. 290 Kr. Han er endvidere straffet for Udbredelse af venerisk Smitte.

Fra Retslægeraadet foreligger først en Erklæring, der anbefaler Psykopatforvaring, da han anses som udpræget Psykopat, men senere udtaler Raadet paa en Forespørgsel, at man »ikke skal fraraade Sikkerhedsforvaring, idet hans Tilstand ikke med afgørende Sikkerhed lader forudse abnorm Reaktion paa Forvaringen.«

I Begyndelsen gaar det ogsaa helt godt i Forvaringsafdelingen, men i Løbet af 1 Aarstid bliver han grædende, ked af det, pylret og uligevægtig. Han faar forsøgsvis Arbejde ved sit Fag — Snedkeri — og det synes han at være glad for, men falder alligevel hurtigt tilbage til Uligevægt, Klynkeri og Græden. Han bliver indlagt paa Aarhus Sindssygehospital til Observation fra 20. Juni 1939 til 8. Marts 1940, da han tilbageføres til Forvaringsafdelingen. Han synes straks fornuftig og indstillet paa, at han skulde se at komme gennem Tiden i Forvaringsafdelingen. Der gik imidlertid ikke lang Tid, førend han igen paany blev deprimeret, uligevægtig, klynkende og grædende, og han maa den 17. August 1940 paany indlægges paa Aarhus Sindssygehospital, hvor han fremdeles henligger.

Spørgsmaalet om hans Overforsel til Psykopatforvaringsanstalten er rejst og behandles, saa vidt jeg ved, for Tiden ved Vestre Landsret. Noget Resultat er der imidlertid ikke kommet endnu.

3) Den tredje Fange er en 44. aarig Murarbejdsmand og Landarbejder fra Provinsen. Han har under Undvigelse begaaet en Række Tyverier mest af Madvarer, 2 Cykler

m. m. til Værdi 490 Kr. og kontant 48 Kr. Han har tidligere været straffet 7 Gange deraf 6 Gange med Forbedringshus- og Tugthusarbejde.

Fra Retslægeraadet foreligger inden Domfældelsen Udtalelse om, at han, »ikke er aandssvag eller sindssyg og ikke i udtalt Grad psykopatisk, men et Individ med noget hysterisk Reaktionsform og Sensationstrang, der medfører bevidst Simulation og ubevidst Meddigten«. Sluttelig udtales, at det ikke kan antages, at hans sjælelige Habitus er nogen Hindring for hans Anbringelse i Sikkerhedsforvaring.

Den første Tid gaar det ret godt med ham, men han bliver efterhaanden urolig og uligevægtig, skriver Sedler til Inspektionen og Lægen med et forvirret Indhold, og han indlægges derefter til Observation paa Sindssygehospitalet i Viborg fra August til November 1937. Ved Udskrivningen udtaler Overlægen: »Obs. er Psykopat. Under Opholdet i Horsens har der udviklet sig en psykogen Psykose med Hallucinationer og stærk indre Uro — nu ikke mere sindssyg — i nogen Grad afreageret — det kan ikke udelukkes, at han ved at føres tilbage til Horsens kan faa et Tilbagefald.«

Efter Tilbagekomsten gaar det godt et Stykke Tid, men han begynder dog ret hurtigt at klage over manglende Nattesovn, bliver igen urolig og deprimeret og bliver i August 1938 paany overført til Sindssygehospital, denne Gang til Middelfart. I en Erklæring fra December 1938 udtaler Overlægen: »at han i længere Tid ikke har frembudt Tegn paa Sindssygdom — er rolig, ligevægtig — naturlig — men ikke kan antages at ville kunne taale Genanbringelse i Statsfængslet i Horsens, men i saa Fald maa forventes hurtigt igen at ville fremvise Symptomer paa Sindssygdom ...«. Han bliver derefter i Marts 1939 benaadet og fra Sindssygehospitalet overført til Optagelseshjemmet Møltrup.

4) Den fjerde og sidste Sikkerhedsforvaringsfange, jeg lidt mere udførligt vil omtale, er en 36-aarig Arbejdsmand

fra København. Han har tidligere været straffet 7 Gange, deraf 5 Gange med Forbedringshusarbejde eller Arbejdshus. Han er nu straffet for ca. 30 Indbrud og Forsøg med ca. 560 Kr. i Udbytte.

Inden Domfældelsen udtaler Speciallægen: »ikke sindssyg eller aandssvag..... maa betegnes som Vaneforbryder..... ikke egentlig uegnet til Genanbringelse i Arbejdshus«.

Retslægeraadets Erklæring gaar ud paa, at han: »ikke er sindssyg eller aandssvag..... men en uforbæderlig Vane-tyv..... ikke principielt uegnet til Paavirkning gennem Straf,..... men da det maa antages, at han vil vise stor Tilbøjelighed til Recidiv, maa det anbefales, at han, der sidst er dømt til Arbejdshus, nu anbringes i Sikkerhedsforvaring«.

Hans Forhold i Forvaringsafdelingen var særdeles godt, han var stilfærdig, høflig og rolig og havde ingen Vanskeligheder ved at indordne sig. Under Opholdet indtræder der imidlertid en mærkbar Forandring med ham, han bliver underlig fjern og fraværende, har ved Samtale vanskeligt ved at samle sig, og Fængselslægens Opmærksomhed henledes paa ham. Efter nogen Tids Forløb undersøges han derefter af Overlægen paa Psykopatanstalterne, der konstaterer, at Fangen har lidt af epileptiforme Anfald, og Overlægen udtaler i en Erklæring om Fangen, at han »maa anses for absolut uegnet til forsat at være i Sikkerhedsforvaringsafdelingen«, og at der er »Grund til at formode, at den psykiske Forandring kan have ændret hans kriminelle Færlighed, der dog aldrig har været synderlig stor«.

Den 29. April 1942 overføres Fangen til Philadelphia. Her viser Undersøgelserne, at han formentlig lider af Hjerne-svulst, hvorfor han omgaaende overføres til Rigshospitalets Neurokirurgiske Afdeling, hvor han den 11. Maj 1942 afgaar ved Døden efter Operationen.

Foruden disse 5 Fanger har 3 været indlagt paa den særlige Observationsafdeling paa Sindssygehospitalet i Viborg, hvorfra de imidlertid er tilbageført til Sikkerhedsforvarings-

afdelingen. De 2 af dem klarer sig taaleligt, medens den tredje utvivlsomt en Dag vil ende paa Sikringsanstalten i Nykøbing.

Yderligere 5 Fanger har været undersøgt af Overlægen ved Psykopatanstalterne i Herstedvester. Om dem alle kan det siges, at de frembyder psykopatiske Træk. — 2 af dem er løsladt og har klarer sig nogenlunde, i alle Tilfælde uden endnu at have paadraget sig nye Straffe. 2 af dem reagerer stadig kontrært og er meget vanskelige at behandle sammen med de andre Fanger. De er ganske uimodtagelige baade overfor disciplinære Straffe og andre korrigerende Reaktioner fra Anstaltens Side, ligesom ethvert Forsøg paa at vinde dem ved Venlighed og Imødekommenhed strander paa en komplet Afvisning.

Sikkerhedsforvaringen i dens nuværende Form formaar ikke at behandle disse Fanger rationelt, dertil mangler vi tilstrækkeligt lægelig Sagkundskab i det daglige, ligesom Afdelingens Personale ikke har den fornødne Uddannelse og Erfaring.

Foruden de her omtalte Tilfælde er der her i Anstalten et ikke ubetydeligt Antal Fanger, der paa Grundlag af den inden Domfældelsen afgivne Observationserklæring maa betegnes som Psykopater. De har dog ikke frembudt saadanne Vanskeligheder, at de ikke kan indpasses under det daglige Liv i Afdelingen.

Naar jeg saa udførligt er gaaet ind paa dette Spørgsmaal, er det, fordi jeg mener, at man bør tilstræbe at tilvejebringe et legalt Grundlag for en vis Vekselvirkning mellem Sikkerhedsforvaringsafdelingen paa den ene Side og Psykopatforvaringen paa den anden Side.

Der er af Direktoratet for Fængselsvæsenet givet Adgang til at raadspørge Overlægen paa Psykopatanstalterne i Tilfælde, hvor en Fange af en eller anden Grund maa anses for suspect i mental Henseende, og der har for Sikkerhedsforvaringen været høstet megen Fordel heraf. Men denne Ordning løser ikke Spørgsmaalet. Der maa skaffes Lov-

hjemmel til at oversflytte fra den ene Slags Forvaring til den anden, paa samme Maade som § 17, 2. Stk. i Straffeloven nu aabner Adgang for Fængselsnævnet til at ændre en Bestemmelse om, hvor en Frihedsstraf skal udstaa. Dernæst skal jeg meget anbefale, at alle Tiltalte overfor hvilke man tænker paa at rejse Paastand om Sikkerhedsforvaring underkastes egentlig Observation paa et Sindssygehospital, i alle Tilfælde overfor alle suspekte Tiltalte.

Hvor der er Tale om at anvende et saa indgribende Repressionsmiddel som Sikkerhedsforvaring bør ethvert Middel til Konstatering af den Tiltaltes Mentalitet bringes i Anvendelse. Det vil betyde en ekstra Garanti for den Domstol, der skal fælde Afgørelsen, og det vil senere under Afsoningen være en uvurderlig Vejledning for den Anstalt eller Afdeling, hvor han anbringes, at have en egentlig Observationserklæring. Jeg mener at turde sige, at der er en Mulighed for, at nogle af de Tilfælde, jeg har nævnt, vilde være blevet erkendt som Sygdomstilfælde, hvis der inden Domfældelsen havde foreligget en egentlig Hospitalsobservation.

Hvad Sundhedstilstanden iøvrigt angaar, maa den siges at være god. Det drejer sig jo for en Del om Mennesker, der har levet ret haardt og hensynsløst, og for den væsentligste Del om Folk, der ikke mere er helt unge. Foruden den Fange, jeg før omtalte, der døde efter en Hjerneoperation, er 2 Fanger døde under Opholdet i Anstalten. De døde begge af Hjertesygdom. Udover disse Tilfælde har der kun foreligget et enkelt Tilfælde af kronisk Sygdom, men ellers maa Sundhedstilstanden i det hele siges at være god.

Afgangen fra Sikkerhedsforvaringens Afdelinger har i de forløbne 10 Aar fordelt sig saaledes:

1 har begaaet Selvmord, 2 er døde i Anstalten og 1 er død efter en Hjerneoperation. 1 er bleven benaadet, medens han henlaa paa Sindssygehospital, og 1 er oversflyttet til Psykopatanstalterne. Foruden disse 6 er 32 bleven løsladt

paa Prøve efter Fængselsnævnets Resolution. — Hvorledes disse Løsladelser fordeler sig, vil fremgaa af nedenstaaende Skema.

Afgang fra Sikkerhedsforvaringsanstalten i Tiden $\frac{1}{1}$ 1933 til $\frac{31}{12}$ 1942.

	Døde	Ben.	Løsladt paa Prøve efter			Ialt Prøveløsl.	Overfl. til Psykopatforv.	Ialt afg.
			4 Aar	6 Aar	8 Aar			
1933...								
1934...								
1935...	1							1
1936...								
1937...								
1938...	2		7			7		9
1939...		1	5			5	1	7
1940...				5		5		5
1941...					8	8		8
1942...	1			3	4	7		8
Ialt..	4	1	12	8	12	32	1	38

Naar Tiden for Prøveløsladelsesindstillingen nærmer sig, er der hos de allerfleste en kendelig Nervøsitet at spore, og de 2 Maaneder, der ligger mellem Indstillingen og Afgørelsen er meget svære at komme igennem for Fangerne, der er i Uvished om Resultatet. Der er en Del af dem, der indtager det Standpunkt, at de siger, at efter 4 Aar faar de vel næppe Prøveløsladelse, men efter 6 Aar venter de det bestemt. Alle bedyrer de imidlertid, at de efter at have gennemgaaet de »frygtelige« Aar i Forvaringen vil holde sig fra at begaa Forbrydelser i Fremtiden, nu da de ved, hvad der venter dem, det vidste de ikke, før de havde prøvet det, og andre lignende Argumenter, og de er alle villige til at indgaa paa næsten ethvert Vilkaar for Prøveløsladelse. Fra Ledelsens Side har man indtaget det Standpunkt, at hvor man synes, der var lidt at bygge paa, har man

tilraadet Proveløsladelse, idet man har ment, at de burde have en Chance, naar Genindsættelsen bare stod som en virkelig Trusel for dem.

Spørgsmaalet om Fangernes Anbringelse efter Løsladelsen har været meget vanskeligt at løse. De fleste af dem er ikke i en saadan Arbejdstræning, at de vil kunne gaa ud og paatage sig almindeligt strengt legemligt Arbejde, og det er de allerfærreste, der selv kan skaffe sig Arbejde til Løsladelsen. Det har derfor været nødvendigt i nogen Grad at gøre Brug af Fængselsselskabernes eller andre Institutioners Optagelseshjem, hvor de Proveløsladte kan gaa en Tid og faa fornøden Arbejdstræning, ligesom det er lettere fra et Optagelseshjem at skaffe dem Arbejde end fra selve Sikkerhedsforvaringsafdelingen. — 6 af de proveløsladte blev ved Løsladelsen anbragt paa Optagelseshjem, men der er en Del flere, der har haft et Tilholdssted paa Optagelseshjemet i Arbejdsløshedsperioder, men ogsaa i Ferier og ved Højtiderne.

Det har været et stort og meget vanskeligt Problem at skaffe Arbejde til Løsladelsen, men Efterspørgslen efter Landbrugsarbejde har i nogen Grad lettet det. Der er mange, der er gaaet ud i faste Pladser paa Landet, og hvis de bliver i den samme Plads en længere Tid, har de i Reglen klaret sig ogsaa senere. Det gælder derfor om at finde egnede Pladser, men det er ikke saa let. Tiderne har — de sidste Par Aar — budt paa Arbejdsmuligheder, som ikke før var tilstede, dels paa Flyvepladserne, dels i Tørvemoser og Brunkulslejer. Der kan her tjenes gode Penge, og ved Antagelsen anstilles ikke særlig indgaaende Undersøgelser. Der er flere, der har søgt Arbejde i Norge og Tyskland, men er bleven afvist, men der er ogsaa enkelte, som har faaet Indrejsetilladelse og har arbejdet i Udlandet. Hele Spørgsmaalet om de proveløsladtes Anbringelse efter Løsladelsen maa sikkert tages op til Overvejelse, naar der igen kommer normale Tider. Det lader sig vanskeligt løse under de nuværende usikre Forhold. Den bedste Anbringelse

er sikkert, hvis man kunde faa enkelte forstaaende Mennesker til at tage dem i deres Tjeneste paa en Virksomhed eller et Værksted i Byen eller paa en Gaard paa Landet og beholde dem et Aar eller to, indtil de gradvis er vænnet til Livet og Arbejdet ude i Samfundet. Men jeg skal indrømme, at det ikke bliver let at finde et tilstrækkeligt Antal af Mennesker, der vil tage det Redningsarbejde op.

Om hvorledes det er gaaet de 32 Proveløsladte skal jeg oplyse følgende:

	Døde	Genindsat for Overtr. af Provel-vilkaar	Indsat til Sikkerhedsforvaring	Prove-tiden udløben	Ialt
1938..		1			1
1939..		2			2
1940..	2	2	1		5
1941..					
1942..		5	2	6	13
Ialt	2	10	3	6	21
Under Tilsyn 31. December 1942.....					11
					Ialt... 32

2 er døde, den ene var anbragt paa Optagelseshjemmet »Sønderskovhjemmet«. Herfra blev han paa Grund af en Mavesygdom indlagt paa Sygehus, hvor han kort efter døde ($1\frac{1}{2}$ Aar efter Løsladelsen); den anden blev ved Løsladelsen anbragt paa en kommunal Forsørgelsesanstalt. Ogsaa han døde af en Mavesygdom (ca. 9 Maaneder efter Løsladelsen).

Af de resterende 30 er 10 genindsat i Sikkerhedsforvaringsafdelingen efter Fængselsnævnets Resolution for Overtrædelse af Proveløsladelsesvilkaarene, medens 3 er genindsat efter at have faaet ny Dom til Sikkerhedsforvaring. 1 sidder anholdt som sigtet for ny Forbrydelse. 5 har klaret Prøvetiden paa tilfredsstillende Maade, og 11 er endnu under Tilsyn, idet Prøvetiden endnu ikke er udløbet.

Omsat i Procenter giver det: ca. 43 % er falden tilbage,

6,25 % er døde og 50 % af de Prøveløsladte har klaret sig endnu.

Jeg er ganske klar over, at man ikke tør drage nogen Slutning af disse Tal, dertil er Tidsrummet, der er hengaaet efter Løsladelsen, for kort, men det er en gammel Erfaring, at det største Tilbagefald ligger i den første Tid. Den Undersøgelse, jeg har foretaget her, er afsluttet 31. December 1942, og jeg skylder Sandheden at sige, at der endnu er faldet et Par Stykker tilbage efter 1. Januar 1943. Alt taget i Betragtning — Klientel og Tiderne — maa jeg sige, at jeg ikke synes, Tallene er helt afskrækkende, og de er i alle Tilfælde bedre, end jeg havde ventet. Naar der falder en Del Genindsættelser lige efter hinanden, har man i Fængslet Indtryk af, at de næsten allesammen vender tilbage.

De Retningslinier, der er givet for Behandlingen af Fangerne i Sikkerhedsforvaringsafdelingen findes i Motiverne til K. U., der i det store og hele slutter sig til de Motiver, som Professor Torp har givet til sit Straffelovsudkast. Dette er udtrykt særlig klart, hvor Professor Torp gaar ind for helt at erstatte Straffen med en langvarig Sikkerhedsforvaring. I disse Motiver hedder det: »Denne Ordning løser netop de to Opgaver, som disse Forbryderes Særegenhed stiller Lovgivningen, paa den ene Side en virksom Beskyttelse af Samfundet mod den fra dem hidrørende Fare — dertil tjener Langvarigheden — paa den anden Side Gennemførelsen af denne Beskyttelse uden unyttig og uforholdsmæssig Lidelse og deraf følgende nedbrydende Virkning for de skyldige — dette naas ved, at de undergives en Behandling, der saa vidt muligt ikke har andet Ligheds punkt med Straffen end Frihedsberøvelsen og Gennemførelsen af den nødvendige Arbejdstvang«.

Det er den Retningslinie, man har forsøgt at følge, men det er selvfølgelig næsten umuligt at gennemføre dette indenfor et Fængsels Rammer.

Jeg skal sluttelig gøre Forsøg paa at sammenfatte, hvad

jeg har villet paapege med min Redegørelse for, hvorledes Sikkerhedsforvaring er ført ud i Livet, og herunder paa-
vise, hvor jeg mener, der kunde være Grund til at søge
Ændringer i det bestaaende gennemført.

Det kan ikke nægtes, at Tilgangen baade kvantitativt, men
ogsaa kvalitativt har været meget ujævn og uensartet. Der
kunde maaske være Grund til at søge alle Sager vedrørende
Sikkerhedsforvaring afgjort af den samme Domstol. Man
var herved sikker paa at faa ensartede Afgørelser. Muligt
man kunde gaa den Vej, man f. Eks. i Sverige har fulgt,
at lade Spørgsmaalet om Internering afgøres af et særligt
Interneringsnævn. Der vilde for mig intet unaturligt være
i, om man f. Eks. henlagde Afgørelsen af Spørgsmaalet om
Internering til Fængselsnævnet, der jo i Forvejen træffer
Afgørelsen af Løsladelsesspørgsmaalet.

Det vil dernæst være meget ønskeligt, om der aabnes Ad-
gang til at overføre Sikkerhedsforvaringsfanger, der viser
sig uegnede til Behandling i Sikkerhedsforvaringsafdelingen,
til Psykopatforvaring, ligesom der ogsaa kunde være Grund
til at overføre sindssyge Fanger til en særlig Afdeling paa
Psykopatforvaringsanstalten.

I denne Forbindelse skal jeg igen understrege, at i alle
Tilfælde mentalt suspekte Tiltalte bør underkastes mental
Observation paa et Sindssygehospital, hvis der er Tale om
Anvendelse af Sikkerhedsforvaring.

Endelig skal jeg til Slut til Overvejelse henstille, at
Spørgsmaal om, hvor Sikkerhedsforvaring skal afsones,
tages op til fornyet Overvejelse. Med det Belæg, der almin-
deligvis har været i Sikkerhedsforvaringsafdelingen, er der
vel ikke Mulighed for Oprettelsen af en særlig Anstalt, men
der maa nødvendigvis skaffes Mulighed for Arbejde, der
kan lægge Beslag paa Fangernes Kræfter, og som i større
Udstrækning end Tilfældet er nu, kan gøre dem arbejds-
duelige og bedre egnede til ved Løsladelsen at kunne paa-
tage sig strengt legemligt Arbejde, hvilket de fleste er hen-
vist til. Strengt legemligt Arbejde i fri Luft vilde ogsaa

under Afsoningen være af stor Værdi; jeg er sikker paa, at det i mange Tilfælde vilde hjælpe en Fange over mange af de Vanskeligheder, den lange Indespærring uvægerligt medfører.

Det er muligt, at en af Grundene til Domstolenes Tilbageholdenhed med at anvende Sikkerhedsforvaring er den, at der ikke findes en særlig til dette Formaål indrettet Anstalt.

Hvis disse Ting opnaas, mener jeg, man er kommen et godt Stykke frem mod Maalet at skabe Sikkerhed for Samfundet uden unyttig eller uforholdsmæssig Lidelse for de Forvarede.

K. Borgsmidt-Hansen.

Hjelp til fangers familier.

Av HARTVIG NISSEN.

Direktør for Botsfengslet, Oslo.

Fra tid til annen får jeg brev fra fangers hustruer, som meget bestemt gir uttrykk for den mening at når myndighetene har tatt forsorgeren fra dem, så er det myndighetenes plikt å sørge for at de og deres barn ikke lider nød under mannens fravær. Eller om de ikke reiser slikt krav, så holder de sterkt fram hva de må savne til livets opphold, mens han får hva han trenger av mat og klær, hus og varme. En kone skriver til mannen at mens du er i fengsel »må vi leve på vann og brød. Så største straffen har jeg og barna«. En mor skriver til sin sønn, som understøttet henne før han ble dømt: »Jeg har friheten, men nesten ikke mat og ved; du har ikke friheten, men mat og varme«. Samtidig får jeg på den annen side gang etter gang fangenes uttrykk for, hvor det hviler tungt på dem at kone og barn lider ondt for deres skyld. Da jeg ved løslatelsen foreholdt en fange det ansvar han hadde for kone og barn, svarte han at det er »det at de har lidt for min skyld, som har vært straffen for meg!« Den ene etter den andre forsikrer meg at »det er verst for dem der hjemme«. En fange som lå høyere på samfunnsstigen enn det store flertall av fangene, skrev til presten på sitt hjemsted: »Jeg har hele tiden følt en sterk medlidenhet med kona og barna, som jeg helt uforskyldt har trukket ned i elendigheten. For mitt vedkommende var jo straffen fortjent etter loven; men jeg kritiserer myndighetene eller samfunnet som i slike tilfelle ikke på en forsvarlig måte

sorger for å verne om familien. Når samfunnet tar forsorgeren fra hustru og små barn som står helt uten skyld, burde alminnelig kristenplikt tilsi at det sorget for at ikke straffen rammet disse ved at de blir etterlatt uten eksistensmidler. Det er jo klart at som det nu er, blir det familien, de helt uskyldige, som det går mest ut over.

Det har i min lange fengselstjeneste gjort et stadig sterkere inntrykk på meg hva frihetsstraffen ødelegger, helt utenfor straffens formål. Det er jo i mangfoldige tilfelle slett ikke riktig at ved løslatelsen er fangen ferdig med straffen. Nei, han fortsetter å sone den gjennom medmeneskers mistillit, ofte forakt, og gjennom de store, ofte håpløse vanskeligheter ved å skaffe seg arbeid til underhold av seg og sine. Det er fanger som en tid etter løslatelsen har uttrykt det slik at det er først ved løslatelsen at straffen for alvor begynner. Men ennå smerteligere er det å være vidne til hva straffen betyr sosialt og økonomisk for dem som er avhengig av fangen. Den straff som rettferdigheten krever over den skyldige, leder til stor urettferdighet overfor hans pårørende, framfor alt hans kone og barn, som, kan en si, »soner med ham«, skjønt de intet galt har gjort.

Det er meg dessverre ikke mulig å peke på hvorledes en skal komme utenom disse ulykkelige sidevirkninger av frihetsstraffen, disse forferdelige følger den har for dem som er avhengig av den dømte. Det som kan gjøres, er å søke å mildne disse ikke tilsiktede følger av straffen, å søke så vidt mulig å begrense iallfall straffens økonomiske følger for fangens familie.

Det heter i de regler for fangebehandlingen som den Internasjonale kommisjon for strafferett og fengselsvesen offentliggjorde i 1933, art. 54:

»Forsorg i tiden etter løslatelsen fortjener den alvorligste oppmerksomhet. Denne forsorg må begynne allerede i fengslet og må bygges på et nøyaktig studium av fangens personlighet og hans egne og hans pårørendes livsvilkår.

Den må ha til mål å gi den løslatte mulighet for fremtidig å føre et lovlydig og ordentlig liv.»

Det mål som her er stilt opp for forsorgen for løslatte fanger, har i meget stort omfang som nødvendig forutsetning en effektiv forsorg for fangenes familier under fengselsoppholdet. All erfaring viser at det ikke er noe som gjør en fange mere motløs og gjør ham mindre skikket til å ta opp kampen for tilværelsen etter løslatelsen, enn bevisstheten om at hans familie lider nød for hans skyld, at hjemmet må oppløses og familiens medlemmer splittes, at hans innbo, hans lille gårdsbruk, hans motorbåt, hans fiskeredskap m. v. blir solgt enten til dekning av de nødvendige utgifter til familiens livsopphold, eller fordi det under mannens fravær ikke er mulig for kona å skaffe penger til betaling av renter og avdrag på pantelån. Samtidig er det da omvendt så at det finnes ikke bedre middel til å holde fangens mot oppe under straffetiden og ikke bedre grunnlag for oppbygning av den løslattes framtid enn at han ved utgangen av fengslet kan gå til et hjem som er holdt sammen under hans fravær, og ha i behold den eiendom, de arbeidsredskap o. s. v. som er hans viktigste midler til framtidig erverv.

Fangebehandlings oppgave går langt ut over fengselsoppholdet. Den har sitt viktigste formål i tiden etter løslatelsen. Og det både således at fangen i fengslet gis den moralske ryggrad som han trenger for å holde seg på rett vei etter løslatelsen, og således at fengslet så vidt mulig hjelper ham til å gjøre hans økonomiske og sosiale grunnlag så godt som mulig. Dette er i begge stykker allerede anerkjent som statsoppgaver. Og da jeg i det foregående har pekt på at i begge henseender spiller forsorgen for fangens familie under hans fengselsopphold en meget vesentlig rolle, blir også denne familieforsorg likefram en statsoppgave.

I Norge har det lenge vært erkjent at det i mange tilfelle må gjøres noe i dette stykke utover den hjelp som forsorgsvesenet (fattigvesenet) selvfølgelig plikter å yte fangers fa-

milier på samme måte som andre trengende. Det må ytes hjelp ikke bare økonomisk, men også i form av råd og støtte på annen måte. I mange år har derfor våre verneforeninger sett det som en av sine oppgaver å ta seg av fangers familier, ikke bare etter løslatelsen, men også under fengselsoppholdet. Og Staten yter foreningene betydelig understøttelse bl. a. for nettop å ta seg av familieforsorgen. Videre har det i lange tider vært så at fangene kan sende hjem en viss del av de arbeidspenger som de tjener i fengslet. Og i landsfengslene kan direktørene i visse tilfelle skyte litt til når fanger sender penger hjem. Disse fengsler har nemlig et »arbeidspengefond«, som er dannet bl. a. av rentene av de arbeidspenger som alle fengslets fanger har tjent i årets løp. Når direktøren vet at en fanges familie sitter meget vanskelig i det, kan han la dette fond yte tilskudd i tilfelle hvor fangen har svært lite å sende.

Men verneforeningenes midler er sterkt begrenset. Og det som fangene og »arbeidspengefondet« kan sende hjem, rekker jo ikke langt.

Når det spørres hvilke regler bør stilles opp for Statens hjelp til fangers familier, må en ha for øye at det jo er også andre familier enn fangenes som sitter økonomisk vanskelig i det. Særlig under små og gjennomsluktige forhold med megen fattigdom vil en kunne oppleve at det vekker bitterhet hos ustraffede folk at fangers familier får hjelp. »Her sliter vi som ikke har gjort noe galt, meget hårdt for det daglige utkomme. Og så skal forbryterens familie tas under armene og hjelpes på forskjellig vis!« Jeg kjenner eksempel på sådan tankegang innenfor et fattig miljø. Men en kan heldigvis regne med at sådant syn på spørsmålet om hjelp til fangers familier ikke er det vanlige. Iallfall gjør verneforeningene den erfaring at familieforsorgen er den gren av deres virksomhet som lettest får almenhetens støtte.

Men selv om det er så at menneskene i alminnelighet ikke ser skjevt til den hjelp som ytes fangers familier, mens

mannen er i fengslet, så betyr dog muligheten av at sådan hjelp kan vekke misunnelse og bitterhet, så meget at det er god grunn til å gå fram med varsomhet og våken kritikk i forsorgen for fangers familier. Det ville selvsagt være et stort feilgrep å gi familieforsorgen i alminnelighet et sådant omfang at det i kretser som lever under særlig vanskelige økonomiske kår, skulle danne seg den oppfatning at det likefram ville være fordelaktig for kone og barn om mannen satt i fengsel.

Det gjelder her som i så mange andre forhold å individualisere, å bygge hjelpens art og omfang på en undersøkelse av forholdene i det enkelte tilfelle.

Spørsmålet blir da nå i hvilke former Staten skal ta seg av familieforsorgen.

En kan svare at saken kan ordnes ved å gi fangene ikke bare arbeidspenger, men likefram lønn for deres arbeid i fengslet. De skulle da fra fengslet kunne gi sine familier en hjelp av betydning. Men etter min mening fører denne ordning ikke fram. Systemet med lønn i fengslet forutsetter at fangene av sin lønn betaler for kost, klær, losji m. v. Da alle fangene i disse stykker behandles likt, måtte denne betaling være ganske den samme for alle fanger. Lønnen kunne derimot ikke bli den samme for alle. Den måtte fastsettes etter vanlige lønnsregler og således stå i forhold til fangens arbeidsytelse. Men ved bedømmelsen av arbeidsytelsen er — iallfall etter norske forhold — to ting å merke: det store flertall av fangene er tyver. De aller fleste av dem preges av en ustadighet, holdningsløshet, mangel på viljekraft og i det hele av en karakterløshet som gjør at vi sjelden får inn i fengslene en tyv som er fagkært mann. Dette betyr at de fleste tyvene, hvilket atter vil si flertallet av fangene, stort sett yter lite og mindre verdifullt arbeid. Følgen er at den lønn som fengslet forsvarlig kunne gi disse mange fanger, ville bli meget beskjeden. En må kunne gå ut fra at den i disse tilfeller ikke ville gi fangen nevneverdig overskudd ut over det beløp som fengslet måtte

holde tilbake til dekning av sine utgifter på fangen. Mangel ville det nok ikke bli dekning engang. I slike tilfelle ville en ikke oppnå mere enn en nå oppnår gjennom arbeidspengene, d. v. s. at fangen fremdeles ikke ville kunne gi sin familie hjelp av betydning. Så er det andre fanger — mest utenfor tyvenes store skare — som nok er dyktige arbeidere, men i fag som fengslet ikke kan skaffe dem. De må følgelig settes til arbeid som de ikke er kyndige i, hvorav atter følger at deres lønn blir meget beskjeden. Men så er det et mindre antall fanger som virkelig er dyktige i arbeidsgrener som drives i fengslet. Disse forholdsvis fåtallige fanger ville da få en lønn som må forutsettes å gi et så stort overskudd at de virkelig kunne yte sine familier en jevn understøttelse. Men her kommer et annet forhold inn. Det må nemlig ikke glemmes at et meget stort antall fanger, sikkert et flertall av dem, slett ikke har forsorgelsesbyrde. Dette ville da lede til at visse fanger ville komme til å legge seg opp mange flere penger enn rimelig er. Resultatet ville da til slutt bli at det bare ble et mindre antall fanger som både ville få et tilstrekkelig stort overskudd, og som også ville ha bruk for dette til familieforsorg. Heri ligger, mener jeg, at en lønnsordning må forutsettes ikke å kunne fremme forsorgen for fangers familier i mere enn et mindre antall av de tilfelle hvor den trenges.

Det blir da nødvendig å søke spørsmålet løst på annen måte.

Verneforeningene tar seg av ikke bare loslatte fanger og tvangsarbeidere, men også av dem som har fått betinget dom eller betingelsesvis er fritatt for tiltale. De har derfor et så stort og forskjelligartet klientel at en ikke kan vente at de ved siden sin øvrige virksomhet skal kunne ta seg av de dømtes familier, mens de selv er i fengsel, på en så effektiv måte som vi her forutsetter. Følgelig kan staten ikke få familieforsorgen gjennomført i den utstrekning som oppgavens store betydning krever, uten at den setter

fengslene selv i stand til å ta seg av også denne oppgave. Men selvfølgelig må fengslene ha hjelp av verneforeningene til å undersøke forholdene i hjemmet. Og foreningene må føre det tilsyn med familiene som måtte være nødvendig, og stå dem bi med råd og veiledning av forskjellig slags.

Når ledelsen av familieforsorgen overtas av fengslet, vil hjelpen kunne settes inn i de tilfelle hvor den er mest påkrevd. Fengslet vil nemlig gjennom direktorens og andre tjenestemenns samtaler med fangene og meget ofte med deres pårørende, gjennom fangenes brevveksling med familien og gjennom de opplysninger som fengslet forøvrig sitter inne med, ha fått et inntrykk av hvor det er særlig grunn til å hjelpe fangenes familier, og til å sette i gang de nærmere undersøkelser som saken måtte kreve. Det er nettopp når fengslet har ledelsen her, at familieforsorgen kan individualiseres, settes inn i de rette tilfelle og samtidig også begrenses til disse tilfelle. Og til dette kommer en annen meget stor fordel ved denne ordning: det har en særdeles heldig innflytelse på fangens sinnstilstand og på hans innstilling både overfor fengslet og overfor samfunnet at hjelpen ytes familien av fengslet selv, d. v. s. at den samme institusjon som har med ham å gjøre, også tar seg av dem som er avhengig av ham. Det gir ham den store tilfredsstillelse at han kan øve en viss innflytelse på hjelpen til familien. Han får et visst inntrykk av at han selv hjelper dem som han gjennom sin forbrytelse har bragt i meget vanskelig eller endog nødlidende stilling, et forhold av meget stor psykologisk betydning for fangens forhold både i fengslet og etter løslatelsen. Jeg har rik erfaring for hva det betyr for fangen at fengslet yter hans familie den beskjedne hjelp som dets «arbeidspengefond» tillater.

Sådan ordning av familieforsorgen gjør det iallfall ved de større fengsler helt nødvendig at fengslet har en særskilt tjenestemann til å ta seg av fangeforsorgen, derunder familieforsorgen, en «forsorgssekretær» eller hva en ellers vil kalle ham. Videre bør fangenes arbeidspenger være så

store at iallfall fanger med noe lengere straffetid i noen grad kan bruke dem til hjelp for familien. Og endelig må fengslet ha en særskilt konto, som fengslets direktør kan bruke til hjelp for fangers familier. Kontoens størrelse blir selvsagt avhengig av fengslets størrelse og fangebeleggets art. For det sier seg selv at fengslets hjelp forutsetter straffer av en viss lengde. Det vil være uoverkommelig og heller ikke påkrevd å yte hjelp ved ganske korte straff-avsoninger

Fængselsvæsen.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1942.

Ved kst. Kontorchef i Direktoratet
for Fængselsvæsenet AXEL HYE-KNUDSEN.

Med Hensyn til Pladsforhold og Belægningsforhold i Statsfængslerne, Særanstalterne og Arresthusene ved Udløbet af 1942 meddeles nedenstaaende Oversigt, idet jeg i Lighed med tidligere til Sammenligning anfører de tilsvarende Tal ved Udgangen af 1941:

Mænd:	Plads til:	Fangebelæg:	
		31/12-41.	31/12-42.
1. Fængselsfanger:			
a. Statsfængslet i Horsens	336 ¹⁾	347	401 ²⁾
b. Statsfængslet i Vridsløselille . . .	377	383	518 ³⁾
c. Statsfængslet i Nyborg	436	425	570 ⁴⁾
d. Tuberkulosesygehuset i Nyborg	17	4	
2. Ungdomsfængselsfanger:			
a. Modtagelsesafdelingen i Nyborg	20 ⁵⁾	72	60 ⁶⁾
b. Søbysøgaard	92 ⁷⁾	76	120

¹⁾ Som det fremgaar af Skemaet huses der i Statsfængslet i Horsens baade Fængselsfanger, Arbejdshusfanger og Sikkerhedsforvaringsfanger. Arbejdshus- og Sikkerhedsforvaringsafdelingerne udvides efter Behov i Forhold til Tilgangen.

²⁾ Heraf var der anbragt 68 Fængselsfanger i Annekset i Amstrup, 30 i det i Arresthuset i Bjerre indrettede Anneks og 30 i Annekset, der er indrettet i en Afdeling af Tvangsarbejdsanstalten i Horsens, og 53 Fængselsfanger var anbragt paa fælles Sovesal.

³⁾ I Statsfængslet i Vridsløselille har det været nødvendigt at belægge 137 Celler med 2 Fanger, og 39 Fanger er anbragt om Natten paa fælles Sovesal.

⁴⁾ I Statsfængslet i Nyborg er 53 Enkelteceller belagt med 2 Fanger i hver Celle, og 1 Enkeltecelle er belagt med 3 Fanger. 110 Fanger er anbragt paa fælles Sovesal.

⁵⁾ Herudover har der midlertidig været afgivet yderligere Celler i Statsfængslet til Ungdomsfængslet, saaledes at næsten hele Nordre Floj i Statsfængslet anvendes til Ungdomsfængselsfanger.

⁶⁾ Heraf 5 i Isolationsafdelingen. Af de resterende 55 Fanger har 27 nyindsatte og 3 genindsatte Fanger hensiddet over 2 Maaneder i Afdelingen paa Grund af Pladsmangel paa Søbysøgaard.

⁷⁾ Efter at den nyopførte Bygning med Plads til 30 Fanger er taget i Brug, er der normalt Plads til 92 Fanger. I Hovedbygningen (Slottet) er der imidlertid indrettet 4 Fællesafdelinger med Plads til ca. 25 Fanger.

<i>Mænd:</i>	Plads til:	Fangebelæg:	
		31/12-11.	31/12-12.
3. Psykopatfængselsfanger:			
Psykopatfængslet i Herstedvester	30	13	16
4. Arbejdshusfanger:			
a. Afdelingen i Statsfængslet i	se ovf. under 1 a		
Horsens		103	98
b. Arbejdshuset i Sdr. Omme..	227 ¹⁾	227	278 ²⁾
5. Sikkerhedsforvaringsfanger:			
Afdelingen i Statsfængslet i Hor-	se ovf. under 1 a		
sens		51	56
6. Psykopatforvarede:			
Forvaringsanstalten i Hersted-	135 ³⁾		
vester		124	130
7. Personer anbragte i Statens Hel-			
bredelsesanstalt for Drankere:			
Anstalten v. Sdr. Omme	26 ⁴⁾	19	28
Anstalten i Nordby paa Fano .	14	11	13

Kvinder:

Alle anbragt i Kvindefængslet i
Vestre Fængsel..... 68

1. Fængselsfanger (5 Mdr. og der-		
over)	34	78
2. Ungdomsfængselsfanger	0	0
3. Psykopatfængselsfanger	3	4
4. Arbejdshusfanger	7	6
5. Sikkerhedsforvaringsfanger	0	0
6. Psykopatforvarede	8	9

¹⁾ 207 Pladser i 3 alm. Afdelinger, 20 Pladser i Modtagelsesafdelingen, hvortil yderligere kommer en Sygeafdeling med 12 Senge og en Isolationsafdeling med 4 Celler. Ved Beægning af Anstaltens Sygeafdeling samt forskellige andre Lokaler er der oprettet Fællesafdelinger for ialt ca. 70 Fanger. Endvidere er der i 9 Celler anbragt 2 Fanger i hver Celle.

²⁾ Heraf er 23 anbragt paa Sygeafdelingen, og 9 Enkeltceller er belagt med mere end 1 Mand.

³⁾ Heraf 100 i to Forvaringsafdelinger paa henholdsvis 40 og 60 Pladser, 10 i den i Psykopatfængslet indrettede midlertidige Afdeling og 25 Pladser paa Sygeafdelingen. Endvidere er der en Sikkerhedsafdeling med 10 Pladser.

⁴⁾ Ved Inddragelse af Beljentyværelse m. m. er der yderligere tilvejebragt 4 Pladser.

Ved Udgangen af Aaret 1942 var der 75 Arresthuse i Brug med Plads til 1430 Fanger, heraf 1036 i Enecelle. Københavns Fængsler med Politigaardens Fængsel raader over Plads til 520 Fanger, deraf 502 i Enecelle.

Den 31/12 1942 hensad der i Arresthusene ialt 1383 Fanger, hvoraf 1335 Mænd og 48 Kvinder. Da det tilsvarende Fangetal pr. 31/12 1940 var 548, og pr. 31/12 1941 917, vil man se, at den Stigning i Fangetallet, der allerede begyndte at gøre sig kraftigt gældende i 1940, har holdt sig og er tilmed taget stærkt til i Løbet af de sidste Aar. Af de 1383 Fanger hensad 373, heraf 18 Kvinder, i Varetægt, 98, heraf 2 Kvinder, afsonede Hæftestraf, 610 Personer, heraf 27 Kvinder, afsonede Fængselsstraf, 26 Personer afsonede Hæfte som Forvandlingsstraf for Bøde, 17 afsonede Underholdsbidrag, 231 afventede Pladsledighed i Statsfængslerne og 10 Mænd var anbragt i Detention.

Det samlede Antal Fangedage androg 498.818. Det tilsvarende Antal for 1940 var 202.568, og for 1941 var det 363.942. Det gennemsnitlige daglige Belæg har i 1942 været 1366 mod 553 i 1940 og 997 i 1941.

I Københavns Fængsler hensad der den 31/12 1942 758 Mænd og 86 Kvinder. I Varetægt hensad 490 Mænd og 41 Kvinder. 232 Mænd og 44 Kvinder afsonede Straf af Fængsel, og 33 Mænd og 1 Kvinde afsonede Straf af Hæfte, heraf 10 som Bodeforvandlingsstraf. 3 Mænd afsonede Underholdsbidrag.

I Ungdomsfængslet er der i Aarets Løb indsat 84 efter Dom, og 17 er genindsat paa Grund af Overtrædelse af Vilkaar for Proveløsladelse. Fra Ungdomsfængslet er der løsladt 69 Fanger. Af de 69 Løsladelser var de 65 paa Prøve, medens 4 Ungdomsfængselsfanger er blevet løsladt efter at have tilbragt 4 Aar i Ungdomsfængslet. Alle, der blev løsladt paa Prøve, blev ved Løsladelsen undergivet Tilsyn ved Ungdomsfængslets Foranstaltning.

I Arbejdshuset er der i 1942 indsat 112 efter Dom, og 14 er indsat efter Fængselsnævnets Resolution. 80 Fanger er blevet løsladt, heraf 31 efter at have tilbragt 5 Aar i Arbejdshuset. Ingen Arbejdshusfange er blevet løsladt efter 1 Aar. Efter 2 Aar er der løsladt 1, efter 3 Aar 24 og efter 4 Aar 24.

I Sikkerhedsforvaringsanstalten er der i Løbet af 1942 indsat 7 Personer i Henhold til Dom, og 5 er blevet gen-

indsat efter Fængselsnævnets Resolution. 7 Sikkerhedsforvaringsfanger er blevet løsladt paa Prove, heraf 3 efter 6 Aars Hensiddens og 4 efter 8 Aars Hensiddens.

I Psykopatfængslet er der indsat 12 efter Dom. En Psykopatfængselsfange, der var blevet løsladt paa Prove, er blevet genindsat paa Grund af Overtrædelse af Prøveløsladelsesvilkårene. Fra Psykopatfængslet er der i Aarets Løb løsladt 10 Fanger; alle er løsladt efter endt Straffudstaaelse, saaledes at der i 1942 ingen er løsladt paa Prove fra Psykopatfængslet.

I Psykopatforvaringsanstalten er der i Løbet af 1942 indsat 28 efter Dom, og 8 er blevet genanbragt paa Grund af Overtrædelse af Løsladelsesvilkårene. 27 forvarede er blevet løsladt paa Prove, 2 er blevet overført til Behandling paa Sindsygehospitalet, og een er afgaaet ved Døden.

I Statens Helbredelsesanstalt for Drankere ved Sdr. Omme er der i Aarets Løb indsat 25 Personer, og 13 Personer er blevet udskrevet. 3 Personer er overflyttet til andre Anstalter. I Statens Helbredelsesanstalt for Drankere i Nordby paa Færø er der i Aarets Løb indsat 18, hvoraf de 2 er blevet overflyttet fra Anstalten ved Sdr. Omme, og der er blevet udskrevet 13 Personer, og 3 er blevet overført til Anstalten ved Sdr. Omme.

I Løbet af 1942 har 32 Arbejdshusfanger foretaget Undvigelse fra Statens Arbejdshus ved Sdr. Omme. En Fange har gjort Forsøg herpaa. Selv om det er et meget højt Tal af Undvigelse, betyder Forholdet reelt næppe saa meget, som man skulde tro, idet de allerfleste Fanger bliver paagrebet ret hurtigt efter Undvigelsen. De allerfleste blev paagrebet enten samme eller næste Dag, og kun i ganske faa Tilfælde er der Tale om et mere langvarigt Ophold paa fri Fod. Da det har vist sig, at det er vanskeligt at faa Domstolene til at anvende Straffelovens § 123, og da det er noget begrænset, hvor stor Straf der disciplinært kan gives Arbejdshusfanger for Undvigelse (højest Strafcelle i 3 Maaneder), er det et Spørgsmaal, om man ikke i de Tilfælde, hvor Arbejdshusfanger under Undvigelsen begaar nye Forbrydelser, i videre Omfang end nu skulde søge dem idømt særskilt Straf for disse Forbrydelser i Stedet for som nu at fritage dem for Tiltale, efter at de er blevet genanbragt i Arbejdshuset.

Fra Ungdomsfængslet er der undveget 5 Fanger.

Fra Helbredelsesanstalten for Drankere ved Sdr. Omme er der undveget 4 Personer.

Fra Psykopatforvaringsanstalten er der undveget 3 Personer.

Fra Statsfængslet i Horsens er der undveget 1 Fange og fra Vridsløselille er der ligeledes undveget 1 Fange.

Fra Arresthusene er der undveget 5 Fanger, og 5 Fanger har forsøgt Undvigelse.

Den betydelige og til Tider katastrofale Stigning i Fange-tallet i Løbet af 1941—42 har medført, at man udover de særlige Foranstaltninger, for hvilke der er redegjort i de tilsvarende Meddelelser for 1941, har maattet træffe yderligere Foranstaltninger. Man har saaledes indgaaet Lejemaal med Københavns Kommune om Leje af en Del af Arbejdsanstalten »Sundholm«, hvorved der er tilvejebragt Mulighed for at aflaste Københavns Fængsler for ca. 150 Fanger.

Da det ikke har været muligt at skaffe yderligere Plads ved Leje af egnede Lokaler, har man besluttet sig til at opføre nogle Pavilloner med fælles Sovesal og Arbejdsrum for Fanger, idet saadanne Bygninger senere vil kunne anvendes til Værksteder og lign. Ved Statsfængslet i Nyborg opføres der for Tiden 2 saadanne Pavilloner, ved Statsfængslet i Vridsløselille 1 Pavillon. Pavillonerne opføres som Dobbelt-pavilloner indeholdende 3 Sovesale, (hver til 15 Mand) og 2 Arbejdssale foruden Opsynsrum. Ved disse Foranstaltninger skaffes der Plads til yderligere ca. 90 Fanger.

Til Trods for alle disse Foranstaltninger maa man forudse, at der i længere Tid vil herske en betydelig Pladsmangel i Fængslerne. Ved Udgangen af 1942 var der alene for Københavns Vedkommende en saadan Pladsmangel, at Antallet af Fangedage, der ikke kunde komme til Afsoning, svarede til ca. 350 Mand i et helt Aar.

Af Bestemmelser af mere almindeligt Indhold kan nævnes, at der ved en kgl. Anordning af 9/1 1942 er foretaget Ændring i Reglerne om Udgangstilladelse fra Psykopatforvaringsanstalterne. De mange Undvigelser, der havde fundet Sted, medens de forvarede var paa Udgang, og de iøvrigt mere stramme Forhold, der var fremherskende, bevirkede, at Reglerne blev skærpet, saaledes at Personer, der er anbragt i Anstalten som skyldige i Manddrab, Volds- eller Tyveriforbrydelser af farlig Art, farlige Trusler, Brand-

stiftelse eller andre farlige Forbrydelser og visse Forbrydelser mod Kønssædeligheden, først kan opnaa Udgangstilladelse efter 3 Aars Forløb imod tidligere 1 Aar, bortset fra Personer, der efter Anbringelsen er underkastet Kastration. Endvidere er det bestemt, at forvarede, der under Udgang eller paa anden Maade er undveget fra Anstalten, eller som er genindsat efter paany at have begaaet strafbare Handlinger, først vil kunne opnaa Løsladelse 2 Aar efter Genindsættelsen. Iøvrigt er det foreskrevet, at det er en Betingelse for at opnaa Udgangstilladelse, at Hensynet til Retssikkerheden, herunder den forvaredes Kriminalitet ikke gør det betænkeligt.

De vanskelige Brændselsforhold medførte, at man i 1940 traf Bestemmelse om, at der overhovedet ikke maatte gives varmt Brusebad til Fangerne i Arresthusene, og at Karbade kun blev givet ny-indsatte Fanger, naar det var nødvendigt paa Grund af særlig Urenlighed. De hygiejniske Hensyn har imidlertid gjort det ønskeligt, at disse Bestemmelser blev ændret, og der er derfor truffet Bestemmelse om, at der skal gives varmt Bad til alle ny-indsatte Fanger og derefter varmt Bad hver 14. Dag, medens hyppigere Badning af Fangerne kun kan finde Sted i det Omfang hygiejniske Hensyn efter Arresthuslægens Skøn gør det nødvendigt.

Tuberkulosesygehuset ved Statsfængslet i Nyborg har i Løbet af de senere Aar været meget lidt anvendt, og da der iøvrigt som ovenfor nævnt herskede en betydelig Pladsmangel i Statsfængslerne, har man ønsket at tage Tuberkulosesygehuset i Brug som almindelig Fængselsafdeling. Dette har Justitsministeriet godkendt ved en Skrivelse af 31/8 1942, og der er derefter truffet Bestemmelse om, at der skal gives Indstilling til Direktoratet om Anbringelse af alle Fanger, der lider af smittefarlig Tuberkulose, idet det derefter er Hensigten at søge dem optaget paa et almindeligt Tuberkulosesygehus.

Af Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenets Tjenestemænd skal nævnes, at der d. 17/1 1942 er udfærdiget et foreløbigt Reglement for Fængselsvæsenets Betjentskole.

Den teoretiske Uddannelse af Fængselsvæsenets Betjentkorps har siden 1912 været praktiseret paa den Maade, at der er afholdt Kursus ved de enkelte Anstalter i det Omfang, som Nyantagelser af Personale gør det paakrævet, og saaledes at Kursus først blev afholdt, naar der ved den enkelte Anstalt var et passende Antal Reservebe-

tjente, der ikke havde gennemgaaet Kursus. Undervisningen tilsigtede at bibringe Eleverne elementært Kendskab til de gældende Principper for Fuldbyrkelse af Straf og til svarende Foranstaltninger samt mere indgaaende Kendskab til de Regler, der er fastsat med Hensyn til praktisk Tjeneste i Fængslet (Reglementer, Instrukser og lign.). Endvidere undervistes der i Rapportskrivning, Visitationsovelser, Øvelser i Anvendelse af Sikringsmidler og Gymnastik samt endelig i begrænset Omfang i almindelig Samfundslære.

Som Lærere fungerede næsten udelukkende Tjenestemænd ved den paagældende Anstalt. Varigheden af Kursus var i Almindelighed 100—150 Undervisningstimer.

Justitsministeriet har imidlertid længe ønsket Undervisningen af Betjentkorpset ordnet paa en anden Maade ved Oprettelse af en Centralskole, og i Slutningen af 1941 og navnlig i 1942 er det lykkedes at faa denne Skole. Skolen holdes i København og har for de sidste Kursus Vedkommende haft til Huse i Statens Lærerhøjskole. De enkelte Kursus Varighed er mindst 6 Uger med 36 ugentlige Undervisningstimer. Undervisningen kan suppleres ved Afholdelse af Foredrag. Elevantallet i hver Klasse er ca. 15. Eleverne er, saa længe Skolen varer, fritaget for anden Tjeneste. Skolen ledes af en overordnet Tjenestemand under Fængselsvæsenet, for Tiden Fængselsinspektør Cai Jensen ved Københavns Fængsler. Undervisningen omfatter Undervisning i Fængselskundskab, Tjenestelære, Samfundslære, Strafferet og Strafferetspleje, Sundhedslære, Gymnastik, Visitationsovelser og skriftlige Udfærdigelser. Kursus afsluttes med en mundtlig Prøve i de vigtigste Fag, og det er en Betingelse for at opnaa fast Ansættelse under Fængselsvæsenet, at Betjenten har bestaaet denne Prøve. Under særlige Omstændigheder kan det dog tillades, at han deltager i et senere Kursus. Elever, hvis Tjenestested er et andet end det, hvor Skolen afholdes, oppebærer i Kursustiden Dagpenge, der fastsættes af Justitsministeriet. Rejsendgifter afholdes af Fængselsvæsenet.

I Juli 1942 er der udfærdiget Bestemmelser om tjenstlig Brug af Skydevaaben ved de Anstalter under Fængselsvæsenet, hvor Skydevaaben udleveres til Personalet. Det bestemmes heri, at Skydevaaben kun maa benyttes, naar andre Midler under de givne Forhold skønnes utilstrækkelige. Skydevaaben kan, naar det skønnes nødvendigt, anvendes i følgende Tilfælde:

- a. Til Selvforsvar overfor overhængende eller paabegyndt livsfarlige Angreb samt til Afværgelse af saadanne Angreb mod andre Personer.
- b. For at hindre Undvigelse:
naar denne sker under Luftangreb, Ildebrand i Anstalten eller anden lignende alvorlig Situation, eller naar Undvigelse finder Sted fra Sikkerhedsforvaringsanstalt, eller
naar det drejer sig om Fanger eller andre tvangsanbragte Personer, der paa Grund af deres Forbrydelsers Art (Drab, grove Overfald, Røveri, grove Sædelighedsforbrydelser, grove Forbrydelser mod Statens Sikkerhed eller det almene Vel) eller særligt foreliggende Omstændigheder (f. Eks. Besiddelse af Vaaben) skønnes farlige for Samfundet, eller hvis Tilbageholdelse er nødvendig af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.
- c. For at gennemføre saadanne Personers Paagribelse.
- d. Til Afværgelse af ulovlig Indtrængen i Anstalten med det Formaal at bemægtige sig denne, afstedkomme Ødekæggelser af den, befri Fanger eller andre tvangsanbragte Personer eller tilegne sig i Anstalten beroende Dokumenter, Udrustning eller andre Genstande af Betydning for Statens Sikkerhed.
- e. Under Opstand eller Tumulter i Anstalten, naar saadan Opstand antager en farlig Karakter.

Der er samtidig truffet Bestemmelse om, at Skydevaaben vil kunne udleveres til Personalet ved Statsfængslerne og Københavns Fængsler.

Dansk Fængselsvæsen har i 1942 haft 2 smertelige Tab ved Fængselsdirektør Erik Kampmanns Død den 18. Marts og ved Fængselsinspektør Viggo Waagensens Død den 13. December. Stillingen som Inspektør ved Københavns Fængsler er senere blevet besat med Fængselsinspektør Cai Jensen, der tidligere var Inspektør for Statsfængslet i Nyborg og Ungdomsfængslet. Som Inspektør for disse Anstalter er udnævnt tidligere Vicefængselsinspektør Svend Aage Kjær. Stillingen som Direktør for Fængselsvæsenet er først blevet besat i 1943, da Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet Hans Tetens ved kgl. Resolution af 8. April 1943 blev udnævnt til Direktør for Fængselsvæsenet fra den 1. April 1943 at regne.

Om fångvården i Finland år 1941.

Ved Fångvårdsinspektören LAURI PLATHAN.

Fångantalet, som i årets början var 5108, uppgick vid årets slut ända till 8463. Av de kvarblivna voro

häktade för brott	1.248
tukthusfångar	5.023
till tvångsinrättning överförda recidivister ..	241
fängelsefångar	1.666
bötesfångar	26
häktade för lösdriveri	67
till allmänt arbete ådömda	173
transportfångar	19

Summa 8.463

Om man jämför dessa siffror med statistiken året förut så kan man konstatera, att de för brott häktades och fängelsefångarnas antal har fördubblats och att också tukthusfångarnas antal har avsevärt stigit. Detta beror mycket på det, att kriget och kristiden med sina mångahanda nya bestämmelser givit upphov till en massa olika lagöverträdelser samt att brottsligheten bland ungdomen har i hög grad ökat.

Under övervakning stodo inalles 6.192 fångar.

Av dem

utgick prøvotiden för	1.948
avledo	81
förverkade sin villkorliga frihet på grund av förseelse i uppförande	
a) på grund av prøvning frigivna	35
b) obligatoriskt frigivna	39
c) benådade	18
förverkade sin villkorliga frihet på grund av nytt brott	
a) på grund av prøvning frigivna	120
b) obligatoriskt frigivna	200
c) benådade	81
d) frigivna från tvångsinrättning på grund av fängelsedomstolens beslut	2
kvarstodo till följande år	3.668

Summa 6.192

Beloppet av böter, som under året 1941 försonats av de i fängelserna intagna fångarna, utgjorde 900.010: — (år 1940 — 617.495: —). Antalet fångar som med frihetsstraff försonat böter, har utgjort:

	män	kvinnor	Summa
år 1937...	10.200	521	10.711
» 1938...	9.312	299	9.611
» 1939...	7.104	197	7.301
» 1940...	1.187	74	1.261
» 1941...	1.971	193	2.164

Fängelsepsykiatern ha undersökt alla manliga tukthusfångar, vilka ännu ej fyllt 21 år och vilka i detta syfte förpassats till Helsingfors centralfängelse efter det deras dom vunnit laga kraft. På grund av undersökningen hava de enligt socialprognosen bästa överflyttats till Kervo ungdomsfängelse, medan de övriga ha antingen förpassats till gossavdelningen i samband med Sukeva centralfängelse eller hållits kvar i Helsingfors centralfängelse. I sistnämnda fängelse har kvarhållits de mera utpräglat sinnessjuka och enligt prognosen undermåliga, vilka ej ansetts vara lämpliga för öppet fängelse. Sådana unga fångar äro nämligen i behov av särskild övervakning och beständig uppsikt.

Under året 1941 hade Helsingfors centralfängelse sålunda fått mottaga inalles 344 unga tukthusfångar. Av dem överflyttades till Kervo 194, till Sukeva 101 och 49 förblevo i Helsingfors.

Anmärkningsvärt är, att de unga tukthusfångarnas antal år 1941 har varit mera än dubbelt så stort som medeltalet under fredsåren 1936—38. T. ex. år 1938 inkommo till Helsingfors centralfängelse endast 161 sådana unga förbrytare. Stigningen beror delvis på det, att bland de inkomna befann sig ett betydande antal för militära brott ådömda, men också de yngsta brottslingarnas — mellan 15—17 års ålder — antal har avsevärt ökats.

Dessutom har fängelsepsykiatern undersökt 44 andra tukthusfångar och utfärdat vidsträktare motiverade utlåtanden i 7 fall.

Beträffande kolonisationsarbetens utförande med fångkraft må nämnas, att vid reservfängelser, som grundlagts år 1935 för detta ändamål på större kärrmarker, har år 1941 uppförts inalles 20 bostäder för småbrukare och 26 andra

lantbruksbyggnader, såsom uthusbyggnader, foderlador, torkningsrum för bilvedklabbar och trävirke, stall, potatis- och iskällare m.m. För nyodlingar grävdes 23,1 km avlopps- och 252,4 km nack- och tegdiken, upphackades 315,5 ha ny jord och 18,2 km ny väg. Bränntorv har upptagits 8,600 m³. Under årets lopp utvidgades således reservfängelsernas odlingsareal med 205,5 ha.

De under fångelsernas förvaltning stående odlingarnas totalareal uppgick till 4.322,22 ha.

De totala utgifterna vid samtliga fångelser (nybyggnadsarbetena frånräknade) stego till 89.107.367:50 och inkomsterna enligt räkenskaper till 40.718.134:20, varav inkomster av lägenheter 21.305.894:10. Utgifterna för varje fånge per dag voro 31:76 och inkomsterna 13:40, nettokostnaderna alltså 18:36, vilket är 5:73 mindre än året förut.

Kriget blossade upp ånyo vid midsommartiden och en stor del av fängknektarna samt ett mindre antal av fängelsepersonalen var nu tvungen att nedlägga sin fredliga befattning och inträda i krigstjänst. En del av dem har redan stupat, men huru tunga offer landets fängvärdsmän ännu komma att giva, det vet man ej, ty kriget pågår.

I anledning av krigsutbrottet utnyttjade presidenten sin temporärt utvidgade benådningrätt den 18 juli i det han förordnade, att fångar, som före den 15 juli 1941 begynt utstå dem ådömt sex månaders eller kortare frihetsstraff eller ock bötesförvandlingsstraff, skulle befrias från återstoden av straffet i allmän straffart; så ock andra fångar, som före den 15 juli 1941 begynt utstå dem ådömt högst ett års frihetsstraff, genast skulle försättas i villkorlig frihet. Denna förordning berörde ändå icke sådana fångar, som ådömts till straff för stöld, snatteri, rån eller utpressning, ej heller sådana fångar, som efter den 13 mars 1940 begynt utstå för militärt brott ådömt straff.

I oktober gavs lag om ådömande av högre straff i vissa fall under krigstid. I lagen stadgades, att om någon begår brott under tid, då riket eller del därav är förklarad i krigstillstånd, och begagnar sig därvid av mörkläggning, som myndigheterna påbjudit i försvarssyfte eller av andra sådana förhållanden som föranlett av påbud utfärdade på grund av hotande fara, skall detta vid ådömande av straff anses såsom en synnerligen försvårande omständighet. I sådant fall skall den brottslige, därest de övriga omstän-

digheterna ej äro synnerligen förmildrande och på brottet såsom strängaste straff kan följa frihetsstraff på viss tid, ådömas straff därför, med motsvarande tillämpning av vad i strafflagen förut har stadgats angående högre straff, som skall ådömas sådan förbrytare, vilken tidigare utstått tuktusstraff eller direkt ådömt fängelsestraff under minst tre år. Stadgandena i denna lag angående ådömande av högre straff skola tillämpas jämväl på militära brott.

Fra fengsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i 1941.

Av ekspedisjonschef KYIIN GLØERSEN.

Fangetallet har ved de forskjellige anstalter stillet seg slik sammenlignet med de 2 foregående regnskapsår:

<i>Landsfengslene:</i>			
	Daglig middeltall: 1938/39	1939/40	1940/41
Botsfengslet.....	223	220	222
Akershus landsfengsel	91	70	overtatt av tysk myndighet
Oslo kretsfengsel, avd. for lands- fengselsfanger	87	98	127
Sem tvangsarbeidshus og pleie- anstalt	3	2	11
Landsfengslet for Kvinner.....	12	9	8
Tilsammen	416	399	368

I tallene er også medregnet forvaringsfanger etter strl. § 39 a og noen få sikringsfanger som var anbragt i fengsel i h. t. strl. § 39, 1 f.

Kretsfengslene og de større hjelpefengsler.

Belegget i disse fengsler består av fanger som soner subsidær fengselsstraff (botavsonere), fanger som soner idømt fengselsstraff under 6 mdr. og varetektsfanger. Fangedagene fordelte seg slik:

	1938/39	1939/40	1940/41
Botavsonere	89.549	74.595	67.172
Andre straffanger.....	94.138	82.412	69.989
Varetektsfanger.....	124.182	133.468	148.437
Tilsammen	307.869	290.475	285.598

Det samlede daglige middeltall
av fanger i disse fengsler har
således vært

843 794 782

Dagantallet av fengsel på vann og brod utgjorde i 1940/41: 38,010 eller 27,7 % av straffedagene mot henholdsvis 46,186 eller 29,4 % i 1939/40 og 57.784 eller 31,5 % i 1938/39.

Tvangsarbeidshusene:

Daglig middeltall av tvangsarbeidere:	1938/39	1939/40	1940/41
Opstad tvangsarbeidshus	386	360	300
Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt	58	54	50
Arbeidshuset for Kvinner	35	36	36
Tilsammen	479	450	386

I tallene er medregnet personer som er anbrakt i sikring i arbeidshusene i henhold til strl. § 39.

Det daglige middeltall av fanger og tvangsarbeidere under ett har således i de tre nevnte regnskapsår vært henholdsvis 1738, 1643 og 1536. Den 31. desember 1941 var det samlede antall fanger og tvangsarbeidere 1237.

Personer som er fengslet av de tyske myndigheter i Norge eller som er dømt til straff ved tysk domstol, er i de fleste tilfelle satt inn i anstalter som står helt under tysk administrasjon og er i så fall ikke med i foranstående oppgaver. Det er dog også et ikke ubetydelig antall av slike fanger som etter vedkommende tyske myndigheters ønske er satt inn i norsk fengsel, og de er da tatt med i oppgaven over fangetallet.

Fengelsstyrets strafferegister.

I 1941 ble det rekvirert utskrifter for tilsammen 9.874 personer mot 8.205 i 1940. Av disse fantes 3.554 (i 1940: 4.170) i Strafferegistret.

Benådningssaker har i hele beretningsåret vært avgjort av den konstituerte statsråd for Justisdepartementet i henhold til Reichskommissars forordning av 28. september 1940.

I 1941 innkam ialt 574 søknader om benådning, heri også medregnet henvendelser om ettergivelse av inndragning av utbytte av straffbare handlinger m. v. Av de innkomne søknader ble 183 helt eller delvis innvilget.

Sikringsmidler mot farlige forbrytere, jfr. dette tidsskrift for 1941 side 215.

I 1941 er besluttet anvendt sikringsmidler mot tilsammen 76 personer (70 menn og 6 kvinner). Av disse er 61 (55 menn og 6 kvinner) besluttet undergitt sikring i henhold til strl. § 39, og 15 (alle menn) besluttet undergitt forvaring i henhold til strl. § 39 a.

De personer som i 1941 er besluttet undergitt sikring etter § 39, fordeler seg således på de forskjellige grupper av sikringsforanstaltninger:

§ 39, 1 a—c (anvisning av eller forbud mot bestemt oppholdssted, politioppsett, tilsyn eller alkoholforbud)	26 (26 m. og 0 kv.)
§ 39, 1 d (privat forpleining) enten alene eller i forbindelse med de i § 39, 1 a—c nevnte sikringsmidler	8 (7 m. og 1 kv.)
§ 39, 1 e (anbringelse i arbeidshus, kuranstalt, sinnssykeasy)	22 (19 m. og 3 kv.)
§ 39, 1 f (fengslig forvaring)	1 (1 m. og 0 kv.)
Valg av sikringsmidler ikke truffet ennå	4 (2 m. og 2 kv.)

6 kvinner og 5 menn som tidligere var besluttet undergitt sikring etter strl. § 39, 1 e, har ved departementets beslutning i 1941 fått denne sikring ombyttet med lempeligere sikringsmidler. 3 kvinner og 11 menn har fått § 39, 1 a—d ombyttet med § 39, 1 e. 7 menn har fått § 39, 1 f ombyttet med lempeligere sikringsmidler. 1 mann har fått § 39, 1 a—d ombyttet med § 39, 1 f og 1 mann har fått § 39, 1 e ombyttet med § 39, 1 f.

Ved utgangen av de tre siste år var antallet av dommer siden loven av 22. februar 1929 trådte i kraft, følgende:

	1939	1940	1941
Sikringsdommer etter § 39	596	629	690
Herav vedkommende personer som tidligere hadde vært dømt			
1 gang etter § 39	14	16	19
2 ganger etter § 39	—	1	2
1 gang etter § 39 a	4	4	5

	1939	1940	1941
Forvaringsdommer etter § 39 a.	269	274	289
Herav vedkommende personer som tidligere hadde vært dømt			
1 gang etter § 39 a.	13	14	20
2 ganger etter § 39 a.	1	2	3
Av dem som var dømt etter § 39 a er pr. 31. desember blitt løslatt på prøve	212 ¹⁾	231 ¹⁾	243 ¹⁾
Av disse prøveløslatte er blitt gjeninnsatt eller idømt ny forvaring eller sikring i prøvetiden	109	116	127
hadde bestått prøvetiden (5 år)	46	57	63
Følgende antall utholdt forvaring etter § 39 a pr. 31. desember (heri medregnet gjeninnsatte etter prøveløslatelse)	54	42	44

Antallet av sikringsdomte, som var anbragt i privatforpleining, var ved utgangen av 1941 76.

Plassmangel i fengslene.

Som nevnt i beretningen for 1940 ble flere av krets- og hjelpefengslene ødelagt under krigsoperasjonene våren 1940 og en rekke andre ble senere overtatt av det tyske sikkerhetspoliti. I alt ble over 500 fangeplasser på denne måte tatt vekk fra det norske fengselsvesens administrasjon. Tross nedgang i fangetallet i 1941 og tross forskjellige provisoriske foranstaltninger har det derfor ikke vært til å undgå at en rekke fengsler har vært i høy grad overfylt, en overfylning som har medført de største ulemper.

Kostholdet.

Ved rundskriv av 25. april 1940 og 3. mars 1941 ble fengslene bemyndiget til å foreta de avvikelser fra det al-

¹⁾ Antall prøveløslatelser, også annen gangs prøve.

minnelige kostregulativ, som var nødvendige på grunn av rasjoneringen av brød- og melvarer eller på grunn av knappheten på andre varer. Dels som følge av de mange vanskeligheter og ulemper som ernæringssituasjonen medførte, og dels på grunn av prisstigning ble den godtgjørelse som vaktmestrene ved krets- og hjelpefengslene har for tillaging av fangekosten forhøyet med 15 % fra 1. januar 1941. Fra 1. januar 1942 ble tillagingsgodtgjørelsen påny satt betydelig opp ved de fengsler, hvor antallet av leverte middagsporsjoner var over 720 i kvartalet.

Fengsel og arbeidshus for kvinner.

Det nyopførte fengsel og arbeidshus for kvinner har det hele år vært disponert av det tyske sikkerhetspoliti som interneringsanstalt for fanger av begge kjønn.

Som nevnt i forrige beretning (dette tidsskrift 1941 side 217) var de kvinnelige fanger og tvangsarbeidere anbragt på Bredtveit (nær Oslo). I september 1941 ble det imidlertid bestemt, at denne anstalt skulde tas i bruk som fengsel for politiske fanger. De kvinnelige fanger og tvangsarbeidere måtte derfor fjernes. En del av dem ble ført over til Oslo kretsfengsel, en del ble anbragt i forskjellige kvinnehjem og en del måtte inntil videre lates på frifot. Det ble samtidig bestemt at *Sel* hjelpefengsel i Gudbrandsdalen skulde tas i bruk som midlertidig landsfengsel og arbeidshus for kvinner. Men da dette først måtte undergå en omfattende utbedring og ominnredning, kunde det ikke tas i bruk før i april 1942.

Anstalten har plass for ialt 22 fanger eller tvangsarbeidere og er ikke tilstrekkelig for behovet. Til eiendommen hører en mindre jordvei som gir anledning til utearbeid i sommerhalvåret og skaffer de nødvendige poteter og grønnsaker samt for til et par kuer.

Fengsel for politiske fanger.

Som foran nevnt ble fengslet på Bredtveit i september 1941 tatt i bruk som fengsel for politiske fanger (fortrinsvis mannsfanger, leilighetsvis ble dog også politiske kvinnefanger anbragt her). Her ble anbragt varetektsfanger som var siktet for en forbrytelse som hørte under Folkedomstolen — en særdomstol for politiske saker, opprettet i henhold til Reichskommissars forordning av 25. oktober 1940 — og straffanger, som var dømt ved denne domstol, samt

politiske sikringsfanger. I denne forbindelse nevnes at Politidepartementet ved midlertidig forordning av 6. oktober 1941 ble bemyndiget til å treffe sikringsforanstaltninger — derunder fengslig forvaring — mot personer som med skjellig grunn mistenkes for overtredelse av forskjellige av Reichskommissars forordninger.

Som direktør for fengslet ble ansatt herr N. Daac-Tvedt. Ved utgangen av 1941 var fangetallet i fengslet 27.

Ungdomsfengsel.

Etter forhandling med Kirkedepartementet som er tilagt administrasjonen av skolehjemmene for forsømte barn, bestemte Justisdepartementet at der i forbindelse med Bastøy skolehjem, beliggende på en øy i Oslofjorden, skulde innredes en særskilt avdeling for unge mannlige straffanger. Her ble anbragt gutter som var dømt ved tysk domstol og som etter vedkommende tyske myndigheters ønske skulde avsone straffen i norsk ungdomsfengsel.

Fangene ble behandlet etter de regler, som gjalt for skolehjemmets gutter, dog med enkelte unntagelser fastsatt av Justisdepartementet ved reglement av 18. november 1941.

Fanger på jordbruksarbeid.

På grunn av vanskelighetene ved å skaffe tilstrekkelig arbeidskraft i jordbruket ble det i august 1941 bestemt at Botsfengslets fanger skulde delta i jordbruksarbeid i Oslo omegn i den utstrekning det var mulig. Fangene ble fordelt i tropper på 8 a 12 mann og ble under oppsyn av 1 eller 2 betjenter i bil kjørt til forskjellige gårder om morgenen og tilbake til fengslet om aftenen. I alt ble det av fanger fra Botsfengslet på denne måte utført 3729 dagsverk i løpet av høsten 1941.

I sommerhalvåret hadde Botsfengslet videre en avdeling på ca. 25 fanger anbragt i en koloni på Nesfeltet (ca. 3 timers reise fra Oslo) og en tropp på 8 fanger ved et kursted i Ås for at utføre jordbruksarbeid der. Da Botsfengslet også selv driver et betydelig gartneri, var det således en forholdsvis stor del av fengslets fanger som ble satt i arbeid av denne art.

Også fanger fra Oslo kretsfengsel ble sendt på jordbruks-

arbeid i Oslo omegn, men paa grunn av fangebeleggets art kunde det bare skje i mindre utstrekning.

Fra jordbrukshold ble denne ordning med fangenes jordbruksarbeid mott med megen tilfredshet og anerkjennelse. Men det lar seg ikke nekte, at ordningen i fengselsmessig henseende ogsaa medførte adskillige ulemper.

Nye kolonier for tvangsarbeidere.

Ved Opstad tvangsarbeidshus ble i samarbeid med overingeniøren for veivesenet i Rogaland oppført 2 barakker for veianleggsarbeidere (i Årdal og Botne), hver beregnet på 30 tvangsarbeidere. Da arbeidshusets belegg ikke ble så stort som forutsatt, ble dog bare den ene koloni tatt i bruk i årets løp.

Ved Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt ble en i nærheten liggende ledig skolebygning leiet og innredet som koloni for tvangsarbeidere, beregnet på et belegg av ca. 40 mann. Til kolonien hører fjøs og andre uthus og et jordareal på ca. 25 dekar.

Arbeidet med *det nye fengsel i Bodø* (dette tidsskrift 1941 side 218) ble fortsatt, men på grunn av de vanskelige byggeforhold lot det seg ikke gjøre å få fengslet ferdig i årets løp. Av hensyn til fengselsnøden måtte dog fengslet allikevel tas i bruk.

De øvrige planlagte fengselsbygg har måttet stilles i bero.

Endringer i fengselsloven.

Etter fengselsloven (av 12. desember 1903) tilstedes det *varetektsfanger* til bestemte tider å motta besøk som er forenelige med god orden og ikke volder fare for sikkerheten. Under samme betingelser har de adgang til brevveksling, i tilfelle under fornøden kontroll. Heri kan alene gjøres innskrenkning av den rett som har befatning med saken, eller i påtrengende tilfelle av fengselsbestyreren som under visse nærmere angitte vilkår kan nekte besøk av bestemte personer eller av uvedkommende. Muntlig og skriftlig samkvem med den beskikkede forsvarer er en varetektsfange alltid tillatt uten tilsyn.

Dette ble for politiske fangers vedkommende endret ved forordning av 19. mars 1941 som bestemmer, at Politidepartementet eller den det gir fullmakt, for hvert enkelt tilfelle avgjør i hvilken utstrekning og på hvilken måte

besøk og brevveksling tillates for fanger som er siktet for en forbrytelse, som hører under Folkedomstolen.

En fanges *rømming* fra fengsel kan etter den hittil gjeldende lovgivning bare straffes som en disiplinærforseelse ved refselse i fengslet. Med særlig tanke på det forestående jordbruksarbeid for fanger ble dette endret ved forordning av 25. august 1941 om et midlertidig tillegg til fengselsloven som bestemmer:

»Såfremt noen som avsoner frihetsstraff eller holdes i fengslig forvaring unnviker under arbeid utenfor fengslet eller under transport til eller fra arbeidet, straffes han med fengsel fra 6 måneder til 3 år. Straffen kan nedsettes dersom den skyldige innen 24 timer etter unnvikelsen frivillig fremstiller seg for myndighetene.«

Ansettelse av tjenestemenn.

Ved rundskriv av 4. januar 1941 ble det bestemt at alle ansettelser på forhånd skulde forelegges for Nasjonal Samlings Personalkontor til politisk bedømmelse.

Senere ble truffet den ordning at alle ansettelser, også av de underordnede tjenestemenn som tidligere ble ansatt av et ansettelsesråd ved hver enkelt anstalt, skulde foretas av Justisdepartementet.

Personalskifte.

Med hjemmel i Reichskommissars forordning av 4. oktober 1940 ble direktør for Oslo kretsfengsel Bernhard Leivestad den 29. september 1941 meddelt avskjed og samtidig konstituert som lagdommer ved Eidsivating lagmannsrett. Som ny direktør ble ansatt overretssakfører Ashjorn Larsen som imidlertid fratrådte allerede 27. november s. å. og ble etterfulgt av J. Trøgstad, tidligere førstebetjent ved Oslo kriminalpoliti.

Direktør for Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt N. J. Sanner ble fra 15. desember 1941 meddelt avskjed i henhold til forordning av 5. desember 1940 hvorved aldersgrensen var satt ned fra 70 til 65 år. Som ny direktør ble ansatt Wilhelm Dahl, tidligere vaktmester ved Kongsvinger hjelpefengsel.

Noe nytt kursus ved *fengselsskolen* er ikke holdt.

Litteratur.

W. A. *Palme*: Om det fortsatta brottet enligt gällande straff- och straffprocessrätt i Finland. Juridiska Föreningens i Finland publikationsserie No. 11; Förlaget Bro, Åbo, 1943; 144 sid.

Finlands strafflag innehåller ett uttryckligt stadgande därom, huru fortsatt brott skall bestraffas. Lagrummet, Str. L VII : 2, lyder: »Utgöra upprepade brottsliga handlingar fortsättning af samma brott; skall straff den skyldige ådömas såsom för ett brott, men den omständighet, att brottet blivit fortsatt, gälla såsom försvårande». Monografin har sålunda praktiskt värde såsom ett bidrag till tolkningen och tillämpningen av gällande finländsk rätt. Samma betydelse har avhandlingen varken i Danmark, Norge eller Sverige, men erbjuder naturligtvis även där intresse såsom en vetenskaplig utredning av det fortsatta brottets innebörd och konsekvenser.

Monografin är indelad i fem kapitel.

Det första är ägnat det fortsatta brottets begrepp och rättsgrund. Auktor ansluter sig till dem, vilka anse att det fortsatta brottet består av flere handlingar och innefattar ett speciellt slag av reell brottskonkurrens. Han betecknar såsom utmärkande för denna form av reellt sammanträffande av förbrytelser, att de brottsliga handlingarna utgöra en upprepning av samma brott. Författarens framställning ger vid handen, att det icke är principiellt motiverat att i gällande strafflag bibehålla specialbestämmelser angående denna brottsform, men att några skäl av praktisk-juridisk karaktär tala härför. Domstol kunde därigenom på ett enklare sätt vid straffutmätningen taga hänsyn till graden av den brottsligas samhällsfarlighet än förhållandet vore vid tillämpning av de vanliga reglerna om straffutmätning vid sammanträffande av förbrytelser. Såsom det kanske viktigaste skälet framhålles att därigenom blir det möjligt att »fullständigt avgöra sådana fall då den första och den sista handlingen i en räkka likartade brottsliga handlingar

blivit bevisad, men däremellan liggande handlingar icke kunnat så utredas, att det vore möjligt att belägga dem skilt för sig med straff.« Ett annat skäl ser författaren däri, att det fortsatta brottet tillåter rannsakan och dom vid en och samma domstol över samtliga de brottsliga handlingar, vilka ingå i detta brott, ehuru dessa förövats inom olika domkretsar. Ett ytterligare skäl vore, enligt auktor, att ifrågavarande brottskonstruktion bättre förverkligade den allmänna åtalspreskriptionens uppgift än vad möjligt vore vid tillämpning av de vanliga principerna beträffande reell brottskonkurrens. Preskriptionstiden finge nämligen, så anser auktor, beräknas från den dag då den sista kriminella handlingen begåtts. Riktigheten av denna åsikt har emellertid ifrågasatts och den mening hävdats att även vid fortsatt brott borde preskriptionstiden beräknas självständigt för envar av de handlingar som ingå i brottet.

I det andra kapitlet diskuteras det fortsatta brottets förutsättningar och avgränsas denna brottsform från andra former av brottskonkurrens. Det största intresset i denna framställning erbjuder frågan om innebörden av kravet, att de upprepade brottsliga handlingarna skola utgöra »fortsättning av samma brott.« Auktors argumentation härvidlag framstår som vederhäftig, grundad som den är på judikaturen framförallt naturligtvis i Finland. Måhända kan den anmärkning göras att författaren kunnat skarpere accentuera den fortgående utvecklingen av praxis mot ett allt mindre strängt vidhållande av identitet emellan objekten för de brottsliga handlingarna och de rättsintressen, som genom dem läderats.

Uti tredje kapitlet behandlas spörsmålen »om straffets bestämmande och preskription av åtalsrätt vid det fortsatta brottet.« Och uti fjärde kapitlet är frågan om »delaktighet i fortsatt brott« föremål för utredning. Härvid fastslås att anstiftan och medhjälp till blott en av de handlingar, vilka bilda en fortsatt förbrytelse, böra betraktas som delaktighet i det brott denna handling innebär.

Monografins slutkapitel — kap. fem — utreder ett flertal relevanta processuella problem. Bland dessa förtjäna särskilt uppmärksammas den händelse att i ett fortsatt brott ingå såväl kriminella handlingar, vilka underlyda offentligt åtal, som s. k. målsägandebrott. Auktor är på goda skäl av den mening att det fortsatta brottets enhetliga straffrättsliga bedömande icke med nödvändighet betingar enhetlig

processrättslig behandling. Offentlig åklagare vore därför ej utan angivelse av vederbörande målsägare behörig att utföra åtal även för målsägandebrottet. Till sist klarlägger författaren vidden av den materiella rättskraft, som bör tilläggas straffdom beträffande fortsatt brott. Även i denna del synes mig framställningen överhuvudtaget erforderligen utredande. Dock saknar jag hänvisning till en i avseende å finländsk rättsuppfattning belysande diskussion inom Juridiska Föreningen i Finland, tryckt i dess tidskrift 1919 s. 42 ff.

En brist i avhandlingen är måhända, att författaren ej funnit anledning särskilt beröra straffexekutiva spörsmål föranledda av straffdomar över fortsatta brott. Penitentiära synpunkter med hänsyn till denna brottsform äro ej heller beaktade.

Monografins disposition är tillfredsställande genomförd.

O. Hj. Granfeldt.

Gipsies in Denmark. A Social-Biological Study by Erik D. Bartels, M. D., Assistant Physician to the University Institute for Human Genetics, Copenhagen, and Gudrun Brun, M. D., Assistant Physician to the Department for Mental Diseases, the Bispebjerg Hospital. 180 sider med 5 fotografier. Einar Munksgaard, København 1943.

Bogens forfattere belyser »zigeunerproblemet» i Danmark ud fra et arvebiologisk, et psykiatrisk og et sociologisk synspunkt. Skønt antallet af zigeunere her i landet er meget ringe, er spørgsmaalet om lovgivning og andre forholdsregler overfor disse mennesker paa grund af deres tilpasningsvanskeligheder dog af en vis social-politisk interesse. Undersøgelsen er da ogsaa startet paa opfordring af Københavns magistrats 3. afd., der havde bemærket, at en del personer med fremmedartet udseende, som ofte levede uden fast bopæl eller regelmæssigt erhverv, i stor udstrækning klarede sig ved offentlig hjælp — særlig i vintermaanederne. Man bad Universitetets arvebiologiske institut foretage en dyberegaaende undersøgelse af deres forhold, da man havde det indtryk, at deres tilpasningsvanskeligheder var arveligt betinget. Man havde paa forhånd formodning om, at en del af disse familier var zigeunere eller stammede fra zigeunere, hvad undersøgelsen ogsaa bekræftede.

En lidt nærmere omtale af bogens indhold vil sikkert være af interesse for dette tidsskrifts læsere, dels fordi forfatterne ogsaa kommer ind paa spørgsmaalet om zigeunernes kriminalitet, der i udlandet er gjort til genstand for indgaaende undersøgelser og drøftelser, dels fordi undersøgelsen berører det fundamentale kriminologiske problem om den relative indflydelse af arv og milieu paa individets tilpasningsmuligheder.

Forfatterne gennemgaar i de indledende kapitler paa grundlag af den foreliggende litteratur: »Zigeunernes historie udenfor Skandinavien til omkring aar 1900«, »Vagabond-problemets historie med særlig henblik paa danske forhold«, »Zigeunere i Skandinavien indtil vore dage. Dansk zigeunerlovgivning«.

For danske er det af særlig interesse at bemærke den skarpe grænse, der kan drages mellem de i tidligere tid særlig i Jylland omstrejfende »rakkere«, »natmænd« eller »kæltringer« og zigeunerne. Denne grænse er i nogen grad blevet udvisket i den populære opfattelse ved, at det danske ord for zigeuner: »later« ogsaa anvendes paa kæltringerne. Det forholder sig imidlertid saaledes, at alle hidtil foretagne undersøgelser af kæltringfamilier, der er ført tilbage til omkring aar 1700, ikke viser noget som helst fremmed element i deres stamtræer. Deres sprog, »kæltringlatin«, var i modsætning til zigeunersproget et udpræget kunstsprog: sammensat af ord fra mange forskellige sprog, men talt med jysk grammatik. Disse danske vagabonder, hvis tilværelse ikke var nær saa romantisk som i *Blichers* og *Carit Ellars* skildringer var ligesom de tyske og norske vagabonder en udstødt kaste.

Denne gruppe af vagabonder er nu fuldstændigt forsvundet, og det er værd at lægge mærke til, at den ikke er uddød, men assimileret med den øvrige del af befolkningen. At noget saadant kan ske, maner til en vis forsigtighed med altfor drastiske eugeniske forholdsregler overfor saadanne asociale grupper. Ganske vist tager assimilationsprocessen sin tid. Selv under de gunstigste betingelser, d. v. s. ved ægteskab med medlemmer fra sunde og socialt stabile familier varer processen 3—4 generationer — der skal 3 generationer til at skabe en gentleman!

Ofte vil udviklingen blive forsinket paa grund af milieuet. Thi den slags individer har — som man kan forestille sig — svært ved at finde ægtefæller blandt de socialt mere

stabile individer. Valget er indskrænket til en gruppe af individer, hvoraf en relativ stor del er arveligt belastede.¹⁾ Paa den anden side vil assimilationen foregaa hurtigere, hvis familien flere gange flytter til et nyt milieu; thi der hvor familiemedlemmerne i forvejen er velkendte, har de praktisk talt kun mulighed for at komme i kontakt med de socialt lavest staaende medlemmer af samfundet.

I de følgende kapitler defineres begrebet zigeuner, og der gives en redegørelse for de danske zigeuneres afstamning og levevis, deres forhold til de offentlige sociale hjælpeinstitutioner og deres kriminalitet.

Afgrænsningen af zigeunerne lader sig ikke foretage paa en ren antropologisk basis. I stedet for støtter forfatterne sig til *Ritters* praktiske begrebsbestemmelser, der bygger paa individets historiske og kulturelle tilknytning til zigeunerstammer, og definerer saaledes:

- 1) En ægte zigeuner skal have mindst 3 ægte zigeunere blandt sine bedsteforældre — dette er i overensstemmelse med zigeunernes egen opfattelse.
- 2) En zigeunerbastard har blandt sine bedsteforældre enten 1 eller 2 ægte zigeunere eller i det mindste 2 fjerdedels- eller halvzigeunere.
- 3) En ikke-zigeuner opfylder ikke noget af disse krav.

De vanskeligheder, der vil være ved at anvende et saadant sæt af definitioner, overvindes i det foreliggende arbejde ved, at man gaar ud fra, at stamfædrene for 8 zigeunerfamilier, der indvandrede til Danmark fra Nordtyskland mellem 1800 og 1850, alle var ægte zigeunere. Et par af dem kan man følge noget længere tilbage; en af dem stammer sandsynligvis fra en i tysk litteratur kendt zigeunerfamilie beskrevet af *Mönkemöller*.

Ritter har fremhævet betydningen af den ovennævnte sondring mellem ægte zigeunere og zigeunerbastarder. De sidste opstaar som regel ved forbindelser med indfødte vagabonder. Resultatet heraf er en socialt set værdiløs befolkning, der hovedsagelig bestaar af forbrydere. De ægte

¹⁾ cfr. Stumpfls »biologiske partnerregel« iflg. hvilken »die sozialen Verhaltensweisen von Ehepartnern sich in der Regel so entsprechen, dass die Kriminalitätsziffer einer unter soziologisch einheitlichen Gesichtspunkten ausgelesenen Bevölkerungsgruppe der Kriminalitätsziffer ihrer Ehepartner entspricht«.

zigeunere er i almindelighed ikke nær saa alvorlig en trusel mod samfundet. De er egentlig ikke »disponerede til kriminalitet«; de er — iflg. *Ritter* — »im Grunde mehr lästig als gefährlich«.

Anledningen til undersøgelsen var som nævnt Københavns magistrats interesse for disse menneskers hele sociale og økonomiske stilling i samfundet. En nærmere redegørelse for dette forhold er blevet et af undersøgelsens hovedpunkter. Desværre er det ikke lykkedes forfatterne at give en exakt sociologisk analyse af de herhenhørende sociale problemer. Først refereres et par typiske eksempler, hvor 2 medlemmer af de undersøgte familier i en væsentlig del af perioder paa 5 og 7 aar har modtaget »socialhjælp« eller andre former for understøttelse. Samtlige tilfælde af lignende art er klassificeret under betegnelsen A. Under B er optalt tilfælde, som efter deres levevis maa antages at være af samme art. Hertil kommer en gruppe C, der lever paa samme maade, men klarer sig selv, og en gruppe, D, der med hensyn til social forsorg svarer til gennemsnitsbefolkningen. Resultatet af denne opgørelse ser saaledes ud:

A.	B.	C.	D.	A.+B.+C.	Ialt
100	20	47	115	167	282

Tallene angiver det antal »enheder«, det vil sige enkeltpersoner eller familier, der hører ind under de forskellige klasser. Resultatet bliver altsaa, at 120 af 282, det vil sige ca. 43⁰/₁₀₀, i væsentlig grad har ligget det offentlige til byrde, medens de resterende 162 enheder (57⁰/₁₀₀) i det store og hele har klarer sig uden hjælp. Nogen vurdering af hvor meget disse mennesker koster det offentlige om aaret, har man ikke været i stand til at give, og det er vel ogsaa tvivlsomt, hvor meget et saadant skøn vilde være værd paa basis af en saa forholdsvis »løs« klassifikation som den anvendte. Hertil kommer, som forfatterne fremhæver, at vi savner et sammenligningsmateriale; men de finder det slet ikke usandsynligt, at en arvebiologisk undersøgelse af en gruppe personer, der aarligt modtager ret store beløb i understøttelse, vilde stille zigeunerne fuldkommen i skyggen. Den noget vagt udformede konklusion bliver, at zigeunerne trods alt er dyre for det danske samfund, og at deres eksistens frembyder et problem, hvis løsning maa ligge den samvittighedsfulde administrator af social forsorg paa sinde.

Resultatet af den kriminologiske undersøgelse er ikke ugunstigere for zigeunerne. Ved en gennemgang af »Danske Politiefterretninger« for aarene 1903—40 har forfatterne fundet ialt 100 personer, hvis navne de var i stand til at identificere som tilhørende zigeunere. 37 af disse havde ikke gjort sig skyldige i kriminelle handlinger eller kun i handlinger af saa ringe betydning, at de ikke er blevet indberettet til politiets centralregistratur. De resterende 63 personer havde begaaet 69 forseelser, nogle imidlertid samme forseelse gentagne gange. I 23 tilfælde drejede det sig om udprægede smaaforseelser som betleri, vagabondage, mindre voldshandlinger, beruselse, militærforseelser, ulovlig omløben med varer o.l. I 3 tilfælde var der drevet smugkro, 9 af lovovertrædelserne var forseelser mod sædeligheden (prostitution, rufferi, alfonseri, udbredelse af venerisk smitte, usædeligt levned). Der var 31 tilfælde af tyveri eller underslæb, 3 hæleri og 2 bedrageri. Nogle af sagerne sluttedes uden tiltale. Ikke i et eneste tilfælde drejede det sig om en alvorlig forbrydelse. Bogens forfattere slutter derfor med fuld ret, at zigeunerne i Danmark ikke frembyder nogen nævneværdig fare for den offentlige sikkerhed.

Om betydningen af deres smaaakriminalitet siges der af gode grunde intet. Det vilde forudsætte kendskab til det samlede antal zigeunere, hvoraf de nævnte 63 er rekrutterede. Senere i bogen²⁾ fremhæves det imidlertid, at de *ofte* gør sig skyldige i smaaforseelser, hvorved man bibringes det indtryk, at smaaforseelser er hyppigere blandt zigeunerne end blandt samfundets øvrige medlemmer. Det forekommer mig imidlertid mere sandsynligt, at kriminaliteten er mindre blandt zigeunerne — saavel kvalitativt som kvantitativt — end blandt en tilsvarende økonomisk vanskeligt stillet og erhvervsmæssigt ustabil gruppe af ikke-zigeunere. Men i hvert fald tillader det her fremlagte materiale ikke, at man drager nogen som helst konklusion paa dette punkt.

Det socialpolitiske resultat af undersøgelsen bliver altsaa, at zigeunerne kun frembyder interesse paa grund af deres erhvervsmæssigt begrundede økonomiske vanskeligheder.

Som antydet forekommer bogens sociologiske og kriminologiske afsnit i teoretisk henseende ikke helt saa tilfredsstillende som de biologiske, der skal omtales om et øjeblik. Man kunde have ønsket sig en mere systematisk og exakt

²⁾ p. 171.

redegørelse for probandernes sociale forhold³⁾ og for de forholdsvis faa tilfælde af kriminalitet, der forekommer. Og navnlig kunde man paa et saadant grundlag have ønsket sig en bearbejdelse af materialet, der tillod slutninger om, hvad der er aarsagen til, at visse af probanderne praktisk talt har tilpasset sig fuldstændigt til de samfundsformer, hvorunder størsteparten af landets befolkning lever, medens det for andre er totalt mislykket. Selv om en saadan systematisk undersøgelse vilde støde paa adskillige vanskeligheder og maaske kun kunde gennemføres for en del af probandernes vedkommende, er det sandsynligt, at man ad den vej kunde have ydet et virkeligt værdifuldt bidrag til det i alle den slags undersøgelser fundamentale spørgsmaal om arv og milieu. Nu synes undersøgelsen baseret paa den hypotese, at disse menneskers sociale tilpasningsvanskeligheder i væsentlig grad beror paa deres konstitution. Men en saadan hypotese kan ikke bekræftes ud fra den her valgte problemstilling; men kun ved at man i sin analyse bestræber sig for at isolere de sociale og de personlige faktorer i det kompleks af betingelser, der maa antages at bestemme de adfærdsformer, man vil studere.

At bogens forfattere ikke har prøvet paa at foretage en mere exakt kriminologisk og sociologisk analyse af materialet, kan man imidlertid næppe behrejde dem. Der findes ikke i Danmark noget sociologisk forskningsinstitut, hvor man kan hente vejledning i sociologisk undersøgelsesmetode og problemstilling. De faa videnskabsmænd, der her i landet har beskæftiget sig med sociologi, har gjort det ud fra overvejende akademiske og litterære synspunkter, medens den interesse for en sociologisk undersøgelse af aktuelle samfundsproblemer, der umiskendeligt er til stede blandt en del af de mennesker, der beskæftiger sig med praktisk socialt arbejde, oftest har givet sig udslag i arbejder af en videnskabeligt set temmelig diletantisk karakter.

I bogens største og vægtigste kapitel gennemgaar forfatterne 8 zigeunerfamilier, opstiller stamtræer for dem og giver en karakteristik af en del af deres enkeltpersoner. I nogle tilfælde paa grundlag af andenhaands beretninger

³⁾ Forældre, hjem, opdragelse, skolegang, værgeraads- eller børneværnsforsorg, uddannelse og erhverv, ægteskabelige forhold, boligforhold, økonomiske forhold, omgangskreds og fritidsbeskæftigelse.

om dem, i nogle tilfælde paa grundlag af personligt kendskab til dem. Andenhaands oplysningerne stammer fra forskellige kilder: litterære, børneværnet, Københavns skolevæsen, landets sindssygehospitaler og aandssvageanstalter m. fl. Intelligensundersøgelser er udført paa en del skoleelever. Den personlige kontakt har i de fleste tilfælde bestaaet i besøg i hjemmet.

Det er i dette kapitel lykkedes forfatterne at give deres mere almene synspunkter kød og blod. De tegner — hvor de er bedst — deres personer saaledes, at de placeret i deres eget milieu staar klart og levende for læseren. Og mellem linierne læser man en sympati for disse mennesker, der i enkelte tilfælde giver sig direkte udtryk, som hvor de fremhæver, at det har været en oplevelse at gøre en 88-aarig mands bekendtskab, som det har været en oplevelse at træffe mange andre gamle medlemmer af zigeunerfamilierne. Ønsker man et plastisk og samtidig videnskabeligt nøjagtigt billede af de danske zigeunere af i dag og af deres leveviikaar, skal man gaa til denne bog og til dette kapitel. Det er først og fremmest det, der gør bogen værd at læse.

Som en konklusion af deres undersøgelser fremhæver forfatterne, at de danske zigeunere er et biologisk afgrænset udsnit af befolkningen, der dog i vor tid er ved at forsvinde.

Psykiatrisk maa den karakteriseres som sund. Der er ikke fundet et eneste tilfælde af endogen psykose; derimod er man lejlighedsvis stødt paa tilfælde af genuin epilepsi, og et forholdsvis stort antal maa betragtes som sinker eller aandssvage. Det springende punkt i diskussionen om zigeunernes mentale tilstand maa blive spørgsmaalet, om de er psykopater. Her konkluderer forfatterne efter en indgaaende drøftelse og paa grundlag af *Helwegs* begrebsbestemmelser⁴⁾: »Zigeunernes mentalitet afviger fra gennemsnitsbefolkningen paa et væsentligt punkt: deres fuldstændige mangel paa tilbøjelighed og evne til at tilpasse sig til normale, ordnede forhold, hvad der hovedsagelig viser sig ved deres utilbøjelighed til i længere tid at slaa sig ned paa samme sted og til regelmæssigt arbejde. Men de

⁴⁾ Den retslige psykiatri, p. 125. Sammenlign specielt pp. 126—27, hvor det fremhæves, at det normale maa have en betydelig variationsbredde.

kan næppe af den grund kaldes psykopater«. Denne konklusion udelukker naturligvis ikke, at man blandt dem som i den øvrige befolkning træffer enkelte individer, der maa anses for at være psykopater.

Med hensyn til deres sociale prognose understreges det, at den maa afhænge af, om de ogsaa i fremtiden vil gifte sig og blande sig med den indfødte befolkning. Hvis de fortsætter hermed, kan der næppe være nogen tvivl om, at de i løbet af 3—4 generationer i det store og hele har assimileret sig med gennemsnitsbefolkningen, saaledes at der ikke længere vil eksistere noget zigeunerproblem i Danmark.

Hvad angaar de forholdsregler, man fra myndighedernes side maa træffe, fremhæver forfatterne betydningen af, at forbudet mod indvandring af zigeunere til Danmark gennemføres strengt. Og de foreslaar, at man saavidt muligt understøtter den naturlige assimilationsproces, der er i gang, hovedsagelig ved gennem skolegang og uddannelse at give børnene og de unge forbedrede muligheder for kontakt med den indfødte befolkning. Overfor de individer, der endnu ikke har ladet sig »socialisere«, advarer man mod anvendelsen af tvang og lægger i stedet for et godt ord ind for, at de skal faa lov til at fortsætte livet i deres behoelsesvogne, der, hvis de er velholdte, er langt sundere opholdssteder end de fleste slumkvarterboliger. Kommer de paa grund af smaaforseelser i konflikt med loven, bør man — saavidt det er foreneligt med den sociale orden og sikkerhed — saa længe som muligt undgaa at inddrage deres vandrerbreve eller paa anden maade ødelægge deres muligheder for at ernære sig paa hæderlig vis under deres vandring. Betydningen af, at de myndigheder, der faar med zigeunerne at gøre, ikke er altfor rigoristiske i fortolkningen af de bestemmelser, der kan bringes i anvendelse overfor dem, understreges. Endelig foreslaar forfatterne, at alle problemer vedrørende zigeunerne henlægges under et enkelt kontor med en leder, af hvem der kræves særlige personlige forudsætninger. Han maa have et indgaaende kendskab til familierne, indtage en venlig, men fast holdning overfor dem og vise evne til at vinde deres tillid.

Der lægges ikke skjul paa, at massesterilisation af zigeunerne vilde være en lettere og mere radikal løsning af de problemer, der knytter sig til deres eksistens som til eksi-

stensen af alle andre asociale individer. En saadan socialpolitik anbefales af forskellige tyske forfattere (*Ritter, Dubitscher*). Men denne bogs forfattere advarer meget indtrængende mod denne fremgangsmaade, undtagen i de tilfælde, der falder ind under den nugældende sterilisationslov.

For det første vilde en saadan praksis overfor asociale individer have meget betænkelige konsekvenser og være fuldkommen i strid med de humane synspunkter, man hidtil har anlagt i Danmark. For det andet viser det sig, at der blandt zigeunerne er fostret mennesker, der er fuldt ud lige saa værdifulde som gennemsnittet af den øvrige befolkning, og enkelte, der rager væsentligt op derover. I denne forbindelse paapeges det, at det kulturelt set er af betydning, at et samfund har raad til at ofre en smule penge ogsaa til underholdning og fornøjelser.

Man maa naturligvis gøre sig klart, om ikke blandingen med zigeunerne vil faa uheldige arvebiologiske konsekvenser for den øvrige danske befolkning. Hertil bemærker forfatterne dels, at zigeunernes antal er saa relativt lille, at spørgsmaalet vil være uden praktisk betydning. Dels henviser de til *Kemps* synspunkt: at et samfund, der saavidt muligt ønsker en homogen gruppe af »ensartede« medlemmer, naturligvis maa betragte en saadan blanding som uheldig, medens et samfund, der betragter sammenspillet mellem et stort antal heterogene individer som noget værdifuldt, ikke behøver at nære betænkeligheder ved en saadan udvikling.

Teoretisk set vil denne undersøgelse sikkert først og fremmest blive af interesse ved, at den muliggør en sammenligning af zigeunere i Danmark og i udlandet, navnlig i Tyskland. Man faar et vink om, hvordan spørgsmaalet om, hvorfor de danske zigeunere har klaret sig væsentlig bedre og har haft væsentlig lettere ved at assimilere sig med den indfødte befolkning end de tyske, skal besvares. Der er næppe nogen som helst grund til at tro, at de zigeunere, der emigrerede til Danmark, biologisk set skulde være mindre asociale end dem, der blev tilbage. Det gælder i hvert fald ikke om den eneste familie, hvis tyske stamfædre man tror at kende, dem, der stammer fra den af *Mönkemöller* beskrevne vagabondfamilie. Og ogsaa den har i det danske samfund frembragt individer, der naar op til eller rager op over gennemsnitsbefolkningen.

Saaledes synes bogen at vise, at det i det væsentlige er de sociale forhold, der direkte eller indirekte betinger en biologisk ustabil menneskegruppes muligheder for en social stabilisering. Dette er et resultat, der, hvis det viser sig at holde stik, er af den allerstørste kriminalpolitiske betydning.

Karl O. Christiansen.

Retslægeraadets Beretninger for 1940 og 1941.

Ifølge Retslægeraadets Beretninger for Aarene 1940 og 1941 behandlede Raadet i de paagældende Aar henholdsvis 1885 og 2070 Sager. I henholdsvis 287 og 316 af disse Sager har Raadet efter gentagen Henvendelse foretaget fornyet Behandling.

Sagerne fordeler sig nærmere saaledes:

	1940	1941
Tilregneligheds- og Farlighedssager	779	858
Sager om Tilbageholdelse paa Sindssygehospital	29	65
Sager om Kastration og Sterilisation	127	123
Paternitetssager	400	546
Sager angaaende Spirituspaavirkning	301	226
Andre Sager	249	252
Ialt	1885	2070

Som sædvanligt bringer Aarsberetningerne kun Referat af et mindre Antal af de i Aarets Løb behandlede Sager, men de optagne Sager, der skønnes at have særlig Interesse, er refereret saa fuldstændigt som muligt. Referaterne i Beretningen for 1940 fylder saaledes 296 Sider, medens Referaterne i Beretningen for 1941 fylder 257 Sider.

Indenfor Gruppen Tilregnelighedssager findes gengivet adskillige Sager af almindelig Interesse, hvoraf her nogle faa kort skal omtales.

I Beretningen for 1940 gengives Side 6—13 en Sag (Nr. 92) angaaende en 26-aarig Mand, der siden sit 12. Aar havde lidt af Epilepsi, og som efter i 9 Aar at have været anbragt paa Kolonien »Filadelfia« begik et røverisk Overfald paa en 62-aarig Mand. Retslægeraadet udtalte, at der hos den paagældende bestod ret udtalt Karakterbrist i Form af sjælelig Uligevægt, Hidsighed og svigtende Hæmninger, der maatte betragtes som sammenhørende med Epilepsien, og som maatte antages at medføre Fare for fornyede Lovover-

trædelser af lignende Art som den foreliggende, og Raadet fastslog, at den paagældende maatte betragtes som uegnet til Paavirkning gennem Straf, hvorfor Anbringelse paa en Anstalt for Epileptikere anbefalede.

Ved Østre Landsrets Dom blev den paagældende Mand domt til Anbringelse paa et Sindssygehospital eller en Helbredelsesanstalt for Epileptikere. Det viste sig imidlertid, at de bestaaende Epileptikeranstalter afviste Modtagelsen af Domfældte, idet disse henviste til, at denne var af saa stor Farlighed, at det ikke kunde forsvares, at han anbragtes paa disse udelukkende aabne Afdelinger. Retslægeraadet foreslog herefter, at Domfældte forelobig anbragtes paa den til Sindssygehospitalet ved Nykøbing Sj. knyttede Sikringsanstalt, og i Overensstemmelse hermed ændrede Landsretten derpaa sin Dom.

Efter at Domfældte havde opholdt sig paa Sikringsanstalten knapt et Aar, indstillede Lederen af denne, at Domfældte, der havde udvist en særdeles god Opførsel, overførtes til et Sindssygehospital. Retslægeraadet anbefalede dette, men Forslaget modte nu skarp Modstand fra Direktoratet for Statens Sindssygehospitaler, der udtalte, at der i Tilfælde som det foreliggende, hvor der er Enighed om, at den paagældende ikke er sindssyg, men Epileptiker, som rettelig hører hjemme paa et Epileptikerhospital, maa nedlægges Indsigelse imod, at farlige Epileptikere, fordi de bestaaende Epileptikeranstalter kun modtager ikke farlige Epileptikere, bliver anbragt paa Sindssygehospitalerne, blot fordi disse er indrettede paa at modtage og behandle ogsaa farlige sindssyge. Det angives at være Sindssygevesenets Ønske at holde Milieuet paa Sindssygehospitalerne rent, dels udfra medicinske Synspunkter, saaledes at Sindssygehospitalerne kommer til at fremtræde som egentlige medicinske Hospitaler, hvor Hovedvægten lægges paa Helbredelsesmomentet, dels af sociale Grunde, idet det skønnes at virke uheldigt paa de sindssyge og disses Paarørende, at Hospitalerne tillige benyttes som Forvaringsanstalter for ikke sindssyge asociale Individuer. Direktoratet maatte derfor fastholde det Standpunkt, at alle ikke sindssyge Personer maa afvises fra Sindssygehospitalerne.

Efter at Sagen paany havde været forelagt Retslægeraadet, udtalte dette, at Raadet ikke kunde anerkende Rigtigheden af de af Direktøren for Statens Sindssygehospitaler fremsatte Betragtninger. Omraadet af de sjælelige Abnormtil-

stande, der kræver behandlingsmæssige, forsorgsmæssige og tildels ogsaa sikringsmæssige Foranstaltninger, er meget vidtspændende og omfatter meget forskelligartede Tilstande fra udtalte Sindssygdomme i dette Ords snævraste Betydning til medfødte Defekttilstande, fra usikre Grænsetilstande mellem Normalitet og Abnormitet til kroniske, grove Abnormiteter. Af saavel praktiske som teoretiske Grunde er Behandlingen af disse Abnormtilstande fordelt paa en Række forskellige Institutioner. I nogle af disse har det forsorgsmæssige, i andre det behandlingsmæssige Hensyn Overvægt, alt efter Arten af de Personer, der fortrinsvis henvises dertil. Men de forskellige Grupper af abnorme Personer lader sig ingenlunde skarpt adskille. Grupperne griber over i hinanden, og et Forsøg paa at trække Grænselinierne op med saa stor Skarphed, som forsøgt af Direktoratet for Statens Sindssygehospitaller, savner al videnskabelig Berettigelse og vil i Praxis føre til meget uheldige Konsekvenser. Det er umuligt at lave Specialinstitutioner for enhver Særart af sjælelig Abnormitet. Man maa nøjes med at dele Materialet op i visse Hovedgrupper (Sindssyge, Aandssvage, Epileptikere o. s. v.). I en Mængde Grænsetilfælde vil det kunne diskuteres, om en Patient hører ind under den ene eller den anden Institution; Hensigtsmæssighedshensyn maa da være afgørende, og en stiv doktrinær Fastholden ved definitions-mæssige Grænser vil føre til, at al nødvendig Elasticitet i Systemets Anvendelighed gaar tabt. Retslægeraadet maa finde det ikke alene uberettiget, at Sindssygevæsenets Centraladministration afviser usikre Grænsetilfælde, men maa endogsaa finde det meget uheldigt, om dette skulde blive Reglen, i første Linie fordi en Mængde Patienter derved vilde gaa Glip af Muligheden for den mest hensigtsmæssige Behandling, og derhos ogsaa fordi Lægerne paa Sindssygehospitallerne derved paa skæbnesvanger Vis vilde miste Muligheden for at erhverve alsidig Erfaring. At Sindssygehospitallerne skulde lide ved at modtage Patienter af Grænsegrupperne, naar Belægning af denne Art holdes indenfor rimelige Grænser, findes at være en Paa-stand, der ikke i nogen Maade støttes af Erfaringen.

Retslægeraadet fastholdt derfor sit Standpunkt, og Landsretten ændrede endnu en Gang sin Afgørelse, idet det her-efter bestemtes, at Domfældte vilde være at anbringe paa et almindeligt Sindssygehospital.

I samme Beretning gengives Side 59—68 de Erklæringer,

der er afgivet vedrørende en af Danmarks forholdsvis faa Storforbrydere, en Mand, der efter at have tilbragt tilsammen over 30 Aar i Strafanstalterne for Tyveri, Mordforsøg, Røveri, Vold m.m. i 1938 løslodes fra Horsens Statsfængsel. En Maa-ned efter Løsladelsen blev den paagældende fængslet paany, idet han, der havde udgivet sig for Chef for et hemmeligt internationalt Politi, og som havde engageret sig en Stab af Medhjælpere, havde taget en Sognepræst i en lille jydsk Landsby til Fange og ladet ham binde og indespærre i en Trækasse, som blev kørt bort paa en Lastautomobil, alt i den Hensigt at afpresse Præsten Løsepenge. Retskegeraa-det fastslog, at den paagældende ikke var sindssyg eller aandssvag. Han var en udpræget Psykopat af den fantastiske, mytomane og amoralske Type. Han maatte paa Grund af sin konstitutionelle Psykopati anses for uegnet til Paavirk-ning gennem Straf, og da det med næsten fuldstændig Sikkerhed kunde ventes, at han paa fri Fod stedse vilde gøre sig skyldig i nye Lovovertrædelser lige indtil de aller-farligste, anbefalede det, at han anbragtes i Forvaring; fra et rent lægeligt Synspunkt maatte det anses for rigtigt, at den paagældende som udpræget Psykopat anbragtes i Psykopatforvaringsanstalten, men hans overordentlig store Farlighed i Forbindelse med den Omstændighed, at de hidtidige Strafafsøninger ikke syntes at have givet Anled-ning til sjælelige Forstyrrelser, gjorde det efter Raadets Skøn berettiget at anvende Sikkerhedsforvaring, saafremt saadan Anbringelse maatte findes nødvendig.

Ved Vestre Landsrets Dom blev den paagældende dømt til Anbringelse i Psykopatforvaringsanstalten. I 1940 forelaa en Ansøgning fra Domfældte om Ophævelse af Forvaringen, i hvilken Anledning Overlægen ved Psykopatanstalterne udtaler, at han anser Domfældte for at være en Forbryder af en saa uberegnelig farlig Art, at det vil være aldeles uforsvarligt at sætte ham i Frihed, for Seniet afstumper ham i aandelig Henseende og lægger en Dæmper paa hans ubændige Aktionstrang, hvilket der foreløbig ikke er nogen Udsigt til, idet han er særdeles velbevaret af sin Alder (59 Aar). Hans Psyke er vel i nogen Grad præget af ori-ginære psykopatiske Træk, for saa vidt som han er udtalt amoralsk, i fremtrædende Grad egocentrisk og selvfolende og udpræget fantasifuld, omend paa ingen Maade mytoman, eftersom det er ganske sikkert, at han selv fører nøje Bog-holderi med, hvad der i hans Forklaringer er sandt og

usandt, og deres Indhold er præget dels af Opportunitets-hensyn, dels af Hensyn til den sensationelle og dramatiske Virkning. Imidlertid er de psykopatiske Træk ikke mere fremtrædende end hos Flertallet af Vaneforbrydere, og han er i sin daglige Færden ikke paa nogen Maade paafaldende i sine Reaktioner. For hans Vedkommende træder derfor lægelige Hensyn aldeles i Baggrunden for Sikkerhedshensynet. Overlægen maa i saa Henseende ytre sin Betænk- lighed med Hensyn til, om Psykopatforvaringsanstalten er det rette Opholdssted for den paagældende, skønt det er paalagt Personalet at udvise den allerstørste Agtpaagiven- hed overfor ham. Efter Overlægens Formening vilde Dom- fældte falde langt bedre til indenfor Sikkerhedsforvaringens Rammer, idet lægelige Hensyn som nævnt er ganske under- ordnede, og hans Sind muligvis lettere vilde falde til Ro under et Reglements faste og bestemte Rammer, end i Psy- kopatforvaringsanstalten med de teoretiske Muligheder for Udgangstilladelse, Provelosladdelse m. m., — Begunstigelser som Domfældte trods eventuel eksemplarisk Opførsel dog alligevel altid vil være udelukket fra.

Retslægeraadet indrømmer i sin seneste Erklæring, at det maa anses for tvivlsomt, om Domfældte rettelig hører hjemme i Psykopatforvaringsanstalten eller i Sikkerhedsforvaring. Under alle Omstændigheder maa Losladdelse indtrængende fraraades paa Grund af den paagældendes Farlighed. Retten afslog derefter den fremsatte Begæring om Ændring af de trufne Foranstaltninger.

Sag Nr. 922 (1940 Side 72—76) angaar en Sporvejsfunk- tionær, der havde stjaalet nogle Billethæfter og Rabatkort fra en Kollega. Tyveriet var tilsyneladende uden Mening, idet den paagældende ikke var i Pengeforlegenhed, og Ud- byttet kun ringe ca. 23 Kr. Under den psykiatriske Under- søgelse kom det frem, at han 7 Aar tidligere som Vogn- styrer havde været ude for et Uheld, idet hans Vogn uden hans Skyld paakørte en Mand, som han troede, at han havde dræbt, hvorved han fik et Chock og siden havde daarlige Nerver. 4 Aar senere var han paany ude for et lignende Uheld — ogsaa i dette Tilfælde uden egen Skyld — og han fik da et Nervesammenbrud med Hospitalsindlæg- gelse, hvorefter han overførtes til Konduktortjeneste, men ogsaa under denne folte han sig noget nervøs og depri- meret. I Observationserklæringen udtales, at vedkommende maa betragtes som en Psykopat af den nærtagende og over-

folksomme Type med Tendens til Depressioner fremkaldt af psykiske Aarsager, i Perioder i en saadan Grad, at det kan ligestilles med Sindssygdom. Tyveriet kan meget vel skyldes hans stærke, men ubevidste Ønske om at komme bort fra Arbejdet ved Sporvejene. En saadan ubevidst Mekanisme er ikke sjælden hos overfolksomme Psykopater med Tendens til hysteriske Reaktioner. Retslægeraadet kan tiltræde Observationserklæringen og udtaler, at den paagældende ikke kan anses for uegnet til Paavirkning gennem Straf, idet han paa Tidspunktet for den paasigtede Handling ikke kan siges at have været i en udpræget Abnormtilstand; men hans kriminelle Tendens er sikkert ringe, idet hans Tyveri har været en situationsbetinget Afspændingsreaktion.

Blandt Tilregnelighedssagerne i Beretningen for 1941 findes optaget to Drabssager, henholdsvis omhandlende en ung Students Drab af sin Moder og Drabsforsøg overfor sin Søster (S. 23—31) og et Kærlighedsdrama (S. 68—77), i hvilke Sager Observationserklæringerne afgivet henholdsvis af Overlægen ved Righospitalets psykiatriske Klinik og Overlægen i Psykiatri ved Københavns Politi er ganske særlig interessante paa Grund af deres ypperlige, meget indgaaende psykologiske Redegørelser for de paagældendes sjælelige Udvikling, som fører dem til Katastrofen. Pladshensyn tillader imidlertid ikke, at der gaas nærmere ind paa disse Sager.

En Sukkersygepatient, der til Stadighed behandledes med Insulinindsprøjtninger, og som gentagne Gange havde lidt af Insulinforgiftning, tilegnede sig i beruset Tilstand fra en Købmandsforretning en Flaske Whisky. Han hævdede, at han ikke selv havde nogensomhelst Erindring om, hvorledes han var kommet i Besiddelse af Flasken. Retslægeraadet udtaler (1941, Side 51), at selv om det ikke med Sikkerhed kan fastslaas, at den paagældende, da han begik Tyveriet, led af Insulinforgiftning, er det ikke udelukket, at den forenede Virkning af Indtagelsen af Spirituosa og Insulinpaavirkningen kan have sat ham ud af Stand til at erkende Rækkevidden af sine Handlinger i Gerningøjeblikket, idet en af Insulinforgiftningens tidligste Virkninger hyppigt er en Sløring af Bevidstheden. Det kan herefter ikke udelukkes, at han har handlet uden Bevidsthed.

Retten frifandt den paagældende for Tiltale for Tyveri under Henvisning til Straffelovens § 18, ifølge hvilken Bestem-

melse Beruselse ikke udelukker Anvendelse af Straf, medmindre Gerningsmanden har handlet uden Bevidsthed.

Sagerne angaaende Kastration og Sterilisation fordeles sig nærmere saaledes:

1. Mænd:	1940	1941
Kastration	43	30
Vasectomi	19	14
2. Kvinder:		
Kastration	2	1
Salpingectomi	63	78
Ialt ...	127	123

Som Eksempler paa Tilfælde, hvor Justitsministeriet efter Retslægeraadets Anbefaling har givet Tilladelse til Sterilisation, kan nævnes Sag Nr. 1426 (1940, Side 148), hvor en Mandsperson, der led af Epilepsi og St. Veitsdans, som maatte antages at være af arvelig Art, idet et af hans Børn led af samme Sygdom og et andet Barn var død af Krampe, opnaaede nævnte Tilladelse. I Sag Nr. 1670 (1940, Side 149) omhandles en Mandsperson, som opnaaede Sterilisations-tilladelse, fordi han tilhørte en Slægt, der frembød adskillige Tilfælde af en alvorlig Stærsygd, der foruden ham selv tillige havde ramt 2 af hans Børn.

I Sag Nr. 246 (1940, Side 150—161) berettes om en psykopatisk præget Kvinde, der havde gjort sig skyldig i Tyverier, og om hvem det konstateredes, at hun var lidende af en Forstyrrelse i de indre Kirtlers Funktion, der bl. a. gav sig til Kende gennem en for ringe Udskillelse af Hormoner. Hun havde altid Menstruationsvanskeligheder og led af en ubændig Konsdrift, som hun dog kun sjældent formaaede at tilfredsstille, og det antoges, at de derved opstaaede sjælelige Lidelser i maaske afgørende Grad var medvirkende til hendes Lovovertrædelser og hele uordentlige Levevis. I Haab om gennem Kastration at opnaa en Asexualisering anbefalede Retslægeraadet, at der gaves den paagældende Tilladelse hertil; det viste sig, at Operationen befriede hende for hendes Erotomani, men den medførte ingen Bedring med Hensyn til hendes Trang til Vagabondage og øvrige asociale Indstilling, og hendes Væsen syntes i stigende Grad hysterisk — altsaa et noget tvivlsomt Resultat.

Beretningerne indeholder en Del Udtalelser angaaende forskellige Midlers abortive Virkning, saaledes om Sol-

verglød (1940, Side 179), der i større Doser maa anses som virksomt som fremkaldende en almindelig Blyforgiftning, Safran (1940, Side 187), der ikke direkte er egnet, da det ikke har nogen Virkning paa Livmoderen, men som udkogt med Vin i tilstrækkelig Mængde kan fremkalde en Forgiftning i Mave og Tarm, som undertiden kan ledsages af Abort, samt Agomensin og Kinin (1941, Side 140), af hvilke det første hverken er virksomt eller farligt, medens Kinin vel ikke kan betegnes som direkte egnet, da det ikke har nogen Virkning paa Livmoderen, men indtaget i meget store Doser kan fremkalde alvorlig Forgiftning, der i sjældne Tilfælde kan medføre Abort. Endelig udtales i en Sag (1941, Side 142) at Enebærpulver og Potaske ikke kan anses for egnede Midler, og at Udtræk af Sevenbom kan fremkalde Forgiftning i Fordøjelsesorganerne og herigennem, naar det indtages i store Doser, kan virke svangerskabsafbrydende.

Det er en i Barnemordssager almindelig fremført Paa-stand fra den sigtede Kvinde, at hun enten slet ikke har været klar over, at hun var svanger, eller at hun har troet, at Svangerskabet ikke var nær saa langt fremme, som det faktisk har vist sig at være. I Sag Nr. 1461 (1940, Side 190) har Retslægeraadet fremsat en principiel Udtalelse om dette Spørgsmaal. Det udtales, at svangre Kvinders Erkendelse af deres Svangerskab og deres Opfattelse af, naar Fødslen skal finde Sted, ofte er i forbavsende Grad usikker. Dette kan bero paa forskellige Forhold, f. Eks. kan Menstruationsforholdene være vildledende, idet der bl. a. efter Besvangringen kan komme Blødninger uregelmæssigt eller til den for Menstruationen ventede Tid. Disse Blødninger er dog i Reglen svagere og kortvarigere end sædvanlig, men det er forstaaeligt, at disse Egenskaber ved Blødningerne kan undgaa Opmærksomheden hos en gravid Kvinde, der ikke er særlig skarpt observerende, og derved bevirke, at hun anser sig for at være besvangret senere, end det virkelig har været Tilfældet. Svangerskabstegn som Kvalme, Opkastning og Ildebefindende kan ganske udeblive. Det samme gælder de fleste andre af den svangre selv iagttagelige Svangerskabstegn, f. Eks. Spænding og Vædske i Brysterne, et Fænomen som iøvrigt ogsaa kan optræde udenfor Svangerskab, f. Eks. ved visse Underlivslidelser eller under den normale Menstruation. Tiden for Erkendelsen af de første Fosterbevægelser er ogsaa meget varierende, sædvanligvis ligger den omkring Midten af Svangerskabet;

men den kan ligge noget for eller hyppigere senere end normalt. Der er Eksempler paa, at Kvinder i god Tro nægter overhovedet at have følt Fosterbevægelser. Paa den anden Side kan man se Kvinder angive Fosterbevægelser uden at være gravide. Underlivets Omfang er i de forskellige Svangerskaber saa varierende, at det næppe for den ikke sagkyndige vil have Betydning for en nøjagtigere Bedømmelse af, hvor langt et Svangerskab er fremskredet. Overilet Fødsel, hvorved Kvinden føder hurtigt uden egentlige Fødselssmerter, er ikke helt ualmindelig; undertiden føler hun som et Pres nedad og mener, at det drejer sig om Afføring, medens det i Virkeligheden er Barnet, der fødes, og det tilføjes, at navnlig under en overilet Fødsel uden Komplikationer kan den fødende blive saaledes chokeret, at hun ikke er klar over sine Handlinger.

Til Slut skal omtales en Sag angaaende Spirituspaa-virkning (1940, Side 261). Sagen angik en større Forretningsmand, der efter at være udvist fra en Restauration paa Grund af Beruselse blev anholdt af Politiet paa Grund af Gadeorden og indsat i Detention. Der foretoges ikke Spiritusprøve, da Politiassistenten ansaa den paagældendes Beruselse for utvivlsom. Da Sagen kom for Retten, gjorde Tiltalte gældende, at han vel havde nydt nogen Spiritus den paagældende Aften, men Forklaringen paa hans Tilstand maatte være den, at han i Løbet af den forudgaaende Dag havde indtaget 2—3 Neurol-Tabletter om Morgen og 4—5 af disse Tabletter i Løbet af Eftermiddagen, hvilket skulde have bevirket, at Tiltalte var blevet beruset af et langt ringere Kvantum Spiritus, end der normalt skulde til for at fremkalde denne Virkning. Retslægeraadet udtaler, at de nævnte Tabletter ialt har indeholdt 9—12 cg Luminal. En Indtagelse af Luminal i de nævnte Mængder og paa de nævnte Tidspunkter kan hos en normal Person højst medføre, at den paagældende ved 23-Tiden føler en ringe Grad af Søvnighed. Det kan ikke ganske udelukkes, at Indtagelsen af Tabletterne kan have gjort Tiltalte lidt mere paavirkelig af Spiritus end ellers, men Sandsynligheden for, at dette har været Tilfældet, maa betegnes som ringe. Det maa i al Fald betragtes som ganske usandsynligt, at Tiltaltes Tilstand væsentligst skulde skyldes de af ham indtagne Tabletter, og det i Sagen oplyste findes fuldt foreneligt med den Opfattelse, at Tilstanden udelukkende eller saa godt som udelukkende skyldes Spiritusnydelse.

Det maa fra kriminalistisk Side i høj Grad paaskønnes, at Retslægeraadet udgiver disse omfattende Beretninger, der saa detailleret, som Tilfældet er, bringer et Uddrag af et saa betydeligt Antal danske Kriminalsager af de mest forskellige Arter. Dette er saa meget mere værdifuldt, som de danske Domssamlinger kun optager yderst faa Straffesager og da som Regel kun Tilfælde af speciel juridisk-teknisk Interesse som ydende Bidrag til Straffelovsfortolkningen.

Erik Westerkjær.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Bo Gerle: Mordbrännare. Et kriminalpsykologisk studie på grundval av ett svenskt rättspsykiatrisk material. Lund (A. B. Gleerupske Univ. Bokhandeln) 1943.
- Svensk Juristtidning. Årg. 28, Hft. 2—5.
- Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund. Årg. IX, Hft. 1—2.
- Tidskrift, utg. av Juridiska Föreningen i Finland, 1943, Hft. 1—3.
- Monatsschrift für Kriminalbiologie und Strafrechtsreform. 34. Jahrg., Hft. 1—8.
- Defensor legis, 1943, Nr. 1—7.
- Tidsskrift for Rettsvitenskap. Årg. 55, Hft. 5, Årg. 56, Hft. 1—2.
- Nordisk Kriminalteknisk Tidsskrift. Aarg. 13, Nr. 2—6.
- Danmarks Statistik: Kriminalstatistik 1940. Kbhvn. 1943.
- Retslægeraadets Aarsberetning for 1941. Kbhvn. (H. Hagerup) 1943.
- Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark 1942. Udg. af Direktoratet for Fængselsvæsenet. Kbhvn. 1943.
- W. A. Palme: Om det fortsatte brottet enligt gällande straff- och straffprocessrätt i Finland. Åbo (Förlaget Bro) 1943.
- Beretning om Københavns Politi samt om Retsplejen i offentlige Sager i København for Aaret 1942. Kbhvn. 1943.
- Albert Hellwig: Psychologie und Vernehmungstechnik bei Tatbestandsermittlungen. Berlin (Arthur Sudau) 1943.
- Mouritz Andersen: Danhusmordet. Kbhvn. (Westermann) 1943.
- Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Vol. X, livr. 3. Bern (Stämpfli & Cie) 1943.